

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.ir

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

دار و نامه طویا

مؤلف: سید محمد طویا
مترجم: سید محمد طویا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دارونامه طوبیا: (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)

نویسنده:

اسماعیل ناظم

ناشر چاپی:

اندیشه آور

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۱۴	دارونامه طویا: (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)
۱۴	مشخصات کتاب
۱۴	اهدا
۱۵	فهرست، و شش گفتار کوتاه
۱۵	اشاره
۱۵	فهرست مندرجات
۲۰	پیش‌گفتار
۲۰	سخنی در آغاز
۲۱	گفتار نخست: قوانین ساخت و استفاده از دارو
۲۱	اشاره
۲۱	۱. قانون هدایت
۲۲	۲. قانون شناخت
۲۲	۳. قانون تضاد
۲۲	۴. قانون مراعات غذا و دارو
۲۳	۵. قانون مراعات سلسله مراتب
۲۳	۶. قانون ترکیب ادویه
۲۹	۷. قانون منع
۲۹	۸. قانون مقدار شربت
۳۰	۹. قانون تغییر و تبدیل
۳۰	۱۰. قانون تخالف و توافق
۳۱	۱۱. قانون مصرف کمتر
۳۱	۱۲. قانون منع عادت

۱۳. قانون مراعات شرایط ۳۲
۱۴. قانون مراعات زمان و مکان ۳۲
۱۵. قانون مقدمات ساخت ۳۳
۱۶. قانون مراعات شکل دارو ۳۳
۱۷. قانون رعایت طبیعت کلیه ۳۴
- گفتار دوم: شیوه‌های تعیین درجه داروهای مرکب ۳۴
- اشاره ۳۴
- شیوه حکیم دهلوی ۲ ..... ۳۴
- تعیین درجه داروهای مرکب از نظر حکیم عقیلی ۳ ..... ۳۵
- تعیین درجه داروی مرکب با شربات متفاوت ادویه ۳۶
- تعیین مقدار شربت داروهای مرکب ۳۷
- گفتار سوم: معرفی ۴۰۰ داروی مفرد پرکاربرد در پزشکی ایرانی ۴۳
- گفتار چهارم: اندازه‌سنج‌های متداول در پزشکی ایرانی ۴۴
- گفتار پنجم: نکات کاربردی درباره زمان مصرف دارو ۴۵
- گفتار ششم: فهرست مهم‌ترین دارونامه‌های پزشکی ایرانی ۴۵
- داروخانه طوبا ۴۶
- اشاره ۴۶
- آبزن کودکان ۴۶
- اطریفل صغیر ۴۶
- اطریفل گشنیزی ۴۷
- اطریفل گشنیزی قرنفل ۴۷
- انفیه کُندُشی ۴۸
- ایارج فیقرا ۴۸
- پماد B ۴۹

۴۹	پماد اگزما
۴۹	پماد حکّه
۵۰	پماد درد مفاصل
۵۰	پماد سرنجی (نارنجی)
۵۱	پماد سفیداب (ضد جوش)
۵۱	پماد سوختگی
۵۲	پماد ضدّ خارش
۵۲	پماد ضدّ لک خاکستری
۵۳	پماد ضدّ لک سفید
۵۳	پماد کافور
۵۴	پماد کوهان مقلی
۵۴	پماد گوگرد (قیروطی گوگرد)
۵۴	پماد مُنزل
۵۵	پودر اوجاع مفاصل سوداوی
۵۵	پودر ترک اعتیاد
۵۶	پودر تقویت اعصاب
۵۶	پودر خروسک
۵۷	پودر خضاب
۵۷	پودر دیابت
۵۸	پودر زرّین اقبال
۵۸	پودر زکام گرم
۵۸	پودر سر شو
۵۹	پودر سرماخوردگی
۵۹	پودر/ شربت وسواس

- ۶۰ ..... پودر شقاق
- ۶۰ ..... پودر صداع
- ۶۱ ..... پودر قابض ساده
- ۶۱ ..... پودر قابض مرکب
- ۶۲ ..... پودر مُبَهِّی
- ۶۲ ..... پودر محلّ
- ۶۲ ..... پودر مدرّ سنگ کلیه و مثانه
- ۶۳ ..... پودر مدرّ نفرسی
- ۶۳ ..... پودر مستمن ساده
- ۶۴ ..... پودر مستمن مرکب
- ۶۴ ..... پودر مفتّ سنگ کلیه و مثانه
- ۶۵ ..... پودر منضج بلغم
- ۶۵ ..... پودر منضج سودا
- ۶۶ ..... پودر نافع رحم
- ۶۶ ..... پودر نافع معده
- ۶۷ ..... پودر نزله سرد (پودر لاهوری)
- ۶۷ ..... پودر نزله گرم
- ۶۸ ..... جوارش کمونی
- ۶۸ ..... حبّ سعال
- ۶۹ ..... حبّ شفا
- ۶۹ ..... حبّ فرزانه (حبّ شبیار)
- ۷۰ ..... حبّ مبارک
- ۷۰ ..... حبّ نعوظ
- ۷۰ ..... حبّ / کپسول صرع مرکب

- ۷۱ ..... حقنه لینه
- ۷۱ ..... دمای بلغم
- ۷۲ ..... دمای ترنجبین ساده
- ۷۲ ..... دمای ترنجبین مرکب
- ۷۳ ..... دمای جامع
- ۷۴ ..... ذرور ناصور
- ۷۴ ..... روغن بابونه
- ۷۴ ..... روغن بابونه مرکب (روغن معرق)
- ۷۵ ..... روغن حنظل مرکب (روغن دیابت)
- ۷۵ ..... روغن خراطین
- ۷۶ ..... روغن دلفی
- ۷۶ ..... روغن ریزش مو
- ۷۷ ..... روغن سیاه‌دانه مرکب (روغن رشد مو)
- ۷۷ ..... روغن سیر
- ۷۷ ..... روغن شوید (شبت)
- ۷۸ ..... روغن فاس
- ۷۸ ..... روغن قُسط
- ۷۹ ..... روغن کافور
- ۷۹ ..... روغن کراث
- ۸۰ ..... روغن محلل
- ۸۰ ..... روغن منوم
- ۸۰ ..... روغن نفرس جبری
- ۸۱ ..... سنگجبین افتیمونی نیلی (مسهل سودا)
- ۸۱ ..... سنگجبین بزوری معتدل

- ۸۲ ..... سکنجبین بزوری حار
- ۸۲ ..... سکنجبین بزوری مفوه
- ۸۳ ..... شراب رضوی (شراب زیب، شراب حلال)
- ۸۴ ..... شربت اکسیر (اکسیر معده)
- ۸۵ ..... شربت بادرنجبویه
- ۸۵ ..... شربت جالینوس (سکنجبین سفرجلی)
- ۸۶ ..... شربت حرمل
- ۸۶ ..... شربت راسن (سکنجبین راسنی) [۴]
- ۸۷ ..... شربت صدری (سکنجبین عنصلی)
- ۸۷ ..... شربت فراسیون
- ۸۸ ..... شربت محلل (سکنجبین عنصلی مرکب)
- ۸۸ ..... شربت وجی (سکنجبین وجی)
- ۸۹ ..... شیاف ناصور
- ۸۹ ..... ضماد کمر
- ۸۹ ..... ضماد کمر مرگب
- ۹۰ ..... ضماد کوفتگی
- ۹۰ ..... کپسول بسفایج
- ۹۱ ..... کپسول بواسیر (حب مُثَل)
- ۹۱ ..... کپسول بواسیر داخلی خونی
- ۹۲ ..... کپسول / پودر افراط طمٹ
- ۹۲ ..... کپسول / پودر فشار
- ۹۲ ..... کپسول حابس (حبّ انجبار)
- ۹۳ ..... کپسول / حب جرب
- ۹۳ ..... کپسول / حبّ صرع ساده

- ۹۴ ..... کپسول حبس طمٹ (حب مَرِّ مَكِّي)
- ۹۴ ..... کپسول رها (حب اثلق)
- ۹۵ ..... کپسول ریح
- ۹۵ ..... کپسول زرنباد (نرکچول گاوزبان)
- ۹۵ ..... کپسول سکبینج
- ۹۶ ..... کپسول شباب (معجون دواء السنه)
- ۹۷ ..... کپسول / شربت مفرح
- ۹۷ ..... کپسول قرنفل
- ۹۸ ..... کپسول کبد
- ۹۸ ..... کپسول کم کوت
- ۹۹ ..... کپسول لاغری (سفوف هزال)
- ۹۹ ..... کپسول لاک مغسول
- ۱۰۰ ..... کپسول لیندو
- ۱۰۰ ..... کپسول م (جوارش انجدان)
- ۱۰۰ ..... کپسول مسهل دندی
- ۱۰۱ ..... کپسول مسهل صمغی
- ۱۰۱ ..... کپسول مصفی خون
- ۱۰۲ ..... کپسول مفاصل رازی (حب سورنجان)
- ۱۰۲ ..... کپسول مفاصل مویزی (حب سورنجان مویزی)
- ۱۰۳ ..... کپسول مفتت (حب حجر الیهود)
- ۱۰۳ ..... کپسول مفتت هندی
- ۱۰۴ ..... کپسول ملتین (حب صبر)
- ۱۰۴ ..... کپسول ملتین دیابت
- ۱۰۵ ..... کپسول مومیایی

- ۱۰۵ ..... کیسول هلدی
- ۱۰۶ ..... کیسول وبار (پودر تهوع)
- ۱۰۶ ..... لبوب صغیر
- ۱۰۶ ..... لبوب نیروزا
- ۱۰۷ ..... لبوب نیروزای گزنه
- ۱۰۷ ..... لعوق کتان
- ۱۰۸ ..... مایع ضد چاقی (نطول مهزل)
- ۱۰۸ ..... مایع ضد موخوره
- ۱۰۹ ..... محلول غرغره
- ۱۰۹ ..... محلول غرغره جحوظ
- ۱۰۹ ..... مرهم سیاه
- ۱۱۰ ..... مرهم شقاق
- ۱۱۰ ..... معجون اشتهاآور نعنا (معجون منعنع)
- ۱۱۱ ..... معجون اکبر (کیسول ضد درد)
- ۱۱۱ ..... معجون برص
- ۱۱۲ ..... معجون برشعنا
- ۱۱۲ ..... معجون بواسیر معدی
- ۱۱۲ ..... معجون خبث الحديد مرکب
- ۱۱۳ ..... معجون سیر صغیر
- ۱۱۳ ..... معجون لاجورد (کیسول ضد سودا)
- ۱۱۴ ..... معجون ماسک البول
- ۱۱۴ ..... معجون ماسک البول خسروی
- ۱۱۵ ..... معجون ماسک البول میرعمادی
- ۱۱۵ ..... معجون مبدل المزاج (معجون گرمابخش)

- ۱۱۶ ----- معجون مقوی
- ۱۱۶ ----- معجون نجاح
- ۱۱۶ ----- نزه کچوله (نزه عرق زنیان)
- ۱۱۷ ----- نام‌نامه ادویه مفرده پزشکی ایرانی
- ۲۳۳ ----- درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

دارونامه طبوباء: (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)**مشخصات کتاب**

سرشناسه: ناظم، اسماعیل
عنوان و نام پدیدآور: دارونامه طبوباء: (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی) / تالیف اسماعیل ناظم؛ بازنویسی و ویرایش محسن باغبانی.

مشخصات نشر: تهران: اندیشه‌آور: آثر، ۱۳۸۹.

مشخصات ظاهری: ۸۰، ۲۲۴ص.

فروست: آشنایی با روش‌ها و بینش‌های پزشکی ایرانی؛ ۱۲.

شابک: ۷۰۰۰۰ ریال ۴-۷-۹۱۶۹۴-۶۰۰-۹۷۸:

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

موضوع: داروهای گیاهی

موضوع: مفردات پزشکی

موضوع: پزشکی سنتی

شناسه افزوده: باغبانی، محسن، ۱۳۵۴-، ویراستار

رده بندی کنگره: RS۱۶۴/ن۲۱۶ ۲۰۱۶ ۱۳۸۹

رده بندی دیویی: ۶۱۵/۳۲

شماره کتابشناسی ملی: ۲۱۹۶۴۷۷

اهدا

با یاد و خاطره

* روان‌شاد، پدر بزرگوارم، مرحوم حاج فضل‌الله ناظم؛

* استاد روان‌شاد، مرحوم حکیم اصغر شمس سبزواری؛

* و استاد روان‌شاد، شیخ حسین محمدی، قدس سرهم.

و با سپاس از

* دوستان عزیز، جناب آقایان احمدرضا کریمی (مدیر گروه داروسازی)، عبد‌العلی صالحی، حسن شعبانی، و روح‌الله اکسیری به پاس همراهی و همکاری چندین و چند ساله‌شان در امر داروسازی؛

* گرامیان، آقایان دکتر سید اشرف‌الدین گوشه‌گیر (ریاست موسسه مطالعات تاریخ پزشکی طب اسلامی و مکمل) و دکتر امید صادق‌پور به سبب قبول زحمت چاپ و نشر این نامه؛

* جناب آقای دانش آذرگین به پاس نگارش گفتار چهارم این اثر؛

* جناب آقای محسن باغبانی به پاس یاری‌شان در آماده‌سازی و تولید این اثر؛

* و دیگر دوستان و عزیزان.

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۷

فهرست، و شش گفتار کوتاه

اشاره

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۹

فهرست مندرجات

پیش گفتار ۱۵

گفتار اول: قوانین ساخت و استفاده از دارو در پزشکی ایرانی ۱۷

گفتار دوم: شیوه‌های تعیین درجه داروهای مرکب ۳۸

گفتار سوم: معرفی طبیعت و مقدار شربت ۴۰۰ مفرد پر کاربرد ۵۵

گفتار چهارم: اندازه‌سنج‌های متداول در پزشکی ایرانی ۷۶

گفتار پنجم: نکات کاربردی درباره زمان مصرف دارو ۷۸

گفتار ششم: فهرست مهم‌ترین دارونامه‌های پزشکی ایرانی ۷۹

فهرست نسخه‌های موجود در متن دارونامه طبوا

آبزن کودکان ۳

اطریفل صغیر ۴

اطریفل گشنیزی ۵

اطریفل گشنیزی قرنفل ۶

انفیه کندشی ۷

ایارج فیکرا ۸

پماد B ۹

پماد اگزما ۱۰

پماد حکه ۱۱

پماد درد مفاصل ۱۲

پماد سرنجی (نارنجی) ۱۳

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۱۰

پماد سفیداب (ضد جوش) ۱۴

پماد سوختگی ۱۵

پماد ضد خارش ۱۶

پماد ضد لک خاکستری ۱۷

پماد ضد لک سفید ۱۸

- ۱۹ پماد کافور
- ۲۰ پماد کوهان مقلی
- ۲۱ پماد گوگرد (قیروطی گوگرد)
- ۲۲ پماد منزل
- ۲۳ پودر اوجاع مفاصل سوداوی
- ۲۴ پودر ترک اعتیاد
- ۲۵ پودر تقویت اعصاب
- ۲۶ پودر خروسک
- ۲۷ پودر خضاب
- ۲۸ پودر دیابت
- ۲۹ پودر زرین اقبال
- ۳۰ پودر زکام گرم
- ۳۱ پودر سرشو
- ۳۲ پودر سرماخوردگی
- ۳۳ پودر/ شربت وسواس
- ۳۴ پودر شقاق
- ۳۵ پودر صداع
- ۳۶ پودر قابض ساده
- ۳۷ پودر قابض مرکب
- ۳۸ پودر مبهی
- ۳۹ پودر محلل
- ۴۰ پودر مدر سنگ کلیه و مثانه
- ۴۱ پودر مدر نقرسی
- ۴۲ پودر مسمن ساده
- ۴۳ پودر مسمن مرکب
- ۴۴ پودر مفتت سنگ کلیه و مثانه
- دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۱۱
- ۴۵ پودر منضج بلغم
- ۴۶ پودر منضج سودا
- ۴۷ پودر نافع رحم
- ۴۸ پودر نافع معده
- ۴۹ پودر نزله سرد (پودر لاهوری)
- ۵۰ پودر نزله گرم

- جوارش کمونی ۵۱
 حبّ سعال ۵۲
 حبّ شفا ۵۳
 حبّ فرزانه (حب شیباز) ۵۴
 حبّ مبارک ۵۵
 حبّ نعوظ ۵۶
 حب / کپسول صرع مرگب ۵۷
 حقه لینه ۵۸
 دواى بلغم ۵۹
 دواى ترنجبین ساده ۶۰
 دواى ترنجبین مرگب ۶۱
 دواى جامع ۶۲
 ذرور ناصور ۶۴
 روغن بابونه ۶۵
 روغن بابونه مرگب (روغن معزق) ۶۶
 روغن حنظل مرگب (روغن دیابت) ۶۷
 روغن خراطین ۶۸
 روغن دفلی ۶۹
 روغن ریزش مو ۷۰
 روغن سیاه‌دانه مرگب (روغن رشد مو) ۷۱
 روغن سیر ۷۲
 روغن شوید (شبت) ۷۳
 روغن فاس ۷۴
 روغن قسط ۷۵
 روغن کافور ۷۶
 دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۱۲
 روغن کراث ۷۷
 روغن محلل ۷۸
 روغن منوم ۷۹
 روغن نفرس جبری ۸۰
 سکنجبین افیمونی نیلی (مسهل سودا) ۸۱
 سکنجبین بزوری معتدل ۸۲
 سکنجبین بزوری حار ۸۳

- سکنجبین بزوری مَفوّه ۸۴
- شراب رضوی (شراب زیب، شراب حلال) ۸۵
- شریت اکسیر (اکسیر معده) ۸۷
- شریت بادرنجبویه ۸۸
- شریت جالینوس (سکنجبین سفرجلی) ۸۹
- شریت حرمل ۹۰
- شریت راسن (سکنجبین راسنی) ۹۱
- شریت صدری (سکنجبین عنصلی) ۹۲
- شریت فراسیون ۹۳
- شریت محلّل (سکنجبین عنصلی مرکب) ۹۴
- شریت وجی (سکنجبین وجی) ۹۵
- شیاف ناصور ۹۶
- ضماد کمر ۹۷
- ضماد کمر مرکب ۹۸
- ضماد کوفتگی ۹۹
- کپسول بسفایج ۱۰۰
- کپسول بواسیر (حب مقل) ۱۰۱
- کپسول بواسیر داخلی خونی ۱۰۲
- کپسول/ پودر افراط طمّث ۱۰۳
- کپسول/ پودر فشار ۱۰۴
- کپسول حابس (حبّ انجبار) ۱۰۵
- کپسول/ حب جرب ۱۰۶
- کپسول/ حبّ صرع ساده ۱۰۷
- کپسول حبس طمّث (حب مّکی) ۱۰۸
- دارونامه طبویا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۱۳
- کپسول رها (حبّ اثلوق) ۱۰۹
- کپسول ریاح ۱۱۰
- کپسول زرنباد (نرکچول گاوزبان) ۱۱۱
- کپسول سکینج ۱۱۲
- کپسول شباب (معجون دواء السنه) ۱۱۳
- کپسول/ شریت مفرّح ۱۱۴
- کپسول قرنفل ۱۱۶
- کپسول کبد ۱۱۷

- کپسول کم کوت ۱۱۸
 کپسول لاغری (سفوف هزال) ۱۱۹
 کپسول لاک مغسول ۱۲۰
 کپسول لندو ۱۲۱
 کپسول م (جوارش انجدان) ۱۲۲
 کپسول مسهل دندی ۱۲۳
 کپسول مسهل صمغی ۱۲۴
 کپسول مصفی خون ۱۲۵
 کپسول مفاصل رازی (حب سورنجان) ۱۲۶
 کپسول مفاصل مویزی (حب سورنجان مویزی) ۱۲۷
 کپسول مفتت (حب حجر الیهود) ۱۲۸
 کپسول مفتت هندی ۱۲۹
 کپسول ملین (حب صبر) ۱۳۰
 کپسول ملین دیابت ۱۳۱
 کپسول مومیایی ۱۳۲
 کپسول هلدی ۱۳۳
 کپسول ویار (پودر تهوع) ۱۳۴
 لبوب صغیر ۱۳۵
 لبوب نیروزا ۱۳۶
 لبوب نیروزای گزنه ۱۳۷
 لعوق کتان ۱۳۸
 مایع ضد چاقی (نطول مهزل) ۱۳۹
 مایع ضد موخوره ۱۴۰
 دارونامه طبویا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۱۴
 محلول غرغره ۱۴۱
 محلول غرغره جحوظ ۱۴۲
 مرهم سیاه ۱۴۳
 مرهم شقاق ۱۴۴
 معجون اشتها آور نعا (معجون مننع) ۱۴۵
 معجون اکبر (کپسول ضد درد) ۱۴۶
 معجون برص ۱۴۷
 معجون برشعنا ۱۴۸
 معجون بواسیر معدی ۱۴۹

- معجون خبث الحديد مرگب ۱۵۰
 معجون سير صغیر ۱۵۱
 معجون لاجورد (کپسول ضد سودا) ۱۵۲
 معجون ماسک البول ۱۵۳
 معجون ماسک البول خسروی ۱۵۴
 معجون ماسک البول میرعمادی ۱۵۵
 معجون مبدل المزاج (معجون گرمابخش) ۱۵۶
 معجون مقوی ۱۵۷
 معجون نجاح ۱۵۸
 نزله کچوله (نزله عرق زنیان) ۱۵۹
 نام‌نامه گزیده مفردات مخزن الادویه ۱۶۱
 دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۱۵

پیش‌گفتار

داروهای نامبردار در این نامه، تنها بخشی از داروهای مورد استفاده در کلینیک‌های طب سنتی است. نسخه همه این داروها در بیش از چهار کتاب از منابع طب سنتی به کرات وارد شده است. داروهای بومی ذکر شده نیز در زمره داروهای غیر خوردنی و فاقد هرگونه ضرر برای بدن هستند که در ابتدای نسخه آن‌ها را معرفی کرده‌ایم. تنها تفاوت میان نسخه‌های این کتاب و نسخه‌های موجود در کتب طب سنتی، مقدار تجویز دارو و روش ارائه و بسته‌بندی آن‌هاست که بر اساس قانون چهاردهم مذکور در گفتار نخست این کتاب با شرایط زمان و مکان و وضعیت مردم این دوره تغییر یافته‌اند. خدا را بر توفیق نشر این اثر - بعد از ۱۵ سال که اوراق آن تنها در دست عده‌ای از دانش‌پژوهان این رشته بود و دست به دست می‌گشت و تکثیر می‌شد - سپاس می‌گوییم. امید هست که به‌زودی مجلدات بعدی این اثر نیز در اختیار علاقمندان و دانشجویان این رشته قرار گیرد. بمنه و کرمه!

اسماعیل ناظم

فروردین ۱۳۸۹

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۱۶

سخنی در آغاز

مبحث دارو و داروسازی از مهم‌ترین موضوعات در پزشکی ایرانی است که پزشکان باید از آن به خوبی آگاه باشند. این موضوع ساحت‌های مختلفی را در بر می‌گیرد و شامل زیرموضوعاتی چون شناخت، ساخت، تعیین درجه، شرایط حفظ و نگهداری، عمر ادویه، روش‌های فرآوری دارو، کاربرد دارو و ... می‌شود.

گفتارهایی که از پس این پیش‌گفتار تقدیم خوانندگان گرامی می‌شود به اختصار به بیان برخی از مسائل مهم در این حوزه از

دانش پزشکی می‌پردازد. گفتار نخست در پی بیان برخی قواعد و قوانین ساخت و استفاده از داروست؛ گفتار دوم به روش تعیین درجه ادویه مرکب می‌پردازد؛ گفتار سوم به معرفی طبیعت و قدر شربت ۴۰۰ داروی مفرد پر کاربرد در داروسازی تعلق دارد؛ گفتار چهارم درباره زمان مصرف برخی داروها سخن می‌گوید؛ و گفتارهای پنجم و ششم به معرفی اندازه‌سنج‌های متداول در پزشکی ایرانی و معرفی برخی کتب مهم در امر داروسازی اختصاص دارند. در انتهای کتاب نیز، گزیده نام‌نامه ادویه مفرد بر اساس کتاب مخزن الادویه مرحوم عقیلی آمده است. در این نام‌نامه اسامی سمت راست نام ادویه و اسامی سمت چپ مدخلی است که می‌توان در کتاب مخزن الادویه درباره آن مفرد اطلاعات لازم را به دست آورد. حضور این نام‌نامه در انتهای کتاب از آن رو ضروری می‌نمود که مفردات نام‌های مختلفی دارند و یافتن معادل‌های مشهور آن‌ها در کتب طب سنتی مشکل است. برای مثال، گیاهی چون اذخر با دو نام دیگر گربه دشتی و گزنه دشتی نیز شناخته می‌شود و اگر کسی از این ترادف آگاه نباشد در شناخت آن به زحمت می‌افتد.

دارونامه طبوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۱۷

توضیح دیگری نیز لازم است در این سطور پایانی بیاید: نخست اینکه در متن مستنداتی که از کتب طبای گذشته نقل شده تصرفاتی انجام گرفته است تا متن گفتارها انسجام بهتری بیابد و فهم مطالب هرچه آسان‌تر باشد. برای درک کمیت و کیفیت این تغییرات می‌توان به مقدمه قرابادین کبیر که منبع اصلی گفتار نخست است مراجعه کرد. دوم اینکه چون بسیاری از کتب مورد استناد هنوز به چاپ نرسیده‌اند و نسخه‌های آن‌ها هنوز خطی یا سنگی هستند از دادن نشانی دقیق پرهیز شده است. سوم اینکه در متن دارونامه، اوزان همه مفردات به واژه «واحد» بدل شده‌اند تا خوانندگان نیازمند تبدیل اوزان قدیمی به گرم نباشند. بر حسب نیاز، این «واحد» می‌تواند هر یک از مقیاس‌های گرم، کیلو، مثقال، دانگ، و ... باشد. در نهایت، آنان که علاقمند به مطالعه کتب پیشینیان و تبدیل اوزان ادویه موجود در نسخه‌های آنان به گرم هستند می‌توانند به گفتار پنجم کتاب رجوع کرده از معادل‌های ارائه شده در آن استفاده کنند.

امید است این مجموعه مقبول نظر علاقمندان پزشکی ایرانی قرار گیرد.

و لله الحمد

دارونامه طبوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۱۸

گفتار نخست: قوانین ساخت و استفاده از دارو

اشاره

ساخت و استفاده از دارو در پزشکی ایرانی قواعد و قوانین بسیاری دارد که امکان پرداختن به همه آن‌ها در این گفتار نیست. لاجرم، به مهم‌ترین این قوانین که در کتب طبای بزرگ آمده اشارت می‌کنیم.

۱. قانون هدایت

منظور از قانون هدایت این است که هدایت و رساندن خاصیت هر دارو به بدن یا عضوی خاص از آن بر عهده طبیعت مدبره بدن است. حکیم عقیلی می‌نویسد:

طبیعت مدبره بدن به اذن خالقها، جلّ اسمّه، فعل و خاصیت هر یک را به جای لایق خود می‌رساند و از آن، این امور غریب و بعید

نیست که امور دقیقه خفیه عالیه غامضه بسیار از آن صادر می‌گردد، زیرا که خلیفه عقل و نفس در عالم اجسام است. (قربادین عقیلی)

۲. قانون شناخت

مراد از این قانون آن است که پزشک باید انواع غذا و داروهای مفرد و ویژگی‌های آن‌ها را به خوبی بشناسد. حکیم عقیلی در این باره می‌نویسد:

* دوا یا مفرد است یا مرکب. و مفرد البته از موالید ثلاثه است که نبات و حیوان و جماد باشند، و مرکب مؤلف از این‌ها؛ به خلاف غذا که لامحاله نباتی و یا حیوانی و یا مرکب از این دو است، زیرا که جماد اصلاً صلاحیت غذائیت انسان ندارد کما لا یخفی. (مخزن الادویه)

* طیب باید که عارف و شناسای ادویه، یعنی جید و ردی و تریاقی و دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۱۹

سَمی و خالص و غیر خالص آن‌ها باشد تا خطا در کارش واقع نشود؛ مانند غاریقون سیاه، و جندبیدستر اغبر، و حلتیت ازرق، و سورنجان سیاه و زرد، و بیش مجعول مشتبه به جدوار، و مانند این‌ها، که استعمال آن‌ها جایز نیست مشروباً. (قربادین عقیلی)

* و نیز باید دانا به مزاج و کیفیت‌ات و خواص و منافع و مضار ادویه و طرق استعمال آن‌ها باشد، به تفصیلی که در کتب مبسوطه مسطور است. (قربادین عقیلی)

هشدار مهم حکیم عقیلی درباره استفاده پزشکان از کتبی که ویژگی‌های داروها را ثبت کرده‌اند این است:

طیب باید اقوال صاحبان کتابی را اصل و معتمد در هر دوا شناسد که آن دوا مخصوص به بلاد ایشان بوده و در بلاد ایشان و یا نواحی آن به هم رسیده و نویسندگان اکثر آن‌ها را خود دیده و شناخته و ماهیت و کیفیت و افعال و خواص آن را به تجربه رسانیده و نوشته‌اند، نه آنچه در بلدان دیگر بوده و خود ندیده و به محض تقلید و استماع بی تحقیق نوشته‌اند. (مخزن الادویه)

۳. قانون تضاد

در پزشکی ایرانی، استفاده از دارو امری عرضی است و تنها در صورت نیاز و ناگزیر بودن جایز است. سبب امر این است که داروها با طبیعت مدبره بدن در تضاد هستند. حکیم عقیلی می‌نویسد:

* طبیعت و جوهر دوا البته مضادت و مخالفت دارند با طبیعت و جوهر بدن و ارواح و قوا. (قربادین عقیلی)

* جمیع ادویه مخالف طبیعت‌اند و هر چند قوی‌تر باشند، مخالفت آن‌ها زیاده و ضرر ورود آن‌ها بدان بیشتر. (خلاصه الحکمه)

۴. قانون مراعات غذا و دارو

در پزشکی ایرانی، غذا و دارو دارای درجاتی به ترتیب زیر هستند: غذای مطلق، غذای دوائی، دمای غذایی، و دمای مطلق. در استفاده از دارو، باید این درجه‌بندی را به تناسب نیاز و نوع مرض مراعات کرد. از این رو، اطبا تصریح کرده‌اند:

تا رفع احتیاج و دفع مرض به «غذای دوائی» توان نمود به «دمای غذایی» نباید پرداخت؛ و تا به «دمای غذایی» اصلاح حال مزاج و دفع

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۲۰

مرض توان نمود، متوجه به «دوا» نباید شد؛ و تا از «دمای ضعیف القوه سهل المئونه» رفع احتیاج شود، به «دمای قوی و دشوار»

رجوع نباید نمود.

نیز:

بر طبیب لازم است که تا کار به «غذا» بر آید متوجه «دوا» نشود، و تا مرض به «دوای مفرد» علاج شود رجوع به «دوای مرکب» نکند، و تا علت به «دوای مرکب خفیف» دفع شود به «معاجین کبار» مرتکب نگردد. و اگر دوای مفرد را در مرضی که علاج می‌کند کافی داند، از آن تجاوز ننماید؛ زیرا که دوای مفرد اخف است بر طبیعت از مرکب. و اگر احیاناً دوای مفرد را در مقصود خود کافی نیابد، در این صورت جایز است که آن را ترکیب نماید و به دوای مرکب معالجه کند. (قربادین عقیلی)

و مرکب هر چند قلیل الاجزاء و خفیف باشد، بهتر است از کثیر الاجزاء و ثقیل، زیرا که دوای مفرد اخف است بر طبیعت از مرکب؛ و آنکه از مفرد مقدار شربت تام کامل در اکثر مستعمل می‌گردد به خلاف مرکب. و فایده که بر شربت تام کامل مترتب می‌گردد، البته زاید است از غیر تام کامل. (قربادین عقیلی)

۵. قانون مراعات سلسله مراتب

در پزشکی ایرانی، برای دفع بیماری روش‌های مختلفی وجود دارد که برخی در طول هم و برخی در عرض هم‌اند و رعایت تقدم و تاخر آن‌ها در معالجه ضروری است. برای مثال، داروهای محلل بر معرقات تقدم دارند و معرقات بر مدرات و .... حکیم عقیلی می‌نویسد:

تا به محلل و معرّق و مدر رفع احتیاج شود، ملین نباید استعمال نمود؛ و تا به ملین قضای حاجت و تنقیه و رفع غالیه گردد، به مسهل نباید پرداخت، خصوص به ادویه مسهله قویّه مگر عند الضروره و بی منضج.

و در نضج موادّ - که عبارت از اعتدال قوام و قابلیت دفع خلط است - مسهل نباید داد، مگر هنگام عدم فرصت؛ زیرا که طبیعت و جوهر دوا البته هر دو با هم مضادّت و مخالفت دارند. (خلاصه الحکمّه)

۶. قانون ترکیب ادویه

آگاهی از قوانین ترکیب ادویه، به قول حکیم عقیلی، از اجلّ علوم و اشرف صنایع فن پزشکی است. پیش از پرداختن به مفاد این قانون، ابتدا باید وجه نیاز

دارونامه طبوياً (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۲۱

به داروهای مرکب را روشن سازیم، زیرا عده‌ای می‌پرسند: چه نیازی به ساخت داروهای مرکب وجود دارد، وقتی می‌توان با داروهای مفرد به درمان بیماران پرداخت؟ حکیم عقیلی در پاسخ این سوال می‌نویسد:

اولاً، نباید دانست که چون یافته نمی‌شود دوای مفردی که به تنهایی مقابله و مقاومت تواند نمود به هر مرض - یعنی در کیفیت و خاصیت خود متکافی باشد دفع و رفع آن را در اکثر امر، خصوص در امراض مرکبه و متضاده - پس طبیب ناچار است از ترکیب. و بالاجمال بدان که علت ترکیب دارو و کثرت اجزاء در داروهای مرکب

* یا به جهت تقویت دواست؛

* یا به جهت حفظ قوت آن؛

* یا به جهت دفع اذیت و نکایت آن؛

* یا به جهت بدرقه شدن و نفوذ فرمودن آن؛

* یا به جهت رفع کراهیت و بشاعت طعم و رایحه آن؛

* یا امثال این‌ها از اعراض و اغراض و فواید؛

* و یا کثرت امراض.

پس هر چند این امور زیاده شود، اجزای ترکیب زیاده خواهد شد.

سپس، حکیم عقیلی در تشریح این مطلب نکات فراوانی را همراه با مثال ذکر می‌کند که بسیار کلیدی و راهگشاست. ایشان می‌نویسد:

تفصیل مطلب آنکه علّت کلی و غرض اصلی از ترکیب ادویه عدم وجدان دوی مفرد متکافی است دفع و رفع مرض مطلوب را، به دو جهت:

* اوّل آنکه در آن کیفیتی و وصفی قوی و غالب و زائد باشد از مقدار مطلوب؛ و یا آنکه ضعیف و ناقص بود؛ و یا مضادت و منافاتی به بعضی از اعضاء و قوا و ارواح و یا به بعضی امراض داشته باشد.

* دوم آنکه مرض و علّت مرکب باشد از چند مرض و آن دوا به تنهایی مقابله و دفع آن‌ها نتواند کرد. پس در این صور، ناچار است از ترکیب.

اما اوّل

یعنی از علل احتیاج به ترکیب، وجود دوی مفردی است که در آن کیفیتی و وصفی قوی و غالب و زائد باشد. و آن شش قسم است:

* اوّل از آن‌ها آنکه قوّت و کیفیت آن غالب بر قوّت و کیفیت مرض باشد و یا ضعیف و ناقص از آن.

*

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۲۲

مثلاً برای درمان یک مرض، حاجت به دوی شود که کیفیت و حرارت آن سه جزء باشد و یافته شود دوی موافق مطلوب که حرارت آن چهار جزء باشد. پس ناچار آن را ترکیب باید نمود با دوی که در او دو جزء از حرارت باشد و یا به دوی که در او یک جزء از برودت باشد تا بعد تکافؤ و فعل و انفعال، در او سه جزء از حرارت بماند (ترکیب داروی گرم با گرم برای کاستن از حرارت آن مانند ترکیب و امتزاج آب بسیار گرم با آب نیمه گرم است، و ترکیب داروی گرم با سرد مانند امتزاج آب بسیار گرم با آب سرد است).

و همچنین است موضوع در زمان حاجت به کاستن از برودت یا رطوبت یا یبوست (یعنی ترکیب بارد با بارد یا باره با حار؛ ترکیب رطب با رطب یا رطب با یابس؛ و ترکیب یابس با یابس یا یابس با رطب).

* دوم از آن‌ها آنکه در آن دوا صفتی و حالتی غالب باشد که مخالف و منافی باشد غرض مطلوب را.

بدین نحو که مثلاً- داروی مفرد بسیار شدید القوه (مانند افیون و فرفیون و کافور و امثال این‌ها) و یا سریع النفوذ (مانند زنجار و کباریت و زرائیخ و نوره و امثال این‌ها) باشد و حال آنکه غرض به کمتر از آن حاصل گردد. این مفردات به سبب کمال قوّت و حدّتی که دارند محتاج به خلط و ترکیب به ادویه مصلحه مغریه لوجه کاسره قوّت و حدّت آن‌ها هستند؛ مانند:

ترکیب زعفران و جندبیدستر با افیون؛

و زعفران با کافور؛

و کثیرا و صموغ با فرفیون؛

و ادهان و موم و سفیده تخم مرغ با زنجار و کباریت و نوره. و از این قبیل است:

امتزاج کتیرا با بسد محرق و امثال آن؛

و سفرجل و مصطکی و طباشیر و عود هندی با سقمونیا و غاریقون در امراض معده و کبد و عروق و نواحی آن. (از آنجا که از خاصیت سقمونیا و غاریقون است سرعت نزول به امعاء و به، این ادویه با آن خلط می‌کنند تا سقمونیا و غاریقون را در معده و کبد و عروق و نواحی آن نگاه دارند تا فعل خود را کما*

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۲۳

ینبغی نمایند و آن جذب صفراء است و اذابه بلغم. دلیل دیگر ترکیب آن است که آن ادویه (سفرجل و ...) حافظ قوا و ارواح و اعضای رئیسه شریفه و عامه المنافع (یعنی قلب و کبد و دماغ و معده) در برابر ضرر و غایله سقمونیا و غاریقون باشند؛ زیرا که ادویه قویه خالی از ضرر و غائله نیستند).

و امتزاج و ترکیب ادویه مغریه مانعه حدت و سرعت مرور و نفوذ (مانند کتیرا و صمغ عربی و افیون) با ادویه قویه حاده سریعۀ النفوذ و المرور (مانند زرائیخ و بورق و نوشادر و شوره و مانند این‌ها). برای اینکه زمانی ممتد در مثانه بمانند و فعل و اثر خود را ببخشند و ضرر و غائله به آن اعضا نرسانند. و اختلاط ادویه مسهله شدیده قویه (مانند تربد و هلیلجات و مغز فلوس خیارشبر) با مصلحات؛ و چرب نمودن به روغن بادام و روغن گاو؛

و تدبیر و تشویه بعض مسهلات (مانند حبّ السلاطین و حبّ الملوک و مازیون و سقمونیا و انزروت و سایر ادویه مسهله قویه). و امتزاج سرکه با شکر و یا عسل در سرکنگین برای کسر سورت و سرعت نفوذ سرکه و کسر ثوران و هیجان صفراء و سوداء تا افعال مطلوبه از شکستن حدت صفراء و نفوذ در جمیع مسالک و مجاری و تفتیح سدد و غیرها کما ینبغی صادر گردد (جهت آنکه ترشی حادّ محض مهیج صفراء و سوداء است، و شکر و عسل به سبب لزوجتی که دارند مانع شدت نفوذ سرکه و کاسر حدت آنند. هم‌چنین، طبیعت و قوه کبدی به سبب کمال رغبت و میل به شیرینی آن را به زودی جذب می‌نماید). و اختلاط دهن ورد با سرکه؛

* و امتزاج شیرینی با زنجبیل و هلیلجات و آمله (از ساختن مربای آن‌ها و غیره با شکر و یا عسل)؛

* و ترکیب ادویه بطیئه النفوذ با ادویه سریعۀ النفوذ (مانند تخم رازیانه و کرفس و انیسون و کشوث و دهن بلسان و امثال این‌ها). زیرا ادویه سریعۀ النفوذ، به سبب کمال قوت نافذه خود، قرار در کبد و عضو مخصوص نمی‌نمایند که افعال مطلوبه (مانند تفتیح سدد و

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۲۴

تحلیل مواد و غیرها) از آن‌ها کما ینبغی صادر گردد. پس ناچار است طیب از ترکیب آن‌ها با دوائی که جاذب آن‌ها باشد به سوی خلاف جهت کبد تا آنکه در کبد قرار یابند و به طرف دیگر نفوذ نمایند (مانند تخم ترب که جاذب به سوی فم معده است) * و نیز ترکیب ادویه حازه سریعۀ النفوذ (مانند دهن بلسان) با ادویه ملایمه بطیئه النفوذ (مانند شمع). * سوم از آن‌ها آنکه آن دوا بطیئه النفوذ و یا ضعیف القوه و اثر باشد، به طوری که یا پیش از رسیدن به عضو مطلوب، قوه و فعل آن باطل و زایل و یا ناقص و ضعیف گردد؛

- و یا آنکه آن دوا به سبب ضعف قوت خود،

- یا به سبب بُعد مسافت عضو معلول،

- و یا به سبب عدم اختصاص آن دوا به آن عضو، در بین راه متفرق و منتشر گردد و تمامی قوت آن به عضو مخصوص نرسد؛

- و یا آنکه اختصاص به آن عضو داشته باشد و لیکن به تنهایی نتواند رسید.

پس، در این صورت، محتاج است دارو به ترکیب با دوائی سریع النفوذ مختص به آن عضو تا آنکه باعث تقویت و مانع انتشار او گشته، به زودی قوت و اثر آن را به عضو مخصوص برساند؛ مانند:

ادخال زعفران در اقراص کافور و ادویه قلبیه،*

و هم چنین کافور در ادویه قلبیه، تا آنکه به سبب اختصاصی که زعفران و کافور به قلب دارند، به زودی اثر برودت کافور و سایر ادویه را به قلب رسانند بدون کسر و انکسار بسیار.

و نیز از خاصیت زعفران است که بعد رسانیدن اثر دوا به قلب- هم به قوت حرارت خود، و هم بالخاصیه، و هم فعل و انفعال دوا با طبیعت خاصیت و اثر آن زایل و باطل می‌گردد و تنها اثر و قوت دوا باقی می‌ماند. از این جهت است که مقدار زعفران را در اقراص کافوری کمتر از وزن کافور و کافور را در ادویه قلبیه کمتر از اوزان ادویه دیگر می‌نمایند تا غالب بر آنها نیایند و معین و مُبدرق آنها باشند.

و نیز از این جمله است:

ادخال سرکه در ادویه مختصه به طحال.

دارونامه طبوياً (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۲۵

و ادخال زعفران و اسارون با سقمونیا و غاریقون تا قوت این دو را به دماغ و عروق آن برسانند تا کما ینبغی فعل خود نمایند.
* و ادخال ادویه مقویه عطره قابضه و مفتحه و منقیه فضول (مانند مصطکی و عود هندی و ورد احمر و کمون) در ادویه مختصه به اورام کبد و دماغ و معده و گرده و مئانه و انثین.

* و ادخال نارمشک و مصطکی و سفرجل در مسهلات معده.

* و ادخال ورد احمر با مسهلات کبد

* و ادخال سنبل الطیب با مسهلات دماغ

* و ادخال کمون با مسهلات انثین.

* و ادخال ذراریح (جهت اختصاص آن به گرده و مئانه) با ادویه مدرّه نافعۀ امراض گرده و مئانه (تا قوت مدرات را به زودی و بلاانقصان و ضعف به آن دو عضو برسانند).

* و ادخال سرکه و دهن در اضمده و اظلیه. (در سرکه سه قوت است: یکی مفتحه؛ دوم نافذه؛ و سوم قابضه. و در دهن ورد نیز سه قوت است: یکی مفتحه؛ دوم محلله؛ و سوم ملینه مرخیه، بلکه اندک قوت قبضی نیز دارد).

* و ادخال بابونه در اضمده و ادویه مشروبه. (جهت آنکه در بابونه دو قوت است: یکی محلله و دوم قابضه، که به قوت محلله اثر در نفس عضو می‌نماید و به قوت قابضه منع سد مجاری و مسام و منع انصباب مواد بدان عضو می‌کند).

* و امتزاج زنجبیل با تربد، زیرا تربد، به صرافت خود و بدون اعانت با زنجبیل، تقطیع و ترقیق و دفع مواد بلغمیه غلیظه کما ینبغی نمی‌تواند نمود.

* و امتزاج برخی داروها با مصطکی که مقوی معده و کبد است.

* و ترکیب بعض ادویه مسهله با بعض دیگر برای زیادتی تقویت و اعانت بر دفع و قلع مواد

* و ترکیب و امتزاج شراب ریحانی صافی رقیق با ماء اللحم برای صاحب غشی حوالی و صاحب دق. (جهت آنکه ماء اللحم به سبب لزوجتی که دارد به مجاری و مسالک می‌چسبد و به زودی به عضو مقصود و اعماق بدن نمی‌رسد، و شراب به سبب شدت نفوذ خود به زودی آن را می‌رساند و خود نیز غذائیت دارد)

*

دارونامه طبوياً (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۲۶

و ترکیب کافور با ماء الشعیر برای مدقوق. (کافور نیز به زودی اثر ماء الشعیر را به قلب می‌رساند، جهت اختصاصی که به قلب دارد و

نیز تبرید قوی می‌نماید).

* و ترکیب مرخیات محلله با روادع نزد تزیاید اورام. (زیرا که طبیعت مدبره بدن به اذن خالقها، جلّ اسمه، فعل و خاصیت هر یک را به جای لایق خود می‌رساند و از آن، این امور غریب و بعید نیست که امور دقیقه خفیه عالیه غامضه بسیار از آن صادر می‌گردد، زیرا که خلیفه عقل و نفس در عالم اجسام است). * چهارم از آن‌ها آنکه منافات و مصادات داشته باشد به ارواح و قوا و بعضی اعضاء؛ مانند افیون و سایر ادویه قویه سمیه و غیر سمیه مسهله و غیر مسهله که محتاج به حافظ و مصلح‌اند. مثل:

* افیون که در ادویه عین بدون زعفران، و در اقراص و نزله‌بندها بی‌زعفران و جند و مشک، و هم‌چنین در ادویه قلییه بدون آن‌ها و به تنهایی استعمال آن جایز نیست برای آنکه مفنی ارواح و قوا و مطفئی حرارت غریزی است

* و ادویه قویه و مسهلات سمیه (مانند سقمونیا و غاریقون و امثال آن) که استفاده از آن‌ها بدون مصلحات (مانند صمغ و کتیرا) و حافظات قوا و ارواح و اعضاء (خصوصا اعضای رئیسه و عامه النفع مثل قلب و کبد و دماغ و معده و گرده و مئانه) و بدون تشویه و تدبیر جایز نیست.*

و هم‌چنین زنجار و امثال آن، که استفاده از آن بدون صموغ و موم و ادهان جایز نیست.* پنجم از آن‌ها آنکه آن دوا کریهه الرایحه و یا بشع الطعم باشد و طبیعت آن را قبول ننماید؛ مانند حلتیت و صبر و خیارشنبر که محتاج به اختلاط و امتزاج با دواى خوشبوی نیکوطعم (مانند زعفران و عسل و و گلاب) اند تا باعث قبول طبیعت و عدم نفرت و کسر سورت و رفع غائله و غثیان آن‌ها گردد. * ششم از آن‌ها آنکه عضو به سبب شرافت و لطافت و شدت ذکاء حس خود (مانند قلب و دماغ و عین و فم معده)، برداشت ادویه قویه و حاده لذاعه کاویه نداشته باشد. مانند:

* داروهای که به جهت کسرت حدّت محتاج‌اند به ترکیب با*

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۲۷

ادویه‌ای که کاسر حدّت آن‌ها باشند و یا تولید عضو نمایند. کتیرا و العبه و افیون و بزر البنج.

* و ادویه مقویه حافظه آن‌ها در ادویه مأكوله و مشروبه*

و صموغ و ادهان و موم و سفیده بیضه مرغ و افیون در اطلیه و اضمده و قیروطیات و مراهم (مانند مرهم زنگار و سفیداب و توتیا و نوره و امثال این‌ها که به سبب لزوجت و ارخا و تخدیر و غیرها مانع آیند از شدّت تأثیر و ادراک به الم لذع و نفوذ و کاوش و تقطیع و احراق و غیرها)

* و امتزاج شیرینی‌های طیبه الرائحه و مقویه قلب و کبد و فم معده (مانند گلکند و شراب سیب و به و جوارش عود و دواء المسک و امثال این‌ها) با ادویه حاده کریهه الرایحه بدطعم (مانند حلتیت و مر مکی و صبر و امثال این‌ها). و اکثر این امور با هم مشارک‌اند.

و اما دوم

که علت ترکیب دوا، ترکیب مرض باشد و آن سه امر است.

اولاً، بدان که مراد از مرض مفرد در اینجا آن است که طیب در معالجه آن، محتاج به یک امر بیش نباشد (مانند تبرید و یا تسخین و یا ترطیب و یا تیسیس و یا تحلیل و یا اسهال صفراء و یا بلغم و یا سودای صرف و امثال این‌ها). ولی اگر طیب در معالجه محتاج به چند امر باشد، مرض مرکب است. و مراد این نیست که اگر مرض مرکب از چند جنس مرض از سوء مزاج و تفرق اتصال و مرض ترکیب نیست، مرض مفرد است و الا مرض مرکب؛ زیرا که می‌تواند بود که مرض از جنس واحد باشد و در آن محتاج به چند نوع از معالجه باشند (مانند قروح لحمیه، که از جمله تفرق اتصال است و در ازاله آن محتاج به دواى منبت لحم و جالی قیح و وسخ و ناشف رطوبات زائده‌اند، و اگر در آن لحم عفن فاسد باشد، به دواى اگال نیز و ...).

* اما امر اول آنکه مرض مرکب از دو خلط باشد و دواى مفرد به تنهایی نتواند دفع آن هر دو نماید. مانند:

* شطر الغب (غب غیر خالص) که ماده آن مرکب از صفراء و بلغم است و محتاج می‌شوند در معالجه آن به ترکیب مسهل صفراء با مسهل بلغم (مانند سقمونیا با شحم حنظل).*

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۲۸

ولی اگر شطر الغب مرکب از بلغم و سوداء باشد، محتاج می‌شوند در معالجه آن به ترکیب مسهل بلغم با حجر ارنمی و یا لاجورد و مانند این‌ها.

* و نیز ترکیب کرده می‌شود دوی کاسر حدت و قاعم و دافع ماده صفراء با دوی محلل و منضح و مقطّع و دافع بلغم، (مانند سرکه و شکر و بزور مناسبه در سکنجین بزوری و شراب بزور). و از این قبیل است:

* مداوای قروح متوسخه که محتاج‌اند در آن به تنقیه و سبخ و چرک، و قطع لحم زائد، و انبات لحم صالح. پس، ناچار ترکیب باید نمود دوی منقی چرک و وسخ را با دوی که گوشت برویاند (مانند راتینج با زنجار در مرهم زنجار)

* و مداوای اورام بارده صلبه حادثه در کبد که در علاج محتاج‌اند به دوی که در آن انضاج و تحلیل و تفتیح و قبض باشد. پس ناچارند به ترکیب و خلط حلبه (برای انضاج) و افسنتین (برای تفتیح) و زعفران (برای تحلیل) و ورد احمر (برای قبض و حفظ قوه). زیرا که - به سبب انضاج و تفتیح و تحلیل، مواد آن‌ها به سهولت دفع می‌شوند؛ و به سبب قبض و حفظ قوه، ماده تازه بر آن منصب نمی‌گردد. دیگر آنکه، اگر قبل از انضاج محللات استعمال کرده شود، جزء لطیف ماده به تحلیل می‌رود و کثیف آن متحجر می‌گردد و مرض به طول می‌انجامد. و اگر سبب در اورام بارده صلبه کبد انسداد طریق میان کبد و طحال باشد، محتاج‌اند به ترکیب با ادویه مفتحه مجاری.

* و مداوای ورم حار دموی یا صفراوی که مرکب از سوء مزاج و تفرق اتصال و مرض ترکیب است و در درمان محتاج‌اند به ترکیب دوی بارد (برای زوال سوء مزاج حار) و به رادع (برای منع و بازداشتن ماده تازه از انصباب و نزول بدان عضو) و به محلل (برای تحلیل ماده منصبه حاصله در آن عضو) و به مقوی قابض. مانند ترکیب جواده قرع با صندل و بابونه و اقاچیا که هر یک به ترتیب برای فایده و غرضی است. و بر همین قیاس است سایر تراکیب.* امر دوم آنکه یافته شود دوی مفردی که در آن دو قوه باشد، ولی برای دفع مرض دارای دو علت، یکی از آن دو قوه قوی‌تر و دیگری

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۲۹

ضعیف‌تر باشد و آن دوا به صرافت خود نتواند مقابله و مقاومت با آن دو علت نماید، زیرا به یک قوه خود غالب می‌آید بر یک مرض، و به قوه دیگر ضعیف و ناقص از مرض دیگر. پس ناچارند به ترکیب آن به دوی که تعدیل هر دو قوه آن نماید. مانند بابونه که قوه تحلیل آن بیشتر است از قوه قبض. پس هرگاه مقصود قبض شدید باشد، باید ترکیب نمود آن را به دوی قابضی تا مقصود حاصل گردد.

* امر سوم آنکه یکی از دو جزء مرض اقوی از دیگری باشد و دوی مفردی که هر دو قوه آن متکافی و متساوی آن هر دو جزء مرض باشد در شدت و ضعف یافت نشود. پس در این صورت نیز، محتاج‌اند به ترکیب آن به دوی که بر تقویت یکی از آن دو قوه بیافزاید و از دیگری بکاهد تا وفا به مقصود نماید. مانند

* بابونه که چیزی بر آن باید افزود تا قوت تحلیل آن را کم نماید و چیزی که قوت قبض و ردع آن را بیافزاید (اگر منظور زیادتی قبض و ردع باشد)؛ و آلا چیزی باید افزود که اعانت بر قوه تحلیل آن نماید تا معادل و مساوی مرض گردد

* و ماء‌الشعیر در قرحه ریه و دق که به برودت خود به تنهایی وفا به اطفای حرارت نمی‌تواند نمود، ولی به قوه جلای خود متکافی است قرحه ریه را، اما در تغریه ناقص است. پس، - بالضرور، در قرحه ریه، قدری کثیرا و طین مختوم باید افزود؛ - و در دق، باید کافور اضافه نمود تا مقوی قوت تغریه و برودت آن شده، وفا به قرحه و دفع حرارت دقیه نماید.

نکته

* اضافه یک دوا در صورتی است که مرض مفرد باشد و مستحکم نباشد، اما در صورت ترکیب و استحکام مرض، محتاج‌اند به جمع و ترکیب ادویه متعدده.

* هر چند ترکیب مرض زیاده باشد، ترکیب دوا نیز زیاده باید تا آنکه مدعا حاصل آید. از جمله، وقتی در یک مرض مرکب، مزاج و صورت نوعیه خاصی از داروی مفرد یافت نشود که بتواند مقاومت بر دفع مرض نماید و مشتمل بر فواید کثیره باشد، ناچارند به ساخت معاجین کبار و صغار و غیرها از ادویه مرکبه (مانند تریاق فاروق و امثال آن) تا بتوانند که دفع امراض و غوایل بسیاری از این‌ها نمایند. (قرابادین)

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۳۰
عقیلی)

۷. قانون منع

قانون منع در حوزه استفاده از داروهای سمی به تنهایی و استفاده از داروهای مجهوله است. از آنجا که در باب داروهای سمی موضوع روشن است، تنها به ذکر سخن حکیم عقیلی درباره داروهای مجهول بسنده می‌کنیم:

در صورت احتیاج به استفاده از داروی مرکب، ادویه مرکبه مجربه متداوله حکماء و اطباء ما تقدّم و ما تأخر و آنچه به تجربه طبیب آمده و به کرات و مرات استعمال نموده در اشخاص و امزجه و ازمان و اسنان متنوعه متکثره، بهتر از مجهوله غیر مجربه است. (قرابادین عقیلی)

۸. قانون مقدار شربت

اصطلاح مقدار شربت در پزشکی ایرانی سه معنا دارد: مقدار استفاده از مفردات در بیماری‌ها؛ مقدار استفاده از مفردات در ساخت مرکبات؛ و مقدار استفاده از مرکبات در درمان بیماری‌ها.

در نحوه تعیین مقدار استفاده از یک داروی مرکب، میان اطبا اختلاف وجود دارد. حکیم عقیلی در این باره می‌نویسد:

بدان که مقدار شربت را بعضی نسبت به امزجه سابقه، و جمعی قیاس به معتدل المزاج تعیین می‌کنند. طایفه [ای قدری را مشروط داشته‌اند که کمتر از آن مؤثر نباشد، و گروهی مقداری را اعتبار نموده‌اند که زیاده از آن نتوان استعمال نمود، و اکثریت نسبت به ضعیف المزاج، و قومی موافق قوی المزاج قدر معاجین ساخته‌اند. و اولی مراعات حد وسط و احتیاط است؛ و الله اعلم. (قرابادین عقیلی)

در هر حال، مقدار شربت یک مفرد در ساخت یک داروی مرکب ضوابطی دارد که حکیم عقیلی آن را چنین بیان می‌کند:

بدان که ضابطه در این چنان است که چون ترکیب کنند ادویه‌ای چند را که برای هر یک غرضی خاص و منفعتی معین باشد، باید که مقدار شربت هر یک از آن‌ها نسبت به دیگری مانند نسبت غرض مطلوب از هر یک باشد. مثلاً:

* اگر اغراض، متساوی باشند - اعم از آن که مقادیر شربات مفردات متساوی باشند یا مختلف - باید که بگیرند از هر یک از آن‌ها جزئی از مقدار شربت کامل آن به قدر مرض و حاجت مطلوب به حسب سیمی عدد ادویه؛ یعنی جزء مخرج آن را مانند خمس از خمس و ربع از

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۳۱
اربع و ثلث از ثلاث و نصف از اثنین و بر همین قیاس. مثلاً:

هر گاه احتیاج شود به ترکیب دوائی از برای دفع و قلع و قمع بلاغم و حبّ القرع و سایر دیدان، داروی مرکب مورد نظر شامل برنگ کابلی و تربد سفید و قنبیل و لسان العصافیر و شیخ ارمنی و درمنه ترکی است که عدد ادویه آن پنج باشد. پس باید خمس مقدار شربت تام کامل از هر واحد را گرفت و ترکیب کرد و مجموع را یک شربت نمود. بدین قسم که از برنگ کابلی و قنبیل و شیخ (که مقدار شربت هر یک از آنها دو درم است) و از تربد و لسان العصافیر (که از هر یک سه درم است) جمع و ترکیب نمود و به پنج شربت تقسیم کرد. و یا آن که شربات تام هر واحد را گرفت و ترکیب کرد و به پنج قسمت به پنج شربت تام نمود. بدین ترتیب که خمس هر واحد را گرفته، یک شربت کامل نمود.

* و چون اراده کرده شود تألیف دوائی از برای دفع صفراء و بلغم از صبر و غاریقون و شحم حنظل و سقمونیا که چهار دوا است و مقدار شربت تام از غاریقون دو درم و از صبر و شحم حنظل هریک دو ثلث درم، و از سقمونیا نیم درم، و مجموع سه درم و پنج سدس درم است، ربع آن که بالتخمین یک سدس کم، یک درم می‌شود مقدار یک شربت تام آن باشد. * اما اگر اغراض متساوی نباشند، بلکه به سوی بعضی زیاده از بعضی بود، به همان نسبت بر اوزان آن بعض بیفزایند و از بعض دیگر بکاهند. مثلاً، اگر غرض اسهال صفراء زیاده از بلغم باشد، باید که صبر و سقمونیا را زیاده از غاریقون و شحم حنظل نمود و از این هر دو کاست و یا بالعکس. و بر همین قیاس و ترتیب باید ترکیب نمود و مقدار شربت آن را معلوم کرد. مثلاً اگر هفت دوا باشد و از هر یک، سبع گرفته باشند، آن یک مقدار شربت است؛ و اگر تام گرفته باشند هفت شربت.

* و اما در صورت تفاوت و زیادتی و کمی اجزاء، اولی آن است که بر سر هم حساب کنند و مقدار شربت را اخذ نمایند تا سهل و آسان گردد. (قربادین عقیلی)

نکته

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۳۲

* بدان که اصح آن است که مُعینات و مبدرقات و مصلحات (مانند: زنجبیل و کثیرا و روغن بادام و عسل و شیره نبات و قند و غیرها) محسوب در تقسیم نیستند، ولی اکثریت اطبا محسوب داشته‌اند. (قربادین عقیلی)

۹. قانون تغییر و تبدیل

در بسیاری موارد، به سبب در دست نبودن یک دارو نیاز به استفاده از بدل آن می‌شود. انجام این کار خود دارای قواعد و ضوابطی است، به شرح زیر:

باید دانست که آنچه بوده باشد از مفردات اصل و عمود در مرکبی، در ترکیب باید که آن را بدل و حذف و زیاده و کم نمایند تا اینکه ناقص و باطل و ضعیف نگردد و فایده و غرض مطلوب از ترکیب فوت نشود؛ مانند:

* گوشت افعی در تریاق فاروق؛*

و حبّ الغار در تریاق اربعه؛*

و صبر در ایارج فیکرا؛*

و خربق در ایارج لوغادیا و .... بلکه باید که حتی المقدور اجزای سایر ادویه مرکبه دیگر را نیز تغییر و تبدیل و کم و زیاد نمایند تا اینکه غرض مطلوب فوت نگردد.

و اما در باب مصلحات و مبدرقات و امثال آنها از لواحق، که داخل کرده می‌شوند به اقتضای ثانوی، پس در زیادتی و کمی آنها مختارند، بلکه مختارند در حذف بعض آنها نیز نزد عدم شدت حاجت و ضرورت بسیار و یا عدم وجدان آنها.

۱۰. قانون تخالف و توافق

در ترکیب داروها باید به موافقت و مخالفت داروها با هم توجه داشت. مثلاً، وقتی از دارویی افزایش حرارت مد نظر است نباید داروهایی بدان افزود که از بین برنده آن حرارت باشد. حکیم عقیلی می‌نویسد:

و نیز باید که ادویه مفسده و باطل کننده و مضغه قوا و خواص آنها را خصوص در جزء اعظم و اصل و عمود داخل ننمایند، مثلاً: بلادر که مفسد لحوم و مضغ اکثر ادویه تریاقیه است در تریاق فاروق و تراکیبی که در آنها لحوم و یا ادویه تریاقیه فادزهریه داخل است، نکنند.

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۳۳

و در تراکیب افیونیه و مخدره و بیشیه نیز ادویه تریاقیه فادزهریه (مانند فادزهر حیوانی و معدنی و جدوار) و ادویه مضغه و مبطله فعل آنها (مانند افیون و بیش) داخل ننمایند اصلاً، و یا مقدار کمی برای کسر حدت و ضرر و غایله آنها داخل نمایند؛ * و هم چنین در تراکیب مسهله مفتحه، ادویه قابضه مسدده حابسه و بالعکس.

۱۱. قانون مصرف کمتر

هر چه میزان مصرف دارو و شربیات آن کمتر باشد ضرری که از ناحیه دارو بر طبیعت وارد می‌شود کمتر است. حکیم عقیلی در خلاصه الحکمه می‌نویسد:

بباید دانست که هر چه تواند که عدد ادویه و مقادیر شربیات آنها را کمتر نماید، بهتر و خفیف است بر طبیعت؛ زیرا بسیاری آنها باعث حیرت و ثقل بر طبیعت می‌گردد و باز ماندن آن از کار خود.

در میزان استفاده و راه استفاده از دارو نیز از حکما سخنان فراوانی به جا مانده است. از جمله، حکیم ارزانی در مقدار استعمال دوا در روش حقنه می‌نویسد:

بدانند که دوا زیاده از دو ثلث رطل نشاید و احسن آنکه نصف رطل باشد و دریابند که ازدیاد بر ثلثین رطل به اتفاق قوم منهی عنه است؛ اما در تنقیص از نصف اختلاف است. بعضی این را نیز روا نمی‌دارند و حق این است که در حل قولنج و امثال آنکه کثرت مقدار مطلوب بود، از نصف رطل کم نکنند در معتدل القیافه، لیکن در زحیر و دیگر امراض مضایقه ندارد قدری معتد به که کافی المهام بود، وافی است اگرچه ربع رطل باشد. و این همه که گفته شد، در حق کبار است، اما در صغار آنچه لایق او بود به کار توان بست. و ایضاً باید که قوام دوا معتدل بود در رقت و غلظت، چه حقنه مسهل که غلیظ باشد، زحیر و قرحه امعاء می‌آرد و شدید الرقه به علت انتشار به اعضای فوقانی ضرر می‌رساند و بنا بر عدم تلبث نفع مطلوب نمی‌دهد. اما در قولنج مایل به رقت بهتر است و در سحج مایل به غلظت اولی‌تر. و استعمال حقنه خواه برای اسهال بود، خواه برای سحج، خواه برای امری دیگر لازم است که نیم گرم به کار برند، چه بسیار گرم غشی و کرب می‌آرد و سرد، تولید ریاح کند و مانع نزول آن گردد؛ به خلاف فاتر که معرا از این چیزهاست و مناسب مزاج باطن اعضا است. (مفرح القلوب)

از این رو، در موارد فراوانی در کتب طبی به چنین عباراتی در مقدار شربت

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۳۴

داروها بر می‌خوریم:

- [مقدار شربتش به حسب قوت و مزاج، موقوف به رأی طیب است

- [مقدار شربتش موقوف است بر رأی طیب کامل به هر قدر که مصلحت داند.

۱۲. قانون منع عادت

اطبا عادت را «طبیعت ثانی» خوانده‌اند. در استفاده از دارو باید متوجه این نکته بود که تجویز یک دارو به مدت طولانی و استفاده از آن، کم کم در بیمار به عادت بدل می‌شود. برای پیشگیری از این موضوع حکیم ارزانی یادآور می‌شود:

* در اثنای تداوی، استبدال ادویه می‌کرده باشند تا طبع الفت نگیرد؛ که انفعال از مألوف کمتر باشد. (مفرح القلوب)

* و بدان که از جمله منافع مذکوره در تعدد ادویه و تفنن آن‌ها- یحتمل- یکی آن باشد که مثلاً اگر دواپی یافت نشود و یا یافت شود و طبع را از آن نفرت باشد، به دوی دیگر که یافت شود و بدان رغبت باشد و یا نفرت بسیار نباشد بدان تداوی نمایند و همچنین غذا. و دیگر آنکه مثلاً اولاً چون دواپی را خوردند و نفع از آن یافتند بسا است که ثانیاً از آن به سبب تکرار استعمال و عادت و تبدل حالات مزاج، نفعی معتد به حاصل نمی‌گردد آن را، تغییر و تبدیل به دوی دیگر نمایند. و همچنین در غذا و این در امراض مفرده است. و امیاً در امراض مرکبه لا- محاله احتیاج است به کثرت ادویه چنانچه- ان شاء الله تعالی- بیان آن خواهد آمد. (محزن الادویه)

۱۳. قانون مراعات شرایط

در زمان درمان با دارو، بیمار باید از هر عملی که موجب ضعف طبیعت، رشد بیماری، و عدم تاثیر دارو می‌شود پرهیز کند. برای نمونه، حکیم عقلی در روش استفاده از حجر التیس می‌نویسد:

دستور خوردن آن در اول فصل بهار نزد اعتدال هوا و استوای لیل و نهار: اگر کسی از اصحا برای حفظ صحت مزاج و تقویت قوا و ارواح و حرارت غریزی چهار قیراط آن را بر روی سنگ سماق بسیار نرم سوده بخورد، تمام سال فرح و نشاط و قوت و شکفتگی در خود مشاهده می‌نماید. بدین شروط:

* یکی آنکه مزاج و سن او مقتضی باشد؛ یعنی در سن شباب و محروم المزاج نباشد. چه به واسطه زیادتی حرارت، آن هر دو را مضر است.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۳۵

دیگر آنکه در زمان گرمای گرم و سرمای سرد نباشد.

* دیگر آنکه قبل از شروع آن منضج و مسهل خفیف میل نمایند تا تنقیه بدن فی الجمله حاصل گردد.

* دیگر آنکه پرهیز و احتما از حموضات و لبنیات و آب سرد و بقول و اطعمه غلیظه و مفسدات معده و حرکات عنیفه و اعراض نفسانیه و جماع و غم اجتناب لازم دانند (و اقل ایام پرهیز، قبل از شروع، ده روز و بعد از فراغ بیست روز است).

* دیگر آنکه در روز خوردن فادزهر بدن را به لباس‌های نرم و نازک و پاکیزه و معطر و مزین سازند و طبیعت خوشحال و شکفته دارند و غم و اندوه را به خود راه ندهند. اگر میسر آید در بساتین و عمارات دلگشا به اندامی شیرین کلام و مطربان خوش‌الحان مجلس نمایند و اطعمه لطیفه خفیفه میل نمایند ...

* و دیگر آنکه در آن ایام به حمام نروند، زیرا که حرارت و رطوبت حمام فادزهر را به عرق دفع می‌نماید.

* و دیگر آنکه اگر در این ایام تقلیل غذا نمایند آن مقدار که تخمه و فساد هضم عارض نگردد بهتر است .... (قربادین عقلی)

۱۴. قانون مراعات زمان و مکان

این قانونی است که پزشکان و داروسازان باید بدان توجه داشته باشند و شامل دو موضوع اساسی است: نخست آنکه نسخه‌های دارویی موجود در کتب گذشتگان، مربوط به زمان‌های پیش است. وضعیت مردم در آن دوره با وضعیت دوره ما فرق بسیار داشته است و چه بسا غذایی که آنان آن را لطیف می‌دانسته‌اند امروز برای مردم ثقیل باشد یا تحمل مقدار مذکور ادویه برای مردم امروز

سخت باشد. موضوع دوم آنکه تاثیر گیاهان هر منطقه‌ای با منطقه دیگر فرق دارد و مردم در مناطق مختلف و شرایط اقلیمی مختلف با هم تفاوت می‌کنند. این است که به صرف ملاحظه یک نسخه در یک کتاب نمی‌توان آن را به همان گونه و با همان دستور ساخت و به بیماران داد. مگر بعد از کسب تجربه و فهم مزاج دارو و حدس زدن تاثیری که بر بدن دارد. حکیم ارزانی در این باب می‌نویسد:

متبحرین و معتمدین جهت اطلاع بر ماهیت اشیا همه چیزها را به کار بسته‌اند و مضرات سموم بعد استعمال به تریاقات مجربه دفع ساخته‌اند و به استعمال اتفاقی نیز پی به مدعا برده‌اند و در این زمان که تخالف در بعضی اشیا من حیث الآثار محسوس می‌شود، از تأثیر زمانی است و

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۳۶

ایضاً می‌تواند که خاصیتی و اثری در باب دوا ضبط یافته باشد علی‌الاطلاق و حال آنکه تازه از آن مخصوص بدان بود یا اثر وی محصور به همان اقلیم باشد یا موقوف بر انتقال از موضع انبات بود، چنانچه از کتب این قوم هویداست. اما اوزان که در کتب سلف مضبوط است، شک نیست که تناول آن مخصوص به همان زمان است و در این زمان شاید آن مقدار به کار بست. زیرا که مردم اوایل قوی القوی و عظیم البنیه می‌بودند و اختلاف اوزان شربت که در حق دواى واحد یافته می‌شود نیز از این دریابند که احوال معتدل المزاجان نیز مختلف است. معتدل المزاجی که جثه بزرگ دارد قیاس او به معتدل المزاج صغیر البنیه توافق نیابد؛ فافهم! (مفرح القلوب)

۱۵. قانون مقدمات ساخت

صاحب قراپادین صالحی در بیان قواعد ساخت دارو می‌نویسد:

باید دانست که هرگاه طیب خواهد ترکیب ترتیب دهد، باید:

* دواى نو را از کهنه بشناسد؛

* و ربیعی و صیفی و خریفی و شتوی آن را امتیاز دهد؛

* و کهنه و پوسیده آن را استعمال ننمایند؛

* و ادویه پاک و پاکیزه نو که در وقت تعیین آن و کمال نضج آن فرموده‌اند تحصیل کند؛

* و از خاک و آمیختگی‌های آن پاک کند؛

* و هر چه کوفتنی است در هاون سنگین بکوبند جدا جدا؛

* و هر چه ادویه معدنی است در هاون آهنین کوفته در سنگ سماق بسایند با گلاب یا به آنچه معین شده؛

* و جواهر را بسیار نرم صلایه کنند چون غبار.

۱۶. قانون مراعات شکل دارو

در پزشکی جدید، داروها معمولاً آنقدر پودر یا صاف شده‌اند که اجزای آنها قابل دیدن نیستند. این در حالی است که در پزشکی ایرانی بسته به رسته دارو و عملی که قرار است در بدن انجام دهد شکل آن متفاوت می‌شود. برای نمونه، جالینوس می‌گوید:

من جوارش کمونی به کار داشتم و آن نفع که از آن توقع داشتم نیافتم

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۳۷

بلکه ادرار بول آورده و از آن رنج دیدم. پس بسیار غمگین شدم که مزاج من بدین حد تباه شده است که مرا از این دارو منفعت نمی‌باشد و مضرت می‌یابم؟! متامل شده گمان بردم که اجزای آن بسیار نرم بوده. دیگر باره ساختم و اجزایش را درشت‌تر کردم. منفعت آن ظاهر شد. دانستم که اخلاط جوارشات را بسیار نرم نباید کرد تا در معده مکث کند و منفعت که حکیم علی الاطلاق - جلّ شأنه و عظم برهانه - در آن ودیعه نهاده بدن را ممنون گرداند. (قربادین عقیلی)

بر همین اساس، حکیم هروی می‌نویسد:

باید ادویه معاجین را خوب نرم بسایند؛ و ادویه جوارش و اطریفل و سفوف را درشت‌تر کنند؛ و باقی تراکیب را هر چه نرم‌تر بهتر باشد و منفعتش بیشتر بود. (قربادین صالحی)

۱۷. قانون رعایت طبیعت کلبه

یکی از علومی که پزشک باید از آن آگاه باشد علم هیئت و نجوم و تاثیر اوضاع مختلف کواکب بر جهان است. حکیم عقیلی در این باره می‌نویسد:

ادویه را وقتی استعمال نمایند که قمر به برج مخالف طبیعتِ مرض و متصل به کوبی که مخالف طبیعتِ مرض و ناظر بر سعد است باشد.

و ادویه را وقتی ترکیب نمایند که قمر در برج موافق طبیعتِ دوا باشد. و همچنین است اخذ و التقاط و اعطای ادویه مفرده و مرکبه. آنچه بیان شد مهم‌ترین قوانین مربوط به ساخت و استفاده از دارو بود. بحث مبسوط در این باب را به کتاب «دارو و داروسازی در پزشکی ایرانی» وا می‌نهمیم.

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۳۸

گفتار دوم: شیوه‌های تعیین درجه داروهای مرکب

اشاره

یکی دیگر از موضوعات مهم در داروسازی تعیین درجه یک داروی مرکب است. اکثر اطباء بزرگ در کتب قربادین به این مسئله پرداخته‌اند و نراقی آن را جزء مشکلات علوم دانسته و در کتاب مشکلات العلوم ۱ خود نقل کرده است.

داروهای مرکب از ترکیب چند داروی مفرد ساخته می‌شوند و مقدار داروهای مفرد بر حسب نیازی که به آن‌ها وجود دارد تعیین می‌شود. برای مثال، اگر ضرورت وجود دو داروی مفرد در ترکیبی به یک اندازه باشد، مقدار وزن آن دو نیز با هم برابر خواهد بود، و اگر ضرورت یکی بیش از دیگری باشد، به طور طبیعی مقدار وزن یکی از دیگری بیشتر خواهد بود. تشخیص این موضوع که وزن مفردات باید با هم مساوی باشند یا نه نیز به نوع بیماری، خصوصیات بیمار، ویژگی‌های زمانی و مکانی، و تشخیص طبیب حاذق بستگی دارد.

آنچه در پی می‌آید شیوه‌های به دست آوردن درجه داروهای مرکب بر اساس نظریات حکیم محمد شریف خان دهلوی در کتاب علاج الامراض و سیّد محمدحسین عقیلی خراسانی در کتاب قربادین کبیر است. از آنجا که این دو شیوه - علی‌رغم تشابه در بعضی محاسبات - با هم متفاوت‌اند، هر یک را به صورت جداگانه بررسی می‌کنیم.

در این شیوه، برای تشخیص درجه داروی مرکب باید:

* مجموع گرمی و سردی مفردات موجود در یک دارو را به دست آورد.

دارونامه طبو (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۳۹

سپس، با تقسیم عدد به دست آمده بر تعداد ادویه موجود درجه داروی مرکب را به دست آورد.

سوال: درجه دارویی که از ترکیب دو داروی مفرد ساخته شده که یکی در درجه دوم گرمی و دیگری در درجه اول گرمی است چیست؟

پاسخ: دارویی که در درجه دوم گرمی است، در حقیقت، دارای سه جزء گرم و یک جزء سرد است و دارویی که در درجه اول گرمی است دارای دو جزء گرم و یک جزء سرد است. حاصل جمع اجزای سرد این دو ادویه عدد ۲- و حاصل جمع اجزای گرم این دو عدد ۵+ است. حاصل جمع این دو با هم عدد ۳+ خواهد بود. با توجه به اینکه تنها دو ادویه مفرد در این ترکیب وجود دارد، حاصل تقسیم عدد ۳ بر ۲، درجه دارو را نشان می‌دهد. پس، درجه داروی مرکب ۱/۵+ خواهد بود.

بدیهی است این شیوه تنها زمانی به کار می‌آید که مفردات تشکیل دهنده داروی مرکب از لحاظ وزن با یکدیگر مساوی باشند و در داروهایی که مقادیر مفردات در آنها برابر نیست کارایی ندارد؛ خصوصاً در مواردی که تعداد مفردات زیاد باشد. در این گونه موارد، باید از شیوه دیگری که بعضی اطباء آن را نقل کرده‌اند استفاده کرد. برای این منظور، باید

* جدولی با چهار ردیف عمودی و تعدادی ردیف افقی رسم کرد. (تعداد خانه‌های افقی این جدول - به جز ردیف اول - به تعداد ادویه مفرد است). ستون اول این جدول، به نام ادویه مفرد؛ ستون دوم به وزن ادویه؛ ستون سوم به درجه گرمی یا سردی آنها؛ و ستون چهارم به حاصل ضرب وزن در درجه هر مفرد اختصاص دارد.

* خارج قسمت تقسیم مجموع حاصل ضرب‌ها بر مجموع اوزان ادویه مفرد درجه داروی مرکب را نشان می‌دهد.

برای استفاده از این روش، دانستن نکات زیر ضروری است:

* ۱. درجه ادویه مفرد معتدل صفر است.

* ۲. اگر مجموع حاصل ضرب‌ها صفر باشد، آن داروی مرکب معتدل خواهد بود.

* مثال ۱: درجه داروی مرکبی با سه مفرد به وزن‌های مساوی و درجه گرمی دو، سه، و چهار چنین است:

دارونامه طبو (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۴۱

تعیین درجه داروهای مرکب از نظر حکیم عقلی ۳

برای دانستن اینکه داروی مرکبی در چه درجه‌ای از کیفیات چهارگانه - یعنی گرمی و سردی و تری و خشکی - است یا معتدل است، باید در ابتدا این نکته را معلوم کرد که آیا مقادیر شربت اجزای آن با هم مساوی هستند یا خیر؟ در صورت مساوی بودن نیز باید معلوم کرد که آیا همه گرم و خشک‌اند یا همه گرم و ترند؛ یا همه سرد و خشک‌اند یا همه سرد و ترند؛ یا اینکه با هم مختلف‌اند؟

در صورت اول، که مقدار شربت اجزای ادویه مرکبی با یکدیگر برابرند، باید مجموع گرمی و سردی و مجموع خشکی و تری را جداگانه بر تعداد ادویه تقسیم کرد. خارج قسمت‌های به دست آمده نمایانگر درجه گرمی و سردی و درجه خشکی و تری داروی مرکب هستند.

نمونه ۱: تریاق اربعه

تریاق اربعه متشکل از حبّ الغار، جنطیانا، مرمکی، و زراوند طویل است. مقدار شربت همه این اجزا با هم برابرند و در کیفیات نیز

با هم تخالف ندارند. مشخصات این دارو به شرح زیر است:

چنان که ملاحظه می‌شود مجموع درجات گرمی برابر ۱۰ و مجموع درجات خشکی برابر ۸ است. حال، اگر تعداد ادویه (یعنی ۴) را بر درجه گرمی تقسیم کنیم عدد ۲/۵ حاصل می‌شود که درجه گرمی تریاق اربعه است. به همین ترتیب، اگر تعداد دارو را بر مجموع درجه خشکی ادویه تقسیم کنیم، درجه خشکی تریاق اربعه به دست می‌آید که برابر با ۲ است ..

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۴۳

تعیین درجه داروی مرکب با شربات متفاوت ادویه

اگر اجزای داروی مرکبی هم در مقدار شربت و هم در کیفیات متفاوت باشند، بهتر است به روشی که به بعضی از حذاق اطبا منسوب است و پاسخ آن بسیار دقیق‌تر است عمل کرد. در این روش:

* ابتدا وزن همه ادویه را یکسان می‌کنیم (مثلاً همه را به درم یا مثقال یا گرم تبدیل می‌کنیم)؛

* قدر شربت هر ادویه را از کتب معتبر یا بر اساس تجربه استخراج می‌کنیم؛

* با تقسیم وزن دارو بر مقدار شربت هر ادویه، تعداد شربت موجود از هر مفرد را در داروی مرکب به دست می‌آوریم و آن‌ها را با هم جمع می‌کنیم؛

* روبه‌روی هر مفرد، وزن، مقدار شربت، تعداد شربت، درجه گرمی و سردی، و درجه خشکی و تری نوشته می‌شود.

* حاصل ضرب تعداد شربت در درجه گرمی و سردی را محاسبه می‌کنیم و در زیر خانه ضرب ۱ می‌نویسیم و اعداد را با هم جمع می‌کنیم.

* حاصل ضرب تعداد شربت در درجه تری و خشکی را محاسبه می‌کنیم و در زیر خانه ضرب ۲ می‌نویسیم و اعداد را با هم جمع می‌کنیم.

* خارج قسمت تقسیم این دو عدد بر تعداد شربات نمایانگر درجه داروی مرکب است.

توجه

۱. یکسان کردن وزن ادویه و مقدار شربات برای گرفتن میانگین ضروری است. برای مثال، نمره درسی که ضریب ۳ دارد را باید در

۳ و نمره درسی که ضریب ۴ دارد را باید در ۴ ضرب کرد و مجموع آن را بر ۷ تقسیم نمود تا معدل به دست بیاید).

۲. واحد محاسبه مقدار ادویه موجود در یک ترکیب مقدار شربت آن در داروست نه وزن آن. با این کار، مفردی که مثلاً دو شربت آن در یک ترکیب به کار رفته معادل دو ادویه محسوب خواهد شد و مفردی که ۴۵ شربت آن در ساخت دارو به کار رفته معادل ۴۵ داروی مفرد تلقی خواهد شد.

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۴۴

مجموع حاصل ضرب تعداد شربات در درجه گرمی و سردی ۹۰۴.۹۰۴- و در درجه خشکی و تری ۱۷.۷۴۳+ است. حاصل تقسیم ۹۰۴.۹۰۴ بر تعداد شربات- یعنی ۷۳۸.۲۱۷- درجه سردی برشعنا، و حاصل تقسیم ۱۷.۷۴۳ بر تعداد شربات درجه خشکی این داروست. پس، برشعنا ۰.۷۵۰۲- سرد و ۳.۴۱۳+ خشک است و مقدار شربت آن در هر وعده ۱.۲۱۱ گرم است.

در جدول بالا، درجه دارو بدون احتساب درجه عسل محاسبه شده است. اگر کیفیت عسل را که مقدار آن سه برابر مجموع وزن ادویه است در درجه دارو دخیل کنیم درجه دارو ۸۶.۸۶- سرد و ۳.۲۹+ خشک خواهد شد. (توجه: برخی اطبا عسل و چیزهای مشابه را نیز در درجه دارو دخیل کرده و برخی دیگر از آن صرف نظر می‌کنند. اما حق این است که کیفیت آن‌ها را در درجه ادویه باید مد نظر داشت. برای نمونه، برشعنا بدون احتساب عسل دارویی سرد است، حال آنکه با عسل دارویی معتدل می‌شود)

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۴۵

توجه

چون مقدار شربات ادویه تخمینی است و کمی و زیادی آن‌ها به حسب مزاج اشخاص - از نظر قوت و ضعف و سن - و به حسب فصل و بلد مختلف است، ابن سینا و دیگر متقدمین به ذکر آن‌ها و تحقیق درجه کیفیت داروهای مرکب نپرداخته‌اند.

تعیین مقدار شربت داروهای مرکب

چون در این گفتار از مقدار شربت داروهای مفرد نام برده‌ایم، لازم است روش تعیین مقدار شربت داروهای مرکب را نیز بازگوییم. قاعده کلی در این باره این است:

مثلاً، اگر وزن مجموع داروی مرکبی ۳۰ درم و عدد شربات آن ده باشد، مقدار شربت آن ۳ درم، و اگر مجموع اوزان ادویه‌ای ۴۰ و عدد شربات آن ۱۵ باشد، مقدار شربت آن برابر $2/65$ (۴۰/۱۵) خواهد بود. در برشعنا نیز دیدیم که مقدار شربت دارو ۴.۵۹۹ گرم یهنی تقریباً یک مثقال است.

امید است این گفتار در ارائه روشی ساده برای محاسبه درجه داروهای مرکب کافی بوده باشد. به مانند گفتار پیش، علاقمندان برای کسب اطلاعات بیشتر در این باره و نیز روش‌های به دست آوردن درجه مفردات، باید در انتظار کتاب «دارو و داروسازی در پزشکی ایرانی» باشند یا خود به کتاب‌های قدما در این باره مراجعه کنند.

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۴۶

(۱). روش مرحوم نراقی با حکیم عقلی تقریباً یکی است. او می‌نویسد:

مسئله طویه

اگر پرسند که معجونی ساختیم مرکب از ادویه معلومه المقدار و می‌خواهیم که مزاج آن معجون را بدانیم و مقدار شربت آن را نیز بدانیم؟ جواب گوییم که ضابطه در شناختن مزاج معاجین و قدر شربت آن‌ها این است که اولاً اوزان ادویه را از مخرج مشترک بگیریم؛ یعنی همه را به وزن اقل برگردانیم و عدد آن را نگاه داریم. آنگاه عدد اجزاء حاره در درجه اولی [را] ضبط کنیم و بر آن ضعف عدد اجزاء حاره در درجه ثانیه را بیفزاییم، و بر آن سه مثل عدد اجزاء حاره در درجه ثالثه بیفزاییم، و بر آن چهار مثل عدد اجزاء حاره در درجه رابعه بیفزاییم. و عدد اجزاء بارده را نیز به همین طریق عمل نماییم. پس اگر اجزاء همه حاره باشد فقط، حاصل بر آنچه اول نگاه داشته‌ایم (یعنی عدد وزن اقل) قسمت کنیم. اگر اجزاء ممتزج از حار و بارد باشند، فضل احد الحاصلین بر دیگری بگیریم و او را بر آنچه اولاً نگاه داشته بودیم قسمت کنیم. و بر هر یک از تقدیرین حاصل مطلوب است که عدد درجات مزاج آن معجون است از حرارت یا برودت. و بر این قیاس، حال رطوبت و ییوست معجون را استنباط کنیم،

مثلاً معجونی ساختیم مرکب از پنج دوا و اوزان آن‌ها بر این وجه است: اول یک مثقال، دویم نیم مثقال، سیم پنج طسوج، چهارم دو مثقال، پنجم دو دانق. و چون اقل اوزان مذکوره طسوج است، لهذا این اوزان را به طسوج رد کردیم که مخرج مشترک است: اول بیست و چهار طسوج شده، دوم دوازده طسوج شد، سیم پنج طسوج شد به نحوی که بود، چهارم چهل و هشت طسوج شده، پنجم هشت طسوج شد، و مجموع نود و هفت طسوج شد. آن را نگاه داشتیم.

پس فرض کردیم که اجزاء این معجون همه حارند. و اول و دوم حارند در درجه اولی، و سیم حار است در درجه ثانیه، و چهارم و پنجم حارند در درجه ثالثه. بنابراین، عدد طسوجات اول و دوم که سی و شش است گرفتیم و بر آن مضعف عدد سیم (که ده طسوج باشد) افزودیم، چهل و شش شد. و بر مجموع، سه مثل عدد چهارم و پنجم که صد و شصت باشد افزودیم دویست و چهارده

شد. آن را بر نود و هفت قسمت کردیم، خارج قسمت دویست جزو از نود و هفت جزو از واحد شد. پس گوئیم این معجون حار است در اوایل درجه ثالثه.

و اگر فرض کنیم که جزو اول و دویم این معجون رطب‌اند در درجه اولی، و سیم یابس است در درجه ثانیه، و چهارم یابس است در درجه ثالثه، و پنجم یابس است در درجه رابعه؛ پس مجموع عدد اول و دوم که ۳۶ است گرفته و نگاه داریم انگاه ضعف عدد سیم که ۱۰ است بگیریم و بر آن سه مثل عدد چهارم افزاییم و بر حاصل که صد و پنجاه و چهار است، چهار مثل عدد پنجم افزاییم، یک صد و هشتاد و شش شود. و فضل محفوظ ثانی که یک صد و هشتاد و شش باشد، بر محفوظ اول که صد و پنجاه است. و چون این فضل را بر نود و هفت که عدد تسوجات ادویه است قسمت کنیم، خارج قسمت یک و پنجاه و سه جزو از نود و هفت جزو از واحد است. لهذا، معجون مذکور یابس است در اواخر درجه ثانیه.

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۴۷

و قس علی ذلک هر گاه بعضی ادویه حار باشند و بعضی بارد یا همه بارد باشند یا همه رطب باشند یا همه یابس.

و اما تعیین مقدار شربت معجون نیز به این طریق معلوم می‌شود. مثلاً، هر گاه وزن اول به قدر دو شربت باشد و وزن دوم به قدر سه شربت باشد و وزن سیم به قدر نیم شربت باشد و وزن چهارم به قدر چهار شربت باشد و وزن پنجم به قدر سه شربت باشد، همه را جمع کنیم دوازده و نیم شود. پس مقدار ادویه که نود و هفت است بر آن قسمت کنیم. خارج قسمت که هفت و نوزده جزو از بیست و پنج جزو واحد است مطلوب باشد. پس گوئیم قدر شربت این معجون قریب به هفت تسوج باشد و سرّ در این دو عمل، یعنی کیفیت معرفت مزاج و کیفیت معرفت قدر شربت به نحو مذکور ظاهر است اجمالاً.

سرّ در اول: به جهت آنکه بعد از آنکه اوزان جمیع ادویه مفرده به وزن اقل رد شود که آن نود و هفت تسوج است در مثال مفروض، شکی نیست که اگر همه ادویه مذکوره در یک درجه و یک مرتبه از حرارت می‌بودند، معجون مرکب از همه نیز بر آن درجه و مرتبه از حرارت می‌بود، لیکن چون درجات آن‌ها در حرارت مختلف است، لهذا آنچه در درجه اول حار است، چون عدد تسوجات آن معین شود، شبهه‌ای نیست در آنکه آنچه در درجه دوم حار است هر گاه عدد تسوجات آن نصف عدد تسوجات اول باشد در حرارت مساوی اول خواهد بود؛ یعنی حرارت مجموع عدد تسوجات آنچه در درجه دوم حار است مساوی خواهد بود با حرارت ضعف عدد تسوجات آنچه در مرتبه اول حار است. پس هر تسوجی از درجه دوم حرارت آن مساوی حرارت دو تسوج مرتبه اول باشد و همچنین حرارت یک تسوج از درجه سیم برابر حرارت سه تسوج باشد از درجه اول. و همچنین حرارت یک تسوج از درجه چهارم مساوی حرارت چهار تسوج درجه اول باشد و بر این قیاس. و بنابراین چون عدد تسوجات هر یک از ادویه که در حرارت در مرتبه دوم و سیم و چهارم است به نسبت مذکوره تضعیف نماییم، حاصل که در مثال مفروض دویست و چهارده است، تسوجاتی است که مجموع در مرتبه اول حار است. و شکی نیست که عدد واقعی تسوجات ادویه که نود و هفت است بعد از امتزاج حرارت مجموع به یک نحو می‌شود و به جهت اختلاف آن‌ها در درجات حرارت چون به تضعیفات مذکوره همه رد به درجه اول شد و دویست و چهارده تسوج به ملاحظه حرارت حاصل شد، پس به ازاء هر تسوجی از نود و هفت آنچه واقع می‌شود از تسوجات حاصله به ملاحظه حرارت که دویست و چهارده باشد آن عدد درجات حرارت هر یک از تسوجات نود و هفت گانه باشد که آن بعینه عدد درجات حرارت آن معجون است. لهذا باید دویست و چهارده به نود و هفت قسمت شود. و چون دویست و چهارده بر نود و هفت قسمت کنیم حاصل مطلوب است؛ یعنی آن عددی است از درجات که به ازای هر یک واقع است، زیرا که نسبت مقسوم به مقسوم‌علیه چون نسبت خارج قسمت باشد به واحد. لهذا چون دویست و چهارده که مقسوم است، دو برابر و کسر نود و هفت است که مقسوم‌علیه است باید خارج قسمت نیز دو برابر و کسر واحد باشد، لهذا معجون در اوایل درجه سیم حار خواهد بود.

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۴۸

اما سر عمل دوم: به جهت آنکه چون وزن دوی اول به قدر دو شربت است و عدد طسوج آن بیست و چهار است و وزن دوی دوم به قدر سه شربت است و عدد طسوجات آن دوازده است و وزن دوی سیم نیم شربت است و عدد طسوجات آن پنج است و همچنین تا آنکه عدد شربات که دوازده و نیم است، عدد طسوجات آن نود و هفت است. و شکی نیست که بعد از امتزاج ادویه مفرده و معجون شدن آن‌ها قدر شربت در همه آن به یک نحو می‌شود و چون عدد شربات مفردات دوازده و نیم بود باید معجون به دوازده و نیم قسمت شود که هر قسمتی از آن یک شربت باشد و چون نود و هفت بر دوازده و نیم قسمت کنیم یک قسم به هم می‌رسد که هشت است به اندکی کم، زیرا که همچنان که مذکور شد نسبت مقسوم به مقسوم‌علیه چون نسبت خارج است به واحد. پس چون نود و هفت که مقسوم است هشت برابر دوازده و نیم است به قلیلی کم، باید خارج قسمت نیز به همین نسبت باشد با واحد، لهذا هشت طسوج خواهد بود به اندکی کم.

منبع: مشکلات العلوم، ملا محمد مهدی نراقی، رویه ۲۳۰.

(۲). متن کتاب ایشان چنین است:

فصل اول: در بیان قدر شربت مرکب و طریق استخراج درجه آن

هر گاه اراده کردی که بسازی مرکبی که تو را به هر یک از دو اغراض است پس بگردان نسبت را به مقدار شربت از هر یک دوا به سوی مقدار شربت آخر مثل نسبت غرض خود از آن دوا به سوی غرض خود از دوی آخر. پس اگر اغراض متادی است، بگیری از هر واحد دوا جزو از مقدار شربت آن دوا سمی مر عدد ادویه راه؛ و اگر اغراض مختلف باشند، از راه حدس صائب مقدار حاجت که به هر یک است معین باید کرد. بعد از آن، مقدار شربت هر یک به حسب حاجت خود که به هر یک است باید گرفت؛ مثلاً، اگر به طرف بعضی حاجت زیاده است مقدار شربت آن زیاده باید گرفت و به طرف دیگر احتیاج کم است قدر شربت آن کم بگیرند

و وقتی که قصد نمودی که بدانی درجه مرکب، پس جمع گردان اجزاء حاره و بارده از مفردات و ساقط گردان اقل را از اکثر. و بگیری از باقی جزء سمی مر عدد ادویه راه. پس آن درجه مرکب است. مثلاً، دوی مرکب از حار در درجه ثانی و حار در درجه اولی، در حار در درجه اولی دو جز گرم است و یک بارد و در حار درجه دوم سه جز گرم است و یک بارد. پس هر گاه ساقط کردیم دو جز بارد و به مقابله آن دو جز حار، سه جز حار باقی ماندند. و ادویه دو اند و عدد سمی آن نصف است. پس مرکب در یک و نیم درجه گرم شد. و این قاعده در مرکب است که مقدار بسائط او متساوی باشد.

اما بر آوردن مزاج مرکب که ادویه مختلف الاوزان باشند موافق مصنف موز بسیار اشکال دارد؛ خصوصاً در مرکبی که اجزایش زیاده باشد. مع هذا درجه تحقیقی در بعضی ترکیب بر می‌آید و در اکثر مرکب درجه تقریبی به هزار تکلف حاصل می‌شود. پس بهتر آن است که درجه مرکب کذائی از چنانچه بعضی حذاق گفته‌اند باید بر آورد. و آن چنان است که قدر صغیر وزن باید گرفت که تمام ادویه در آن شریک باشند و کسر واقع نشود (مثل وزن درم یا مثقال یا خردله یا

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۴۹

جو یا غیر آن). بعد از آن، هر قسم از اقسام دوا را براسه مقرر باید نمود، زیرا که فرق نیست در حساب مذکور در میان مرکبی که در آن دو دوا گرم است در درجه اولی و وزن هر یک یک مثقال بود و یکی [که دو گرم است در درجه دوم و وزن آن یک مثقال است. و همچنین فرق نیست در مزاج مرکب که پیدا می‌شود در هر دوا صورت، چه مزاج مرکب متغیر می‌شود به سبب قوت بسائط آن مرکب و ضعف آن نه به اعتبار حقائق بسائط.

و طریق دیگر اسهل نیز ذکر کرده می‌شود که در اندک زمان مزاج مرکب معلوم می‌گردد خواه ادویه او متفق الاوزان باشند خواه مختلف الاوزان. و آن طریق این است که اوزان هر دو را در تحت او ثبت نمایند و درجه هر دوا بر فوق وی رقم زنند و ضرب کنند رقوم تحتانیه را در رقوم فوقانیه و حاصل ضرب هر دوا را فوق رقم درجه‌اش مرقوم سازند و جمع کنند جمیع حاصلات ضروب را و همچنین تمامی اوزان را نیز، و مجموع حاصلات ضروب را بر مجموع اوزان قسمت نمایند اگر مساوی یا اکثر بود، و الا نسبت کنند. و اگر در مفردات مرکب معتدلی باشد، فوق او به جای درجه صغر نهند. پس وزنش در ضرب نیاید، لیکن در مجموع اوزان داخل مقسوم علیه خواهد شد. و اگر بعضی از مفردات حار باشند و بعضی بارد، حاره را جدا نویسند و بارده را جدا و اگر در یک سطر نویسند میان حاره و بارده خطی فاصل بکشند و حاصلات ضروب حاره را جدا جمع کنند و بارده را جدا و اقل را از اکثر نقصان کنند و آنچه باقی ماند نگاهدارند و بر مجموع اوزان حاره و بارده قسمت کنند یا نسبت نمایند. خارج قسمت یا حاصل نسبت درجه مرکب بود. به همین روش، درجه رطوبت و یبوست معلوم کرده می‌شود. و اگر حاصلات ضروب حاره و بارده مساوی باشند، آن مرکب معتدل خواهد بود.

و برای توضیح امثله ای ذکر کرده می‌شود:

مرکبی که ادویه او متساوی الاوزان باشند و حاره صرف و خالی از معتدل

مرکبی است که یک دوا او در درجه دوم حار است و دیگر در درجه سوم و دیگری در درجه چهارم و وزن هر یک دو درم. نوشتیم ادویه را در یک صف و در یمین آن با لفظ اسامی نوشتیم و تحت هر یک وزن او ثبت کردیم و در یمین وزن‌ها لفظ اوزان نوشتیم و فوق هر یک رقم درجه‌اش مرقوم ساختیم و در یمین لفظ درجات نوشتیم. پس ضرب نمودیم اولاً دو را در دو چهار شد. این را فوق درجه دوا اول مرقوم ساختیم باز ضرب کردیم دو را در سه شش شد شش را فوق درجه دوم نگاشتیم. و همچنین ضرب کردیم دو را در چهار هشت گشت. این را بالای درجه سوم نوشتیم. و در یمین لفظ حاصلات ضروب نوشتیم و جمع کردیم چهار و شش و هشت را هیزده شد. جایی ثبت کردیم. و جمیع اوزان که شش است تحت هیزده نوشتیم. چون جمیع حاصلات ضروب از جمیع اوزان بیشتر است هیزده را بر شش قسمت کردیم. خارج قسمت سه شد. پس معلوم گردید که این مرکب در درجه سوم حار است.

و جدول دستورالعمل این است:

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۵۱

منبع: علاج الامراض، محمد شریف خان دهلوی، رویه ۴-۵.

(۳). متن کتاب مرحوم عقلی چنین است: فصل هفتم: در بیان معرفت درجات امزجه ادویه مرکبه و طرق استخراج آنها چون خواهند که درجات ادویه مرکبه را معلوم نمایند که به کدام درجه است از کیفیات اربعه حرارت و برودت و رطوبت و یبوست و یا معتدل است، طریقه آن است که بنگرند آیا مقادیر شربات اجزای آنها، متساوی‌اند یا نه؛ و در صورت اول، آیا همه حارند با یبوست و یا همه حارند با رطوبت و یا همه باردند با یبوست و یا همه باردند با رطوبت و یا مختلف‌اند؟ جمع نمایند اجزای حاره و بارده و رطبه و یابسه را و تقسیم بر عدد ادویه نمایند، که معروف به سمی عدد ادویه است، پس خارج قسمت را اخذ نمایند که همان، درجه مزاج آن مرکب است.

و در صورت تفاوت، اسقاط نمایند اقل را از اکثر و باقی را بر عدد ادویه تقسیم نمایند و بگیرند جزء سمی عدد ادویه را- یعنی مخرج آن را- که درجه کیفیت و مزاج آن مرکب نیز همان است.

مثال متفق در مقادیر شربات متحد در کیفیت حرارت و یبوست، مختلف در مراتب آن هر دو، تریاق اربعه است که اجزای آن موافق

نسخه اصل که حب الغار و جنطیانا و مر مکی و زراوند طویل است. همه متساوی در مقدار، اما حب الغار و مر مکی گرم و خشک در دوم و جنطیانا و زراوند طویل گرم در سوم و خشک در دوم‌اند. پس درجات حرارت ده و بیوست هشت شدند. و ده را که بر چهار دارونامه طوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۵۲

قسمت نمایند، خارج قسمت دو و نیم می‌شود، و هشت را که بر چهار قسمت نمایند، خارج قسمت دو می‌شود، پس آن مرکب در دو درجه و نیم، گرم و در دو درجه، خشک باشد.

و مانند تریاق ثمانیه که مرکب از حب الغار و جنطیانا و مر مکی صافی و زراوند طویل و ریوند چینی و پوست بیخ کبر و قسط تلخ و عروق الصفر است. اجزای همه متساوی در مقدار و اما زراوند و جنطیانا و قسط، هر سه گرم در سوم و خشک در دوم؛ و پوست بیخ کبر و عروق الصفر، هر یک گرم و خشک در سوم؛ و حب الغار و مر مکی، هر دو حار یابس در دوم؛ و زراوند [باید ریوند باشد. در نسخه‌ها اشتباه شده گرم در اول و خشک در دوم‌اند. پس اجزای حاره بیست، اجزای یابس هژده شدند. و خارج قسمت بیست بر هشت دو و نیم، و هژده بر هشت دو و ربع می‌شود. پس این مرکب گرم در دو درجه و نیم و خشک در دو درجه و ربع درجه باشد.

و مثال متحد الوزن مختلف‌الکفیه قلیل الاجزاء تریاق الطین است که مرکب از حب الغار و طین مختوم هر دو متساوی الوزن. و حب الغار گرم و خشک در دوم و طین مختوم بارد در اول و یابس در دوم. پس اجزای حاره آن دو و بارده یک و یابسه چهار باشد. و چون یک بارد را از دو حار ساقط نمایند، یک جزء حار می‌ماند و یک را که بر دو که عدد ادویه است قسمت نمایند خارج قسمت نیم درجه می‌شود، و چهار یابس را که بر دو قسمت نمایند، خارج قسمت دو درجه می‌شود. پس آن مرکب گرم در نیم درجه و خشک در دو درجه باشد.

و اما اگر اجزای مرکب هم در مقادیر شربات و هم در کیفیات مختلف و متفاوت باشند، پس طریق اسهل و اقرب به صواب و یقین - به معنی ظن غالب - طریقه‌ای است که منسوب است به حذاق الاطباء. و آن چنان است که هر دوایی که چند مقدار شربت آن داخل ترکیب باشد، مثلاً دو شربت و یا سه شربت و یا چهار شربت و هم چنین، هر یک از آن‌ها را به همان نسبت مذکوره ادویه متعدده فرض نمایند؛ مانند آنکه آنچه دو شربت باشد دو دوا، و آنچه سه شربت باشد، سه دوا و هم چنین. و به همان دستور و نسق حساب کنند و اقل را از اکثر اسقاط نمایند، اگر متساوی نباشند و درجه انحراف مزاج آن را در یابند؛ و اگر متساوی باشند، آن مرکب معتدل باشد. یعنی اگر درجات کیفیات حرارت با برودت و همچنین رطوبت با بیوست متساوی نباشند و درجات حرارت مثلاً پنج باشند و برودت سه و یا بالعکس، اقل را که سه است از اکثر که پنج است اسقاط نمایند و تتمه، که دو است، بر عدد اجزا تقسیم نمایند. خارج قسمت همان درجه مزاج آن مرکب باشد.

و اگر متساوی باشند، معتدل؛ خواه فاعلتین باشند که حرارت و برودت است، و خواه منفعلتین که رطوبت و بیوست است - چنانچه ذکر یافت - مانند برشعنا به نسخ «شیخ الرئیس» که مرکب از افیون و بزر البنج و سنبل الطیب و فلفل سفید و عاقرقرا و فرفیون و زعفران است، که هفت دوا باشند، و وزن هر یک از بزر البنج و فلفل سفید بیست مثقال، و افیون ده مثقال، و زعفران پنج مثقال، و فرفیون و سنبل الطیب و عاقرقرا هر یک یک مثقال است. و مقدار شربت بزر البنج دو دانگ است که ثلث مثقال بود، پس آن شصت شربت باشد؛ و فلفل که یک مثقال

دارونامه طوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۵۳

بیست شربت بود؛ و افیون یک دانگ که سدس مثقال است، شصت شربت باشد؛ و زعفران که یک مثقال است، پنج شربت؛ و فرفیون که نیم دانگ است دوازده شربت؛ و سنبل الطیب که نیم مثقال است دو شربت؛ و عاقرقرا نیز - به دستور - دو شربت باشد. پس مقادیر شربات کل اجزاء که هر شربتی را دوا علی حده فرض کرده شود، یک صد و شصت و یک می‌شود.

و اما کیفیت و مزاج بزر البنج بارد یابس در سوم، و افیون بارد یابس در چهارم، و فلفل سفید و عاقرقرا هر واحد حار و یابس در سوم، و فرفیون حار و یابس در چهارم، و سنبل الطیب حار و یابس در دوم، و زعفران حار در دوم و یابس در اول است. پس کل کیفیات بارده چهارصد و بیست، و حاره یک‌صد و بیست و هشت، و یابسه پانصد و چهل و سه. و چون اجزای حاره که اقل است از بارده که اکثر است اسقاط نمایند، باقی از اجزای بارده دو صد و نود و دو می‌ماند و این را که بر سمی عدد ادویه، که یک صد و شصت و یک است تقسیم نمایند، خارج قسمت یک درجه و سه ربع درجه و نصف عشر و ربع عشر بارد می‌شود بالتقریب. و یابسه را که تقسیم نمایند سه درجه و ربع و ثمن می‌شود بالتقریب. پس این مرکب در دو درجه الا نصف عشر و ربع عشر بارد و یابس در سه درجه و ربع و ثمن و خمس ثمن باشد بالتخمین.

و مانند این، مفرح بارد مؤلف: از گل سرخ و نیلوفر از هر یک ده درم، و مروارید و بسد و کهربا و لسان الثور و طباشیر و صندل سفید و صندل سرخ و خشب الکدر از هر یک سه درم، بهمن سفید و بهمن سرخ و تخم فرنجمشک و تخم کاسنی و تخم خیار بادرنگ و تخم خیارزه از هر یک دو درم، و کافور نیم مثقال است که جمله هفده دوا باشند.

و اما مزجه آن‌ها؛ پس گل نیلوفر و تخم خیار بادرنگ و تخم خیارزه هر یک بارد و رطب در دوم، و مروارید بارد و یابس در دوم، و صندل سفید بارد در سوم و یابس در دوم، و طباشیر و صندل سرخ هر یک بارد در دوم و یابس در سوم، و بسد بارد در اول و یابس در دوم، و کافور بارد و یابس در سیم، و گل سرخ و خشب الکدر هر یک گرم در اول و خشک در دوم، و بهمنین و فرنجمشک هر یک گرم و خشک در دوم، و لسان الثور، حار و رطب در اول، و تخم کاسنی مایل به حرارت یابس در دوم، و کهربا معتدل و یابس در دوم و به قولی بارد در اول است.

و اما مقادیر شربات آن‌ها؛ پس از گل سرخ پنج درم است و ده درم آن دو شربت باشد؛ و از گل نیلوفر سه درم است، پس سه شربت و ثلثی باشد؛ و از مروارید نیم مثقال است، پس تقریباً چهار شربت باشد؛ و از بسد یک درم است، پس سه شربت باشد؛ و از لسان الثور دو درم، یک و نیم شربت؛ و از کهربا نیم مثقال، تقریباً چهار شربت؛ و از طباشیر یک درم، سه شربت؛ و از صندل سفید یک مثقال، تقریباً سه درم آن دو شربت باشد؛ و از صندل سرخ نیم مثقال است، تقریباً چهار شربت باشد؛ و از خشب الکدر یک مثقال است، تقریباً دو شربت باشد؛ و از بهمن سفید و بهمن سرخ هر یک یک درم است، پس هر یک دو شربت باشند؛ و از فرنجمشک دو درم است، یک شربت باش؛ و از تخم کاسنی دو درم است، یک شربت باشد؛ و از خیار بادرنگ و خیارزه هر یک پنج درم است، تخمیناً ثلث شربت باشد؛ و از کافور یک

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۵۴

دانگ است، سه شربت باشد. پس اجزای حاره چهارده و نیم، و بارده چهل و نه، و رطبه نه و یک سدس سدس، و یابسه هفتاد و نه شدند و عدد شربات سی و هشت و نیم. و چون اجزای حاره را که اقل است از بارده که اکثر است وضع نموده شود، باقی سی و چهار و نیم بارده می‌ماند. و هم چنین اجزای رطبه که اقل است از یابسه که اکثر است چون وضع نموده شود، هفتاد یابسه باقی می‌ماند. و چون اجزای بارده باقیه بر عدد شربات تقسیم نموده شود، خارج قسمت بالتخمین یک درجه الا یک عشر می‌شود. و همچنین اجزای یابسه باقیه را که بر سمی عدد ادویه قسمت کرده شود، خارج قسمت بالتخمین دو درجه الا یک عشر درجه می‌شود بالتخمین. پس این مفرح، بارد در یک درجه الا یک عشر درجه، و یابس در دو درجه الا یک عشر بالتخمین باشد؛ و بر همین قیاس و ترتیب، هر مرکبی را که خواهند درجات کیفیات آن را معلوم نمایند.

و بدان که چون امر مقادیر شربات ادویه اکثر تخمینی و قَلت و کثرت آن به حسب مزجه اشخاص در قوت و ضعف و اسنان و فصول و بلدان مختلف می‌باشد، لهذا «شیخ الرئیس ابو علی بن سینا» - رحمه الله تعالی - در مفردات قانون و دیگر اطباء متقدمین متوجه قید و ذکر آن‌ها نشده‌اند، و هم چنین تحقیق درجات کیفیات آن‌ها نیز؛ و الله اعلم بحقائق الامور.

فصل هشتم: در بیان طریق استخراج مقادیر شربات مرکبات

بدان که هر مرکبی را که خواهند مقدار شربت آن را معلوم نمایند، باید که اولاً تحقیق و تشخیص اوزان و عدد شربات آن نمایند و جزئی از وزن مرکب اخذ نمایند که نسبت آن جزء به مجموع وزن مرکب چون نسبت واحد باشد به عدد شربات آن. مثلاً، اگر وزن مجموع مرکب سی درم باشد و عدد شرباتش ده، پس واحد را اخذ نمایند، زیرا که نسبت آن به ده، که عدد شربات است، چون نسبت سه است به سی، که وزن ادویه است؛ یعنی نسبت عشری است. پس مقدار شربت آن سه درم باشد. و اگر بالعکس باشد - یعنی عدد شربات سی باشد و وزن مرکب ده - مقدار شربت آن ثلث درم باشد، زیرا که ده را با سی نسبت ثلثی است.

و به بیان دیگر آنکه مقادیر اوزان دراهم ادویه مرکب را بر عدد شربات آن تقسیم نمایند، خارج قسمت همان مقدار شربت آن باشد؛ مثلاً، عدد شربات موافق مثال مذکور در فصل قبل، چهل و نیم باشد و اوزان ادویه پنجاه و هفت درم - بالتقریب - و خارج قسمت پنجاه و هفت بر چهل و نیم، یک درم و ربع و ثمن درم و ربع عشر می‌شود بالتخمین. پس مقدار شربت آن مفرح مذکور، همان یک درم و ربع و ثمن درم و ربع عشر باشد.

و اگر اوزان ادویه، چهل باشد مثلاً و عدد شربات پانزده، پس مقدار شربت آن مرکب - یعنی خارج قسمت آن - دو درجه و دو ثلث درجه باشد و بالعکس؛ یعنی اگر اوزان ادویه پانزده و مقادیر شربات چهل باشد، خارج قسمت که مقدار شربت مرکب است یک ربع درجه و ثمنی می‌شود، جهت آنکه نسبت دو و دو ثلث به پانزده، که عدد شربات است، همچون نسبت پانزده است به چهل که وزن ادویه است. و بر همین قیاس و ترتیب مقدار شربت هر مرکبی را که خواهند استخراج نمایند؛ و الله اعلم بحقایق الامور.

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۵۵

گفتار سوم: معرفی ۴۰۰ داروی مفرد پر کاربرد در پزشکی ایرانی

گردآوری و تنظیم: دانش آذرگین

در گفتار پیش، درباره روش تعیین درجه ادویه مرکب سخن گفتیم. در این گفتار، به معرفی ۴۰۰ داروی مفرد پر کاربرد در پزشکی ایرانی و ذکر طبیعت و مقدار شربت آن‌ها می‌پردازیم. منبع اصلی این گفتار کتاب مخزن الادویه مرحوم عقیلی است که با بهره‌گیری از سایر کتب قدما اطلاعات آن کامل شده است.

طبیعت مفردات در کتب گذشتگان غالباً به صورت درجه از معتدل تا انتهای درجه چهارم بیان گشته و هر درجه‌ای به ۳ درجه کوچک‌تر تقسیم شده است، در این نوشتار، این درجه‌بندی (با احتساب محدوده اعتدال) با کمک محور مختصات از درجه صفر الی پانزده برای هر چهار کیفیت (گرمی، سردی، خشکی، و تری) سنجیده شده است. با این روش، درک درجه کیفی ادویه سهل‌تر انجام می‌گیرد و محاسبات آن به منظور استفاده در درمان یا داروسازی به مراتب دقیق‌تر است.

در این تقسیم‌بندی، محورهای مختصات ابتدا به پنج محدوده تقسیم شده‌اند. محدوده نخست به اعتدال تعلق دارد که از صفر تا انتهای عدد ۳ است؛ محدوده دوم متعلق به درجه اول هر کیفیت است که از عدد ۴ آغاز گشته و به عدد ۶ منتهی می‌شود، محدوده دوم متعلق به درجه دوم هر کیفیت است که از عدد ۷ آغاز و به عدد ۹ می‌انجامد. به همین ترتیب، محدوده سوم و چهارم متعلق به درجات ۳ و ۴ مذکور در کتب قدما هستند که به ترتیب از عدد ۱۰-۱۲ و ۱۳-۱۵ را شامل می‌شوند. با این بیان، مفردی که در کتب قدما در درجه اول اول گرمی و دوم اول سردی است با مختصات (۴، -۵) باز شناخته می‌شود.

توضیح آخر اینکه حروف «گگ، س، خ، ت» موجود در جدول، مخفف گرمی، سردی، خشکی، و تری هستند. کیفیات گرمی و خشکی مثبت در نظر گرفته شده و کیفیات سردی و تری منفی نشان داده شده‌اند.

دارونامه طوبیا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۷۵

گفتار چهارم: اندازه‌سنج‌های متداول در پزشکی ایرانی

اثولوس: یک ششم مثقال. معادل $0/75799$ گرم.
 انگشت: به عربی اصبع. مقیاس طول. و منظور عرض یک انگشت عادی است. در مقدار طول این مقیاس اختلاف زیاد است؛ به حسب اینکه بعضی ذراع را یک انگشت، بعضی 32 انگشت، و بعضی 48 انگشت دانسته‌اند. فی الجمله، یک انگشت را از $0/5531$ تا 2 سانتی‌متر تا $3/15833$ سانتی‌متر دانسته‌اند
 اوقیه: هفت و نیم مثقال. معادل $0/10969$ گرم.
 بنادق: جمع بندقه.
 بندقه: 1 مثقال. معادل $4/547958$ گرم.
 پارچه: قطعه‌ای تقریباً به اندازه یک کف دست.
 توله: 12 ماشه. از قرن دهم هجری قمری تا قرن دوازدهم معادل $12/0504$ گرم.
 جوزه: 7 مثقال. معادل $31/83571$ گرم.
 حبه: یک و نیم شعیره. معادل $0/09475$ گرم.
 دام: 12 ماشه. معادل $12/0504$ گرم.
 دام یخته: 18 ماشه. و بعضی 21 ماشه دانسته‌اند.
 دانگ، داتق، دانگ: یک ششم درهم. معادل $0/5306$ گرم.
 درخم: 1 مثقال. معادل $4/547958$ گرم.
 درهم، درم: هفت دهم مثقال. معادل $3/183571$ گرم.
 ذراع: واحد طول. به اندازه فاصله بین سر انگشتان تا آرنج. معادل $49/327477$ سانتی‌متر.
 ذرع: واحد طول، به معنی گز. معادل 104 سانتی‌متر.
 دارونامه طوبیا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۷۶
 رتی: یک ششم از دانگ، یک سی و ششم از درهم. معادل $0/8843527$ گرم.
 رطل: 90 مثقال. معادل $409/31627$ گرم.
 ساعت: یک بیست و چهارم شبانه‌روز. 60 دقیقه.
 شیر: وجب. فاصله بین انگشت خنصر و ابهام، زمانی که دست گشاده باشد. یک دوم ذراع شرعی معادل $24/6637385$ سانتی‌متر.
 بنا بر آنکه ذراع شرعی معادل $49/327477$ سانتی‌متر باشد. [۱]

دارونامه طوبیا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)؛ مقدمه؛ ص ۷۶

ه: مقدار ناچیز و اندک از چیزی.

قیراط: یک هجدهم مثقال. معادل $0/2653$ گرم.

گرمه: یک چهارم مثقال. معادل $1/136989$ گرم.

ماشه: از قرن 10 هجری قمری تا قرن 12 هجری قمری. معادل $1/0042$ گرم.

مثقال: معادل ۴/۵۴۷۹۵۸ گرم.

ملعقه: ملعقه از داروهای مایع سبک مانند عصاره میوه‌ها به وزن ۱ مثقال، معادل ۴/۵۴۷۹۵۸ گرم. و ملعقه از داروهای جامد به وزن

۲ مثقال، معادل ۹/۰۹۵۹۲ گرم.

ملعقه کبیر: ۴ مثقال. معادل ۱۸/۱۹۱۸۳ گرم.

نخود: یک بیست و چهارم مثقال. معادل ۰/۱۸۹۴۹۸۲ گرم.

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۷۷

گفتار پنجم: نکات کاربردی درباره زمان مصرف دارو

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۷۸

گفتار ششم: فهرست مهم‌ترین دارونامه‌های پزشکی ایرانی

الابنیه عن حقایق الادویه----- ابو نصر هروی

برء الساعه----- محمد بن زکریای رازی

براکلسوس فرنگی طب الکیماوی----- طیب براکلسوس جرمنی

پزشکی نامه----- علی اکبر خان حکیم‌باشی (ناظم الاطبا)

تذکره اللیب فیما یتعلق بالطب و الطیب----- حکیم وکیل احمد سکندر پوری

تذکره اولوا الالباب----- شیخ داوود انطاکی

تریاق فاروق، تدارک سموم----- غیاث الدین طیب

تریاق کبیر----- حکیم سید بن حسن بن سید مهدی

الجامع لمفردات الادویه و الاغذیه----- حکیم اشبیلی

الحاوی----- محمد بن زکریای رازی

ذخیره خوارزمشاهی----- سید اسماعیل جرجانی

رسائل جابر بن حیان----- جابر بن حیان

رموز اعظم----- حکیم محمد اعظم خان ناظم جهان

عرایس الجواهر و نفایس الاطایب----- ابو القاسم عبد الله کاشانی

القانون فی الطب----- شیخ رئیس بوعلی سینا

قربادین شاپور بن سهل----- شاپور بن سهل

قربادین قلانسی----- بدر الدین قلانسی سمرقندی

قربادین اعظم----- حکیم محمد اعظم خان ناظم جهان

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، مقدمه، ص: ۷۹

قربادین سمرقندی----- نجیب الدین سمرقندی

قربادین شفایی----- حکیم شرف الدین شفایی اصفهانی

قربادین صالحی (تحفه الصالحین)----- حکیم محمد صالح هروی

قربادین قادری-----حکیم اکبر ارزانی
 قربادین مظهری-----حکیم مظهرعلی
 مجمع الجوامع قربادین کبیر-----حکیم سید محمد حسین عقیلی
 محیط اعظم-----حکیم محمد اعظم خان ناظم جهان
 مخزن الادویه-----حکیم سید محمد حسین عقیلی
 مطب علوی خان-----حکیم علوی خان معتمد الملوک
 معرفه السموم-----رکن الحکماء
 منهاج الدکان و دستور الاعیان-----داوود بن ابی نصر معروف به عطار
 النزله المبهجه فی تشهید الاذهان و تعدیل-----الامزجه شیخ داوود انطاکی الامزجه-----
 دارونامه طوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طوبا، ص: ۱

داروخانه طوبا

اشاره

دارونامه طوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طوبا، ص: ۳

آبزن کودکان

خواص دارو
 نافع برای بیماری ارتفاع خصیه در کودکان (در این بیماری، بیضه‌ها به سمت بالا رفته و در این ناحیه، درد احساس می‌شود). این دارو موجب سستی و رفع انقباض کیسه بیضه و مجرای آن می‌شود و بیضه‌ها را به جای خود باز می‌گرداند.
 اجزای دارو
 بابونه، تخم کتان، ناخنک، سبوس گندم (مکد ۱ واحد).
 شیوه ساخت دارو
 اجزا را نیم کوب کرده مخلوط نمایند.
 زمان و مقدار مصرف
 برای هر بار مصرف ۵۰ گرم از پودر را در آب جوشانده و مقداری آب ولرم به آن اضافه کنند و کودک را ۲ بار در روز (هر بار ۲۰ دقیقه) داخل آن بنشانند.
 ملاحظات مصرف
 از مایع جوشانده شده فقط یک‌بار می‌توان استفاده کرد.
 دارونامه طوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طوبا، ص: ۴

اطریفل صغیر

خواص دارو

مصفی خون؛ رافع استرخای معده؛ بر طرف کننده انواع زود انزالی.

اجزای دارو

هلبله سیاه، هلبله زرد، هلبله کابلی، بلبله، آمله (مکد ۲ واحد)؛ روغن بادام شیرین یا روغن گاو (۱ واحد)؛ عسل کف گرفته (۳۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

آمله و بلبله و هلبله زرد را از هسته جدا کرده کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، با روغن آن قدر چرب کنند تا رنگ آن تغییر نماید. سپس با عسل بسرشند. دارو را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی ریخته و مدت ۴۰ روز در گرم‌خانه در دمای ۳۵-۳۷ درجه نگهداری کنند تا رنگ آن دوباره تغییر کرده و طعم گس آن به ترشی بگراید.

زمان و مقدار مصرف

نیم ساعت پیش از صبحانه، یک قاشق مرباخوری از دارو با آب میل شود.

ملاحظات مصرف

مصرف دراز مدت آن برای دفع رطوبت‌های جهاز هاضمه و مفاصل، تقویت هضم، لنت مزاج، منع انصباب مواد به اعضا، بر طرف کردن درد مفاصل، و رفع چاقی مفید است.

دارونامه طوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طوبا، ص: ۵

اطریفل گشنیزی

خواص دارو

مقوی فم معده؛ مانع تصاعد بخارات از معده و سایر اعضا به مغز و شقیقه؛ رافع سرگیجه و صداع مشارکت معدی.

اجزای دارو

هلبله سیاه، بلبله، آمله (مکد ۱ واحد)؛ هلبله زرد (۲ واحد)؛ تخم گشنیز (۵/۲ واحد)؛ عسل کف گرفته (۱۵ واحد)؛ روغن بادام (به قدر لازم).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوفته از الک مش ۸۰ رد کرده و با روغن بادام چرب کنند تا رنگ آن تغییر کند. سپس، با عسل بسرشند و دارو را به مدت ۴۰ روز در گرم‌خانه با دمای ۳۵ تا ۳۷ درجه در ظرف لعابی یا شیشه‌ای در بسته نگهداری کنند.

زمان و مقدار مصرف

بعد از هر وعده غذا، یک قاشق چایخوری از آن با آب میل شود.

ملاحظات مصرف

- مصرف دراز مدت و زیاد این دارو (تکرار و اکثار آن) موجب نسیان و ضعف قوای جسمانی شده و ممکن است سبب ضعف نعوظ شود

دارونامه طوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طوبا، ص: ۶

اطریفل گشنیزی قرنفلی

خواص دارو

نافع برای دوار و سدر و دوی و طنین؛ بر طرف کننده استرخای فم معده و صداع مشارکتی؛ مانع تصاعد ابخره.

اجزای دارو

اطریفل گشنیزی (۵/۳۶ واحد)؛ قرنفل (۱ واحد)؛ روغن گاو (به قدر لازم).

شیوه ساخت دارو

قرنفل را در روغن حیوانی تفت داده تا رنگ آن تغییر کند. بعد با اتریفل مخلوط کنند.

زمان و مقدار مصرف

بعد از هر وعده غذا، به اندازه دو تا سه قاشق چایخوری از معجون با آب میل شود.

ملاحظات مصرف

به سبب وجود قرنفل در دارو، مصرف آن به مدت طولانی می‌تواند موجب کمی اختلال در مقدار و عملکرد هورمون‌های جنسی زنان شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۷

انفیه کُندشی

خواص دارو

دافع صداع ریچی و بخارات از سر؛ دافع مواد آماده دفع با ایجاد نزله؛ باز کننده سده مصفات و خیشوم.

اجزای دارو

بنفشه و تخم گشنیز (مکد ۱ واحد)؛ کندش (۲ واحد).

شیوه ساخت دارو

همه اجزا را نرم ساییده از الک مش ۲۰۰ عبور داده و در ظرف شیشه‌ای در بسته نگهداری کنند.

زمان و مقدار مصرف

یک روز، بعد از ظهر و روز دیگر، بعد از اذان مغرب، با شکم خالی به اندازه ۲۵۰ میلی‌گرم از پودر استنشاق شود.

منع مصرف

- خوردن آن موجب قی شدید خواهد شد.

- مصرف آن برای زنان باردار، افرادی که سابقه خون‌دماغ دارند یا سابقه فشار بالای داخل چشم و فشار خون بالا دارند اکیداً ممنوع است.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۸

ایارج فیکرا

خواص دارو

مسهل؛ نافع در پاکسازی بدن- به ویژه عصب‌ها و مغز- از فضولات.

اجزای دارو

صبر (۱۲ واحد)؛ مصطکی، زعفران، سنبل الطیب، دارچین، اسارون، سلیخه، حب الغار، زراوند (مکد ۱ واحد)؛ عسل کف‌نگرفته

(۵/۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، با عسل بسرشند. دارو را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی ریخته و مدت ۱۰ روز در گرم‌خانه در دمای ۳۵-۳۷ درجه نگهداری کنند. سپس، از خمیر حاصل حب ساخته خشک کنند.

زمان و مقدار مصرف

صبح ناشتا، ۱ تا ۲ حب از دارو با آب میل شود.

ملاحظات مصرف

- در صورتی که بیمار دچار ورم یا زخم در جهاز هاضمه و روده‌ها باشد باید با احتیاط مصرف شود.

- در افرادی که دچار یبوست مزمن بوده یا دارای خلط غلیظ هستند لازم است قبل از مصرف از داروهای منضج استفاده شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوباء، ص: ۹

پماد B

خواص دارو

نافع برای زخم‌های کهنه، شقاق مقعد، و انواع بواسیر (اعم از خونی و عفونی).

اجزای دارو

روغن هسته زردآلو (۵ واحد)؛ موم پرک (۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را تا دمای ۶۰-۷۰ درجه حرارت داده با هم مخلوط کنند.

زمان و مقدار مصرف

مقدار ۲۵۰ میلی گرم از پماد بدون ماساژ روی موضع مالیده شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوباء، ص: ۱۰

پماد اگزما

خواص دارو

نافع برای اگزما، خارش، و شقاق.

اجزای دارو

قنبیل (۵ واحد)؛ مردارسنگ (۷ واحد)؛ اسرین (۱۰۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

قنبیل و مردارسنگ را نرم کوبیده از الک مش ۱۵۰ عبور داده و با اسرین مخلوط کنند.

زمان و مقدار مصرف

بدون ماساژ به محل مورد نظر مالیده شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوباء، ص: ۱۱

پماد حگه

خواص دارو

نافع برای خارش اعضا.

اجزای دارو

آب کرفس، سرکه (مکد ۱ واحد)؛ اسرین (به قدر نیاز).

شیوه ساخت دارو

به آب کرفس و سرکه تا حد اشباع اسرین اضافه کرده و ۳۰ دقیقه هم بزنند تا کاملاً مخلوط شود.

زمان و مقدار مصرف

یک لایه از پماد را روی ناحیه خارش بمالند.

ملاحظات مصرف

مالیدن این پماد روی زخم‌ها ممنوع است.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۲

پماد درد مفاصل

خواص دارو

نافع برای دردهای مفصلی و استخوانی، درد عضلات دست و پا، و گرفتگی ماهیچه‌ها.

اجزای دارو

روغن منداب (۴۰ واحد)؛ جوهر نعناع (۱ واحد)؛ موم (۶ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا با هم مخلوط شوند.

زمان و مقدار مصرف

بدون ماساژ بر محل درد مالیده شود.

ملاحظات مصرف

ممکن است در برخی افراد ایجاد حساسیت کند.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۳

پماد سرنجی (نارنجی)

خواص دارو

نافع برای بواسیر و درد آن.

اجزای دارو

مقل (۲۰ واحد)؛ سرنج (۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

مقل را در آب جوشانده و مایع را صاف کنند. سپس، سرنج را به آن اضافه کرده و در ظرف لعابی یا شیشه‌ای نهاده در حمام ماریه

[۲] بجوشانند تا قوام آید.

زمان و مقدار مصرف

روی یک قطعه پارچه یا نایلون، به اندازه ۲۵۰ میلی گرم از این پماد را قرار داده و در محل بواسیر نهند. دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۴

پماد سفیداب (ضد جوش)

خواص دارو

ضد جوش و بثورات مفرطه (سَرپَهَن)؛ باز کننده منافذ پوست.

اجزای دارو

کف دریا، سفیداب قلع، آب لیمو (مکد ۱ واحد)؛ اسرین (۱۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

کف دریا و سفیداب قلع را در آب لیمو کاملاً حل کنند. سپس، از صافی عبور داده و با اسرین مخلوط کنند و به مدت یک ساعت متوالی هم بزنند.

زمان و مقدار مصرف

بدون ماساژ روی جوش‌ها مالیده شود.

ملاحظات مصرف

در صورت استفاده، ممکن است جوش‌ها سرباز کرده یا تعداد آن‌ها زیاد شود. در ۳ شب اول، این امر عادی است؛ اما بعد از شب سوم، باید از حجم و تعداد جوش‌ها کم شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۵

پماد سوختگی

خواص دارو

نافع برای سوختگی‌های سطحی و عمیق، سرمازدگی، و زخم‌های کهنه و عفونی.

اجزای دارو

روغن کنجد (۵ واحد)؛ موم (۱ واحد)؛ سفیده تخم مرغ (۵ / ۱ واحد)؛ سفیدآب قلع (به مقداری که روغن کنجد را سفید کند).

شیوه ساخت دارو

اول، روغن کنجد را حرارت داده و موم را داخل آن حل کنند. بعد، آن قدر سفیداب قلع داخل روغن بریزند تا رنگ آن سفید شود. سپس، آن را هم بزنند و صبر کنند تا کمی سرد شود. سفیده تخم مرغ را نیز جداگانه آن قدر هم بزنند تا کف کند. بعد، آن را به دارو اضافه کنند و دوباره کاملاً به هم بزنند.

زمان و مقدار مصرف

لازم است ابتدا محل سوختگی را با بتادین و آب گرم شستشو دهند. سپس، پماد را روی آن بمالند. این کار هر ۱۲ ساعت باید تکرار شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۶

پماد ضد خارش

خواص دارو

نافع برای خارش، کهیر، و بیماری‌های پوستی.

اجزای دارو

حنا، شاه‌تره، سنا (مکد ۱ واحد)؛ اسرین (۱۵ واحد)؛ سرکه (۱۵ واحد).

شیوه ساخت دارو

حنا، شاه‌تره، و سنا را نیم‌کوب کرده ۱۲ ساعت در سرکه بخیسانند. سپس کمی آن را بجوشانند و تا گرم است صاف کرده و با اسرین مخلوط کنند و لااقل ۱ ساعت به هم بزنند.

زمان و مقدار مصرف

هر ۸ ساعت، یک لایه نازک از پماد بدون ماساژ روی محل مالیده شود. (پیش از مصرف دارو، باید موضع با شامپوی بچه شسته شود).

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۱۷

پماد ضد لک خاکستری

خواص دارو

رافع کلف و لک‌های تیره پوستی؛ سفیدکننده پوست.

اجزای دارو

جیوه اصلاح شده (۱ واحد)؛ مغز بادام تلخ (۲۰۰ واحد)؛ اسرین (۲۴۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

مغز بادام را در آب خیسانده و پوست آن را بگیرند. بعد از خشک شدن کامل، آن را نرم بسایند و با جیوه مخلوط کنند و یک ساعت متوالی به هم بزنند تا رنگ جیوه تغییر کند و به خاکستری روشن بدل گردد. سپس، آن را با اسرین مخلوط کنند و از نو به مدت نیم ساعت هم بزنند.

زمان و مقدار مصرف

شب‌ها، یک لایه از این پماد را بر صورت گذاشته و صبح با صابون بشویند.

ملاحظات مصرف

- جیوه اصلاح شده از راه پوست جذب نمی‌شود، اما به فلزات به ویژه طلا- حساسیت دارد و در آن‌ها ایجاد خوردگی می‌کند. در نتیجه، لازم است خانم‌ها قبل از مصرف، زیورآلات را از خود دور کنند.

- پیش از مصرف دارو، اندکی از آن را بر پشت لاله گوش مالیده و حد اقل ۱۲ ساعت صبر کنند. چنانچه عارضه‌ای مشاهده نگردید بر پوست صورت بگذارند.

- در افرادی که دچار نرله از سر هستند می‌تواند ایجاد حساسیت کند.

- از مالیدن دارو به چشم، زخم‌های باز، و پوست اطفال خودداری شود.

- برای تاثیر بهتر، لازم است با مصرف کپسول کبد و ضد لک سفید همراه شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۸

پماد ضد لک سفید

خواص دارو

لایه بردارنده از پوست؛ نافع برای لک‌های ناشی از اختلالات کبدی.

اجزای دارو

بوره ارمنی؛ عرق بهارنارنج (مکد ۱ واحد)؛ اسرین (۵۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

بوره را در عرق بهارنارنج حل کرده و اسرین را به آن اضافه کنند و به مدت یک ساعت متوالی هم بزنند تا پماد به دست آید.

زمان و مقدار مصرف

شب‌ها، یک لایه از این پماد را به صورت کشیده و صبح با صابون بشویند.

ملاحظات مصرف

- پیش از مصرف دارو، اندکی از آن را بر پشت لاله گوش مالیده و حد اقل ۱۲ ساعت صبر کنند. چنانچه عارضه‌ای مشاهده نگردید بر پوست صورت بگذارند.

- در افرادی که دچار نزله از سر هستند می‌تواند ایجاد حساسیت کند.

- از مالیدن دارو به چشم، زخم‌های باز، و پوست اطفال خودداری شود.

- برای تاثیر بهتر دارو، لازم است با خوردن کپسول کبد و مصرف یک شب در میان ضد لک خاکستری همراه شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۹

پماد کافور

خواص دارو

نافع برای سوختگی‌های سطح پوست.

اجزای دارو

روغن کنجد، روغن گاو (مکد ۲۰ واحد)؛ کافور (۳ واحد)؛ جوهر زنیان (۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

کافور و جوهر زنیان را نرم ساییده و با روغن‌ها مخلوط کنند.

زمان و مقدار مصرف

پس از شستشوی محل سوختگی این پماد را بدون ماساژ به موضع بمالند.

ملاحظات مصرف

- از مالیدن پماد به چشم یا زخم‌های باز خودداری شود.

- مالیدن آن به پشت سر یا روی ناحیه قلب ممکن است موجب بروز عوارض گردد.

- مالیدن آن به شکم زنان باردار ممنوع است.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۰

پماد کوهان مقلی

خواص دارو

رافع شقاق لب و پستان و مقعد و آلت، و هر نوع ترک یا شقاق پوستی.

اجزای دارو

مقل، روغن کوهان شتر (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

مقل را در آب جوش خیسانده و حل کنند. سپس محلول را صاف کنند تا ناخالصی‌های آن گرفته شود. مایع به دست آمده را در ظرف پلاستیکی و در فضای باز قرار دهند تا بیشتر آب آن تبخیر شده و قوام آید. روغن کوهان شتر را به آن اضافه کنند و کمی جوش دهند تا کاملاً مخلوط شده و مانع از فساد آن گردد. دارو را تا گرم است داخل ظرف بریزند تا به آرامی سرد شود و شکل پماد به خود بگیرد.

زمان و مقدار مصرف

هر ۱۲ ساعت، پماد را بدون ماساژ به محل مورد نظر بمالند.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۱

پماد گوگرد (قبروطی گوگرد)

خواص دارو

نافع برای ترک و خشکی پوست دست و پا.

اجزای دارو

روغن کنجد (۱۰ واحد)؛ گوگرد سفید ساییده (۱ واحد)؛ موم (۵ / ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

موم را در ظرف لعابی یا شیشه‌ای قرار داده به آرامی حرارت دهند تا روان شود. سپس گوگرد را در آن حل کرده و روغن کنجد را به آن اضافه کنند و ظرف حاوی دارو را در حمام ماریه قرار دهند و به آرامی هم بزنند تا مخلوط به آهستگی گرم شده و گوگرد کاملاً در آن حل شود. سپس، دارو را در ظرف مورد نظر خود بریزند و در فضای باز قرار دهند تا سرد شود و به شکل پماد درآید.

زمان و مقدار مصرف

هر ۱۲ ساعت، روغن را بدون ماساژ روی موضع بمالند.

ملاحظات مصرف

- از مصرف خوراکی آن پرهیز شود.

- از مالیدن دارو به چشم و زخم‌های باز پرهیز شود. دور از دسترس اطفال نگهداری شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۲

پماد منزل

خواص دارو

رافع دیرانزالی در زنان.

اجزای دارو

بوره ارمنی، کافور (مکد ۱ واحد)؛ عسل کف‌نگرفته (۶ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را نرم ساییده و بسیار به هم زند تا زبری اجزا در زیر دست احساس نشود.

زمان و مقدار مصرف

با ماساژ ملایم به ناحیه کلیتوریس مالیده شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۳

پودر اوجاع مفاصل سوداوی

خواص دارو

نافع در دردهای مفاصل (از نوع سوداوی)، به ویژه کمر درد.

اجزای دارو

شیرین بیان، انیسون، تخم کرفس (مکد ۵ واحد)؛ بادیان، بادرنجبویه، تاجریزی، شاه‌تره، سورنجان (مکد ۷ واحد)؛ ریشه کبر، بسفایج (مکد ۳ واحد)؛ گل‌قند (به قدر نیاز).

شیوه ساخت دارو

مفردات را نرم ساییده از الک مش ۱۰۰ عبور داده و در ظرف در بسته در جای خشک و خنک نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

نیم ساعت پیش از صبحانه، سه قاشق غذاخوری از دارو را با دو لیوان آب در حرارت ملایم بجوشانند تا یک لیوان از آن باقی بماند. سپس، آن را صاف کرده یک قاشق مرباخوری گل‌قند در آن حل کرده و تا گرم است بنوشند.

ملاحظات مصرف

- بعد از گذشت ۱۰ روز از مصرف دارو، باید از این مسهل استفاده کنند: ریشه کبر (۱۰ گرم) و کشوث (۵ گرم) را نرم ساییده از الک مش ۱۰۰ رد کرده با سکنجین (۳۵ گرم) مخلوط سازند.

- در همان روز، از حب سورنجان مویزی نیز باید استفاده شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۴

پودر ترک اعتیاد

خواص دارو

نافع برای ترک اعتیاد به افیون و رفع بی‌خوابی.

اجزای دارو

پوست خشخاش، گل شقایق، اسطوخودوس، گل گندم، بهارنارنج شیرازی، تخم خشخاش (مکد ۲ واحد)؛ تخم گشنیز، چای ورون (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

همه اجزا را نیم کوب کرده و با هم مخلوط کنند.

زمان و مقدار مصرف

برای هر بار مصرف (شب‌ها پیش از خواب)، یک قاشق غذاخوری از پودر را در یک و نیم لیوان آب به مدت ۱۰ دقیقه با حرارت ملایم بجوشانند تا یک لیوان از آن باقی بماند. سپس، دارو را صاف کرده و تا گرم است میل کنند.

ملاحظات مصرف

در افراد معتاد مصرف آن تا سه بار در روز مجاز است.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوباء، ص: ۲۵

پودر تقویت اعصاب

خواص دارو

نافع برای ضعف اعصاب، بی‌حوصلگی، کج خلقی، و افسردگی.

اجزای دارو

بابونه، اسطوخودوس، بهارنارنج، بادرنجبویه بزباش، گل اروانه (مکد ۱ واحد)؛ سنبل الطیب، گل شقایق (مکد ۲ واحد).

شیوه ساخت دارو

همه اجزا نیم کوب شوند.

زمان و مقدار مصرف

برای هر بار مصرف (هر ۸ یا ۱۲ ساعت یکبار)، یک قاشق غذاخوری از پودر را در یک و نیم لیوان آب به مدت ۱۰ دقیقه با حرارت ملایم بجوشانند تا یک لیوان از آن باقی بماند. سپس، دارو را صاف کرده و تا گرم است میل کنند.

ملاحظات مصرف

این دارو ممکن است در بعضی افراد سبب افت فشار یا ایجاد سستی شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوباء، ص: ۲۶

پودر خروسک

خواص دارو

نافع در بحوحه الصوت ناشی از گرمی و خشکی، و حکه و خارش حلق.

اجزای دارو

بارهنگ، تخم اسفرزه، صمغ عربی، شکر تیغال (مکد ۱ واحد)

شیوه ساخت دارو

اجزا را از گرد و غبار و اشیای اضافی پاک کرده و بدون کوبیدن در ظرف در بسته نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

یک قاشق غذاخوری از دارو را با یک لیوان آب ولرم مخلوط کنند تا لعاب بیاندازد و لعاب حاصله را در طی روز کم کم مصرف کنند.

دارونامه طبو (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوبا، ص: ۲۷

پودر خضاب

خواص دارو

مقوی مغز؛ رافع دوار و سدر و دوی و طنین؛ موجد رطوبت در منخرین.

اجزای دارو

قرص کمر، آرد نخود خام، تخم خربزه، حنا، آرد مورد (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را پودر کرده و در ظرف در بسته نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

برای هر بار مصرف (هفته‌ای یک یا دو مرتبه)، ۷۵ گرم از این پودر را با یک عدد زرده تخم‌مرغ و آب گرم خمیر کرده و بر سر گذارند و حد اقل ۴ ساعت صبر کنند.

ملاحظات مصرف

- این پودر را باید روزها و در حال بیداری استفاده کرد و شخص نباید با این خضاب بخوابد.

- در صورت ایجاد خواب‌آلودگی یا احساس گرفتگی و سنگینی در سر، باید به بیمار جوشانده اسطوخودوس داد و از انقیه‌کنندگی استفاده کرد.

دارونامه طبو (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوبا، ص: ۲۸

پودر دیابت

خواص دارو

نافع در دیابت نوع اول و دوم، و دیابت بارداری.

اجزای دارو

برگ گزنه، تخم شنبلیله، کلپوره، درمنه، ریشه بابا آدم (مکد ۴ واحد)؛ تخم گشنیز (۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را نیم‌کوب کرده و در ظرف در بسته نگهداری کنند.

زمان و مقدار مصرف

برای هر بار مصرف (روزها نیم ساعت پیش از صبحانه، و شب‌ها پیش از خواب)، یک قاشق غذاخوری از پودر را در یک و نیم لیوان آب به مدت ۱۰ دقیقه با حرارت ملایم بجوشانند تا یک لیوان از آن باقی بماند. سپس، دارو را صاف کرده و تا گرم است میل کنند.

ملاحظات مصرف

اگر مصرف این دارو پیش از درمان شیمیایی آغاز شود، با ۳ ماه مصرف، امکان درمان اساسی دیابت وجود دارد. در زمان استفاده از دارو، مصرف هر نوع داروی شیمیایی باید با اجازه پزشک باشد. پس از مصرف دارو، ممکن است در بیست روز نخست، (SBF) قند خون ناشتا) بیمار افزایش پیدا کند. در صورتی که حال عمومی بیمار بهتر شده باشد، باید مصرف دارو را ادامه داد. بعد از ۴۵

روز دوباره میزان قند خون کاهش پیدا خواهد کرد. بهتر است در زمان استفاده از این دارو از کپسول دیابت نیز استفاده شود. در صورتی که دیابت ناشی از عوارض نفسانی باشد، بهتر است دارو با منضج سودا همراه شود. دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۹

پودر زرین اقبال

خواص دارو

نافع در عدم کنترل مدفوع در بزرگسالان.

اجزای دارو

ابهل، افسنتین، ایرسا، سعد (مکد ۲/۵ واحد)؛ زنیان، زیره، گل سرخ، قدومه، نارمشک، بوزیدان (مکد ۵ واحد)؛ مصطکی، طالیسفر، صعتر، زوفای خشک (مکد ۷/۵ واحد)؛ هلیله کابلی (۶۵ واحد)؛ شکر سرخ (۱۳۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، با شکر سرخ مخلوط کنند و دارو را در ظرف شیشه‌ای در بسته نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

هر ۸ تا ۱۲ ساعت، ۱ الی ۳ قاشق مرباخوری از دارو با آب میل شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۳۰

پودر زکام گرم

خواص دارو

نافع برای نزله‌های گرم و گلودردهای گرم؛ مناسب برای تبرید و تغلیظ ملایم ترشحات دماغ؛ تعدیل کننده داروهای گرم.

اجزای دارو

عَنَاب، سپستان، تاجریزی (مکد ۱/۵ واحد)؛ به‌دانه (۱ واحد)؛ گل بنفشه، نیلوفر آبی، خبازی، شاه‌تره، برگ کاسنی (۲ واحد).

شیوه ساخت دارو

همه اجزا را نیم کوب کرده در ظرف در بسته نگهداری کنند.

زمان و مقدار مصرف

برای هر بار مصرف (هر ۸-۱۲ ساعت)، یک قاشق غذاخوری از پودر را در یک و نیم لیوان آب به مدت ۱۰ دقیقه با حرارت ملایم بجوشانند تا یک لیوان از آن باقی بماند. سپس، دارو را صاف کرده و تا گرم است میل کنند.

ملاحظات مصرف

ممکن است این دارو موجب لینت مزاج شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۳۱

پودر سر شو

این نسخه از داروهای مجرب بومی است.

خواص دارو

مانع ریزش مو؛ تقویت کننده پیاز مو؛ مقوی دماغ؛ مانع زکام.

اجزای دارو

سدر، برگ مورد، سبوس برنج، وسمه، آرد نخود خام، حنا (مکد ۴ واحد)؛ قهوه، کتیرا، روناس (۱ واحد)؛ خطمی، گل سرشوی، پوست سبز گردو (۳ واحد)؛ بابونه (۲ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجرا را ساییده در ظرف در بسته نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

مقداری از دارو را در یک کاسه آب حل کنند و سر را با آن بشویند. ۱۰ دقیقه صبر کنند و سپس سر را با آب بشویند.

ملاحظات مصرف

این دارو رنگ مو را کمی قهوه‌ای می‌کند.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۳۲

پودر سرماخوردگی

خواص دارو

نافع برای نزله‌های سرد، و سرماخوردگی‌های کهنه توام با سردرد و سنگینی سر و گرفتگی بینی.

اجزای دارو

خیزی، تاجریزی، سپستان، برگ آویشن، بابونه، پرسیاوش، بادرنجبویه، اسطوخودوس، مرزنجوش، ناخنک، تخم گشنیز، گل خطمی (مکد ۴ واحد)؛ گل نیلوفر، گل گندم (۲ واحد)؛ گل بنفشه، گل زوفا، عَناب (مکد ۶ واحد)؛ گل اروانه، بومادران (۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

همه اجزا را نیم کوب کرده در ظرف در بسته نگهداری کنند.

زمان و مقدار مصرف

برای هر بار مصرف (هر ۸-۱۲ ساعت)، یک قاشق غذاخوری از پودر را در یک و نیم لیوان آب به مدت ۱۰ دقیقه با حرارت ملایم بجوشانند تا یک لیوان از آن باقی بماند. سپس، دارو را صاف کرده و تا گرم است میل کنند.

ملاحظات مصرف

ممکن است این دارو موجب لینت مزاج شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۳۳

پودر / شربت وسواس

خواص دارو

مفید برای افراد وسواسی؛ رافع اضطراب و دلشوره.

اجزای دارو

بسفایج، مغز حب القرطم، عَناب (بدون هسته)، سپستان بی هسته (مکد ۷ واحد)؛ اسطوخودوس، گل بابونه، گل گندم، ایتیمون،

سورنجان (مکد ۴ واحد)؛ آب (۴۸ واحد).

شیوه ساخت دارو

برای پودر: اجزا را نیم کوب کرده در ظرف در بسته نگهداری کنند.

برای شربت: اجزا را در آب بجوشانند تا دوسوم آن تبخیر شود. سپس، آن را با ۵۰ واحد عسل کف گرفته مخلوط کنند و بجوشانند تا کمی غلیظ گردد. شربت را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی و در جای خشک و خنک نگهداری کنند.

زمان و مقدار مصرف

- برای هر بار مصرف (روزها نیم ساعت پیش از صبحانه، و شبها پیش از خواب)، یک قاشق غذاخوری از پودر را در یک و نیم لیوان آب به مدت ۱۰ دقیقه با حرارت ملایم بجوشانند تا یک لیوان از آن باقی بماند. سپس، دارو را صاف کرده و تا گرم است میل کنند.

- یک تا دو قاشق غذاخوری از شربت را در نصف لیوان آب ولرم حل کرده و بنوشند.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۳۴

پودر شقاق

خواص دارو

نافع برای ترک و خشکی پوست دست و پا.

اجزای دارو

گوگرد (سه واحد)؛ زاج، نمک اندرانی، کافور (مکد ۲ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را نرم ساییده از الک مش ۱۰۰ عبور دهند و در ظرف در بسته نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

روزی یکبار، ۴۰ گرم از پودر را در یک لیوان آب گرم حل کرده و دست یا پا را به مدت ۱۰ دقیقه در آن قرار دهند. بعد از خشک شدن دارو به طور طبیعی، دست یا پا را با مرهم گوگرد چرب کنند.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۳۵

پودر صداع

خواص دارو

رافع انواع سردرد.

اجزای دارو

عُباب، ریشه شیرین بیان، گل بومادران، تاجریزی (مکد ۱۰ واحد)؛ گل زوفا، برگ آویشن، مرزنجوش، پرسیاوش، گل خطمی، رازیانه (مکد ۵ واحد)؛ زنجبیل (۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

همه اجزا نیم کوب شوند.

زمان و مقدار مصرف

برای هر بار مصرف (هر ۸-۱۲ ساعت)، یک قاشق غذاخوری از پودر را در یک و نیم لیوان آب به مدت ۱۰ دقیقه با حرارت ملایم بجوشانند تا یک لیوان از آن باقی بماند. سپس، دارو را صاف کرده و تا گرم است میل کنند.
دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۳۶

پودر قابض ساده

خواص دارو

نافع برای استرخای رحم، کثرت طمث، افتادگی رحم؛ رافع رطوبت و لزوجت و التهاب رحم؛ مفید در عفونت‌های دندان و گلو (با غرغره).

اجزای دارو

گلنار، کوکنار، پوست انار، جفت بلوط، مازو، مورد (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

همه اجزا پودر شوند.

زمان و مقدار مصرف

برای هر بار مصرف، دو قاشق غذاخوری از پودر را با یک و نیم لیوان آب بجوشانند تا یک لیوان آب باقی بماند. مایع را تا گرم است صاف نموده و با مقداری آب ولرم مخلوط کرده و دوش واژینال بگیرند، یا آن را داخل ظرفی ریخته و مقداری آب به آن اضافه نمایند و روزی ۲ بار (هر بار ۲۰ دقیقه) داخل آن بنشینند.

ملاحظات مصرف

استفاده مجدد از مایع جوشانده شده ممنوع است.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۳۷

پودر قابض مرکب

خواص دارو

نافع برای استرخای رحم، کثرت طمث، افتادگی رحم؛ رافع رطوبت و لزوجت و التهاب رحم.

اجزای دارو

گلنار، کوکنار، پوست انار، جفت بلوط، مازو، مورد (مکد ۱ واحد)؛ زاج (۳/۰ واحد)

شیوه ساخت دارو

همه اجزا پودر شوند.

زمان و مقدار مصرف

برای هر بار مصرف، دو قاشق غذاخوری از پودر را با یک و نیم لیوان آب بجوشانند تا یک لیوان آب باقی بماند. مایع را تا گرم است صاف نموده و با مقداری آب ولرم مخلوط کرده و دوش واژینال بگیرند، یا آن را داخل ظرفی ریخته و مقداری آب به آن اضافه نمایند و روزی ۲ بار (هر بار ۲۰ دقیقه) داخل آن بنشینند.

ملاحظات مصرف

- استفاده مجدد از مایع جوشانده شده ممنوع است.

- غرغره کردن یا خوردن این دارو ممنوع است.

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوا، ص: ۳۸

پودر مُبَهی

خواص دارو

مقوی قوه باه و قوای ثلاثه (حیوانی، نفسانی، نباتی)؛ رافع زودانزالی؛ نافع برای تقویت عمومی بدن.

اجزای دارو

تخم مرو، تال مکهانه، خارخسک (مکد ۱ واحد)؛ شیر گاو (۲۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را نیم کوب کرده در شیر بریزند و در حمام ماریه با حرارت ملایم آنقدر بجوشانند تا شیر تبخیر شود. سپس، دارو را در فضای باز یا خلاء خشک کرده و نرم بکوبند و در ظرفی در بسته در جای خشک و خنک نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

صبح ناشتا و شب موقع خواب، یک قاشق مرباخوری از دارو همراه با شیر یا آب و کمی عسل یا نبات میل شود.

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوا، ص: ۳۹

پودر محلل

خواص دارو

رافع نفخ معده و رطوبات؛ کاسر ریاح موجود در بدن.

اجزای دارو

انیسون، رازیانه، تخم کرفس، زیره (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را نیم کوب کرده و در ظرف در بسته نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

برای هر بار مصرف (هر ۸ ساعت یکبار)، یک قاشق مرباخوری از پودر را در یک و نیم لیوان آب به مدت ۱۰ دقیقه با حرارت ملایم بجوشانند تا یک لیوان از آن باقی بماند. سپس، دارو را صاف کرده و تا گرم است میل کنند.

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوا، ص: ۴۰

پودر مدّر سنگ کلیه و مثانه

خواص دارو

دافع سنگ‌های کلیه و مثانه و رطوبات زائد بدن؛ نافع برای فشار خون ناشی از امتلاء؛ رافع ورم پروستات.

اجزای دارو

کاکل ذرت، دم گیلان، هسته آلبالو، خارخسک، بزر رازیانه (مکد ۲ واحد)؛ برگ گزنه، ریشه گزنه، تاجریزی، کاکنج (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را نیم کوب کنند.

زمان و مقدار مصرف

برای هر بار مصرف (روزها نیم ساعت پیش از صبحانه، و شبها پیش از خواب)، یک قاشق غذاخوری از پودر را در یک و نیم لیوان آب به مدت ۱۰ دقیقه با حرارت ملایم بجوشانند تا یک لیوان از آن باقی بماند. سپس، دارو را صاف کرده و تا گرم است میل کنند.

ملاحظات مصرف

- جهت دفع سنگ کلیه و مثانه، در صورت تجویز پودر مفتت و کپسول مفتت، لازم است روز نخست از پودر مدّر و روز بعد از پودر مفتت و کپسول آن استفاده شود.

- در بیماران دیابتی و زنان باردار و در صورت وجود سنگ در حالب یا مجرای آلت و بروز حبس بول، دارو با نظر پزشک معالج و با احتیاط مصرف شود.

- مصرف بیش از ۲ ماه این دارو در کلیه‌ها ایجاد ضعف و سردی می‌کند.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوباء، ص: ۴۱

پودر مدر نقرسی

خواص دارو

پایین آورنده اوره و اسید اوریک، مفید برای بیماری نقرس، رافع کم‌کاری کلیه‌ها.

اجزای دارو

ناخنک، خارخسک، عتاب، لیمو عمانی، بزر کرفس، دم گیلان (مکد ۲ واحد)؛ زرشک آبی (۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را نیم کوب کنند.

زمان و مقدار مصرف

برای هر بار مصرف (روزها نیم ساعت پیش از صبحانه، و شبها پیش از خواب)، یک قاشق غذاخوری از پودر را در یک و نیم لیوان آب به مدت ۱۰ دقیقه با حرارت ملایم بجوشانند تا یک لیوان از آن باقی بماند. سپس، دارو را صاف کرده و تا گرم است میل کنند.

ملاحظات مصرف

- در بیماران دیابتی و زنان باردار با احتیاط مصرف شود.

- بهتر است همراه این پودر از شربت بزروری نیز استفاده شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوباء، ص: ۴۲

پودر مسّین ساده

خواص دارو

چاق کننده.

اجزای دارو

کنجد، شکر سرخ، خشخاش (مکد ۲ واحد)؛ مغز بادام، قدومه (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

همه اجزا را نرم کوبیده و در ظرف در بسته در جای خشک و خنک نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

صبح ناشتا و شب موقع خواب، یک قاشق غذاخوری از دارو با شیر میل شود.

ملاحظات مصرف

- بهتر است دارو با شیر گرم میل شود.

- در زمان مصرف دارو، بیمار باید از مصرف ترش‌جات و شورجات و نیز از بی‌خوابی و استرس پرهیز کند.

- قبل از مصرف دارو، باید بدن بیمار از فضولات پاک شده و عاری از انگل و مشکلات هورمونی باشد.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۴۳

پودر مسمن مرکب

خواص دارو

چاق کننده بدن؛ ایجاد قابلیت جذب آب برای بدن؛ نافع در تقویت بدن ناقهین.

اجزای دارو

نخود، تخم خشخاش، آرد بدون سبوس، بادام پوست گرفته (مکد ۵ / ۱۰ واحد)؛ برنج مغسول (سه بار با آب جوش شسته شده)،

گندم، جو پوست گرفته (۹ واحد)؛ شیر تازه (۲۱ واحد)؛ شکر سرخ (۴۵ واحد).

شیوه ساخت دارو

نخود را نیم کوب کرده در شیر تازه یک شبانه‌روز بخیسانند. سپس، خشک نمایند و بسایند. سایر اجزا را کوبیده و با آن مخلوط

کنند و در ظرف در بسته نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

هر روز صبح، ۵۰ گرم از دارو را با شیر تازه مخلوط کرده میل کنند.

ملاحظات مصرف

- برای چاق شدن نیاز به مصرف طولانی مدت است.

-- بهتر است دارو با شیر گرم میل شود.

- در زمان مصرف دارو، بیمار باید از مصرف ترش‌جات و شورجات و نیز از بی‌خوابی و استرس پرهیز کند.

- قبل از مصرف دارو، باید بدن بیمار از فضولات پاک شده و عاری از انگل و مشکلات هورمونی باشد.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۴۴

پودر مفت سنگ کلیه و مثانه

خواص دارو

دافع سنگ‌های کلیه و مثانه.

اجزای دارو

تخم خیار سبز، تخم کدو، تخم خیارچنیر، خارخسک، بزر رازیانه (مکد ۴ واحد)؛ تخم انیسون، تخم کرفس (مکد ۲ واحد).

شیوه ساخت دارو

همه اجزا نیم کوب شوند.

زمان و مقدار مصرف

برای هر بار مصرف (روزها نیم ساعت پیش از صبحانه، و شبها پیش از خواب)، یک قاشق غذاخوری از پودر را در یک و نیم لیوان آب به مدت ۱۰ دقیقه با حرارت ملایم بجوشانند تا یک لیوان از آن باقی بماند. سپس، دارو را صاف کرده و تا گرم است میل کنند. [۳]

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)؛ متن داروخانه طبوباء؛ ص ۴۴

ملاحظات مصرف

- یک روز (صبح و شب) از پودر مدر و روز بعد از پودر مفتت استفاده شود.

- مصرف این دارو باید با مصرف کپسول مفتت، یا معجون حجر الیهود، یا معجون سنگدان مرغ، یا شربت بزوری همراه باشد.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۴۵

پودر منضج بلغم

خواص دارو

منضج بلغم.

اجزای دارو

عَنَاب (۱۵ واحد)؛ سپستان (۱۰ واحد)؛ گل گاوزبان، بادرنجبویه، اسطوخودوس، پرسیاوش، بادیان، شاه تره (مکد ۷ واحد)؛ شیرین بیان (۱۴ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را نیم کوب کنند.

زمان و مقدار مصرف

برای هر بار مصرف (روزها نیم ساعت پیش از صبحانه، و شبها پیش از خواب)، یک قاشق غذاخوری از پودر را در یک و نیم لیوان آب به مدت ۱۰ دقیقه با حرارت ملایم بجوشانند تا یک لیوان از آن باقی بماند. سپس، دارو را صاف کرده و تا گرم است میل کنند.

ملاحظات مصرف

بروز حالاتی چون تهوع، سرگیجه، و نفخ پس از مصرف دارو نشانه زیاد بودن خلط در بدن است که با منضج به هیجان در آمده‌اند. در این موارد، باید مدتی منضج را قطع کرده و فقط از مسهل استفاده کرد.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۴۶

پودر منضج سودا

خواص دارو

منضج سودا؛ محلل مواد منجمد و مکتف؛ مفرح و خواب‌آور.

اجزای دارو

عُتاب (۱۵ واحد)؛ سپستان (۱۰ واحد)؛ گل گاوزبان، بادرنجوبیه، اسطخودوس، پرسیاوش، بادیان، شاه‌تره، شیرین‌بیان (مکد ۷ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را نیم‌کوب کنند.

زمان و مقدار مصرف

برای هر بار مصرف (روزها نیم ساعت پیش از صبحانه، و شب‌ها پیش از خواب)، یک قاشق غذاخوری از پودر را در یک و نیم لیوان آب به مدت ۱۰ دقیقه با حرارت ملایم بجوشانند تا یک لیوان از آن باقی بماند. سپس، دارو را صاف کرده و تا گرم است میل کنند.

ملاحظات مصرف

بروز حالاتی چون تهوع، سرگیجه، نفخ، و بثورات جلدی پس از مصرف دارو نشانه زیاد بودن مقدار سودا در بدن است که با منضج به هیجان در آمده‌اند. در این موارد، باید مدتی منضج را قطع کرده و فقط از مسهل استفاده کرد.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوباء، ص: ۴۷

پودر نافع رحم

خواص دارو

بر طرف‌کننده سیلان رطوبات، ترشحات زیاد رحم، و عفونت رحم.

اجزای دارو

چای کوهی، بومادران، گل پنیرک، گزنه، کاکنج، تاجریزی، خارخسک (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

همه اجزا نیم‌کوب شود.

زمان و مقدار مصرف

برای هر بار مصرف (روزها نیم ساعت پیش از صبحانه، و شب‌ها پیش از خواب یا هر ۱۲ ساعت)، یک قاشق غذاخوری از پودر را در یک و نیم لیوان آب به مدت ۱۰ دقیقه با حرارت ملایم بجوشانند تا یک لیوان از آن باقی بماند. سپس، دارو را صاف کرده و تا گرم است میل کنند.

ملاحظات مصرف

- ممکن است در چند روز اول، میزان ترشحات بسیار زیاد شود، اما پس از ۵ تا ۷ روز ترشحات از بین می‌روند.

- در صورت افت فشار خون، باید دارو را با عسل خورد.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوباء، ص: ۴۸

پودر نافع معده

خواص دارو

نافع برای درد، نفخ، و ترشی معده.

اجزای دارو

زیره سیاه، سیاه‌دانه، برگ آویشن، پوست نارنج، بزر رازیانه، بزر انیسون، رب السوس، تخم گشنیز، بزر زنیان (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

برای جوشانده: اجزا نیم کوب شود.

برای کپسول: اجزا را ساییده از الک مش ۱۰۰ رد کرده و در کپسول‌های ۵۰۰ میلی گرمی کنند.

زمان و مقدار مصرف

– برای هر بار مصرف (بعد از هر وعده غذا)، یک قاشق مرباخوری از پودر را در یک و نیم لیوان آب به مدت ۱۰ دقیقه با حرارت ملایم بجوشانند تا یک لیوان از آن باقی بماند. سپس، دارو را صاف کرده و تا گرم است میل کنند.

– ۲۰ دقیقه بعد از هر وعده غذا یک تا دو عدد کپسول با آب میل شود.

ملاحظات مصرف

مصرف آن برای گرم مزاجان و جوانان باید با عرق کاسنی و شاه‌تره همراه باشد.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۴۹

پودر نزله سرد (پودر لاهوری)

خواص دارو

نافع برای نزله‌های سرد و تعدیل ترشحات دماغ (هم در کیفیت و هم در کمیت)؛ مرقق نزله‌های دماغ، مقوی دماغ و فم معده.

اجزای دارو

آمله، گشنیز، بادام، اسطوخودوس (مکد ۲ واحد)؛ پسته، بادیان (مکد ۳ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوفته پودر سازند.

زمان و مقدار مصرف

یک بار نیم ساعت پیش از صبحانه و یک بار موقع اذان مغرب، یک قاشق مرباخوری از دارو را در یک لیوان شیر یا آب ریخته میل کنند.

ملاحظات مصرف

در نزله‌های گرم تجویز نشود. در صورت تجویز، با پودر زکام داده شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۵۰

پودر نزله گرم

خواص دارو

نافع در نزله‌های گرم، سرفه‌های خشک، اسهال همراه با نزله؛ مغلظ ماده و مغزی حلق.

اجزای دارو

زعفران (۱ واحد)، گل سرخ، صمغ عربی (مکد ۸ واحد)؛ تخم خشخاش (۱۲ واحد)؛ رب السوس، نشاسته، کتیرا (مکد ۴ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را پودر کرده با هم مخلوط کنند.

زمان و مقدار مصرف

هر ۸ ساعت یکبار، یک قاشق مرباخوری از دارو با یک فنجان آب خنک میل شود.

ملاحظات مصرف

- مصرف دراز مدت آن موجب تبرید و تغلیظ مفرط است، زیرا این دارو به صورت ملایم می‌زد و مغلظ مواد دماغی است.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوباء، ص: ۵۱

جوارش کمونی

خواص دارو

هضم کننده غذا، ضد نفخ، لاغر کننده شکم، مجفف رطوبات.

اجزای دارو

زیره سیاه مدبر بریان (۱۵ واحد)؛ برگ سداب، زنجبیل (مکد ۶ واحد)؛ فلفل سیاه ۴/۵ واحد)؛ بوره ارمنی (۱ واحد)؛ عسل کف گرفته (۹۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، با عسل بسرشند. دارو را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی ریخته و مدت ۴۰ روز در انکوباتور در دمای ۳۵-۳۷ درجه نگهداری کنند.

زمان و مقدار مصرف

پس از هر وعده غذا، یک قاشق چایخوری از دارو با آب میل شود.

ملاحظات مصرف

- ممکن است در گرم مزاجان و معده‌های خشک، درد خفیفی ایجاد کند که با مصرف هم‌زمان عرق کاسنی - شاه‌تره از بین می‌رود.

- مصرف دارو قبل از غذا ایجاد بی‌اشتهایی در فرد کرده و مصرف دراز مدت آن موجب لاغری می‌شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوباء، ص: ۵۲

حبّ سعال

خواص دارو

ملین حنجره و قصبه ریه؛ نافع در سرفه‌های خشک و گرفتگی صدا.

اجزای دارو

کتیرا، رب السوس، صمغ عربی، نشاسته (مکد ۱ واحد)؛ گلاب یا عرق کاسنی - شاه‌تره (به قدر نیاز).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوفته و درآمیزند. سپس، با گلاب یا عرق کاسنی - شاه‌تره خمیر کرده و حب سازند و بگذارند تا خشک شود.

زمان و مقدار مصرف

هر ۴ یا ۶ ساعت، یک حب از دارو را در دهان بگذارند و بکنند.

دارونامه طبوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوبا، ص: ۵۳

حب شفا

خواص دارو

رافع سردرد و تب‌های کهنه؛ نافع در ترک اعتیاد به افیون.

اجزای دارو

تاتوره (۳ واحد)؛ ریوند (۲ واحد)؛ زنجبیل (۱ واحد)؛ عسل کف‌نگرفته (۶ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، با عسل بسرشند. دارو را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی ریخته و مدت ۲ روز در

انکوباتور در دمای ۳۵-۳۷ درجه نگهداری کنند. بعد، به صورت حب‌های کوچک ۵۰ میلی گرمی در آورده و در فضای آزاد

خشک کنند.

زمان و مقدار مصرف

هر ۱۲ ساعت، ۱ حب با آب میل شود.

ملاحظات مصرف

در بیماران قلبی با احتیاط مصرف شود.

دارونامه طبوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوبا، ص: ۵۴

حب فرزانه (حب شبیار)

خواص دارو

مسهل؛ منقّی دماغ و قلب و بدن (از فضولات و رطوبات)؛ رافع عفونت دندان و لثه و گوش.

اجزای دارو

صبر (۴ واحد)؛ هلبله سیاه، هلبله زرد (۳ واحد)؛ شحم حنظل (۲ واحد)؛ مصطکی، سنبل الطیب، مرزنجوش، گل سرخ، زعفران

(مکد ۱ واحد)؛ عسل کف‌نگرفته (۱۷ واحد).

شیوه ساخت دارو

همه اجزا را پودر کرده از الک مش ۱۰۰ عبور دهند. سپس، با عسل آن را خمیر کنند و خمیر مذکور را ۴۸ ساعت در ظرف لعابی

در باز بگذارند. بعد از ۴۸ ساعت، دارو را به گلوله‌های ۵۰۰ میلی گرمی تبدیل کرده در نشاسته بغلتانند.

زمان و مقدار مصرف

شب‌ها پیش از خواب، یک حب با آب گرم میل شود.

ملاحظات مصرف

- در صورت ایجاد دل‌پیچه، یک استکان آب‌جوش نوشیده شود.

- در بارداری و در کولیت‌ها مصرف نشود.

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوا، ص: ۵۵

حب مبارک

خواص دارو

رافع بیوست دراز مدت.

اجزای دارو

میخک (۴ واحد)؛ بادیان، انیسون (مکد ۶ واحد)؛ گل بنفشه (۱۲ واحد)؛ هلیله زرد، کشمش سبز تازه منقی (۲۵ واحد)؛ برگ سنا، ترنجبین، گلقلند (۵۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

ترنجبین را کوبیده با گلقلند مخلوط کرده و چند ساعت صبر کنند تا رطوبت گلقلند به ترنجبین سرایت کند. سپس گلقلند را با کشمش در هاون بکوبند. اجزای دیگر را پودر کرده از الک مش ۱۰۰ رد کنند و با گلقلند و کشمش مخلوط کنند. دارو را به شکل حب (۵۰۰ میلی گرمی) در آورند و بگذارند تا خشک شود.

زمان و مقدار مصرف

پیش از ناهار، ۲ تا ۸ حب از دارو با آب میل شود.

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوا، ص: ۵۶

حب نعوظ

خواص دارو

ایجاد نعوظ و رفع زودانزالی در سردمزاجان.

اجزای دارو

عود قماری (۳ واحد)؛ قرنفل، فلفل سیاه (مکد ۲۳ واحد)؛ زعفران، بالنگو (مکد ۴ واحد)؛ دارفلفل، تخم بابونه، مروارید ناسفته (مکد ۷ واحد)؛ آب نارنج (۲۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را نرم ساییده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. مروارید را در آب نارنج حل کرده و با حرارت ملایم در حمام ماریه آن قدر بجوشانند تا آب تبخیر شود. سپس، آن را نرم ساییده و با اجزای گیاهی و شکر سرخ و گلاب بجوشانند تا غلیظ شود. در انتها، از آن حب ساخته و یک عدد ورق طلا به دور آن بیچند.

زمان و مقدار مصرف

یک حب قبل از صبحانه، و یک حب نیم ساعت قبل از نزدیکی میل شود.

ملاحظات مصرف

مصرف آن بیش از ۳۰ روز توصیه نمی‌شود.

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوا، ص: ۵۷

حب / کپسول صرع مرگب

خواص دارو

نافع در صرع دماغی و تشنج؛ رافع رطوبات لزج از دماغ.

اجزای دارو

سکنجبین عنصلی (۲ واحد)؛ عاقرقرا، اسطوخودوس، بسفایج، افیمون (مکد ۱ واحد)؛ مویز منقی (۸ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، با مویز منقی و سنکجبین عنصلی بسرشند تا خمیر شود. این دارو را به صورت حب یا کپسول می‌توان استفاده کرد. برای ساخت کپسول، خمیر را خشک کرده از نو بسایند و در کپسول کنند.

زمان و مقدار مصرف

هر هشت ساعت، ۵۰۰ میلی گرم از دارو با آب میل شود.

دارونامه طوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طوبا، ص: ۵۸

حقنه لینه

خواص دارو

ایجاد لینه در مزاج، پاکسازی روده‌ها، و نافع در صداع.

اجزای دارو

گل خطمی، خبازی، شکر سرخ (مکد ۵۰ واحد)؛ نمک (۱ واحد)؛ روغن زیتون (۲۵ واحد)؛ آب (۱۲۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

گل خطمی و خبازی را در آب خیسانده کمی جوش دهند و صاف کنند. روغن زیتون، نمک، و شکر سرخ را در مایع حل کنند و کمی دیگر بجوشانند.

زمان و مقدار مصرف

طبق دستور پزشک استعمال شود.

ملاحظات مصرف

- در افرادی که دارای التهاب روده و اسهال هستند مصرف نشود.

- در افرادی که دچار ضعف شدید هستند با احتیاط عمل شود.

دارونامه طوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طوبا، ص: ۵۹

دوای بلغم

این دارو منسوب به امام جعفر صادق، علیه السلام، است.

خواص دارو

رافع ترشی و نفخ معده، پوکی استخوان، سستی و ترهل بدن؛ دافع بلغم موجود در اعضا به ویژه معده و کبد (به تحلیل و تعریق).

اجزای دارو

آویشن، سیاه‌دانه، مصطکی (یا سقز)، زنیان (مکد ۱ واحد)؛ عسل کف گرفته (۱۲ واحد).

شیوه ساخت دارو

مصطکی یا سقز را منجمد کنند. سایر اجزا را جدا جدا کوبیده مخلوط کنند و برای دومین بار به همراه مصطکی بکوبند و بسایند. غسل را در حمام ماریه تا نزدیک نقطه جوش رسانند و اجزای ساییده را به آن اضافه کنند و آن قدر هم بزنند تا خمیری یکنواخت به دست آید. پس از آن، دارو را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی ریخته و به مدت ۴۰ روز در انکوباتور در دمای ۳۵ درجه نگهداری کنند.

زمان و مقدار مصرف

نیم ساعت پیش از صبحانه و شب هنگام خواب، یک قاشق چایخوری از دارو با آب میل شود. در صورت نیاز، می‌توان بعد از هر وعده غذا از آن استفاده کرد.

ملاحظات مصرف

خوردن دارو پیش از غذا موجب کم‌اشتهایی شده و پس از غذا به فرایند هضم کمک می‌رساند. این دارو در افراد لاغر اندام ممکن است یبوست ایجاد کند که در این صورت بهتر است از گل‌قند استفاده کنند.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۶۰

دوای ترنجبین ساده

این نسخه از حکیم عقیلی است.

خواص دارو

مقوی باه؛ چاق کننده کلیه‌ها؛ رافع سردی و خشکی کلیه‌ها و ضعف عمومی بدن؛ نافع برای گرم مزاجان و معتدل مزاجان.

اجزای دارو

ترنجبین پاک کرده (۱ واحد)، شیر گاو یا گاومیش (۳ واحد).

شیوه ساخت دارو

ترنجبین را در شیر حل کرده و بگذارند تا رسوبات آن ته‌نشین شود. سپس، شیر را طوری از ظرف بردارند که از رسوب حاصله چیزی وارد آن نشود. دارو را در حمام ماریه بجوشانند تا قوامی مانند قوام غسل بیابد.

زمان و مقدار مصرف

هر ۸-۱۲ ساعت، دو تا سه قاشق غذاخوری از دارو را در استکان آب حل کرده میل کنند.

ملاحظات مصرف

کسانی که دچار هزال کلیه هستند نیاز به مصرف طولانی مدت آن دارند.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۶۱

دوای ترنجبین مرکب

این نسخه از حکیم معتمد الملوک است.

خواص دارو

مقوی باه؛ چاق کننده کلیه‌ها؛ رافع سردی و خشکی کلیه‌ها و ضعف عمومی بدن؛ نافع برای سرد مزاجان و معتدل مزاجان.

اجزای دارو

ترنجبین خراسانی پاک کرده، نبات سفید (مکد ۴۰۰ واحد)، شیر گاو یا اسب (۸۰۰ واحد)، زنجبیل، خولنجان، دارچینی، خصیه

الثعلب مصری، بوزیدان (۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

ترنجبین و نبات را در شیر حل کرده و بگذارند تا رسوبات آن ته نشین شود. سپس، شیر را طوری از ظرف بر دارند که از رسوب حاصله چیزی وارد آن نشود. آن گاه، دارو را در حمام ماریه بجوشانند تا قوامی مانند قوام عسل بیابد. سایر اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، با مایع به قوام آمده بسرشند. دارو را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی ریخته و در جای خشک و خنک نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

هر ۸ ساعت، یک تا دو قاشق غذاخوری از دارو را در یک استکان آب حل کرده میل کنند.

دارونامه طبوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوبا، ص: ۶۲

دوای جامع

این دارو منسوب به امام موسی کاظم، علیه السلام، است.

خواص دارو

این دارو ذو الخاصیه است و در بیماری‌های متعددی چون سل، سرفه کهنه، درد سپرز، درد پهلوی، اسهال، مارگزیدگی، عقرب گزیدگی، فالج، لقوه، سردی معده، کرم معده، و خفقان قلب به کار می‌رود.

اجزای تشکیل دهنده دارو

سنبل، قاقله، زعفران، عاقرقحا، بزر البنج سفید، خربق سفید، فلفل سفید (مکد ۱ واحد)؛ فرفیون (۲ واحد)؛ عسل کف گرفته (۲۷ واحد).

شیوه ساخت دارو

همه اجزا را نرم ساییده و از الک مش ۱۵۰ رد کرده و با عسل بسرشند تا خمیر شود. دارو را در ظرف لعابی یا چینی در بسته به مدت شش ماه در دمای ۳۳ درجه نگهداری کنند و پس از آن مصرف نمایند.

زمان و مقدار مصرف

- در بیماری سل، شب به هنگام خواب مقدار ۲۵۰ میلی گرم از دارو با آب گرم میل شود و تا زمان بهبودی ادامه یابد.

- در سرفه‌های کهنه و نو با آب بادیان نیم گرم خورده شود.

- برای درد سپرز، یک حب آن را با آب سرد و یا اندکی سرکه بخورند.

- برای درد پهلوی چپ، یک حب آن را با جوشانده ریشه کرفس و برای درد پهلوی راست، با جوشانده زیره بخورند.

- برای اسهال با جوشانده مورد بخورند.

- برای مار یا عقرب گزیدگی، یک حب آن را با آب حلتیت بخورند.

دارونامه طبوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوبا، ص: ۶۳

- برای فالج و لقوه، یک حب آن را با آب مزرنجوش سعوپ نمایند.

- برای سردی معده و کرم معده و خفقان قلب با جوشانده زیره بخورند.

ملاحظات مصرف

حد اکثر مقدار مجاز مصرف این دارو ۵۰۰ میلی گرم در روز است.

دارونامه طبو (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبو، ص: ۶۴

ذرور ناصور

خواص دارو

جهت ناصور و زخم‌های عفونی باز.

اجزای دارو

سفیداب قلعی، گلنار، دم‌الأخوین، مرّ مکی (مکد ۱/۴ واحد)؛ انزروت مدبّر، کندر (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را پودر کرده و از الک مش ۲۰۰ رد کنند و در ظرف شیشه‌ای در بسته و کوچک نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

پودر را روی دهانه ناصور یا زخم پاشند.

ملاحظات مصرف

در صورت ایجاد خشکی، روی ناصور یا زخم را با روغن بنفشه چرب کنند.

دارونامه طبو (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبو، ص: ۶۵

روغن بابونه

خواص دارو

محلّل بلاجذب ماده (بیشتر در اعضای که بافت عصبی دارند)؛ محلّل بخارات؛ مسکن اوجاع؛ نافع در حمّیات متطاولة؛ رافع اعیاء؛

مزیل تکائف؛ مرّخی حالب (برای دفع آسان سنگ)؛ نافع در تشنج یابس، برودت اعصاب، و وجع رحم.

اجزای دارو

بابونه، تخم شنبلیله (مکد ۱ واحد)؛ روغن کنجد (۴ واحد).

شیوه ساخت دارو

بابونه و تخم شنبلیله را یک شبانه‌روز در آب (به مقدار ۵ برابر وزن دارو) خیسانده و بعد بجوشانند تا یک‌چهارم آب باقی بماند.

بعد، آن را صاف کرده و با روغن کنجد در حمام ماریه قرار دهند و آن قدر بجوشانند تا آب تبخیر شود و روغن باقی بماند. سپس،

در پرکولاتور با صافی کاغذی ریخته و بعد از ته‌نشین شدن آب، روغن را جدا کنند.

زمان و مقدار مصرف

با ماساژ ملایم، روی موضع مورد نظر مالیده شود.

دارونامه طبو (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبو، ص: ۶۶

روغن بابونه مرّگب (روغن معرق)

خواص دارو

معرق (تعریق بلغم غلیظ زیر پوست)؛ نافع در کسانی که دچار حبس عرق و اختلال در دفع طبیعی رطوبات زائد بدن هستند)؛ مهزل؛

محلّل چربی‌ها و غدد چربی زیر پوست.

اجزای دارو

بوره ارمنی، عاقرقرحا، فلفل سیاه (مکد ۷ واحد)؛ آنگوزه (۳ واحد)؛ روغن بابونه (۲۰۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را نرم ساییده از الک مش ۱۵۰ عبور داده در روغن بابونه حل کنند و مدت ۴۰ روز در انکوباتور در دمای ۳۵-۳۷ درجه بگذارند. هر ۸ ساعت، دارو را هم بزنند تا اجزای آن با هم مخلوط گردند. پس از ۴۰ روز روغن را صاف کنند.

زمان و مقدار مصرف

روغن با ماساژ به عضو مورد نظر مالیده شود. روی عضو با نایلون پوشانده شود تا تعریق صورت گیرد.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۶۷

روغن حنظل مرتّب (روغن دیابت)

خواص دارو

نافع برای دردهای دیابتی؛ پایین آورنده قند خون.

اجزای دارو

حنظل (۲ واحد)؛ عنصل (۱ واحد)؛ روغن کنجد (۵ واحد).

شیوه ساخت دارو

حنظل را یک شبانه روز در آب خیسانده، سپس مایع را صاف کرده روغن کنجد بر آن افزوده و در حمام ماریه قرار دهند و آن قدر بجوشانند تا آب برود و روغن باقی بماند. آن گاه، در پرکولاتور با صافی کاغذی ریخته و بعد از ته نشین شدن آب، روغن را جدا کنند. سپس عنصل را در آن بریزند تا در روغن سرخ شود و روغن را دوباره صاف کنند.

زمان و مقدار مصرف

با ماساژ، به کف دست و پا و مواضع دردناک مالیده شود.

ملاحظات مصرف

- مصرف خوراکی دارو ممنوع است.

- به صورت و چشم‌ها مالیده نشود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۶۸

روغن خراطین

خواص دارو

نافع برای افزایش حجم اعضا.

اجزای دارو

خراطین (۱ واحد)؛ روغن زیتون (۲ واحد).

شیوه ساخت دارو

خراطین نیم کوب را در روغن زیتون بریزند و در آفتاب قرار دهند. پس از ۱۵ روز، روغن را صاف کنند.

زمان و مقدار مصرف

ابتدا، عضو مورد نظر را باید به شدت مالید تا رنگ آن سرخ شود. سپس، با ماساژ، روغن را بر آن مالید. بعد، باید پارچه‌ای را با آب سرد خیس کرده روی عضو گذارد. این عمل باید هر ۲۴ ساعت یک بار انجام شود.
ملاحظات مصرف

- استعمال طولانی مدت این روغن بر یک عضو سبب بزرگ شدن و فزونی حجم آن می‌شود.
- مصرف خوراکی دارو ممنوع است.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۶۹

روغن دلفی

خواص دارو

نافع برای درد مفاصل، کمر درد، اوجاع بارده، و جرب.

اجزای دارو

برگ خرزهره سفید (۱ واحد)؛ روغن کنجد یا روغن زیتون (۳ واحد).

شیوه ساخت دارو

برگ خرزهره را نشسته خرد کرده و در روغن بریزند. روغن را با آتش ملایم آنقدر بجوشانند تا برگ خشک و شکننده شود.

زمان و مقدار مصرف

هر ۸ تا ۱۲ ساعت، بدون ماساژ به محل درد مالیده شود.

ملاحظات مصرف

- مالیدن آن به چشم یا دهان و خوردن آن اکیدا ممنوع است.

- روی ناحیه سینه و روی زخم‌های باز مالیده نشود.

- دور از دسترس اطفال نگهداری شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۷۰

روغن ریزش مو

خواص دارو

ضد ریزش مو؛ ضد شوره سر؛ مقوی پیاز مو.

اجزای دارو

روغن کدو، روغن آمله، روغن نارگیل، روغن بادام شیرین، روغن گل سرخ (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

روغن‌ها با هم ترکیب شوند.

زمان و مقدار مصرف

هفته‌ای دو مرتبه، شب‌ها روغن را به ریشه موها مالیده و صبح، یک عدد زرده تخم‌مرغ را با یک قاشق ماست مخلوط کرده سر را با آن بشویند.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۷۱

روغن سیاه‌دانه مرگب (روغن رشد مو)

خواص دارو

نافع در رشد مو؛ ضخیم کننده موهای نازک سر.

اجزای دارو

برنجاسف، برگ مورد، سیاه‌دانه بو داده (مکد ۱ واحد)؛ روغن زیتون (۹ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را پودر کرده در روغن زیتون در حمام ماریه با حرارت ملایم به مدت نیم ساعت بجوشانند. این روغن با اجزای داخل آن باید مصرف شود.

زمان و مقدار مصرف

هر ۲۴ ساعت یک بار، روغن را با ماساژ به موها و ریشه آن بمالند.

ملاحظات مصرف

حد اقل تا ۶ ساعت پس از استعمال، سر را نشویند و برای شستشو از صابون بچه یا شامپوی بچه استفاده کنند.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوباء، ص: ۷۲

روغن سیر

خواص دارو

محلل اورام غائر دست و پا، و ماده بلغمی غلیظ در مفاصل و رگ‌ها؛ نافع در امراض بارده، سدد، درد گلو، سینوزیت، و لوزه چرکین؛ مفید در ایجاد نعوظ و تحریک باه (با ماساژ بر بیضه)، و رفع حبس البول (با ماساژ بر ناحیه عجان).

اجزای دارو

سیر، روغن گاو (مکد ۱ واحد)؛ شیر (۲ واحد).

شیوه ساخت دارو

سیر را پوست گرفته ریزه کرده و در شیر بریزند. سپس، با آتش ملایم بجوشانند تا شیر تبخیر شود. آن‌گاه، روغن را اضافه کرده و آن قدر بجوشانند تا روغن نصف شود. بعد، دارو را صاف کنند.

زمان و مقدار مصرف

هر ۸ تا ۱۲ ساعت، با ماساژ روی موضع مالیده شود.

ملاحظات مصرف

ماساژ طولانی مدت ممکن است موجب بروز بثورات پوستی شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوباء، ص: ۷۳

روغن شوید (شبت)

خواص دارو

رافع سردی و رطوبت اعضا؛ نافع در درد مفاصل؛ محلل چربی‌ها و مایعات لزج زیر پوست.

اجزای دارو

آب برگ شوید تازه (۲ واحد)؛ روغن کنجد (۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

آب شوید را به روغن کنجد افزوده و در حمام ماریه قرار دهند و آن قدر بجوشانند تا آب برود و روغن باقی بماند. سپس، در پرکولاتور با صافی کاغذی ریخته و بعد از ته‌نشین شدن آب، روغن را جدا کنند.

زمان و مقدار مصرف

بدون ماساژ به موضع مالیده شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۷۴

روغن فاس

خواص دارو

تسکین سریع درد، به ویژه در ناحیه مفاصل و سر.

اجزای دارو

روغن کنجد (۲۰ واحد)؛ کافور، جوهر نعناع، جوهر زنیان (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

روغن را کمی گرم کنند. اجزای دیگر را ساییده با آن مخلوط کنند.

زمان و مقدار مصرف

بدون ماساژ، ۱ الی ۳ قطره از روغن را روی محل درد بمالند.

ملاحظات مصرف

- از مالیدن دارو در چشم یا روی زخم باز خودداری شود.

- استعمال داخلی این روغن ممنوع است.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۷۵

روغن قسط

خواص دارو

نافع برای اورام غائر دست و پا، و کم‌کاری تخمدان‌ها؛ مسخّن کلیه‌ها، رافع صلابت اعضا و درد مفاصل ناشی از سردی و رطوبت؛

نافع در شب‌ادراری.

اجزای دارو

قسط مر (۴ واحد)؛ سلیخه، مرزنجوش، سنبل الطیب، میخک، جوزبوا (مکد ۲ واحد)؛ جنبدیستر، صمغ باریجه (مکد ۱ واحد)؛

روغن زیتون، (۴۰۰ واحد)؛ سرکه و آب (مکد ۲۰۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده و ۷ روز در سرکه بخیسانند. سپس، بدان آب اضافه کرده و کمی بجوشانند تا مواد در آن حل شود. سپس، مایع را

صاف کرده روغن زیتون بر آن افزوده و در حمام ماریه قرار دهند و آن قدر بجوشانند تا آب برود و روغن باقی بماند. سپس، در

پركولاتور با صافی كاغذی ریخته و بعد از ته‌نشین شدن آب، روغن را جدا کنند.

زمان و مقدار مصرف

بدون ماساژ روی موضع بمالند.

ملاحظات مصرف

این روغن مصرف خوراکی ندارد.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۷۶

روغن كافور

خواص دارو

نافع در دردهای التهابی و ورم‌های گرم؛ رافع احساس سوزش در پوست.

اجزای دارو

روغن گل سرخ (۲۰ واحد)؛ كافور (۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

كافور را ساییده در روغن حل کنند.

زمان و مقدار مصرف

بدون ماساژ به موضع مالیده شود.

ملاحظات مصرف

- از استعمال داخلی خودداری شود.

- از مالیدن آن بر چشم و زخم‌های باز خودداری شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۷۷

روغن كراث

خواص دارو

نافع در درد و گرفتگی گوش، و درد بواسیر؛ رافع گرفتگی اعضا.

اجزای دارو

آب تره‌سبزی، روغن گل سرخ (مکد ۲ واحد)؛ سرکه انگوری (۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

آب تره‌سبزی را صاف کرده روغن گل سرخ و سرکه بدان افزوده و در حمام ماریه قرار دهند و آن قدر بجوشانند تا آب برود و

روغن باقی بماند. سپس، در پركولاتور با صافی كاغذی ریخته و بعد از ته‌نشین شدن آب، روغن را جدا کنند.

زمان و مقدار مصرف

- در درد گوش، هر ۸-۱۲ ساعت يك قطره در گوش چکانده شود.

- در بواسیر، هر ۸-۱۲ ساعت، قدری پنبه را به روغن آغشته کرده روی محل گذارند.

- در گرفتگی عضله، با ماساژ به موضع درد مالیده شود.

ملاحظات مصرف

روی زخم‌های باز و چشم‌ها مالیده نشود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۷۸

روغن محلّ

خواص دارو

محلّ صلابت اعضا؛ رافع خشکی و گرفتگی اعضا و ماهیچه‌ها.

اجزای دارو

روغن زیتون، روغن فندق، روغن بادام، روغن کرچک (مکد ۱۰۰ واحد)؛ تخم لاک‌پشت خشک (۲۰ واحد)؛ جند بیدستر (۳ واحد).

شیوه ساخت دارو

تخم لاک‌پشت و جند بیدستر را نرم ساییده ازالک مش ۱۰۰ رد کنند. روغن‌ها را مخلوط کرده و گرم سازند و به پودر حاصله اضافه کنند و به مدت یک ساعت در حمام ماریه با حرارت ملایم هم بزنند. سپس، ۱۰ روز آن را رها کنند و بعد از آن، از نو در حمام ماریه آن را حرارت داده و هم بزنند. در انتها، روغن را صاف کنند.

زمان و مقدار مصرف

هر ۸-۱۲ ساعت یک بار، با ملایمت روی عضو مالیده شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۷۹

روغن منّوم

خواص دارو

رافع بی‌خوابی و بیوست اعضا و مفاصل؛ نافع در بیماری‌های روانی ناشی از بیوست دماغ.

اجزای دارو

بزر البنج (۱۰ واحد)؛ تخم خشخاش (۳ واحد)؛ تخم کاهو (۵ واحد)؛ روغن کنجد (۵۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را پودر کرده در روغن کنجد بریزند. سپس، ظرف شیشه‌ای حاوی روغن را حد اقل ۴۰ روز زیر نور آفتاب بگذارند.

زمان و مقدار مصرف

بدون ماساژ، بر یافوخ سر و اعضا و مفاصل مالیده شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۸۰

روغن نقرس جبری

خواص دارو

نافع در دردهای نقرسی، اورام گرم، دردهای گرم مفاصل.

اجزای دارو

شجره رومی، شحم حنظل، تخم شاهی (مکد ۱۰ واحد)؛ خردل (۴ واحد)؛ ابو خلسا، کچوله مدبر (مکد ۶ واحد)؛ روغن کنجد (۲۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

شجره را حرارت داده پودر نمایند به حدی که اجزای براق آن دیده نشود. سایر اجزا را نیز پودر کرده با روغن کنجد به مدت ۵ دقیقه در حمام ماریه حرارت دهند. دارو را صاف کرده شجره را در حمام ماریه در آن حل نمایند. سپس، رها کنند تا بخش صاف از رسوب جدا شود. آن گاه، روغن را جدا سازند.

زمان و مقدار مصرف

بدون ماساژ به محل درد مالیده شود.

ملاحظات مصرف

- این روغن مصرف خوراکی ندارد.

- از مالیدن آن روی زخم‌های باز و چشم‌ها باید پرهیز شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۸۱

سکنجین ایتیمونی نیلی (مسهل سودا)

خواص دارو

مسهل سودا.

اجزای دارو

سکنجین ساده (۱۲ واحد)؛ حب نیلی (تخم گل پیچک)، ایتیمون (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را با ملایمت نرم ساییده به سکنجین اضافه نمایند.

زمان و مقدار مصرف

شب پیش از خواب، ۵۰ تا ۱۰۰ سی سی از دارو با همان مقدار آب گرم مخلوط شده میل گردد.

ملاحظات مصرف

- قبل از مصرف این دارو، باید به مدت ۳۵ روز از منضج سودا استفاده کرد.

- پس از مصرف مسهل، در صورت دفع فضولات سیاه رنگ، دارو به صورت کامل عمل کرده است. در غیر این صورت، باید منضج تکرار شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۸۲

سکنجین بزوری معتدل

خواص دارو

مدر بول؛ دافع فضولات از طریق ادرار؛ نافع برای کلیه و کبد سرد؛ دافع ریخ کلیه‌ها و کبد.

اجزای دارو

بادیان و تخم کاسنی (مکد ۳ واحد)؛ تخم کرفس (۲ واحد)؛ خارخسک، زیره سبز (مکد ۵ واحد)؛ تخم خیارین، پوست ریشه

کاسنی، پوست ریشه بادیان، پوست ریشه کبر (مکد ۱ واحد)؛ سرکه (۱۱۰ واحد)؛ عسل کف گرفته و آب (مکد ۳۳۰).

شیوه ساخت دارو

همه را نیم کوب کرده به مدت ۲۴ ساعت در سرکه و آب بخیسانند. سپس، آن را در حمام ماریه بجوشانند تا آب نصف شود. تا گرم است مایع را صاف کنند و با حرارت ملایم با عسل بجوشانند تا به قوام آید.

زمان و مقدار مصرف

نیم ساعت پیش از صبحانه، دو قاشق غذاخوری از شربت را در یک استکان آب گرم حل کرده و میل کنند. در صورت کثرت ماده، با صلاحدید پزشک، شب پیش از خواب نیز مصرف شود.

ملاحظات مصرف

این شربت در فصل گرم، شهرهای گرمسیر، گرم مزاجان، و جوانان با آب سرد میل شود؛ و در فصل سرد، شهرهای سردسیر، سرد مزاجان، و پیران با آب گرم مصرف شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۸۳

سکنجین بزوری حار

خواص دارو

مدّر بول؛ دافع فضولات از طریق ادرار؛ نافع برای کلیه و کبد سرد.

اجزای دارو

تخم کرفس، تخم رازیانه، انیسون، تخم کاسنی، کشوث (مکد ۱۵ واحد)؛ ریشه رازیانه، ریشه کبر، ریشه کرفس (مکد ۷ واحد)؛ ریوند چینی (۳ واحد)؛ سرکه (۵۰۰ واحد)؛ عسل کف گرفته و آب (مکد ۱۵۰۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را نیم کوب کرده به مدت ۲۴ ساعت در سرکه و آب بخیسانند. سپس، آن را در حمام ماریه بجوشانند تا آب آن نصف شود. تا گرم است مایع را صاف کنند و با حرارت ملایم با عسل بجوشانند تا قوام آید.

زمان و مقدار مصرف

نیم ساعت پیش از صبحانه، دو قاشق غذاخوری از شربت را در یک استکان آب گرم حل کرده و میل کنند. در صورت کثرت ماده، با صلاحدید پزشک، شب پیش از خواب نیز مصرف شود.

ملاحظات مصرف

این شربت در فصل گرم، شهرهای گرمسیر، گرم مزاجان، و جوانان با آب سرد میل شود؛ و در فصل سرد، شهرهای سردسیر، سرد مزاجان، و پیران با آب گرم مصرف شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۸۴

سکنجین بزوری مفوه

خواص دارو

مدّر بول؛ مدّر طمث؛ دافع فضولات از طریق ادرار؛ نافع در اختناق رحم؛ دافع ریاح کلیه، کبد، و رحم.

اجزای دارو

بادیان، تخم کاسنی (مکد ۳ واحد)؛ تخم کرفس (۲ واحد)؛ خارخسک، زیره سبز (مکد ۵ واحد)؛ تخم خیارین، ریشه روناس، پوست ریشه‌های کاسنی، بادیان، کبر (مکد ۱ واحد)؛ سرکه (۱۱۰ واحد)؛ عسل کف گرفته و آب (مکد ۳۳۰). شیوه ساخت دارو

اجزا را نیم کوب کرده به مدت ۲۴ ساعت در سرکه و آب بخیسانند. سپس، آن را در حمام ماریه بجوشانند تا آب آن نصف شود. تا گرم است مایع را صاف کنند و با حرارت ملایم با عسل بجوشانند تا قوام آید. زمان و مقدار مصرف

نیم ساعت پیش از صبحانه، دو قاشق غذاخوری از شربت را در یک استکان آب گرم حل کرده و میل کنند. در صورت کثرت ماده، با صلاحدید پزشک، شب پیش از خواب نیز مصرف شود. ملاحظات مصرف

این شربت در فصل گرم، شهرهای گرمسیر، گرم‌مزاجان، و جوانان با آب سرد میل شود؛ و در فصل سرد، شهرهای سردسیر، سرد مزاجان، و پیران با آب گرم مصرف شود. استفاده از این دارو در بارداری و ایام عادت و نیز برای زنانی که دچار افراط طمث هستند ممنوع است.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۸۵

شراب رضوی (شراب زیب، شراب حلال)

به بیان حکیم عقلی در قرابادین کبیر و منقول از ذهبیه جناب حضرت امام رضا، علیه و علی آبائه و اولاده الثناء و السلام. خواص دارو

نافع و پیشگیری کننده از بروز اوجاع بارده مزمنه مانند نقرس و مفاصل و ریاح و غیر آن از اوجاع عصب و دماغ و معده، و بعض اوجاع کبد و طحال و امعا و احشا، و زیادتى بلغم و رطوبات.

اجزای دارو و شیوه ساخت دارو

فرموده اند: بگیر از زیب منقی ده رطل و بشوی. و بخیسان در آب صافی آن مقدار که بر روی آن آید چهار انگشت. و در زمستان سه روز و در تابستان یک روز و یک شب نگاه دار. پس در دیگ پاکیزه کن. و باید که آبی که در آن [ریزی آب باران باشد اگر میسر بود، و الا آب شیرین که سرچشمه آن از جانب شمال باشد. و آن آب براق سفید سبک باشد. و چنین آبی، قابل سرعت قبول گرمی و سردی است و این دلالت می کند بر خفت آب. و طبخ ده تا زیب بخیسد و پخته و منضج شود. پس بمال و صاف نما آب آن را و سرد کن. پس ثانیاً در دیگ بریز و بگیر مقدار آن را به خوبی و به همان مقدار از هیزم که آن را طبخ دادی طبخ نما به آتش ملایم تا آن که دو ثلث آن برود و یک ثلث بماند.

پس بگیر از عسل نحل مصفی یک رطل، و بریز بر آن. و اندازه زیادتى آن را در دیگ بگیر و در خاطر نگاه دار.

و بگیر پارچه صفیقی و در آن زنجبیل و زعفران (از هر یک، یک درم) و قرنفل و دارچینی و سنبل الطیب و سنبل رومی و مصطکی و تخم کاسنی (از هر یک، نیم درم) جدا جدا نیم کوفته، در آن پارچه انداز و سر آن را محکم ببند و در آن دیگ

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۸۶

انداز و به آتش ملایم طبخ ده و پارچه را از پشت کفچه بمال متصل، تا آن که قوای ادویه بالتمام در آن باز داده شود و مقدار عسل برود و ثلث مقدار زیب مطبوخ بماند.

پس بردار از آتش، سرد کرده، کیسه ادویه را باز خوب بمال تا بقیه قوت آن برآید و دور کن.

و شراب را در ظرفی محفوظ مدت سه ماه نگاه دار تا آن که اجزای دوا متداخل یکدیگر گردند و امتزاج یابند. پس آن هنگام استعمال کن.

از عبارت کلام جناب معصوم - صلی الله علیه و آله - مستفاد می‌گردد که خرقة ادویه را مقارن انداختن عسل در مطبوخ صافی زیب یا اندک زمانی بعد از آن باید انداخت؛ و الله اعلم.

زمان و مقدار مصرف

و باید که مقدار آنچه آشامیده می‌شود از آن یک اوقیه یا دو اوقیه آب خالص باشد (و در نسخه دیگر، مقدار شربت آن ده مثقال با چهل مثقال آب حل کرده است). پس هرگاه خوردی مقداری را که وصف نمودیم برای تو از طعام، پس بیاشام از این سه قدح بعد از طعام.

ملاحظات مصرف

- اگر بعد از آشامیدن آن، خواهش آب به هم رسانی خواهش صادق، پس باید که بیاشامی نصف مقدار آنچه را اول آشامیده بودی. پس به درستی که این طریق اصلح آن است برای حفظ بدن مؤمن، و زیاده کننده است برای قوت مجامعت آن، و اشد است برای ضبط و حفظ آن.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۸۷

شربت اکسیر (اکسیر معده)

خواص دارو

برطرف کننده کم‌خونی؛ زایل کننده حدت اخلاط و منی؛ نافع برای درد معده، تهلهل معده، نرف الدم، و نفت الدم؛ رافع زودانزالی در گرم مزاجان.

اجزای دارو

زنجبیل، زیره سبز، انیسون، بادام، چلغوزه تفت داده، میخک، بالنک خشک (مکد ۴ واحد)؛ مصطکی، عود هندی (مکد ۲ واحد)؛ زعفران، برگ سداب، آمله، خبث الحديد مدبر، سعد کوفی (مکد ۱ واحد)؛ عرق نعنا، آب سیب، آب لیمو، عرق مورد (مکد ۲۴ واحد)؛ گلاب (۱۲ واحد)؛ عرق کاسنی، عرق شاه‌تره (مکد ۳۰ واحد)؛ عسل کف‌نگرفته (۶۰۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را پودر کرده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. مایعات را بدان افزوده در حمام ماریه با حرارت ملایم بجوشانند تا رنگ مایع به سیاهی بزنند. سپس، عسل را کم بدان افزوده و هم بزنند تا قوام آید.

زمان و مقدار مصرف

یک ساعت قبل از ناهار و یک ساعت قبل از شام، یک قاشق غذاخوری از شربت را در یک استکان آب خنک حل کرده و میل کنند.

ملاحظات مصرف

برای سردمزاجان با عرق زنیان و برای گرم مزاجان بدون عرق زنیان مصرف شود. مصرف زیاد موجب کمی افسردگی و ازدیاد سودا در افراد سوداوی می‌شود. وجود گاز در شیشه و ترش شدن مزه دارو نشانه فساد آن است.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۸۸

شربت بادرنجبویه

این نسخه منسوب به شیخ الرئیس است.

خواص دارو

مفرح؛ نافع در ضعف قلب؛ دافع سودا (به ویژه از قلب)؛ دافع توحش و وسواس سوداوی.

اجزای دارو

برگ بادرنجبویه، تخم بادرنجبویه، فرنجمشک، تخم کاسنی (مکد ۱۰ واحد)؛ گل گاوزبان، برگ گاوزبان، رازیانه، ریشه بنفشه، ریشه شیرین بیان (مکد ۳ واحد)؛ پرسیاوش، بسفایج، افیمون (مکد ۵ واحد)؛ شکر سرخ (۷۵۰ واحد)؛ عرق بیدمشک، عرق گل گاوزبان، آب سیب (مکد ۱۲۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را نیم کوب کرده یک شب در عرق بیدمشک و گاوزبان بخیسانند. سپس، در حمام ماریه به ملایمت بجوشانند تا آب نصف شود. تا گرم است مایع را صاف نموده شکر سرخ را در آب سیب حل کنند و بدان اضافه نمایند. دوباره آن را در حمام ماریه گذارده و به ملایمت بجوشانند تا قوام آید.

زمان و مقدار مصرف

صبح ناشتا، قبل از نهار و شب موقع خواب، دو تا سه قاشق غذاخوری از شربت را با یک استکان عرق گاوزبان مخلوط کرده میل نمایند.

ملاحظات مصرف

در افراد دیابتی با احتیاط مصرف شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۸۹

شربت جالینوس (سکنجبین سفر جلی)

خواص دارو

نافع در امراض معدی ناشی از سوء مزاج مادی بلغمی، ضعف هضم، ترشی معده، بی‌اشتهایی، و صداع مشارکتی معده؛ مانع تصاعد ابخره از معده.

اجزای دارو

آب به (۵۰ واحد)؛ عسل کف گرفته (۵۰ واحد)؛ سرکه (۳۰ واحد)؛ زنجبیل (۷ واحد).

شیوه ساخت دارو

آب به را در حمام ماریه بجوشانند تا قوام آید. عسل و زنجبیل را با آن مخلوط کرده همچنان بجوشانند. سرکه را بدان افزوده و کمی دیگر بجوشانند. شربت را صاف کرده در ظرف شیشه‌ای یا لعابی نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

۲۰ دقیقه بعد از هر وعده غذا، دو قاشق غذاخوری از شربت را در یک استکان آب حل کرده میل کنند.

ملاحظات مصرف

- این شربت در فصل گرم، شهرهای گرمسیر، گرم مزاجان، و جوانان با آب سرد و عرق کاسنی - شاه‌تره میل شود؛ و در فصل سرد،

شهرهای سردسیر، سرد مزاجان، و پیران با آب گرم مصرف شود.

- برای افراد محروم المعده تجویز نشود.

دارونامه طوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طوبا، ص: ۹۰

شریت حرمل

خواص دارو

رافع ضیق النفس، ربو، عسر النفس ناشی از تنگی ریه و قصبه ریه، و صرع.

اجزای دارو

شیره انگور (۱۰ واحد)؛ تخم اسفند (۱ واحد)؛ آب (۲۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

تخم اسفند را نیم کوب کرده یک شبانه‌روز در آب بخیسانند. سپس، با حرارت ملایم بجوشانند تا نیمی از آب تبخیر شود. آن‌گاه

شیره را بدان افزوده و در حمام ماریه به جوش آورند تا به قوام آید. دارو را تا گرم است صاف کرده در ظرف شیشه‌ای بریزند تا به

آهستگی خنک شود.

زمان و مقدار مصرف

قبل از صبحانه و شب موقع خواب، ۲ قاشق غذاخوری از شربت در یک استکان آب حل شده و جرعه جرعه میل شود.

دارونامه طوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طوبا، ص: ۹۱

شریت راسن (سکنجبین راسنی) [۴]

دارونامه طوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)؛ متن داروخانه طوبا؛ ص ۹۱

خواص دارو

نافع برای سرفه‌های رطوبی، ضیق النفس رطوبی، و نزله‌های رطوبی.

اجزای دارو

گل پنیرک، گل اروانه، گل زوفا، پیاز عنصل خشک، ریشه راسن، برگ آویشن، گل گاوزبان، انجیر خشک، عناب، گل شقایق،

پوست خشخاش (مکد ۱ واحد)؛ گلاب یا آب مقطر (۵۵ واحد)؛ عسل کف گرفته (۵۵ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را نیم کوب کرده و یک شب در آب مقطر یا گلاب بخیسانند. سپس، آن را در حرارت ملایم آن قدر بجوشانند تا نیمی از

آب تبخیر شود. آب را صاف کرده و با مقدار کافی از عسل آن قدر بجوشانید تا به قوام مناسب رسد.

زمان و مقدار مصرف

پیش از صبحانه، ناهار، و پیش از خواب، ۲ قاشق غذاخوری از شربت را در یک استکان آب حل کرده میل کنند.

ملاحظات مصرف

این شربت در فصل گرم، شهرهای گرمسیر، گرم مزاجان، و جوانان با آب سرد میل شود؛ و در فصل سرد، شهرهای سردسیر، سرد

مزاجان، و پیران با آب گرم مصرف شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۹۲

شربت صدری (سکنجین عنصلی)

خواص دارو

مجفّف و محلّل رطوبات زائد و عفونی بدن؛ رافع سدد کبد؛ مجفّف نزله و عفونات؛ هاضم؛ لاغرکننده؛ نافع برای ضیق النّفس، صرع، نفث الدم ریوی، سوء القنیه، و استسقای نوع سرد.

اجزای دارو

پیاز عنصل (۱ واحد)؛ سرکه (۱۸ واحد)؛ عسل کف گرفته (۱۸ واحد).

شیوه ساخت دارو

پیاز عنصل را پس از تمیز کردن با کارد چوبی خرد کرده و آن قدر در سرکه بجوشانند تا سرکه نصف شود. سپس، آن را صاف کرده با عسل مخلوط کنند و کمی دیگر بجوشانند تا رنگ ارغوانی آن ظاهر شود.

زمان و مقدار مصرف

نیم ساعت پیش از صبحانه، دو قاشق غذاخوری از شربت را در یک استکان آب گرم حل کرده میل کنند.

ملاحظات مصرف

- در صورت کثرت ماده، با اجازه پزشک، شب پیش از خواب نیز مصرف شود.

- این شربت در فصل گرم، شهرهای گرمسیر، گرم مزاجان، و جوانان با آب سرد میل شود؛ و در فصل سرد، شهرهای سردسیر، سرد مزاجان، و پیران با آب گرم مصرف شود.

- در صورتی که بیمار از داروهای شیمیایی رقیق کننده خون استفاده می کند با احتیاط مصرف شده یا با عرق کاسنی - شاه تره همراه شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۹۳

شربت فراسیون

خواص دارو

خلط آور؛ ضد سرفه‌های رطوبی.

اجزای دارو

فراسیون (۳ واحد)؛ زوفا، پرسیاوش، برگ پونه، انجیر خشک (مکد ۱ واحد)؛ آب (۴۰۰ واحد)؛ شکر سرخ (۶ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را یک شب در آب خیسانده در حمام ماریه بجوشانند و صاف کنند. مایع را با شکر سرخ مخلوط کنند تا شکر حل شود. سپس کمی بجوشانند تا قوام آید.

زمان و مقدار مصرف

هر ۸ تا ۱۲ ساعت، ۱ تا ۳ قاشق غذاخوری از شربت را در نصف لیوان آب ولرم حل نموده میل کنند

ملاحظات مصرف

ترش شدن شربت نشانه فساد آن است.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوباء، ص: ۹۴

شربت محلل (سکنجین عنصلی مرکب)

خواص دارو

- مجفف و محلل رطوبات زائد و عفونی بدن (قوی‌تر از عنصلی ساده)؛ رافع سدد کبد؛ مجفف نزله و عفونات؛ هاضم؛ لاغرکننده؛ نافع برای ضیق النفس، صرع، نفث الدم ریوی، سوء القنیه، و استسقای نوع سرد.

اجزای دارو

سکنجین عنصلی (۲۰ واحد)؛ پودر محلل (۱ واحد)

شیوه ساخت دارو

سکنجین عنصلی را با پودر محلل مخلوط کنند.

زمان و مقدار مصرف

نیم ساعت پیش از صبحانه، دو قاشق غذاخوری از شربت را در یک استکان آب گرم حل کرده و میل کنند. با صلاحدید پزشک، در صورت کثرت ماده، شب پیش از خواب نیز مصرف شود.

ملاحظات مصرف

- این شربت در فصل گرم، شهرهای گرمسیر، گرم‌مزاجان، و جوانان با آب سرد میل شود؛ و در فصل سرد، شهرهای سردسیر، سرد‌مزاجان، و پیران با آب گرم مصرف شود.

- به سبب ایجاد رقت در خون و گرمی، در صورتی که بیمار از داروهای شیمیایی رقیق‌کننده خون استفاده می‌کند با احتیاط مصرف شده یا با عرق کاسنی - شاه‌تره همراه شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوباء، ص: ۹۵

شربت وجی (سکنجین وجی)

خواص دارو

مجفف رطوبات مغز؛ نافع در لکنت زبان، اضطراب، دلهره، و بیماری‌های اعصاب ناشی از رطوبت دماغ.

اجزای دارو

سکنجین ساده یا سکنجین عنصلی (۵۰ واحد)؛ ریشه وج (۳ واحد).

شیوه ساخت دارو

وج را پودر کرده از الک مش ۱۰۰ رد کنند و به سکنجین اضافه نمایند.

طریقه مصرف

نیم ساعت پیش از صبحانه، دو قاشق غذاخوری از شربت را در یک استکان آب گرم حل کرده و میل کنند. با صلاحدید پزشک، در صورت کثرت ماده، شب پیش از خواب نیز مصرف شود.

ملاحظات مصرف

- این شربت در فصل گرم، شهرهای گرمسیر، گرم‌مزاجان، و جوانان با آب سرد میل شود؛ و در فصل سرد، شهرهای سردسیر، سرد‌مزاجان، و پیران با آب گرم مصرف شود.

- در صورتی که پایه دارو سکنجبین عنصلی باشد، به سبب ایجاد رقت در خون و گرمی، در صورتی که بیمار از داروهای شیمیایی رقیق کننده خون استفاده می کند با احتیاط مصرف شده یا با عرق کاسنی - شاه تره همراه شود.
دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوا، ص: ۹۶

شیاف ناصور

خواص دارو

رافع ناصور و زخم های عفونی باز.

اجزای دارو

صبر، کندر، انزروت مدبر، دم الأخوین، گلنار، ائمد، شب یمانی (مکد ۴ واحد)؛ زنجار (۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را نرم ساییده از الک مش ۲۰۰ رد کنند و در ظرف در بسته نگه دارند.

مقدار مصرف

۱ گرم از پودر را در ۵ گرم شیر حل کرده صاف کنند و با قطره چکان در ناصور بچکانند. پس از تخلیه ناصور، ۳ قطره داخل ناصور یا روی زخم بچکانند. ۳ ساعت صبر کنند و سپس از ذرور ناصور استفاده کنند.
دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوا، ص: ۹۷

ضماد کمر

خواص دارو

نافع در کمر دردهای عضوی (نه مشارکتی)؛ محلل رطوبات کمر؛ نافع در گرفتگی اعضا.

اجزای دارو

و شاء، مژ مکی، تخم کرفس، زیره (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده در ظرف در بسته نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

۵۰ گرم از پودر را با گلاب مخلوط کرده ملایم حرارت دهند تا حالت خمیری پیدا کند. خمیر حاصل را روی پارچه ای پهن کرده روی کمر ببندند. بعد از ۲۴ ساعت آن را باز کنند.

ملاحظات مصرف

بیمار در موارد نادر، دچار کھیر یا خارش می شود. در این صورت، موضع باید با سرکه و گلاب شسته شود.

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوا، ص: ۹۸

ضماد کمر مرگب

این نسخه از داروهای مجرب بومی است.

خواص دارو

محلل و مجفف رطوبات اطراف ستون فقرات؛ نافع در گرفتگی‌های عضلات تیره پشت، عضلات کمر، و درد سیاتیک.

اجزای دارو

قرص کمر (۲ واحد)؛ فوفل، جوز هندی (مکد ۱ واحد)؛ زرده تخم مرغ (۶ واحد)؛ زیره سیاه، زیره سبز، تخم شوید، رازیانه، بیخ آذر (چله داغی)، سیاه‌دانه (مکد ۵ واحد)؛ زردچوبه (۱ واحد)؛ روغن حیوانی (مقداری).

شیوه ساخت دارو

اجزای سخت را بسیار نرم بسایند و در ظرف در بسته نگهداری کنند.

زمان و مقدار مصرف

زردچوبه را در روغن حیوانی تفت داده و بعد از کمی سرد شدن روی کمر بمالند. زرده تخم مرغ را هم زده روی آن بمالند. دارو را روی محل پاشید و یک ورق کاغذ کاهی یا روزنامه بر روی آن قرار دهند و با پارچه روی آن را ببندند. این عمل چهار شب باید تکرار شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۹۹

ضماد کوفتگی

خواص دارو

نافع در انواع ضرب‌دیدگی.

اجزای دارو

روناس، آرد نخود خام، آرد مورد (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را نرم ساییده در ظرف در بسته نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

هر ۵۰ گرم از پودر را با یک عدد زرده تخم مرغ خمیر کنند و با پارچه بر عضو مورد نظر ببندند. هر ۱۲ ساعت آن را عوض کنند.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۱۰۰

کپسول بسفایج

خواص دارو

دافع مواد سوداوی؛ رافع توخس سوداوی؛ از بین برنده رذات اخلاق؛ ملین طبع سوداوی مزاجان.

اجزای دارو

بسفایج، ایتیمون (مکد ۱ واحد)؛ شکر سرخ (۳ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند و در کپسول‌های ۵۰۰ میلی گرمی نمایند.

زمان و مقدار مصرف

هر ۸ تا ۱۲ ساعت یک کپسول با آب میل شود.

ملاحظات مصرف

این دارو از راه پوست مواد را دفع می‌کند، لذا ممکن است سبب سرخی یا بثورات پوستی شود. در این صورت، از روغن بنفشه به صورت موضعی باید استفاده شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۱۰۱

کپسول بواسیر (حب مقل)

خواص دارو

رافع یبوست سوداوی مزاجان؛ نافع در بواسیرهای یبوستی و شقاق همراه یبوست.

اجزای دارو

هلبله زرد، هلبله سیاه، صبر، گل سرخ، مصطکی، مقل ازرق (مکد ۱ واحد)؛ آب تره‌سبزی (۳ واحد).

شیوه ساخت دارو

بجز مقل، سایر اجزا را ساییده و از الک مش ۱۰۰ رد کنند. مقل را ریزه کرده ۱۲ ساعت در آب تره‌سبزی بخیسانند (برای حل شدن بهتر می‌توانند آن را در حمام ماریه کمی گرم کنند). آب را از صافی عبور داده و با بقیه اجزا بسرشند. خمیر به دست آمده را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی در باز ریخته و ۲ روز صبر کنند تا رنگ آن تغییر کند و رطوبت آن تبخیر شود. خمیر حاصل را در جای مسطحی پهن کنند تا خشک شود. سپس، آن را ریزه کرده در کپسول کنند. (برای ساخت حب، خمیر حاصل را به صورت حب در آورده و بعد خشک کنند).

زمان و مقدار مصرف

شب پیش از خواب دو عدد کپسول یا حب با آب گرم میل شود.

ملاحظات مصرف

- در صورت بروز اسهال آزار دهنده، از یک عدد کپسول استفاده شود یا یک شب در میان مصرف شود.

- این دارو ممکن است بعد از ۷ تا ۹ روز مصرف ایجاد خونریزی از مقعد کند که مفید است.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۱۰۲

کپسول بواسیر داخلی خونی

خواص دارو

نافع برای بواسیر داخلی خونی، سحج امعاء و کولیت.

اجزای دارو

به‌دانه و پوست هل (مکد ۲ واحد)؛ تخم خبازی، تخم کاسنی، تخم خیار، بادیان (مکد ۴ واحد)؛ طباشیر، گل نیلوفر، گل گاوزبان، گشنیز، تخم هل، نبات (مکد ۵ واحد)؛ صندل سرخ، صندل سفید، زیره سفید (مکد ۳ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده در کپسول ۵۰۰ میلی گرمی کنند.

زمان و مقدار مصرف

هر هشت ساعت، یک تا دو کپسول با آب میل شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۱۰۳

کپسول / پودر افراط طمٹ

خواص دارو

بند آورنده خون استحاضه و کثرت طمٹ؛ نافع در بحوحه الصوت ناشی از پرولاکتین بالا.

اجزای دارو

گلنار، گل ارمنی، صمغ عربی (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجرا را جداجدا پودر کرده و با کمی حرارت تفت دهند. سپس، با هم مخلوط کنند و در کپسول ۵۰۰ میلی گرمی نمایند.

زمان و مقدار مصرف

– ساعت ۹ صبح و ۷ عصر، یک قاشق ربّ به یا ربّ سیب را در نصف لیوان آب خنک یا عرق مورد یا عرق تاجریزی حل کرده با

۲ تا ۴ عدد کپسول میل کنند.

– برای کاهش پرولاکتین، ۱ عدد کپسول در هر ۲۴ ساعت کافی است.

ملاحظات مصرف

– به حسب حال بیمار، در صورت حدّت خون، از عرق تاجریزی و در صورت ضعف ماسکه، از عرق مورد یا ربّ به استفاده شود.

– این دارو کاهش دهنده ترشح پرولاکتین است.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۰۴

کپسول / پودر فشار

خواص دارو

تنظیم کننده و پایین آورنده فشار خون.

اجزای دارو

گل گاوزبان، بادرنجویه، بهار نارنج، اسطوخودوس، بابونه، گل سرخ، تخم گشنیز، برگ ورون (مکد ۱ واحد)؛ سنبل الطیب،

قرغاث، چای ترش (مکد ۲ واحد)؛ سیاه‌دانه، ریشه اسرول (از هر یک ۱/۳ واحد)

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کرده در کپسول‌های ۵۰۰ میلی گرمی کنند یا در ظرف در بسته نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

هر ۸ یا ۱۲ ساعت، یک کپسول میل شود. یا برای هر بار مصرف (۸-۱۲ ساعت)، یک قاشق مرباخوری از پودر را در یک و نیم

لیوان آب به مدت ۱۰ دقیقه با حرارت ملایم بجوشانند تا یک لیوان از آن باقی بماند. سپس، دارو را صاف کرده و تا گرم است

میل کنند.

ملاحظات مصرف

مصرف آن برای زنان باردار ممنوع است.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۰۵

کپسول حابس (حب انجبار)

خواص دارو

رافع ترشی معده، نزله، و خونریزی؛ مانع تصاعد بخارات.

اجزای دارو

انجبار (۳ واحد)؛ زنجبیل (۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کرده در کپسول‌های ۵۰۰ میلی گرمی کنند.

زمان و مقدار مصرف

۲۰ دقیقه بعد از هر وعده غذا، دو عدد کپسول میل شود.

ملاحظات مصرف

در افرادی که دچار کم‌خونی هستند، به مدت طولانی مصرف نشود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۰۶

کپسول / حب جرب

خواص دارو

مفید برای خارش و جرب.

اجزای دارو

هلبله زرد (۳۰ واحد)؛ پرسیاوش، شاه‌تره (۱۰ واحد)؛ افسنتین (۷ واحد)؛ کشمش سبز منقی (به مقدار لازم).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، با کشمش خیسانده در گلاب بسرشند تا خمیر شود. خمیر را به صورت حب در آورده در نشاسته غلتانده و در جای خشک و خنک نگهداری کنند. (یا خمیر را خشک نموده ساییده در کپسول ۵۰۰ میلی گرمی کنند).

زمان و مقدار مصرف

هر هشت ساعت، ۲ تا ۳ گرم (۴-۶ کپسول) از دارو با آب میل شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۰۷

کپسول / حب صرع ساده

خواص دارو

نافع برای تشنج، صرع، و غلظت مواد بلغمی در سر.

اجزای دارو

عاققرحاً، عود الصلیب، برگ نارنج (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کرده و در کپسول کنند.

زمان و مقدار مصرف

نیم ساعت پیش از صبحانه و شب پیش از خواب، یک تا دو عدد کپسول میل شود.
دارونامه طوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طوبا، ص: ۱۰۸

کپسول حبس طمٹ (حب مَرِّ مَکّی)

خواص دارو

مدرّ حیض.

اجزای دارو

مَرِّ مَکّی (۲۱ واحد)؛ ترمس (۳۵ واحد)؛ برگ سداب، پودینه، مشکطرامشیع، (مکد ۵۵ جزء)؛ فَوّه (روناس)، حلتیت (انغوزه)، سکینج، جاوشیر، قسط، سنبل الطیب (مکد ۱۵ واحد).

شیوه ساخت دارو

جاوشیر، حلتیت و سکینج را در آب جوش کاملاً حل کرده صاف کنند. سایر اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کرده با مایع به دست آمده برشند. دارو را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی ریخته و مدت ۱ روز در انکوباتور در دمای ۳۵-۳۷ درجه نگهداری کنند. بعد آن را در فضای باز خشک کنند و پس از کوبیدن در کپسول نمایند.

زمان و مقدار مصرف

۱۰ روز قبل از شروع عادت، نیم ساعت پیش از صبحانه و شب پیش از خواب، ۴ عدد کپسول با آب میل شود.

ملاحظات مصرف

- ۵ روز قبل از عادت و در زمان عادت دارو قطع شود. در صورتی که تا ۱۰ روز بعد از قطع دارو عادت نشدند دوباره شروع کنند.

- این دارو مسقط جنین است.

- در بارداری و شیردهی مصرف نشود.

دارونامه طوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طوبا، ص: ۱۰۹

کپسول رها (حَبِّ اَثَلِق)

خواص دارو

تنظیم عادت ماهیانه در زنان؛ فعال کننده تخمدان‌ها؛ افزایش میل جنسی در زنان و کم کننده میل جنسی در مردان؛ رافع افسردگی در زنان و بهبود حال یائسگی در ایشان؛ نافع برای طحال.

اجزای دارو

اثلق، رازیانه، تخم هویج زردک (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را پودر کرده با هم بیامیزند و در کپسول‌های ۵۰۰ میلی گرمی کنند.

زمان و مقدار مصرف

غیر از ایام عادت، نیم ساعت پیش از صبحانه و شب پیش از خواب ۲ عدد کپسول میل شود.

ملاحظات مصرف

- مصرف آن در بارداری ممنوع است.
  - در مردان، ممکن است مصرف زیاد و طولانی مدت آن موجب ناباروری شود.
- دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۱۰

کپسول ریاح

- خواص دارو
کاسر ریاح؛ رافع قولنج کتف و کمر، درد مفاصل، گرفتگی اعضا، و صداع ریحی.
اجزای دارو
زرنباد، جوز، هل، قرنفل، تخم کرفس، زنجبیل (مکد ۱۴ واحد)؛ عاقرقرا (۷ واحد)؛ جند بیدستر اصلاح شده (۳ واحد)؛ زیره مدبر (۳۴ واحد).
- شیوه ساخت دارو
اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کرده در کپسول‌های ۲۵۰ میلی گرمی کنند.
زمان و مقدار مصرف
هر ۸ تا ۱۲ ساعت یک عدد کپسول با آب میل شود.
ملاحظات مصرف
- مصرف بیش از ۴۵ روز مجاز نیست.
- می‌تواند موجب خونریزی از لثه و بینی، یا موجب طمث شود.
- در بیمارانی که سابقه خونریزی دارند مصرف نشود.
- دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۱۱

کپسول زرنباد (نر کچول گاوزبان)

- خواص دارو
رافع اضطراب و تپش قلب؛ دافع مواد از طریق پوست.
اجزای دارو
نر کچول، گل گاوزبان (مکد ۱ واحد).
- شیوه ساخت دارو
اجزا را نرم ساییده از الک مش ۱۰۰ رد کرده در کپسول ۵۰۰ میلی گرمی کنند.
زمان و مقدار مصرف
هر ۸ ساعت، یک عدد کپسول با آب عسل میل شود.
- دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۱۲

کپسول سکبینج

خواص دارو

مذوّب بلغم لزج و زجاجی (به ویژه در مفاصل)؛ نافع در کمردرد و درد مفاصل؛ رافع احتباس طمث و خون لخته شده و جمود لبن؛ کشنده کرم روده.

اجزای دارو

تخم شاهی، تخم کرفس، شنبلیله، زنیان، زنجبیل (مکد ۱ واحد)؛ سکینج (۵ واحد)؛ آب تره‌سبزی تازه (۱۵ واحد)؛ عسل کف گرفته (۲۵ واحد).

شیوه ساخت دارو

سکینج را ۴۸ ساعت در آب تره‌سبزی خیسانده صاف کنند. سایر اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. مجموع ادویه را با عسل خمیر کرده ۱۰ روز در ظرف شیشه‌ای یا لعابی نگه دارند. پس از آن، خمیر را در فضای آزاد یا خلأ خشک کنند. بعد، آن را ساییده و در کپسول ۵۰۰ میلی گرمی کنند.

زمان و مقدار مصرف

نیم ساعت پیش از صبحانه و شب پیش از خواب، یک عدد کپسول با آب میل شود.

ملاحظات مصرف

- این دارو در بعضی افراد ایجاد لینت می‌کند.

- در گرم مزاجان با آب انار مصرف شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۱۳

کپسول شباب (معجون دواء السنه)

خواص دارو

سیاه کننده موی سر؛ رافع بثورات پوست سر؛ نافع برای معده.

اجزای دارو

هلبله زرد (۶۲ واحد)؛ هلبله سیاه و آمله (مکد ۳۸ واحد)؛ بلبله، سیاه‌دانه، پوست پسته (مکد ۲۴ واحد)؛ فلفل سیاه، دارفلفل (مکد ۲۲ واحد)؛ زنجبیل، فلفل‌مویه، نارمشک، هل، اشق (مکد ۱۲ واحد)؛ کبابه، بلادر منقی اصلاح شده (۶ واحد)؛ مویز منقی، مغز تخم خیار (۷ واحد)؛ نبات (۳۰۰ واحد)؛ عسل کف گرفته (۱۰۲۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، با عسل بسرشند و آن را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی ریخته و مدت ۴۰ روز در گرم‌خانه در دمای ۳۵-۳۷ درجه نگهداری کنند. در صورتی که به سبب طعم تند دارو نیاز به ارائه آن در کپسول باشد، باید آن را خشک کرده و پودر سازند و در کپسول‌های ۵۰۰ میلی گرمی کنند. در غیر این صورت، به صورت معجون استفاده نمایند.

زمان و مقدار مصرف

نیم ساعت پیش از صبحانه و شب پیش از خواب یک عدد کپسول با آب گرم.

ملاحظات مصرف

این دارو باید به مدت طولانی استفاده شود (شش ماه تا یک سال). پس از شش ماه رنگ موها شروع به تغییر کرده، اول خاکستری و سپس سیاه می‌گردند. در درازمدت در بعضی افراد سوداوی مزاج موجب بیماری‌های سوداوی می‌گردد، لذا به محض ایجاد سرگیجه، تپش قلب، یا تاری دید مصرف دارو باید قطع شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۱۴

کپسول / شربت مفرح

خواص دارو

مفرح و منوم؛ رافع سودا؛ نافع برای تپش قلب، اختلاج قلب، گرفتگی عروق قلب، سوء مزاج سوداوی قلب، درد قفسه سینه، توحش، مالیخولیا، اضطراب، و هزال سوداوی.

اجزای دارو

گل گاوزبان (۲/۳ واحد)؛ گل بنفشه (۱/۰۴ واحد)؛ بادرنجبویه، هلبله سیاه، افیمنون، بسفایح، اسطوخودوس (مکد ۰/۷ واحد)؛ شکر سرخ (۲۰ واحد)؛ گلاب (۴۵ واحد).

شیوه ساخت دارو

دستور ساخت شربت: بجز افیمنون، سایر اجزا را یک شبانه روز در گلاب و آب خیسانده بعد بجوشانند تا مایع نصف شود. سپس، آن را صاف کرده شکر بدان اضافه کنند و با حرارت ملایم بجوشانند تا قوام آید. آن گاه، افیمنون را در کیسه‌ای ریخته و داخل ظرف بگذارند تا همراه سایر ادویه دو تا سه جوش بخورد. بعد، آن را خارج کنند. دارو را تا گرم است در ظرف شیشه‌ای ریخته و در آن را ببندند تا به آرامی سرد شود.

دستور ساخت کپسول: بجز افیمنون، همه اجزا را با هم پودر کنند. افیمنون را جدا پودر کرده و آن را یک شبانه روز در گلاب بخیسانند. سپس، بقیه ادویه پودر شده را با آن مخلوط نموده و خشک کنند و در کپسول نمایند. (توجه: مقدار افیمنون در ساخت کپسول نصف مقدار آن در شربت است).

زمان و مقدار مصرف

برای شربت: هر ۸ ساعت، ۲ قاشق غذاخوری از شربت را در آب (یا آب سیب)

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۱۵
حل کنند و میل نمایند.

برای کپسول: هر ۸ الی ۱۲ ساعت دو عدد کپسول با آب یا آب سیب میل شود.

(بهتر است این دارو صبح‌ها در حالت ناشتا، ظهرها پیش از صرف نهار، و شب‌ها در موقع خواب میل شود).

ملاحظات مصرف

- این دارو به سبب دفع سودا موجب افزایش خواب شده و در درازمدت می‌تواند موجب افزایش وزن شود.

- میان مصرف این دارو و داروهای شیمیایی لااقل باید یک ساعت فاصله باشد.

- به سبب وجود شکر سرخ در دارو، باید در افراد دیابتی با احتیاط مصرف شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۱۶

کپسول قرنفل

خواص دارو

رافع زودانزالی.

اجزای دارو

تاتوره اصلاح شده، میخک (مکد ۱ واحد)؛ سرکه (۶ واحد).

شیوه ساخت دارو

تاتوره را ۲۴ ساعت در سرکه خیسانده صاف کنند. میخک را در سرکه صاف شده ریخته در فضای باز قرار دهند تا سرکه تبخیر شده و میخک خشک شود. سپس، دارو را پودر کرده در کپسول ۱۲۵ میلی گرم کنند.

زمان و مقدار مصرف

۳۰ دقیقه قبل از نزدیکی، ۱ تا ۲ عدد کپسول میل شود.

ملاحظات مصرف

- این دارو در افرادی که سابقه بیماری قلبی دارند می تواند خطرناک باشد.

- بروز سرگیجه و تپش قلب از عوارض این دارو است. لذا، بدون تجویز پزشک مصرف نشود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۱۷

کپسول کبد

خواص دارو

پاکسازی کبد از فضولات؛ تفتیح منافذ کبد؛ نافع در سده‌های کبدی، سوء القنیه (کبد چرب)، و استسقا؛ مفید در بیماری‌های مشارکتی کبد و کلیه، حذت کبد و خون، و ناراحتی‌ها و لک‌های پوستی.

اجزای دارو

تخم گشنیز، شاه‌تره، تخم کاهو، عناب، تخم کاسنی (مکد ۲ واحد)؛ ریشه ریوند، سنا، برگ آویشن (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را پودر کرده از الک مش ۸۰ رد و در کپسول‌های ۵۰۰ میلی گرمی کنند.

زمان و مقدار مصرف

- نیم ساعت پیش از صبحانه و شب پیش از خواب دو عدد کپسول میل شود.

- برای هر بار مصرف (هر ۱۲ ساعت)، ۳ گرم از پودر را در یک و نیم لیوان آب به مدت ۱۰ دقیقه با حرارت ملایم بجوشانند تا یک لیوان از آن باقی بماند. سپس، دارو را صاف کرده تا گرم است میل کنند.

ملاحظات مصرف

در بیمارانی که مشکل جذب کبدی دارند استفاده از جوشانده دارو بهتر است.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۱۸

کپسول کم‌کوت

خواص دارو

تنقیه و پاکسازی بدن از راه قی، اسهال، ادرار، و عرق؛ دافع اخلاط غلیظ لزج از تمامی نقاط بدن.

اجزای دارو

پودر کم‌کوت (۱ واحد)؛ گل سرخ، شیرخشت (مکد ۲ واحد)؛ ترنجبین (۶ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را جدا جدا کوفته و از الک مش ۱۰۰ رد کنند. پودرها را با هم مخلوط کرده و در کپسول ۵۰۰ میلی گرمی کنند. زمان و مقدار مصرف از ۱ تا ۸ کپسول به حسب حال بیمار می‌توان استفاده کرد. ملاحظات مصرف

- در صورت وجود ناراحتی در قلب یا سیستم عصبی بهتر است استفاده نشود.
  - پس از مصرف این دارو، ناحیه‌ای از بدن که دچار عارضه است به شدت دردناک می‌گردد، ولی پس از یک ساعت درد برطرف می‌شود.
  - در صورت استمرار قی و اسهال، یک لیوان شربت آب‌لیمو اثر دارو را خنثی می‌کند.
- دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۱۱۹

کپسول لاغری (سفوف هزال)

خواص دارو مهزل؛ از بین برنده اشتها. اجزای دارو قثاء الحمار (۲ واحد)؛ ریشه خطمی، ریشه بدره، رازیانه، سیاه‌دانه، زنیان (مکد ۱ واحد). شیوه ساخت دارو اجزا را پودر کرده از الک مش ۱۰۰ رد کرده در کپسول ۵۰۰ میلی گرمی کنند. زمان و مقدار مصرف نیم ساعت قبل از هر وعده غذا، ۱ تا ۲ عدد کپسول با آب میل شود. ملاحظات مصرف مصرف طولانی مدت آن موجب افزایش صفرا در بدن می‌شود، لذا در صورتی که زردی زبان و چهره ملاحظه شد، بهتر است با عرق کاسنی و دیگر مبرذات همراه شود. دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۱۲۰

کپسول لاک مغسول

خواص دارو مهزل؛ رافع رطوبات و چربی‌های اضافه بدن. اجزای دارو لاک مغسول، زیره (۲ واحد)؛ ریوند، سداب، هلیله زرد، هلیله سیاه (مکد ۱ واحد). شیوه ساخت دارو اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کرده در کپسول‌های ۵۰۰ میلی گرمی کنند. زمان و مقدار مصرف قبل از صبحانه و شام، ۲ عدد کپسول با آب میل شود.

ملاحظات مصرف

این دارو باید با مایع ضد چاقی، کپسول لاغری، قنّاء الحمار، و دیگر داروها همراه شود.
دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۲۱

کپسول لیندو

خواص دارو

کاسر و محلّ ریح غلیظ؛ مرّق خون بلغمی؛ رافع دردهای شکم و سر و کلیه و عضلات که ناشی از ریح باشد.

اجزای دارو

پودر غاریقون (پودر مسکن)، پودر ریح (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

پودرها با هم مخلوط شوند.

زمان و مقدار مصرف

هر ۸ ساعت یک عدد میل شود.

ملاحظات مصرف

- حد اکثر مصرف این دارو ۳۰ روز است.

- مصرف بیش از حد آن موجب خون‌دماغ یا خونریزی از لته‌ها و مقعد می‌شود.

- در بیمارانی که احتمال خونریزی دارند مصرف نشود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۲۲

کپسول م (جوارش انجدان)

خواص دارو

نافع برای معده‌های سرد، ریح معده، قولنج، جشاء حامض، و عدم استمراء طعام.

اجزای دارو

فلفل سیاه، میخک (مکد ۱۲ واحد)؛ انیسون، مصطکی، رازیانه، زنیان، تخم کرفس (مکد ۵ واحد)؛ گلپر (۳۷ واحد)؛ ایرسا، زنجبیل (مکد ۱۵ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کرده در کپسول‌های ۵۰۰ میلی گرمی کنند.

زمان و مقدار مصرف

یک تا دو عدد کپسول ۵۰۰ میلی گرمی بعد از هر وعده غذا با آب میل شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۲۳

کپسول مسهل دندی

خواص دارو

مسهل بسیار قوی اخلاط غلیظ (هر سه خلط)؛ رافع یبوست مزمن؛ دافع عفونت دمل و بثورات؛ قانع رطوبات عفنه و لزج.

اجزای دارو

دند مدبر (۱ واحد)؛ کتیرا، مصطکی (مکد ۲ واحد)؛ انیسون (۴ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، در کپسول‌های ۱۲۵ میلی گرم کنند.

زمان و مقدار مصرف

هفته‌ای یک شب. (مگر با تجویز پزشک و در مواردی که یبوست شدید باشد).

ملاحظات مصرف

– زنان باردار، مبتلایان به زخم معده، نرف الدم، ورم روده، و جهاز هاضمه از مصرف آن خودداری کنند.

– لاغری، کاهش وزن، و سقط جنین از عوارض آن است.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۲۴

کپسول مسهل صمغی

خواص دارو

مسهل مواد لزجه متشابه به اعضای عصب؛ نافع در فالج و سکنه.

اجزای دارو

سکیننج، و شاء، اشق، صمغ باریجه (مکد ۲ واحد)؛ جنیدستر (۱ واحد)؛ حنظل (۲/۵ واحد)؛ سرکه (به مقدار لازم).

شیوه ساخت دارو

سکیننج، و شاء، اشق، صمغ باریجه، و جنید را در سرکه حل کرده و مایع را صاف کنند. حنظل را پودر کرده از الک مش ۱۰۰ رد

کنند و به آن بیفزایند. سپس، ژله حاصله را در فضای باز یا خلاء خشک کنند. دوباره آن را بسایند و در کپسول‌های ۵۰۰

میلی گرمی کنند.

زمان و مقدار مصرف

شب موقع خواب یک عدد کپسول با آب میل شود.

ملاحظات مصرف

– در زمستان و اقلیم سرد، ۱ تا ۲ کپسول ۲۵۰ میلی گرمی کافی است.

– در تابستان و اماکن گرم، ۱ تا ۲ کپسول ۱۲۵ میلی گرمی کافی است.

– اسهال ناشی از این دارو آزار دهنده نیست.

– این کپسول می‌تواند لاغر کننده باشد.

– در افرادی که دچار حبس طمث هستند می‌تواند مدرّ حیض باشد.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۲۵

کپسول مصفی خون

خواص دارو

رقیق کننده خون؛ مفید در درد مفاصل سودای، خارش، و بیماری‌های پوستی.

اجزای دارو

پزه فلوس (۲ واحد)؛ ترنجبین، تخم کاسنی، تخم شاه‌تره (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کرده و در کپسول کنند.

زمان و مقدار مصرف

هر ۸ ساعت، ۲ عدد کپسول میل شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۱۲۶

کپسول مفاصل رازی (حب سورنجان)

خواص دارو

رافع رطوبات مفاصل؛ نافع برای درد و ورم مفاصل، عرق النساء، و نقرس.

اجزای دارو

صبر زرد (۲/۵ واحد)؛ زیره، زنجبیل، سورنجان (مکد ۱ واحد)؛ عسل کف‌نگرفته (۵/۵ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۵۰ رد کنند. سپس، با عسل بسرشند تا خمیر شود. خمیر را به صورت حب در آورده در نشاسته غلتانده و در جای خشک و خنک نگهداری کنند. یا خمیر را خشک نموده ساییده در کپسول ۲۵۰ میلی گرم کنند.

زمان و مقدار مصرف

شب اول ۲ عدد؛ شب دوم ۴ عدد؛ شب سوم ۶ عدد؛ شب چهارم ۷ عدد؛ شب پنجم ۸ عدد؛ شب ششم ۸ عدد؛ شب هفتم ۸ عدد؛ شب هشتم ۷ عدد؛ شب نهم ۶ عدد؛ شب دهم ۵ عدد؛ شب یازدهم ۴ عدد؛ شب دوازدهم ۳ عدد.

ملاحظات مصرف

- مصرف این دارو برای زنان باردار و افرادی که سابقه فشار خون دارند ممنوع است. در طول مدت درمان نیز، باید هر روز فشار خون بیمار کنترل شود و در صورت رسیدن آن به بالای ۱۴ مصرف دارو قطع شود.

- معمولاً، بین شب‌های ششم تا هشتم درد به شدت افزایش می‌یابد، اما با کم شدن مقدار دارو در شب‌های بعد، از بین می‌رود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۱۲۷

کپسول مفاصل مویزی (حب سورنجان مویزی)

خواص دارو

نافع برای درد مفاصل، سیاتیک، بیماری‌های التهابی، و سنگ کیسه صفرا.

اجزای دارو

حنا، سنا (مکد ۳ واحد)؛ تخم گشنیز، عاقرقرحا، سورنجان، صبر، دارفلفل (مکد ۲ واحد)؛ مویز منقی (۸ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را پودر کرده با مویز بکوبند و در کپسول‌های ۲۵۰ میلی گرمی کنند.

زمان و مقدار مصرف

نیم ساعت پیش از صبحانه و شب پیش از خواب، یک عدد کپسول با آب گرم میل شود.

ملاحظات مصرف

- چون امکان بالا رفتن فشار خون در بیمار هست، باید در چند روز اول مصرف، فشار بیمار کنترل شود.

- برای درمان بیماری‌های التهابی دراز مدت، تا دو ماه مصرف شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوباء، ص: ۱۲۸

کپسول مفتت (حب حجر الیهود)

خواص دارو

شکننده سنگ کلیه و سنگ مثانه.

اجزای دارو

حجر الیهود، صمغ عربی (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

ابتدا، حجر الیهود را در ظرفی گلین نهاده بر آتش نهند تا از هم پاشد و سست شود و بعد آن را بکوبند. صمغ را نیز نرم بکوبند.

آن گاه دو جزء را در هم آمیخته و در کپسول‌های ۵۰۰ میلی گرمی کنند.

زمان و مقدار مصرف

یک شب در میان، موقع خواب، چهار عدد کپسول با جوشانده مفتت میل شود. (در شب میانی جوشانده مدر به تنهایی استفاده

شود)

ملاحظات مصرف

- این دارو باید حد اقل ۴۵ روز و حد اکثر ۹۰ روز مصرف شود.

- پس از مصرف دارو با جوشانده مفتت و جوشانده مدر، سنگ نرم شده و بر اثر دفع آن، ادرار بیمار حالتی گل آلود به خود

می‌گیرد.

- در صورت اطمینان از دفع شدن سنگ، نیازی به ادامه مصرف دارو نیست.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوباء، ص: ۱۲۹

کپسول مفتت هندی

این دارو در کشور هندوستان رایج است.

خواص دارو

مفتت سنگ کلیه و مثانه؛ مفید برای ورم پروستات.

اجزای دارو

تخم خیار، تخم خربزه، سنگدان مرغ مدبر، حب القلت مدبر، حجر الیهود مدبر (مکد ۲ واحد)؛ نوشادر، شور قلمی، بوره سرخ (مکد

۱ واحد)؛ تخم ترب (۴ واحد).

شیوه ساخت دارو

همه را پودر کرده از الک مش ۱۰۰ رد کرده در کپسول‌های ۵۰۰ میلی گرمی کنند.
 زمان و مقدار مصرف
 هر ۸ ساعت، ۱ عدد کپسول با آب میل شود.
 دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۳۰

کپسول ملین (حب صبر)

خواص دارو
 مسهل به عصر؛ نافع برای پاکسازی معده، کبد، و روده‌ها.
 اجزای دارو
 هلیله زرد (۲ واحد)؛ هلیله سیاه، صبر (مکد ۱ واحد)؛ عسل کف‌نگرفته (۸ واحد).
 شیوه ساخت دارو
 اجزا را جدا جدا پودر کرده از الک مش ۱۰۰ عبور دهند. سپس، آن‌ها را مخلوط کرده با عسل بیامیزند. به مدت حد اقل ده روز، دارو را در ظرف شیشه‌ای نگهدارند. سپس، دارو را خشک کرده از نو پودر کنند و در کپسول‌های ۲۵۰ و ۵۰۰ میلی گرمی کنند.
 زمان و مقدار مصرف
 نیم ساعت پیش از ناهار، ۱ عدد کپسول با آب گرم میل شود.
 ملاحظات مصرف
 - در روزهای اول مصرف، این دارو اسهال آبکی ایجاد می‌کند، ولی کم‌کم مدفوع ذی قوام می‌گردد.
 - در بارداران و افراد مبتلا به بواسیر مصرف نشود.
 دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۳۱

کپسول ملین دیابت

خواص دارو
 ملین طبع افراد دیابتی؛ پایین آورنده قند خون؛ دافع رطوبات لزج و مکثف؛ رافع پُر مویی.
 اجزای دارو
 حنظل (بدون پوست و تخم)، کتیرا، نشاسته، صمغ عربی، بادیان (مکد ۱ واحد).
 شیوه ساخت دارو
 همه اجزا پودر شده از الک مش ۱۰۰ عبور داده شده و در کپسول‌های ۱۲۵ یا ۲۵۰ میلی گرمی شوند.
 زمان و مقدار مصرف
 قبل از ناهار، یک عدد کپسول مصرف شود.
 ملاحظات مصرف
 - در صورت بروز دل پیچه یک لیوان آب جوش میل شود.
 - در مصرف بیش از ۵۰۰ میلی گرم دارو، احتمال بروز اسهال خونی وجود دارد.
 دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۳۲

کپسول مومیایی

خواص دارو

مقوی مغز و قوه باه؛ مغلظ مواد؛ مانع نزله و ریزش مواد در رباطات؛ نافع در شکستگی‌ها و دردهای عضلانی.

اجزای دارو

مژ مکی (۲ واحد)؛ میخک، دارچین، کبابه، حسن لبه، صمغ عربی، عود هندی، ربّ السوس (مکد ۶ واحد)؛ مصطکی، خولنجان، بهمن سرخ، بهمن سفید (مکد ۵ واحد)؛ ابریشم محرق (۸ واحد)؛ مومیایی (۱۲ واحد)؛ جند بیدستر (۱ واحد)؛ تخم خشخاش (۱۰ واحد)؛ آب مقطر یا گلاب (۵۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

خشخاش را کوبیده ۲۴ ساعت در آب بخیسانند و مایع را صاف نمایند. بقیه اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، با آب خشخاش خمیر کنند. حال، می‌توانند از خمیر حب ساخته و آن را خشک کنند، یا خمیر را ابتدا خشک کرده و سپس در کپسول ۲۵۰ میلی گرم کنند.

زمان و مقدار مصرف

هر ۸ ساعت، یک عدد کپسول/ حب با آب میل شود.

ملاحظات مصرف

مصرف دارو نباید بیش از ۳ ماه ادامه پیدا کند؛ چون موجب غلظت مواد می‌شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۳۳

کپسول هلدی

خواص دارو

دافع رطوبات غلیظ؛ رافع سودا از مغز و سیستم عصبی؛ نافع در فالج و خدر.

اجزای دارو

هللیه زرد (۲ واحد)؛ زردچوبه، روناس، پودر حنظل، ملح اندرانی (مکد ۱ واحد)؛ آب (۸ واحد).

شیوه ساخت دارو

پودر حنظل را در آب خیسانده و مایع را صاف کنند. سپس، آب حنظل را به آرامی به پودر اضافه کرده و ۳۶ ساعت بلانقطاع بسرشند. بعد، آن را خشک کرده از نو کمی بسایند و در کپسول‌های ۵۰۰ میلی گرمی کنند.

زمان و مقدار مصرف

هر ۸-۱۲ ساعت، ۱ تا ۲ عدد کپسول با آب میل شود.

ملاحظات مصرف

- این دارو در هند به عنوان دارویی مؤثر در فالج کهنه مورد استفاده قرار می‌گیرد.

- در صورت بروز اسهال بیش از ۳ بار در ۲۴ ساعت، مقدار دارو کم شود.

- بیش از ۶ عدد در روز، تنها با اجازه پزشک معالج مجاز است.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۳۴

کپسول و یار (بودر تهوع)

خواص دارو

از بین برنده قی، حالت تهوع، و یار بارداری.

اجزای دارو

زنجبیل (۵ واحد)؛ نمک، آب‌لیمو (مکد ۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

زنجبیل و نمک و آب‌لیمو را با هم مخلوط کرده صبر کنند تا پودر خشک شود. بعد، در کپسول‌های ۲۵۰ میلی گرمی کنند.

زمان و مقدار مصرف

در زمان تهوع، یک عدد کپسول با آب میل شود. بهتر است این دارو بعد از هر وعده غذا نیز مصرف شود.

ملاحظات مصرف

این دارو نباید به مدت طولانی مصرف شود و حد اکثر مجاز مصرف آن در یک روز شش عدد است.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۳۵

لبوب صغیر

خواص دارو

مقوی باه (اگر ناتوانی ناشی از ضعف عمومی بدن باشد)؛ مقوی مغز و کلیه؛ نافع در کم‌خونی؛ مسمن.

اجزای دارو

مغز پسته، مغز فندق، مغز چلغوزه، مغز نارگیل (مکد ۵ واحد)؛ مغز بادام، کنجد مقشّر، شکر فانید (مکد ۱۰ واحد)؛ جوزبوا، حبّ

الرشاد، دارفلفل، اسپست (مکد ۱ واحد)؛ زنجبیل، کبابه چینی، کندر (مکد ۲ واحد)؛ بهمن سرخ، بهمن سفید، قدومه سرخ، قدومه

سفید (مکد ۳ واحد)؛ عسل کف‌گرفته (۱۴۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده با عسل بسرشند. دارو را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی ریخته و مدت ۱۰ روز در گرم‌خانه در دمای ۳۵-۳۷ درجه نگه

دارند.

زمان و مقدار مصرف [۵]

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)؛ متن داروخانه طبوباء؛ ص ۱۳۵

م ساعت قبل از صبحانه و شب موقع خواب، یک قاشق مرباخوری از دارو با یک استکان شیر داغ میل شود.

ملاحظات مصرف

در صورتی که مصرف شیر ایجاد اشکال کند، با آب گرم میل کنند.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۳۶

لبوب نیروزا

خواص دارو

افزایش دهنده تعداد اسپرم (در مردان)، ایجاد نعوظت، رفع ناتوانی‌های جنسی.

اجزای دارو

معجون لبوب صغیر (۱۰ واحد)؛ سقنقور خشک نمک‌سود (۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

دست و پا و انتهای دم سقنقور را از آن جدا کرده از نمک کاملاً پاک کنند. سپس، آن را پودر کرده و با معجون لبوب صغیر خمیر کنند. دارو را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی ریخته و مدت ۱۰ روز در گرم‌خانه در دمای ۳۵-۳۷ درجه نگهداری کنند.

زمان و مقدار مصرف

نیم ساعت قبل از صبحانه و شب موقع خواب، یک قاشق مرباخوری از دارو با یک استکان شیر داغ میل شود.

ملاحظات مصرف

- در صورتی که مصرف شیر ایجاد اشکال کند، با آب گرم میل کنند.

- این دارو پس از ۳ ماه نتیجه می‌دهد.

- مصرف این دارو می‌تواند وزن افراد چاق بلغمی مزاج را کاهش دهد.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۱۳۷

لبوب نیروزای گزنه

خواص دارو

رافع نقص موجود در شکل اسپرم مردان؛ تقویت حرکت اسپرم (در مردان)؛ ایجاد نعوظت؛ رفع ناتوانی‌های جنسی.

اجزای دارو

لبوب نیروزا (۱۰ واحد)؛ تخم گزنه (۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

تخم گزنه را پودر کرده از الک مش ۱۰۰ رد کرده با معجون لبوب نیروزا خمیر کنند. دارو را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی ریخته و مدت ۱۰ روز در گرم‌خانه در دمای ۳۵-۳۷ درجه نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

نیم ساعت قبل از صبحانه و شب موقع خواب، یک قاشق مرباخوری از دارو با یک استکان شیر داغ میل شود.

ملاحظات مصرف

- در صورتی که مصرف شیر ایجاد اشکال کند، با آب گرم میل کنند.

- این دارو پس از ۳ ماه نتیجه می‌دهد.

- مصرف این دارو می‌تواند وزن افراد چاق بلغمی مزاج را کاهش دهد.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۱۳۸

لعوق کتان

خواص دارو

رافع سرفه‌های رطوبی و خشونت قصبه ریه؛ نافع در ضیق النفس.

اجزای دارو

تخم کتان (۴ واحد)؛ اسفند (۱ واحد)؛ عسل کف گرفته (۱۵ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، با عسل بسرشند. دارو را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی ریخته ۴۰ روز در گرم‌خانه در دمای ۳۵-۳۷ درجه نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

یک قاشق مرباخوری از دارو را در دهان گذاشته بکنند.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۱۳۹

مایع ضد چاقی (نطول مهزل)

خواص دارو

برای آب کردن چربی شکم.

اجزای دارو

سداب، سرکه (مکد ۱۰ واحد)؛ کف دریا (۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

سداب را یک روز در سرکه خیسانده و بجوشانند. سپس، صاف کرده و به میزان ثلث آب به دست آمده کف دریا اضافه کنند. دوباره، کمی جوشانده و بر دارند.

زمان و مقدار مصرف

پارچه کتان را به مایع آغشته کرده روی شکم ببندند و روی آن نایلون بکشند.

ملاحظات مصرف

در صورت بروز عوارض جلدی، موضع با روغن بنفشه چرب شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۱۴۰

مایع ضد موخوره

خواص دارو

نافع در موخوره (شکستگی و خشکی موها).

اجزای دارو

سرکه (۱۰ واحد)؛ مَرّ مکی (۳/۵ واحد).

شیوه ساخت دارو

مَرّ مکی را پودر کرده در سرکه حل کنند و در ظرف شیشه‌ای نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

هفته‌ای ۳ بار، مایع را با برس به موها خصوصاً قسمت‌هایی که دچار عارضه هستند- بمالند. پس از آغشته شدن کامل موها به دارو،

بگذارند تا مایع خشک شود. پس از آن، موها را با آب و بدون شامپو یا صابون بشویند.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوباء، ص: ۱۴۱

محلول غرغره

خواص دارو

نافع در ورم لوزه؛ مانع ریزش مواد به حلق و حنجره و ریه؛ جاذب مواد از اعالی حلق به داخل دهان؛ نافع در عفونت گلو و حلق.

اجزای دارو

عدس، رب انار می‌خوش (مکد ۱ واحد)؛ تخم خشخاش، پوست خشخاش، تخم مورد، تخم گشنیز، گلنار، گل سرخ (مکد ۳ واحد)؛ آب (۲۴ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزای جامد را نیم‌کوب کرده با هم مخلوط نمایند و در ظرف در بسته نگه دارند. به هنگام نیاز، آن‌ها را ۶ ساعت در آب بخیسانند. سپس، با حرارت ملایم کمی جوش داده صاف نمایند. رب انار می‌خوش تازه را به مایع بیفزایند. وقتی از حرارت دارو کاسته شد غرغره نمایند.

زمان و مقدار مصرف

هر ۸ ساعت یکبار، ۱۰ دقیقه غرغره کنند.

ملاحظات مصرف

بهتر است برای هر بار مصرف داروی تازه درست شود. در صورت مشکل بودن امر، می‌توان برای سه روز مصرف دارو تهیه کرد (به شرطی که در یخچال نگهداری شود و به هنگام مصرف کمی گرم شود).

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوباء، ص: ۱۴۲

محلول غرغره جحوظ

خواص دارو

نافع در جحوظ عین که ناشی از وجود ماده غلیظ باشد.

اجزای دارو

اسفند، سیاه‌دانه (مکد ۱ واحد)؛ سکنجبین (۸ واحد).

شیوه ساخت دارو

اسفند و سیاه‌دانه را پودر کرده و یک شب در سکنجبین بخیسانند. سپس، آن را بجوشانند و تا گرم است صاف نمایند.

زمان و مقدار مصرف

روزی ۲ بار، ۲ تا ۴ قاشق غذاخوری از دارو در نصف لیوان آب حل شده و به مدت ۱۰ الی ۲۰ دقیقه غرغره شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طوباء، ص: ۱۴۳

مرهم سیاه

این نسخه از معتمد الملوک است.

خواص دارو

نافع برای قروح مزمنه، قروح رطبه، قروح خبیثه، سر باز کردن دمل، و خارج کردن اشیای خارجی فرو رفته در بدن.

اجزای دارو

مرداسنگ، سرنج، سفیداب قلعی، زاج سبز (مکد ۱ واحد)؛ روغن کنجد (۸۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، در روغن کنجد ریخته با ملایمت بجوشانند تا سیاه و غلیظ شود.

زمان و مقدار مصرف

در زمان نیاز، کمی از مرهم را گرم کرده بر پارچه نخی مالیده و بر موضع بگذارند.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۴۴

مرهم شقاق

خواص دارو

نافع برای ترک دست و پا.

اجزای دارو

روغن کنجد (۱۰ واحد)؛ گوگرد سفید (۱ واحد)؛ موم (۵/۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

موم را حرارت دهند تا ذوب شود و گوگرد را در آن حل کنند. روغن کنجد را به آن اضافه نمایند و مقداری حرارت دهند تا

گوگرد کاملاً حل شود. بعد بگذارند تا محلول سرد شود.

زمان و مقدار مصرف

بدون ماساژ روی موضع مالیده شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۴۵

معجون اشتها آور نعنا (معجون منع)

خواص دارو

اشتها آور سریع؛ نافع برای ضعف هضم و عدم استمراء طعام از معده؛ ضد نفخ (در گرم مزاجان و معتدل مزاجان).

اجزای دارو

ربّ انار، ربّ به (مکد ۵ واحد)؛ نعناع ساییده، سقز (مکد ۱ واحد)؛ عسل کف گرفته (۲ واحد- جهت پایداری دارو).

شیوه ساخت دارو

نعناع و سقز منجمد شده را نرم ساییده با ربّ به و ربّ انار و عسل مخلوط نمایند تا شکل خمیری به خود بگیرد. دارو را در ظرف

شیشه‌ای یا لعابی ریخته در فضای باز به مدت ۱۰ روز نگه دارند تا رنگ تیره به خود بگیرد.

زمان و مقدار مصرف

۲۰ دقیقه قبل از هر وعده غذا، ۲ قاشق چایخوری از دارو با آب میل شود.

ملاحظات مصرف

با فراوری خاصی، می‌توان این معجون را با افزودن ۱۰ واحد آب مقطر یا عرق کاسنی به شکل شربت ارائه کرد. دارونامه طبوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوبا، ص: ۱۴۶

معجون اکبر (کپسول ضد درد)

خواص دارو

مفروح؛ ضد دردهای استخوان؛ نافع برای درد و ضعف ساق پا، و افراد مسن.

اجزای دارو

خولنجان، کبابه، شقاقل، بهمن سرخ (مکد ۴ واحد)، تودری، مصطکی (مکد ۸ واحد)؛ درونج عقربی، زرنباد، دارفلفل، عود هندی (مکد ۲ واحد)؛ زعفران (۱ واحد)؛ عسل (۸۲ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، با عسل بسرشند. دارو را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی ریخته و مدت ۴۰ روز در گرم‌خانه در دمای ۳۵-۳۷ درجه نگهداری کنند. این دارو به دو طریق قابل استفاده است. در صورتی که به سبب طعم آن نیاز به ارائه دارو در کپسول باشد، باید آن را بعد از این مرحله، خشک کرده و پودر سازند و در کپسول کنند. در غیر این صورت، به صورت معجون استفاده کنند.

زمان و مقدار مصرف

هر ۸ ساعت، یک عدد کپسول ۵۰۰ میلی گرمی (یک قاشق چایخوری از معجون) با آب میل شود.

دارونامه طبوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوبا، ص: ۱۴۷

معجون برص

خواص دارو

رافع برص.

اجزای دارو

بابچی (۹ واحد)؛ آمله، هلیله، بلبله (مکد ۹ واحد)؛ بلادر منقی اصلاح شده (۱ واحد)؛ عسل کف گرفته (۷۴ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، با عسل بسرشند. دارو را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی ریخته و مدت ۴۰ روز در گرم‌خانه در دمای ۳۵-۳۷ درجه نگهداری کنند.

زمان و مقدار مصرف

نیم ساعت پیش از صبحانه و شب پیش از خواب، ۲۵۰ میلی گرم از دارو با یک لیوان شیر میل شود. مقداری را نیز در آب حل کرده و روزی دو بار با پنبه به موضع بمالند.

ملاحظات مصرف

- این دارو باید حد اقل ۶ ماه مداوم مصرف شود.

- در صورتی که دارو، بعد از ۳ ماه استفاده، سبب تغییر محسوسی در رنگ پوست نشود، پس از آن نیز نتیجه‌ای نخواهد داشت.

دارونامه طبوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوبا، ص: ۱۴۸

معجون برشعنا

خواص دارو

مجفّف نزله‌هایی که از سر و دماغ به حلق و سینه می‌ریزند؛ رافع سعال، خنّاق، نفث الدم، و قی خونی؛ نافع در دردهای امراض مزمنه، درد قولنج؛ درد سپرز، نفس الانتصاب مؤدّی به سل، تشنّج، درد پهلو، بیماری‌های موجود در امعاء و احشاء، و فواق.

اجزاء تشکیل دهنده

لفل سفید، بزر البنج (مکد ۲۰ واحد)؛ افیون (۱۰ واحد)؛ زعفران (۵ واحد)؛ فرفیون، سنبل الطیب، عاقرقرا (مکد یک واحد)؛ عسل کف گرفته (۱۷۴ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، با عسل بسرشند. دارو را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی در بسته ریخته و مدت ۶ ماه در گرم‌خانه در دمای ۳۵-۳۷ درجه نگهداری کنند.

زمان و مقدار مصرف

هر ۱۲ ساعت، ۵۰۰ میلی گرم از دارو با آب نیم گرم میل شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۴۹

معجون بواسیر معدی

خواص دارو

نافع برای بواسیر خونی همراه با برودت معده.

اجزای دارو

اسطوخودوس (۲ واحد)؛ پوست کبر (۱ واحد)؛ عسل کف گرفته (۶ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، با عسل بسرشند. دارو را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی ریخته و مدت ۱۰ روز در گرم‌خانه در دمای ۳۵-۳۷ درجه نگه دارند.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۵۰

معجون خبث الحديد مرگب

خواص دارو

رافع کم خونی، زود انزالی، اکثار طمث، خونریزی بواسیر، خونریزی‌های خارجی و داخلی، برخی اسهال‌ها، ترهل معده، و شب ادراری.

اجزای دارو

هلبله سیاه، هلبله کابلی، هلبله زرد، بلبله، آمله (مکد ۳ واحد)؛ سنبل الطیب، اذخر مکی (یا راسن)، سعد کوفی، زنجبیل، فلفل، نانخواه، کندر (مکد ۵ واحد)؛ خبث الحديد مدبّر (۱۱ واحد)؛ عسل کف گرفته (۲۰۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

ادویه را کوفته از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، با عسل مخلوط کرده در ظرف شیشه‌ای یا لعابی بریزند و حد اقل ۱۰ روز در گرم‌خانه در دمای ۳۵ درجه قرار دهند تا رنگ و طعم تند آن تغییر کند.

زمان و مقدار مصرف

یک قاشق چایخوری از دارو، نیم ساعت پیش از صبحانه و شب پیش از خواب با آب یا شیر میل شود.

ملاحظات مصرف

- مصرف این دارو موجب سیاه شدن رنگ مدفوع می‌شود.

- افرادی که ذخیره آهن بدنشان زیاد است نباید مصرف کنند.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۱۵۱

معجون سیر صغیر

خواص دارو

مرقّ خون؛ محلّ بلغم؛ نافع در فالج بلغمی و گرفتگی عروق.

اجزای دارو

سیر (۱۰ واحد)؛ پودر گل بابونه، روغن گل سرخ (مکد ۱ واحد)، شیر (۳۰ واحد)؛ عسل کف گرفته (۱۲ واحد).

شیوه ساخت دارو

سیر را پوست گرفته در شیر ریخته به ملایمت در حمام ماریه بجوشانند تا شیر بخار شود. روغن گل سرخ و بابونه و عسل را بدان اضافه کرده خوب هم بزنند تا مخلوط شود. دارو را در ظرف لعابی یا چینی نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

هر ۸ ساعت، یک قاشق مرباخوری با آب میل شود.

ملاحظات مصرف

مصرف مداوم آن موجب رقت خون می‌شود و می‌تواند موجب خونریزی گردد.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۱۵۲

معجون لاجورد (کپسول ضدّ سودا)

خواص دارو

مفرّج؛ محلّ سودا؛ نافع برای مالیخولیا، بواسیر، وسواس، و امراض سوداوی.

اجزای دارو

زرنباد، جدوار، زراوند مدحرج، خولنجان، ماهیزهرج، ریوند چینی، افیتیمون، هلیله سیاه، لاجورد مدبّر، تربد مدبّر، دارچین، سنبل الطیب، مصطکی، جوزبوا، زعفران، بسباسه، قرنفل (مکد ۱ واحد)؛ چوب چینی (۸ واحد)؛ عسل کف گرفته (۵۰ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، با عسل بسرشند. دارو را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی ریخته و مدت ۴۰ روز در گرم‌خانه در دمای ۳۵-۳۷ درجه نگهداری کنند.

این دارو به دو طریق قابل استفاده است: معجون و کپسول. برای ساخت کپسول از این دارو، باید معجون را خشک کرده از نو

ساییده و در کپسول کنند.

زمان و مقدار مصرف

هر ۸ ساعت یک عدد کپسول با آب میل شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۵۳

معجون ماسک البول

خواص دارو

نافع در شب‌ادراری کودکان و عدم کنترل ادرار در بزرگسالان؛ رافع زودانزالی، استرخای مثانه و مجاری ادرار.

اجزای دارو

زیره، کندر، تخم مورد (مکد ۱ واحد)؛ عسل کف گرفته (۹ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، با عسل بسرشند. دارو را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی ریخته ۴۰ روز در گرم‌خانه در

دمای ۳۵-۳۷ درجه نگهداری کنند.

زمان و مقدار مصرف

صبح ناشتا و شب موقع خواب، ۲ قاشق چایخوری از دارو با آب میل شود.

ملاحظات مصرف

قبل از استعمال دارو، باید بدن پاکسازی شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۵۴

معجون ماسک البول خسروی

خواص دارو

نافع برای شب‌ادراری و زود انزالی؛ رافع سردی مثانه و مجاری ادرار.

اجزای دارو

بلوط، برگ مورد، تخم کرفس، خولنجان (مکد ۱ واحد)؛ عسل کف گرفته (۱۲ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، با عسل بسرشند. دارو را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی ریخته و مدت ۱۰ روز در

گرم‌خانه در دمای ۳۵-۳۷ درجه نگهداری کنند.

این دارو به دو طریق قابل استفاده است: معجون و کپسول. برای ساخت کپسول از این دارو، باید معجون را خشک کرده از نو

ساییده و در کپسول کنند.

زمان و مقدار مصرف

قبل از صبحانه و بعد از شام، دو عدد کپسول با آب میل شود.

از معجون نیز به اندازه ۱ قاشق چایخوری صبح ناشتا و شب موقع خواب میل شود.

ملاحظات مصرف

در صورتی که دارو ایجاد یبوست کند، باید بعد از غذا مصرف شود.

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوا، ص: ۱۵۵

معجون ماسک البول میرعمادی

خواص دارو

نافع برای شب‌ادراری و زود انزالی؛ کاهش دهنده رطوبات مثانه و مجاری ادرار.

اجزای دارو

سداب خشک، زیره، کندر خوراکی، بسباسه، سیاه‌دانه، سعد، گل سرخ، تخم گشنیز، وح، پوست خشخاش، بلوط، زنجبیل، گل بابونه، تخم شبت (مکد ۱ واحد)؛ عسل کف گرفته (۲۸ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، با عسل بسرشند. دارو را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی ریخته ۴۰ روز در گرم‌خانه در دمای ۳۵-۳۷ درجه نگه دارند.

این دارو به دو طریق قابل استفاده است: معجون و کپسول. برای ساخت کپسول از این دارو، باید معجون را خشک کرده از نو ساییده و در کپسول کنند.

زمان و مقدار مصرف

قبل از صبحانه و بعد از شام، دو عدد کپسول با آب میل شود.

از معجون نیز به اندازه ۱ قاشق چایخوری صبح ناشتا و شب موقع خواب میل شود.

ملاحظات مصرف

در صورتی که دارو ایجاد یبوست کند، باید بعد از غذا مصرف شود.

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوا، ص: ۱۵۶

معجون مبدل المزاج (معجون گرمابخش)

خواص دارو

مبدل مزاج از سردی به گرمی بدون ایجاد احتراق در خون؛ نافع در، فالج، استرخا، امراض و اوجاع بارده (مثل درد مفاصل)، و ترک اعتیاد به افیون.

اجزای دارو

آذراقی مدبر (۶ واحد)؛ گل گاوزبان (۴ واحد)؛ اسطوخودوس، کتیرا، مغز نارگیل، چلغوزه (۳ واحد)؛ هل، زرنباد، شقاقل، صندل سفید، آمله، هلیله زرد، هلیله سیاه (۲ واحد)؛ قرنفل، عود هندی (۱ واحد)؛ عسل کف گرفته (۱۱۴ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را کوبیده از الک مش ۱۰۰ رد کنند. سپس، با عسل بسرشند. دارو را در ظرف شیشه‌ای یا لعابی ریخته ۴۰ روز در گرم‌خانه در دمای ۳۵-۳۷ درجه نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

یک قاشق چایخوری از دارو، بعد از هر وعده غذا با آب میل شود.

ملاحظات مصرف

- حد اکثر مصرف دارو در معتادان یک گرم در هر ۴ ساعت است.
  - در صورت مصرف دارو و احساس سرگیجه یا تپش قلب، دارو قطع شود.
  - در افرادی که سابقه ناراحتی قلبی دارند و کسانی که دچار تپش قلب هستند استفاده نشود.
- دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۵۷

معجون مقوی

خواص دارو

نافع در افراد سوداوی که دچار لاغری یا ضعف هستند؛ چاق کننده بدن؛ بالا برنده قابلیت جذب آب در بدن.

اجزای دارو

پودر مفرّح (۱ واحد)؛ لبوب (۲ واحد)، عسل کف گرفته (به مقدار لازم).

شیوه ساخت دارو

اجزا را با هم مخلوط کنند.

زمان و مقدار مصرف

نیم ساعت قبل از صبحانه و شب موقع خواب، ۲ قاشق چایخوری از دارو را با شیر یا آب میل کنند.

ملاحظات مصرف

مصرف این دارو در سردمزاجان ایجاد رخوت و سستی می‌کند. در این صورت، لازم است بیمار دارو را با آب عسل مصرف کند.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۵۸

معجون نجاح

خواص دارو

قلع امراض سوداوی؛ تقویت قلب و دماغ.

اجزای دارو

هلبله زرد (۲۰ واحد)؛ هلبله سیاه، بلبله، آمله، اسطوخودوس (مکد ۱۰ واحد)؛ تربد (۷ واحد)؛ غاریقون، بسفایج، ربّ السوس،

مصطکی (مکد ۵ واحد)؛ عسل کف گرفته (۲۶۱ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را نرم ساییده با عسل مخلوط کنند و ۱۰ روز نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

صبح ناشتا و شب موقع خواب و ظهر قبل از ناهار، یک قاشق چایخوری از دارو را با آب میل شود.

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۵۹

نزله کچوله (نزله عرق زنیان)

خواص دارو

رافع نزله‌های سرد کهنه و عسر العلاج.

اجزای دارو

دارچین، جوزبوا، بسباسه، عود الصلیب، میخک (مکد ۱ واحد)؛ کچوله مدبّر (۲ واحد)؛ عرق زنیان، عرق آویشن (مکد ۵۸ واحد).

شیوه ساخت دارو

اجزا را ساییده از مش ۱۰۰ رد کنند. بعد، با عرق زنیان و آویشن مخلوط کنند و در ظرف شیشه‌ای نگه دارند.

زمان و مقدار مصرف

۲۰ سی سی بعد از صبحانه و ۲۰ سی سی بعد از شام میل شود.

ملاحظات مصرف

- شیشه باید قبل از مصرف تکان داده شود.

- در صورت احساس سرگیجه یا تپش قلب بعد از مصرف دارو، بهتر است مصرف دارو قطع شده و از شربت آب‌لیمو جهت رفع عوارض آن استفاده شود.

- این دارو می‌تواند سبب پرکاری تیروئید شود.

- مصرف آن برای زنان باردار و کسانی که سابقه ناراحتی قلبی یا مشکل پرکاری تیروئید دارند ممنوع است.

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوا، ص: ۱۶۱

نام‌نامه ادویه مفرده پزشکی ایرانی

این نام‌نامه گزیده‌ای از ادویه مفرده کتاب مخزن الادویه مرحوم عقیلی خراسانی است. اسامی سمت راست نام ادویه و نام‌های سمت چپ مدخلی است که می‌توان در کتاب مخزن اطلاعات مربوطه به هر دارو را ملاحظه کرد.

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوا، ص: ۱۶۳

۱- آب تلخ: ماء المر

۲- آب دریای شور: ماء البحر

۳- آب دهان: لعاب

۴- آب مطبوخ میوه‌ها: خشاب

۵- ابابوس: فجل

۶- ابابیل: خطاف

۷- الابرار: آبار

۸- آبار: آبار

۹- ابر مرده: اسفنج

۱۰- ابراز: امبر باریس

۱۱- ابریون: افریون

۱۲- ابرسوخ: زبذب

۱۳- ابریون: افریون

۱۴- ابرقیا: اسفانناخ

- ۱۵- ابرك: طلق
- ۱۶- ابر كهن: اسفنج
- ۱۷- ابرو: بنفسج
- ۱۸- ابرون: ابرون
- ۱۹- ابرویون: اشنه
- ۲۰- ابریر: ظیان
- ۲۱- ابریشم: ابریشم
- ۲۲- ابریمون: ایرسا
- ۲۳- ابستیون: افسنتین
- ۲۴- ابق: قنب
- ۲۵- آبکامه: مری
- ۲۶- ابکمه: ریه
- ۲۷- آبگینه: زجاج
- ۲۸- ابل: آجر
- ۲۹- ابل: جمل
- ۳۰- ابل کماجی: خبازی
- ۳۱- آب‌های گرم بورقی: ماء الحماء
- ۳۲- آب‌های گرم زاجی: ماء الحماء
- ۳۳- آب‌های گرم شبّی: ماء الحماء
- ۳۴- آب‌های گرم کبریتی: ماء الحماء
- ۳۵- آب‌های گرم نوشادری: ماء الحماء
- ۳۶- آب‌های گرم: ماء الحماء
- ۳۷- ابهرک: طلق
- ۳۸- ابواح: مخلصه
- ۳۹- ابو الصلت: حداه
- ۴۰- ابو القطاب: حداه
- ۴۱- ابو الملیح: قنبره
- ۴۲- ابوبریطس: طین شاموس
- ۴۳- ابُو خَلْسَا: ابُو خَلْسَا
- ۴۴- ابوقاوس: ابوقانس
- ۴۵- آبی که از معدن فلزات برآید: ماء المعدن
- ۴۶- آبی که از معدن و زمین کبریتی برآید: ماء الکبریتی
- ۴۷- آبی: سفرجل

- ۴۸- ابیدی: کمثری
 دارونامه طبویا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبویا، ص: ۱۶۴
- ۴۹- آبی که: کمافیطوس
 ۵۰- ابیون: افیون
 ۵۱- اپراچنا: حب النیل
 ۵۲- ابله: اخشاء البقر
 ۵۳- آت جو: سلت
 ۵۴- آت: فرس
 ۵۵- اتکنن: انجره
 ۵۶- آثاریون: اشترغار
 ۵۷- ائانقون: اشق
 ۵۸- ائل: ائل
 ۵۹- ائلق: ائلق
 ۶۰- ائمد: ائمد
 ۶۱- ائمر پشه: جمیز
 ۶۲- ائونبون: قصب
 ۶۳- ائونیطس: کبر
 ۶۴- اجرا: ارتکان
 ۶۵- اجمود: کرفس
 ۶۶- اجوائن (ین) خراسانی: بنج
 ۶۷- اجواین: نانخواه
 ۶۸- آحادیا: افعی
 ۶۹- احداق المرصی: اقحوان
 ۷۰- احدیا: افعی
 ۷۱- احریض: احریض
 ۷۲- اخفاک: عشقه
 ۷۳- اخیل: شقراق
 ۷۴- ادرك: اجاص
 ۷۵- ادرك: زنجیل
 ۷۶- ادھیره: آس
 ۷۷- اذآراقی: اذآراقی
 ۷۸- آذان الثور: لساه
 ۷۹- آذان الدب: قلومس

- ۸۰- آذان الدب: لصیقی
- ۸۱- آذان القسیس: قوطولیدون
- ۸۲- اذباب الخیل: لحيه التیس
- ۸۳- اذربویه: آذربو
- ۸۴- اربقانون: فودنج
- ۸۵- اربیان: رویان
- ۸۶- ارتکن: ارتکان
- ۸۷- ارتیک پریم: انجره
- ۸۸- ارتینوس غالا: صاصلی
- ۸۹- ارجالون: فاشرا
- ۹۰- ارجوا: فضه
- ۹۱- ارجیقن: زریر
- ۹۲- ارخص: خصی الکلب
- ۹۳- ارد: صمغ
- ۹۴- آردپشتک: فنجیون
- ۹۵- اردسیمن: تودری
- ۹۶- اردک: بط
- ۹۷- اردک: مشمش
- ۹۸- ارده: رهشی
- ۹۹- ارروج: ابهل
- ۱۰۰- ارزن: دخن
- ۱۰۱- ارزن: کرسنه
- ۱۰۲- ارزه: صنوبر
- ۱۰۳- ارزیر: رصاص
- ۱۰۴- ارسطولوخیا: زراوند
- ۱۰۵- ارطاماسیا: قیصوم
- ۱۰۶- ارطویاس: طین المصر
- ۱۰۷- ارطیه ماسیا: برنجاسف
- ۱۰۸- ارغیلیم: بقله الحمقاء
- دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۶۵
- ۱۰۹- ارقان: حنا
- ۱۱۰- ارقطون: ارقیطون
- ۱۱۱- ارقوس: ابهل

- ۱۱۲- ارقیسون: ارقیطون
 ۱۱۳- ارمالی: ارمال و ارمالک
 ۱۱۴- ارمیقون: قصب الذریره
 ۱۱۵- ارمینافن: مشمش
 ۱۱۶- ارنیفس: فلفل
 ۱۱۷- ارهروتور: شاض
 ۱۱۸- آرو: خوخ
 ۱۱۹- اروزو: اوز
 ۱۲۰- اروسن: عرعر
 ۱۲۱- اروسه: اَبُو خَلْسَا
 ۱۲۲- اروی: قلقاس
 ۱۲۳- اریسه: ضرو
 ۱۲۴- اریغا بوشا: طرفا
 ۱۲۵- ارین جیم: قرصنه
 ۱۲۶- آریند: خروع
 ۱۲۷- آزاد درخت: زرین گیاه
 ۱۲۸- ازحمیون: کروییا
 ۱۲۹- ازدو: صمغ
 ۱۳۰- ازرنند: صنوبر
 ۱۳۱- ازفلس: سیسنبر
 ۱۳۲- ازمالوس: بنج
 ۱۳۳- ازمالوس: بنج
 ۱۳۴- ازمور: عنب الثعلب
 ۱۳۵- ازورا: آس
 ۱۳۶- اژدها: تنین
 ۱۳۷- آس: آس
 ۱۳۸- اسارون اسفرم: آس بری
 ۱۳۹- اسارون: اسارون
 ۱۴۰- اسای: آس
 ۱۴۱- اسب دندان: خشکنجین
 ۱۴۲- اسب: فرس
 ۱۴۳- اسباراغوس: هلیون
 ۱۴۴- اسبغل: بزرقطونا

- ۱۴۵- اسپرزه: بزرقطونا
 ۱۴۶- اسپرغم بیابانی: طباق
 ۱۴۷- اسپست باغی: رطبه
 ۱۴۸- اسپناج: اسفناخ
 ۱۴۹- اسپند: حرمل
 ۱۵۰- اسپند: خردل
 ۱۵۱- اسپندان: خردل
 ۱۵۲- اسپنس: اسفناخ
 ۱۵۳- استخوان: عظم
 ۱۵۴- استر: بغل
 ۱۵۵- استرمونیه: جوز المائل
 ۱۵۶- استکو: سعد
 ۱۵۷- اسرنج: آبار
 ۱۵۸- اسطافالیوض: جزر
 ۱۵۹- اسطاقندماغریا: حبّ الراسن
 ۱۶۰- اسطاکیس: مرمازاد
 ۱۶۱- اسطر: طلق
 ۱۶۲- اسطراکه لیکه: میعه سائله
 ۱۶۳- اسطمکا: کرش
 ۱۶۴- اسطوخودوس: اسطوخودوس
 ۱۶۵- اسفراج: هلیون
 ۱۶۶- اسفرزه: بزرقطونا
 ۱۶۷- اسفرک: زریر
 ۱۶۸- اسفرنیه: عشب مغریه
 دارونامه طبویا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبویا، ص: ۱۶۶
 ۱۶۹- اسفرود: قطا
 ۱۷۰- اسفناج رومی: قطف
 ۱۷۱- اسفناج: اسفناخ
 ۱۷۲- اسفندان سفید: حرف ایض
 ۱۷۳- اسفومغری: جمیز
 ۱۷۴- اسفیقوس: کمون
 ۱۷۵- اسفیوس: بزرقطونا
 ۱۷۶- اسقال: اسقیل

- ۱۷۷- اسقطیقا: اسفیداج
 ۱۷۸- اسقوانس: بروانی
 ۱۷۹- اسقیدولیون: کاکنج
 ۱۸۰- اسقیراس: بنج
 ۱۸۱- اسقیراس: بنج
 ۱۸۲- اسقیل: اسقیل
 ۱۸۳- اسقیلا: اسقیل
 ۱۸۴- اسکینه: سکینج
 ۱۸۵- اسکی نان تو: اثلق
 ۱۸۶- اسکیغیلا: قنطوریون
 ۱۸۷- اسلنج: لویه التیس
 ۱۸۸- آسمانگونی: سوسن
 ۱۸۹- اسمیم باروم: شاهسفرم
 ۱۹۰- اسمیم ماکنوم: شاهسفرم
 ۱۹۱- اسمیم: شاهسفرم
 ۱۹۲- اسنفد سفید: حرف
 ۱۹۳- اسلیسقان: جنطیانا
 ۱۹۴- آس آرد: اطریه
 ۱۹۵- آس بچگان: جندبادستر
 ۱۹۶- آس رشته: اطریه
 ۱۹۷- اشترخار: اشترغار
 ۱۹۸- اشتر گاو پلنگ: زرافه
 ۱۹۹- اشتوان: بسفایج
 ۲۰۰- اشج: اشق
 ۲۰۱- اشخیص: مازریون
 ۲۰۲- اشفا: قلی
 ۲۰۳- اشکوربی: عقرب
 ۲۰۴- اشلیه پاتم: حماض
 ۲۰۵- اشلیه کیاتم: حماض
 ۲۰۶- اشنان قصارین: حجر القبطی
 ۲۰۷- اشنه بستانیه: شبیه
 ۲۰۸- الاشنگک: لویه التیس
 ۲۰۹- اشیرون: حرف السطوح

- ۲۱۰- اصابع الملك: اكيل الملك
 ۲۱۱- اصاقو: مشمش
 ۲۱۲- اصطرک: عبهر
 ۲۱۳- اضراس الكلب: بسفایج
 ۲۱۴- اطاء: غرب
 ۲۱۵- اطباء الكلبه: سبستان
 ۲۱۶- اطباء الكليه: سبستان
 ۲۱۷- اطرافعس: قطف
 ۲۱۸- اطرقطوس: قرطم
 ۲۱۹- اطروغا: اترج
 ۲۲۰- اتریفیلین: حماض
 ۲۲۱- آطریلال: آطریلال
 ۲۲۲- اطموط و اطماط: بندق هندی
 ۲۲۳- اطمیثا: قيصوم
 ۲۲۴- اطيطنون: اسقیل
 ۲۲۵- اعرو و عولیطوس: مر
 ۲۲۶- اعظم السبق: عرن
 ۲۲۷- اعلان آشی: جندبادستر
 ۲۲۸- الاغ ماده: اتا
 دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۶۷
 ۲۲۹- الاغ: حمار اهلی
 ۲۳۰- اغثاق: غراب
 ۲۳۱- اغروس: ارنب بری
 ۲۳۲- اغریوس: جزر
 ۲۳۳- اغلیطوس: فاشرا
 ۲۳۴- اغلیقن: میفختج
 ۲۳۵- اغنیس: اثلق
 ۲۳۶- اغنیوس: قرمز [۶]
 دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی) ؛ متن داروخانه طبوباء ؛ ص ۱۶۷
 ۲- اغور: لبا
 ۲۳۸- افاتیس: فجل
 ۲۳۹- الافاخته: شفنین البری

- ۲۴۰- الافاخته: ورشان
 ۲۴۱- آفتاب پرست: حربا
 ۲۴۲- ایتیمون: ایتیمون
 ۲۴۳- افحوان: عین البقر
 ۲۴۴- افسنتین: افسنتین
 ۲۴۵- افکر کسبس: قطف
 ۲۴۶- افکلیس: مار ماهیج
 ۲۴۷- افنان سر: فراسیون
 ۲۴۸- آفوس: کمتری
 ۲۴۹- افنین: افریون
 ۲۵۰- افوسالیوس: قره‌العین
 ۲۵۱- افیاس: اندرو صارون
 ۲۵۲- افیلو کیون: قطف
 ۲۵۳- ایمونا: دار صینی
 ۲۵۴- اقحوان: اقحوان
 ۲۵۵- اقدینا شجرا: شیج
 ۲۵۶- اقراص الملک: جوز الکوثل
 ۲۵۷- اقرانیقی: شکاعی
 ۲۵۸- اقرانیقی: شکاعی
 ۲۵۹- اقرطون: طین الاقریطس
 ۲۶۰- اقضبانا: حرمله
 ۲۶۱- اقطفیت: بنج
 ۲۶۲- اقورون: وج
 ۲۶۳- اقومارثون: رازیانج
 ۲۶۴- اقونیا: قلت
 ۲۶۵- اقونیطن: خائق النمر
 ۲۶۶- اقیاقیلونی: قصب الذریره
 ۲۶۷- آک: سکر العشر
 ۲۶۸- آک: عشر
 ۲۶۹- اکاس بیل: کشوث
 ۲۷۰- اکاس بیل: ایتیمون
 ۲۷۱- اکثار: جوز ارقم
 ۲۷۲- اکر: عود

- ۲۷۳- اکر سومنه: غافث
 ۲۷۴- اکر کره: عاقر قرحا
 ۲۷۵- اکر وهک: انزروت
 ۲۷۶- اکسیانوش: جنبدادستر
 ۲۷۷- اکسیر: اشنه
 ۲۷۸- اکسیر یان: شک
 ۲۷۹- آکل بنفسه: افریبون
 ۲۸۰- آکل بنفسه: فریبون
 ۲۸۱- اکورا: فضه
 ۲۸۲- اکون و مدار: عشر
 ۲۸۳- اکیدون: ظلف
 ۲۸۴- اگر ترکی: وج
 ۲۸۵- اگیر ترکی: قصب الذریره
 ۲۸۶- اگیر ترکی: وج
 ۲۸۷- آل فانطه: فیل
 ۲۸۸- آلاکلنگک: ذراریح
 دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۶۸
 ۲۸۹- آلیچی: قاقله صغار
 ۲۹۰- آلو: اجاص
 ۲۹۱- آلوبالو: قراصیا
 ۲۹۲- آلوچه سلطانی: ادرک
 ۲۹۳- آلوچه سلطانی: اجاص
 ۲۹۴- آلوچه: اجاص
 ۲۹۵- آلوی زرد بخارای: اجاص
 ۲۹۶- الیفین: فیل
 ۲۹۷- اماطیطس: توبال
 ۲۹۸- امامانیطس: هوفاریقون
 ۲۹۹- امامون: حماما
 ۳۰۰- امرلته: کشوث
 ۳۰۱- آمروود: کمتری
 ۳۰۲- امروسیا: کبد
 ۳۰۳- امروله: حماض
 ۳۰۴- امعاء الارض: خراطین

- ۳۰۵- ام‌غیلان: شجره ابراهیم
 ۳۰۶- امل بیل: کشوث
 ۳۰۷- امل بیل: افیتمون
 ۳۰۸- آمله زمینی: بهوئی انوله
 ۳۰۹- املتاس: خیارشنبیر
 ۳۱۰- الاملک: فاشرا
 ۳۱۱- امله: املج
 ۳۱۲- امولن: نشا
 ۳۱۳- امولونس: نشا
 ۳۱۴- امولیقون: آبار
 ۳۱۵- امومن: حماما
 ۳۱۶- امونیاقن: اشق
 ۳۱۷- امیره: لسان الکلب
 ۳۱۸- انایب: امسوخ
 ۳۱۹- انابیبی: توتیا
 ۳۲۰- انار ترش: رمان حامض
 ۳۲۱- انار تروطیس: فاشرستین
 ۳۲۲- انار دانه دشتی: قلقل
 ۳۲۳- انار: رمان
 ۳۲۴- اناغلس: اناغلس
 ۳۲۵- اناکیر: اناغلس
 ۳۲۶- انبالس مالیا: فاشرستین
 ۳۲۷- انبرباریس: امبر باریس
 ۳۲۸- انبرود: کمثری
 ۳۲۹- انبه: انج
 ۳۳۰- انبی هلدی: دارهلد
 ۳۳۱- انتری: امعا
 ۳۳۲- انتله: جدوار
 ۳۳۳- انتون: ذهب
 ۳۳۴- انجدان رومی: کاشم
 ۳۳۵- انجدان سفید: حلتیت
 ۳۳۶- انجره: اتکن
 ۳۳۷- انجکک: دانج ابروج

۳۳۸- انجکک: کمثری جبلی

۳۳۹- انجن: ائمد

۳۴۰- انجو: لؤلؤ

۳۴۱- انجورک: رتیلا

۳۴۲- انجیر زمینی: خاماسوقی

۳۴۳- انجیر: تین

۳۴۴- اندراسیون: بخورالاکراد

۳۴۵- اندرافکسیس: قطف

۳۴۶- اندر این کاپهل: حنظل

۳۴۷- اندرجو: لسان العصافیر

۳۴۸- اندروسامن: هوفاریقون

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوا، ص: ۱۶۹

۳۴۹- اندقوقو: حندقوقی

۳۵۰- آنس الارواح: اسطوخودوس

۳۵۱- انغوزه: حلتیت

۳۵۲- انفحه: انفحه

۳۵۳- انقردیا: بلاذر

۳۵۴- انقود: نحام

۳۵۵- انقوس: کمثری

۳۵۶- آلانک: آبار

۳۵۷- آنک: رصاص الاسود

۳۵۸- انکداله: لوز

۳۵۹- انکدان: انجدان

۳۶۰- انگین: عسل النحل

۳۶۱- انگزد: حلتیت

۳۶۲- انگشت برگ: خلد

۳۶۳- انگشت گنده: حلتیت

۳۶۴- انگور: عنب

۳۶۵- انگیزاورطس: اظفار الطیب

۳۶۶- آنوله: املج

۳۶۷- انیقروس: قرمز

۳۶۸- انیقون: بنج

۳۶۹- آهک: کلس

- ۳۷۰- اهل: النج
- ۳۷۱- اهلیج هندی: اهلیج اسود
- ۳۷۲- آهن: حدید
- ۳۷۳- آهو: غزال
- ۳۷۴- او بریون: فریون
- ۳۷۵- اوبانیس: اقحوان
- ۳۷۶- اوبزر: قنطوریون
- ۳۷۷- اوبطوری: غافث
- ۳۷۸- اوبیانس: اقحوان
- ۳۷۹- اوبیهون: عرق
- ۳۸۰- اوتلکو: زمج
- ۳۸۱- اوجا: غرب
- ۳۸۲- اوجهری: کرش
- ۳۸۳- اوجی: حشیشه العلق
- ۳۸۴- اوداسالیون: کرفس
- ۳۸۵- اودبلاو: قضاغه
- ۳۸۶- اودی تغس: قلقاس
- ۳۸۷- اورا ابریس سلوسیر: سوسن
- ۳۸۸- اورا ایریس دومنسیکا: سوسن
- ۳۸۹- اورباس: ثافسیا
- ۳۹۰- آوردقیون: قاقلی
- ۳۹۱- اورزاه: اُرز
- ۳۹۲- اورس: ابهل
- ۳۹۳- اورسیطون: طرخون
- ۳۹۴- اورسیمون: فوفل
- ۳۹۵- اوروسییس: عرق
- ۳۹۶- اوریاموریا: مری
- ۳۹۷- اوریز: اُرز
- ۳۹۸- اوریغاسن: صعتر
- ۳۹۹- اوزم: عنب
- ۴۰۰- اوزونس: کرسنه
- ۴۰۱- اوسفدنون: کاکنج
- ۴۰۲- اوشن: صعتر

- ۴۰۳- اوشه: اَشَق
- ۴۰۴- اوفاریقون: هوفاریقون
- ۴۰۵- اوقاس: ابوقانس
- ۴۰۶- اوقلا اوقا: اکلبل الجبل
- ۴۰۷- اولسطیون (به معنی جمع کننده جلد): جبره
- دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۷۰
- ۴۰۸- اوله: جلید
- ۴۰۹- اولیاطیوم: کرم
- ۴۱۰- اوماج: جوزابه
- ۴۱۱- اومیطرون: قنطوریون
- ۴۱۲- اونت کتاره: اشترغار
- ۴۱۳- اونت: جمل
- ۴۱۴- اونت کتاره: شکاعی
- ۴۱۵- اونتنی کادودهه: لبن اللقاح
- ۴۱۶- اونطریتا: فطر
- ۴۱۷- اوهیر: ابهل
- ۴۱۸- اویسون: طحلب
- ۴۱۹- اویشم: صعتر
- ۴۲۰- ایران: مخیض
- ۴۲۱- ایپک: ابریسَم
- ۴۲۲- آیت بزوتی: دلیک
- ۴۲۳- آیت: کلب
- ۴۲۴- الایچی: قاقله
- ۴۲۵- ایربدی دومیسیتنکا: سوسن
- ۴۲۶- ایربدی سالومتیکا: سوسن
- ۴۲۷- ایرس: ابهل
- ۴۲۸- ایرسا: ایرسا
- ۴۲۹- ایشن: صعتر
- ۴۳۰- ایکده: غبیرا
- ۴۳۱- ایلوا: صبر
- ۴۳۲- ایلیا: صبر
- ۴۳۳- اینته: آجر
- ۴۳۴- اینچی: لؤلؤ

- ۴۳۵- اینکس طراخیون: فقاح الکریم
 ۴۳۶- ایوقسطس: لحيه التيس
 ۴۳۷- بابجی: بکجی
 ۴۳۸- بابرنگ: برنگ کابلی
 ۴۳۹- بابری: بادروج
 ۴۴۰- بابونق: بابونج
 ۴۴۱- بابونه گاو: اقحوان
 ۴۴۲- بابونه گاوچشم: اقحوان
 ۴۴۳- بابونه: بابونج
 ۴۴۴- باد: هواء
 ۴۴۵- بادام تلخ: لوزالمر
 ۴۴۶- بادام فرنگی: بلادر
 ۴۴۷- بادام: لوز
 ۴۴۸- بادآورد: بادآورد
 ۴۴۹- بادآورد: شکاعی
 ۴۵۰- بادرنگبویه: بادرنگبویه
 ۴۵۱- بادرنگانی: بادرنگانی
 ۴۵۲- بادنجان بری: حدق
 ۴۵۳- بادنجان: حدق
 ۴۵۴- بادنجان: بادنجان
 ۴۵۵- بادیان رومی: انیسون
 ۴۵۶- بادیان: رازیانج
 ۴۵۷- بارتنگ: لسان الحمل
 ۴۵۸- بارزد: بارزد
 ۴۵۹- بارسقاریقس: زنجار
 ۴۶۰- بارگز: ثمره الاثل
 ۴۶۱- باره سینکها: ایل
 ۴۶۲- باروت: بارود
 ۴۶۳- باریقون: شوکران
 ۴۶۴- باز: بازی
 ۴۶۵- بازمیل: تمام
 ۴۶۶- باشگاطامن: آنس النفس
 ۴۶۷- باطراخیون: کرفس

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۷۱

۴۶۸- باطس: علیق

۴۶۹- باغ پر باغ: لسان الحمل

۴۷۰- باقربقره: قطا

۴۷۱- باقریقی خنجر: عصی الراعی

۴۷۲- باقلای مصری: ترمس

۴۷۳- باقولاء: قطلب

۴۷۴- باکبه کادودهه: لبن الاسد

۴۷۵- باکبه: اسد

۴۷۶- بال: شعر

۴۷۷- بالدرغان: انجدان

۴۷۸- بالش عاشقان: قتاد

۴۷۹- بالطاء: فاط

۴۸۰- بالغ: سمک

۴۸۱- بالننگ: اترج

۴۸۲- بالوط: بلوط

۴۸۳- بانس: قصب

۴۸۴- بانسه: اروسه

۴۸۵- بانورس: بردی

۴۸۶- باهشتان: غار

۴۸۷- باهمنی: حردون

۴۸۸- باو: هواء

۴۸۹- بیول: امغیلان

۴۹۰- بتارخ: طریخ

۴۹۱- بتاوی: جکوتره

۴۹۲- بتخ: بط

۴۹۳- بتکم: اشخیص

۴۹۴- بتلا: کرسنه

۴۹۵- بتهوا: قطف

۴۹۶- بتهوا: قطف بحری

۴۹۷- بتیر: سمانی

۴۹۸- بشروطوس: کشوث

۴۹۹- بشوریدوس: فو

- ۵۰۰- بچو: ضبع عرجا
 ۵۰۱- بچوزه: اترج
 ۵۰۲- بچه: وج
 ۵۰۳- بچهو: عقرب
 ۵۰۴- بچو: کشت بر کشت
 ۵۰۵- بخروسوعالی: ذنب القط
 ۵۰۶- بخند: قنابری
 ۵۰۷- بخورالاکراد: بخورالاکراد
 ۵۰۸- بداره: تربد
 ۵۰۹- بدشقان: بداشقان
 ۵۱۰- بدکشان: بداشقان
 ۵۱۱- بدکهنی ترس: ضبع عرجا
 ۵۱۲- بدنا: ضبع عرجا
 ۵۱۳- بذالبون: مقل
 ۵۱۴- برائی: ابهل
 ۵۱۵- براده: سخاله
 ۵۱۶- براه: خنزیر
 ۵۱۷- بربری: سورنجان
 ۵۱۸- بربریه: فرفیون
 ۵۱۹- بربطوره: بخورالاکراد
 ۵۲۰- بریدالوس: قنبره
 ۵۲۱- برتراسک: برنجاسف
 ۵۲۲- برتراسک: قيصوم
 ۵۲۳- برتق: برنگک کابلی
 ۵۲۴- برد نمائون: کزبره
 ۵۲۵- برد: حجر
 ۵۲۶- بردالوس: قنبره
 ۵۲۷- بردیسیون: جثجاث

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۷۲

- ۵۲۸- بررغواه: زهره
 ۵۲۹- برس غنچه: ابهل
 ۵۳۰- برسون: فراسیون
 ۵۳۱- برسیاوشان: برسیاوشان

- ۵۳۲- برش: کشوث
 ۵۳۳- برشف: قطن
 ۵۳۴- برشوم: قسب
 ۵۳۵- برشیان دارو: عصی الراعی
 ۵۳۶- برطانیقی: قسطرون
 ۵۳۷- برغال سالی: بقله الحمقاء
 ۵۳۸- برغشت: قنابری
 ۵۳۹- برغوئی: بزرقطونا
 ۵۴۰- برف: تلج
 ۵۴۱- برفیونینا: قفر الیهود
 ۵۴۲- برکینه: قصب الذریره
 ۵۴۳- برگ بو: غار
 ۵۴۴- برگک شیرازی: قنب
 ۵۴۵- برله: زنبور
 ۵۴۶- برماوردا: سنبوسه
 ۵۴۷- برموم: عکبر
 ۵۴۸- برنبهی: زرنب
 ۵۴۹- برنج: اُرز
 ۵۵۰- برنج: برنگ کابلی
 ۵۵۱- برنجاسف: قيصوم
 ۵۵۲- برنگ کابلی: برنگ کابلی
 ۵۵۳- برنی: ابریسَم
 ۵۵۴- برهل: بدهل
 ۵۵۵- برهمی: زرنب
 ۵۵۶- برو: کرسنه
 ۵۵۷- بروتا: ابهل
 ۵۵۸- بروطوس: کشت بر کشت
 ۵۵۹- بروقمح: حنطه
 ۵۶۰- برون: ابهل
 ۵۶۱- برون: کم کوت
 ۵۶۲- بروند: قصب
 ۵۶۳- برونیا: طحلب
 ۵۶۴- بری مائین: ثمره الطرفا

- ۵۶۵- بری الایچی: قاقله
 ۵۶۶- بریانی: شواء
 ۵۶۷- بریت: خبز
 ۵۶۸- بریجا: بارزد
 ۵۶۹- بزار: ابزار
 ۵۷۰- بزباز: بسباسه
 ۵۷۱- بزذیق: قبیج
 ۵۷۲- بزر الاحریض: قرطم
 ۵۷۳- بزر الخمخم: تودری
 ۵۷۴- بزر الرازیانج الرومی: انیسون
 ۵۷۵- بزر الهوه: تودری
 ۵۷۶- بزرک: بزرکتان
 ۵۷۷- بزغند: قرظ
 ۵۷۸- بزمچه: ورل
 ۵۷۹- بزمچه: ورل
 ۵۸۰- بزند: قنابری
 ۵۸۱- بزواق: خنثی
 ۵۸۲- بسباث بلی: عصی الراعی
 ۵۸۳- بسباکه: فستق
 ۵۸۴- بستان افروز: حماحم
 ۵۸۵- بستانه: افریبون
 ۵۸۶- بستقی: فستق
 ۵۸۷- بسطاقیا: فستق
 دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۷۳
 ۵۸۸- بسکھیره: حندقوقی
 ۵۸۹- بسوره: سرخس
 ۵۹۰- بسیله: خلر
 ۵۹۱- بشانق: قوطولیدون
 ۵۹۲- بشک: ظلف
 ۵۹۳- بشمه: تشمیزج
 ۵۹۴- بشوریقون: فلفل
 ۵۹۵- بصل البر: اسقیل
 ۵۹۶- بصل الذئب: بلبوس

- ۵۹۷- بصل الزیر: بلبوس
 ۵۹۸- بصل العنصل: اسقیل
 ۵۹۹- بصل الفار: اسقیل
 ۶۰۰- بطارس: سرخس
 ۶۰۱- بطباط: عصی الراعی
 ۶۰۲- بطراخبون: کیکج
 ۶۰۳- بطرسالی: فطر اسالیون
 ۶۰۴- بقاعین: فقاغ
 ۶۰۵- بقطانیون: صنوبر
 ۶۰۶- بقله اترجیه: کزوان
 ۶۰۷- بقله فاطمه: بقله الحمقاء
 ۶۰۸- بقله مبارکه: بقله الحمقاء
 ۶۰۹- بقله یمانیه: جونلائی
 ۶۱۰- بقله الحمقاء: بقله الحمقاء
 ۶۱۱- بقله الرمل: بقله البراری
 ۶۱۲- بقله الزهرا: بقله الحمقاء
 ۶۱۳- بقله اللینه: بقله الحمقاء
 ۶۱۴- بقله الملک: شاهتره
 ۶۱۵- بقله الیهودییه: هندبای بری
 ۶۱۶- بقله اترجیه: بادرنجبویه
 ۶۱۷- بقله: بریا مصری
 ۶۱۸- بک: ضفدع
 ۶۱۹- بکام: آس
 ۶۲۰- بکاین: آزاد درخت
 ۶۲۱- بکرا: ماغز
 ۶۲۲- بکری: ماغز
 ۶۲۳- بکریکادوده: لبن المعز
 ۶۲۴- بکسطیلان طربول رماکه: حندقوقی
 ۶۲۵- بکله: شفنین البری
 ۶۲۶- بکله: مالک الحزین
 ۶۲۷- بکلورم: لسان الثور
 ۶۲۸- بکور نیکان: علیق
 ۶۲۹- بلائه: فودنج

- ۶۳۰- بلاد مغرب: آملیس
- ۶۳۱- بلاسفین: حرف
- ۶۳۲- بلاو: سنور
- ۶۳۳- بلبیل شامی: مخلصه
- ۶۳۴- بلطانس: دلب
- ۶۳۵- بلغوثیون برمندار: عصی الراعی
- ۶۳۶- بلنجاسف: قیصوم
- ۶۳۷- بلور: بلور
- ۶۳۸- بلوط: اسفنج
- ۶۳۹- بلی: سنور
- ۶۴۰- بلینه: صدف
- ۶۴۱- بن پوتکه: کاکنج
- ۶۴۲- بن پوسته: ارغامونی
- ۶۴۳- بن چهتکی (درخت جنگلی پریشان): پنستکی
- ۶۴۴- بن چهتکی: پنستکی
- ۶۴۵- بن: بطم
- ۶۴۶- بن: حبه الخضراء
- دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۷۴
- ۶۴۷- بن: قهوه
- ۶۴۸- بندا: خرقطان
- ۶۴۹- بندق هندی: فاذخ
- ۶۵۰- بن رهو: اسقنقور
- ۶۵۱- بنس لوچن: طباشیر
- ۶۵۲- بنشه: حبه الخضراء
- ۶۵۳- بنطاطوس (به معنی ذو خمسه اقسام): بنطافلن
- ۶۵۴- بنطافیلن (به معنی ذو خمسه اوراق): بنطافلن
- ۶۵۵- بنطاناتی (به معنی ذو خمسه اجنحه): بنطافلن
- ۶۵۶- بنفشه: بنفسج
- ۶۵۷- بنک: آبار
- ۶۵۸- بنک: بنج
- ۶۵۹- بنک: بنج
- ۶۶۰- بنک: قنب
- ۶۶۱- بنک الآس: بنک

- ۶۶۲- بنکو: بزرقطونا
 ۶۶۳- بنگل: دلیک
 ۶۶۴- بنمانس: قرد
 ۶۶۵- به کاین: حبّ البان
 ۶۶۶- به: سفرجل
 ۶۶۷- بهال: دب
 ۶۶۸- بهت برس: عسل النحل
 ۶۶۹- بهت کتائی: بادنجان بری
 ۶۷۰- بهتکتیه: حدق
 ۶۷۱- بهداری هرهه: ذئب
 ۶۷۲- بهر: زنبور
 ۶۷۳- بهرامج: بلخیه
 ۶۷۴- بهرامج: خلاف البلخی
 ۶۷۵- بهرتا: بادنجان بری
 ۶۷۶- بهرتا: بادنجان بری
 ۶۷۷- بهقان: جرجیر
 ۶۷۸- بهک جگنی: حجاب
 ۶۷۹- بهمن: بهمن
 ۶۸۰- بهنک: قنب
 ۶۸۱- بهنکار: روی توتیا
 ۶۸۲- بهوئی انوله: بهوئی انوله
 ۶۸۳- بهودل: طلق
 ۶۸۴- بهوسی: نخاله
 ۶۸۵- بهیره: بلیج
 ۶۸۶- بهیره: ذئب
 ۶۸۷- بهیم سینی: کافور
 ۶۸۸- بوبطیقو: فار
 ۶۸۹- بوتیمار: مالک الحزین
 ۶۹۰- بودار: بلغار
 ۶۹۱- بورگ: کبد
 ۶۹۲- بوره: بورق
 ۶۹۳- بوره: سکر
 ۶۹۴- بوره: نبید

۶۹۵- بوزه: خنکات یزدی

۶۹۶- بوزه: فقاع

۶۹۷- بوزه: مزز

۶۹۸- بوزه: نبیذ الارز

۶۹۹- بوزینه: قرد

۷۰۰- بوسیر: قلو مس

۷۰۱- بوصینی: قثاء

۷۰۲- بوقی: قنطوریون کبیر

۷۰۳- بول سری: بولسری

۷۰۴- بول: مر

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوا، ص: ۱۷۵

۷۰۵- بولچاق: حمص

۷۰۶- بولف: بخور مریم

۷۰۷- بولوژیون: بسفایج

۷۰۸- بولوطنخون: برسیاوشان

۷۰۹- بوم: جغد

۷۱۰- بومادران: برنجاسف

۷۱۱- بونت: حمص

۷۱۲- بوی جهودان: مقل

۷۱۳- بوی مادران: قيصوم

۷۱۴- بیت: خیزران

۷۱۵- بیخ برنده: شیطرج

۷۱۶- بیخ بنفشه: ایرسا

۷۱۷- بیخ بنفشه: سوسن

۷۱۸- بیخ تفت: شیبی

۷۱۹- بیخ تفت: شوکران

۷۲۰- بیخ جگری: راوند

۷۲۱- بیخ چینی: چوب چینی

۷۲۲- بیخ سنبل: فو

۷۲۳- بیخ سوسن سرخ صحرايي: دلبوٹ

۷۲۴- بیخ سینهل: موسلی

۷۲۵- بیخ کازران: کندس

۷۲۶- بیخ مهک: سوس

- ۷۲۷- بید گیاه: ثیل
 ۷۲۸- بید مشک: خلاف البلخی
 ۷۲۹- بیدانجیر خطائی: دند
 ۷۳۰- بیدانجیر: خروج
 ۷۳۱- بیدمشک: بلخیه
 ۷۳۲- بیدمشک: خلاف البلخی
 ۷۳۳- بیر: سدر
 ۷۳۴- بیرخشت: شیرخشت
 ۷۳۵- بیستی کوسک: باقلا
 ۷۳۶- بیشاک میسور: لسان الحمل [۷]

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)؛ متن داروخانه طبوباء؛ ص ۱۷۵

۷- بیشاک مینور: لسان الحمل

۷۳۸- بیکن: بادنجان

۷۳۹- بیل: بیل

۷۴۰- بیلاطرنیون: طین الارمنی

۷۴۱- بیلانہ اغودیرن: سالامندرا

۷۴۲- بینوق: قطن

۷۴۳- پابوشقان: غری

۷۴۴- پاپری لون: بورق

۷۴۵- پاچه: اکارع

۷۴۶- پاچه: کراع

۷۴۷- پاخری: فنجیون

۷۴۸- پادالون: ملح طبرزد

۷۴۹- پارس: فهد

۷۵۰- پارس: یوز

۷۵۱- پاره: زیبق

۷۵۲- پاری: عصب

۷۵۳- پالک: اسفاناخ

۷۵۴- پالوده: فالوذج

۷۵۵- پان: تانبول

۷۵۶- پاندک: فاخته

۷۵۷- پانک: قطف

۷۵۸- پانی کی کوی: اسقنقور

۷۵۹- پانی: ماء

۷۶۰- پای زاغان: آطریلال

۷۶۱- پای: رتیلا

۷۶۲- پینو: اقط

۷۶۳- پت پایره: شاهتره

۷۶۴- پتر: ساذج

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۷۶

۷۶۵- پته: مراره

۷۶۶- پتھر: حجر

۷۶۷- پتھری: حصاه

۷۶۸- پتھری: قانصه

۷۶۹- پتهه: عصب

۷۷۰- پتوهری: تربد

۷۷۱- پر نقش: اشق

۷۷۲- پر: ریش

۷۷۳- پرپا: هدبه

۷۷۴- پرستوک: خطاف

۷۷۵- پرسیاوشان: برسیاوشان

۷۷۶- پرنگک: اکلیل الملک

۷۷۷- پست: سویق

۷۷۸- پستان: ضرع

۷۷۹- پسته: فستق

۷۸۰- پستهارمک: سورنجان

۷۸۱- پستیناکه مرین: شفنین الحبری

۷۸۲- پسینه: عرق

۷۸۳- پشه خاکی: بعوض

۷۸۴- پشم: صوف

۷۸۵- پشه: بق

۷۸۶- پشیک: سنور

۷۸۷- پکن: قراد

۷۸۸- پکھان بید: جنطیانا

۷۸۹- پل پرنکک: افلنجه

- ۷۹۰- پلاخوار: جوشیصا
 ۷۹۱- پلپل: فلفل
 ۷۹۲- پلپلی: فلفل
 ۷۹۳- پلنگ: نمر
 ۷۹۴- پلیهیم: غاغالس
 ۷۹۵- پلیور: علیق الکل
 ۷۹۶- پنا: زمرد
 ۷۹۷- پنبه: قطن
 ۷۹۸- پنجشک: عصفور
 ۷۹۹- پنجگشت: اثلق
 ۸۰۰- پنجگشت: بنطافلن
 ۸۰۱- پنکهراج: سرخس
 ۸۰۲- پنوار: جکوند
 ۸۰۳- پنیر مایه: انفحه
 ۸۰۴- پنیر نخل: جمار
 ۸۰۵- پنیر: جبن
 ۸۰۶- پنیرک: خبازی
 ۸۰۷- پهتکری: زاج ایض
 ۸۰۸- پهتکری: شب
 ۸۰۹- پهته: بردی
 ۸۱۰- پهلاوه: بلادر
 ۸۱۱- پهپره: ریه
 ۸۱۲- پهین چهتر: فطر
 ۸۱۳- پودنه بستانی: فودنج نهری
 ۸۱۴- پودنک: فودنج
 ۸۱۵- پودنه: فودنج
 ۸۱۶- پوده: فودج
 ۸۱۷- پودینه کوهی: حاشا
 ۸۱۸- پوری: قطاف
 ۸۱۹- پوست بیخ زرشک: آرغیس
 ۸۲۰- پوست مار: سلخ الحیه
 ۸۲۱- پوست: جلد
 ۸۲۲- پوست: خشخاش

۸۲۳- پوست: قشر

۸۲۴- پی: عصب

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۷۷

۸۲۵- پیاز دشتی: اسقیل

۸۲۶- پیاز موش: اسقیل

۸۲۷- پیپل: پیپل

۸۲۸- پیپل: دارفلفل

۸۲۹- پیپلی: دارفلفل

۸۳۰- پیچک: کشت بر کشت

۸۳۱- پیروزه: فیروزج

۸۳۲- پیزا: بردی

۸۳۳- پیزر: بردی

۸۳۴- پیشاب: بول

۸۳۵- پیل زهره: فیلزهرج

۸۳۶- پیل: فیل

۸۳۷- پیلان افردی: ثیل

۸۳۸- پیم: سداب

۸۳۹- پینچی: قرد

۸۴۰- پیه: شحم

۸۴۱- پیوسی: لبأ

۸۴۲- پیوند مریم: حبّ الکلی

۸۴۳- تا کسوت: فرفیون

۸۴۴- تاتوله: جوز المائل

۸۴۵- تاج خروس: بستان افروز

۸۴۶- تاج ریزی: عنب الثعلب

۸۴۷- تارکیورا: مار گیوا

۸۴۸- تاک: کرم

۸۴۹- تاکوب: افریبون

۸۵۰- تال ترا ایربدی سالوتنیکا: سوسن

۸۵۱- تال شا: عشقه

۸۵۲- تالمکهارا: تالمکهارا

۸۵۳- تانبه: نحاس

۸۵۴- تباکیر: طباشیر

- ۸۵۵- تبر: اندرو صارون
 ۸۵۶- تبین مکّه: اذخر
 ۸۵۷- تپلاق: سعد
 ۸۵۸- تترك: سماق
 ۸۵۹- تتلی: سداب
 ۸۶۰- تج: دار صینی
 ۸۶۱- تج: قرفه الدار چینی
 ۸۶۲- التبخ: کسب
 ۸۶۳- تخم اهر: لسان العصفیر
 ۸۶۴- تخم پنوار: سنگسبویه
 ۸۶۵- تخم پنوار: قلب
 ۸۶۶- تخم تره تیزک: حرف
 ۸۶۷- تخم توخره: قردمانا
 ۸۶۸- تخم چکوند: سنگسبویه
 ۸۶۹- تخم ریاس: حبّ الریاس
 ۸۷۰- تخم زرداب: ثومون
 ۸۷۱- تخم سپندان: حرف
 ۸۷۲- تخم کرفس رومی: کمافیطوس
 ۸۷۳- تخم ماهی: بطارخ
 ۸۷۴- تخم مرغ: بیض
 ۸۷۵- تخم نیلوفر پیچ: حبّ النیل
 ۸۷۶- تخم وهل: ابهل
 ۸۷۷- تدر: تدرج
 ۸۷۸- تدو: بنات وردان
 ۸۷۹- تر: اخشاء البقر
 ۸۸۰- تراب القی: کنگر زد
 ۸۸۱- تراب الهالک: شک
 ۸۸۲- ترب: فجل
 ۸۸۳- تربزه: فجل
 ۸۸۴- تره خراسانی: بادروج
 دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۷۸
 ۸۸۵- تره خراسانی: بقله حامضه
 ۸۸۶- ترخانی: طرخون

- ۸۸۷- ترشک: بقله حامضه
 ۸۸۸- ترشه: حماض
 ۸۸۹- ترله بانس: قصب
 ۸۹۰- ترمرا: جرجیر
 ۸۹۱- ترنج: اترج
 ۸۹۲- ترنجان: بادرنجبویه
 ۸۹۳- تره: کراث
 ۸۹۴- تره تیزک: جرجیر
 ۸۹۵- تروم: اسطوخودوس
 ۸۹۶- تریاق کوهی: مخلصه
 ۸۹۷- تریاق: افیون
 ۸۹۸- تریاک: افیون
 ۸۹۹- تسباغه: سلحفاه
 ۹۰۰- تستر: کات
 ۹۰۱- تشمیز: بسفایج
 ۹۰۲- تفال: توبال
 ۹۰۳- تقده: کرویا
 ۹۰۴- تقرد: کرویا
 ۹۰۵- تکنکی: سام ابرص
 ۹۰۶- تکر: اسارون
 ۹۰۷- تگرگ: جلید
 ۹۰۸- تل: سمس
 ۹۰۹- تلخه پیاز: بلبوس
 ۹۱۰- تلسفی: حرف السطوح
 ۹۱۱- تلسی جنگلی: بادروج
 ۹۱۲- تلسی: شاهسفرم
 ۹۱۳- تلی: طحال
 ۹۱۴- تماثیر: سماق
 ۹۱۵- تتمم: سماق
 ۹۱۶- تمر کایس: سوسن
 ۹۱۷- تمشک: علیق
 ۹۱۸- تموش: علیق
 ۹۱۹- تنبایس: لبلاب

- ۹۲۰- تنبول: تانبول
 ۹۲۱- تنتنه: اسطوخودوس
 ۹۲۲- تنزیک: سماق
 ۹۲۳- تنکوئیس: ابن عرس
 ۹۲۴- تهور: زقوم
 ۹۲۵- التواء بر التواء: کشت بر کشت
 ۹۲۶- توانیقی: قلت
 ۹۲۷- توبالاع: سعد
 ۹۲۸- توت سه گل: علیق
 ۹۲۹- توترو: قمری
 ۹۳۰- توجره: بقله الاوجاع
 ۹۳۱- توخره: قردمانا
 ۹۳۲- تورک: بقله الحمقاء
 ۹۳۳- تورنگک: تدرج
 ۹۳۴- توز: حور
 ۹۳۵- توزانکون ناریه: حبّ البان
 ۹۳۶- توس: آزاد درخت
 ۹۳۷- توغذری: حبارا
 ۹۳۸- تولیدون: عنب الثعلب
 ۹۳۹- تومس: حاشا
 ۹۴۰- تونبری: قرع المر
 ۹۴۱- تیترا: دراج
 ۹۴۲- تیدی: جراد البر
 ۹۴۳- تیزیات: ساذج
 ۹۴۴- تیسو: پلاس
 دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوا، ص: ۱۷۹
 ۹۴۵- تیزی: بزرکتان
 ۹۴۶- تیزی: کتان
 ۹۴۷- تیل چوره: بنات وردان
 ۹۴۸- تیل چوره: بنات وردان
 ۹۴۹- تیلور: جری
 ۹۵۰- تیندوا: نمر
 ۹۵۱- تیغال: شکر تیغال

- ۹۵۲- ثادن: کبریت
- ۹۵۳- ثاقب الحجر: بسفایج
- ۹۵۴- ثفا: حرف
- ۹۵۵- ثلاثیوس: ارنب بحری
- ۹۵۶- ثلثان: عنب الثعلب
- ۹۵۷- ثلج: ثلج صینی
- ۹۵۸- ثمر بطم: حبه الخضراء
- ۹۵۹- ثمر سقر: حبه الخضراء
- ۹۶۰- ثمر: جام پهل
- ۹۶۱- ثمر الفؤاد: بلوط
- ۹۶۲- ثمره العرعر: ابهل
- ۹۶۳- ثمقولس: توتیا
- ۹۶۴- ثمن: ارز
- ۹۶۵- ثوم الكلب: اسقوردیون
- ۹۶۶- جاحوشی: جاوشیر
- ۹۶۷- جاسا اکاما: اجاص
- ۹۶۸- جال: اراک
- ۹۶۹- جام كهاس: جام كهاس
- ۹۷۰- جام خواب بک: طحلب
- ۹۷۱- جاهی: ظیان
- ۹۷۲- جاوتری: بسباسه
- ۹۷۳- جاورس هندی: ذرت
- ۹۷۴- جاوی: زعفران
- ۹۷۵- جای پهل: جوزبوا
- ۹۷۶- جبر: قنفذ
- ۹۷۷- جبلهیج: جبلهنگ
- ۹۷۸- جبلی داروان: آزاد درخت
- ۹۷۹- جدوار اندلسی: انتله
- ۹۸۰- جراد البحر: رویان
- ۹۸۱- جر المشایخ: بخور مریم
- ۹۸۲- جرامغه: دینساقوس
- ۹۸۳- جرجره: باقلا
- ۹۸۴- جرجیر الماء: قره‌العین

- ۹۸۵- جرمغانی: جنطیانا
 ۹۸۶- جره: باشق
 ۹۸۷- جریش: کرگدن
 ۹۸۸- جز: آس بری
 ۹۸۹- جزو اعظم: قنب
 ۹۹۰- جست: شبه
 ۹۹۱- جعده القنا: برسیاوشان
 ۹۹۲- جعفریه: طراشنه
 ۹۹۳- جعل: خنفسا
 ۹۹۴- جغاله: صرصر
 ۹۹۵- جغرابه: طحلب
 ۹۹۶- جغرات: لبن الحامض
 ۹۹۷- جفار: ضیع عرجا
 ۹۹۸- جگر: کبد
 ۹۹۹- جگری: ریباس
 ۱۰۰۰- جگنی: جاجب
 ۱۰۰۱- جل (معرب گل): ورد
 ۱۰۰۲- جل بک: طحلب
 ۱۰۰۳- جل بیل: کیکیج
 ۱۰۰۴- جل کنبھی: سطراطیوطس
 دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۸۰
 ۱۰۰۵- جل وزغ: طحلب
 ۱۰۰۶- جلب: جلابا
 ۱۰۰۷- جلبان ایض: خلر
 ۱۰۰۸- جلبان اسود: خلر
 ۱۰۰۹- جلبان: خلر
 ۱۰۱۰- جلبان: قرطمان
 ۱۰۱۱- جلجلان: سمس
 ۱۰۱۲- جلجلان: کزبره
 ۱۰۱۳- جلوز: بندق
 ۱۰۱۴- جماد هاری (نوع کبیر آن): بستان افروز
 ۱۰۱۵- جمال کوته: دند
 ۱۰۱۶- جماهو سلیمان: ریحان السلیمان

- ۱۰۱۷- جمسفرم: ریحان السلیمان
 ۱۰۱۸- جنتوریه: قنطوریون
 ۱۰۱۹- جندیبستر: جندبادستر
 ۱۰۲۰- جندقوقا: ذرق
 ۱۰۲۱- جنس تریاق: بادزهر
 ۱۰۲۲- جنگلی چنبیلی: ظیان
 ۱۰۲۳- جهاؤ: اثل
 ۱۰۲۴- چهار: طرفا
 ۱۰۲۵- چهارمرچه: حب النیل
 ۱۰۲۶- جهاکهار: ابقر
 ۱۰۲۷- جهینکا مچیلی: رویان
 ۱۰۲۸- جهینکر: صرصر
 ۱۰۲۹- جو برهنه: سلت
 ۱۰۳۰- جو گندم: سلت
 ۱۰۳۱- جو: شعیر
 ۱۰۳۲- جو: شعیر
 ۱۰۳۳- جواب: کامخ
 ۱۰۳۴- جوار: ذرت
 ۱۰۳۵- جواسا: بادآورد
 ۱۰۳۶- جواسا: حاج
 ۱۰۳۷- جواشیر: جواشیر
 ۱۰۳۸- جوجادو: داذی
 ۱۰۳۹- جوجه: فراخ
 ۱۰۴۰- جوده: کمافیطوس
 ۱۰۴۱- جوراوراج ناکهه: لوسیمایوس
 ۱۰۴۲- جوز الانهار: جوز القطاه
 ۱۰۴۳- جوز البری: جوز القطاه
 ۱۰۴۴- جوز الحبشه: جوز الشریک
 ۱۰۴۵- جوز القی: جوز الکوثل
 ۱۰۴۶- جوز المزج: کاکنج
 ۱۰۴۷- جوز بویا: جوز بوا
 ۱۰۴۸- جوز مات: جوز المائل
 ۱۰۴۹- جوز ماثا: جوز المائل

- ۱۰۵۰- جوزمائم: جوز المائل
 ۱۰۵۱- جوش آهن: خبث الحديد
 ۱۰۵۲- جوک: بادروج
 ۱۰۵۳- جونک: علق
 ۱۰۵۴- جوهر الصنائع: غری الجبن
 ۱۰۵۵- جوھی: ظیان
 ۱۰۵۶- جیب: لسان
 ۱۰۵۷- جیپال کوته: دند
 ۱۰۵۸- جیر: کلس
 ۱۰۵۹- جیران: غزال
 ۱۰۶۰- جیره: کمون
 ۱۰۶۱- جیسو: بیخ زرین گیاه
 ۱۰۶۲- جیک: صرصر
 ۱۰۶۳- جیکلک: جیکلک
 ۱۰۶۴- جیلام: سنکهارا
 دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۸۱
 ۱۰۶۵- جیلان: سنکهارا
 ۱۰۶۶- جین: دفلی
 ۱۰۶۷- جیوه: زیبق
 ۱۰۶۸- چاک: انفحه
 ۱۰۶۹- چاکسو: تشمیزج
 ۱۰۷۰- چاندریل: عشقه
 ۱۰۷۱- چاول: ارز
 ۱۰۷۲- چتر اخضر: قنب
 ۱۰۷۳- چچری: قراد
 ۱۰۷۴- چرا: عصفور
 ۱۰۷۵- چرایتا: قصب الذریره
 ۱۰۷۶- چرایته: قصب الذریره
 ۱۰۷۷- چربی: سمین
 ۱۰۷۸- چرز: حبارا
 ۱۰۷۹- چرغ: زمج
 ۱۰۸۰- چرک: خبز
 ۱۰۸۱- چرک: وسخ

- ۱۰۸۲- چركه: ضبع عرجا
 ۱۰۸۳- چرواشكك: صرصر
 ۱۰۸۴- چریرا: اقلیمیا
 ۱۰۸۵- چریره: اشنه
 ۱۰۸۶- چریه: عصفور
 ۱۰۸۷- چسته: انفحه
 ۱۰۸۸- چشم خروس: عین الدیک
 ۱۰۸۹- چشما: طین
 ۱۰۹۰- چشمارون: طلق
 ۱۰۹۱- چشماشاموس: طین شاموس
 ۱۰۹۲- چشمكك: تشمیزج
 ۱۰۹۳- چشموم: تشمیزج
 ۱۰۹۴- چغلا: قبیج
 ۱۰۹۵- چغندر: سلق
 ۱۰۹۶- چغوك: عصفور
 ۱۰۹۷- چكاوك: قنبره
 ۱۰۹۸- چكور: قبیج
 ۱۰۹۹- چكى بنگالی: فوفل
 ۱۱۰۰- چكى دکهنی: فوفل
 ۱۱۰۱- چكى: فوفل
 ۱۱۰۲- چلقان: حداه
 ۱۱۰۳- چمره: جلد
 ۱۱۰۴- چمكادر: خفاش
 ۱۱۰۵- چمكدرتی: خفاش
 ۱۱۰۶- چمكدلا: قلقاس
 ۱۱۰۷- چنار: دلب
 ۱۱۰۸- چند ركانت: حجر القمر
 ۱۱۰۹- چند سر: جرجیر
 ۱۱۱۰- چند سور: جرجیر
 ۱۱۱۱- چندروس: سندروس
 ۱۱۱۲- چندن: صندل
 ۱۱۱۳- چنگال: حیس
 ۱۱۱۴- چنه: حمص

- ۱۱۱۵- چهارچه: مخیض
 ۱۱۱۶- چهارا: تمر
 ۱۱۱۷- چهار: قشر
 ۱۱۱۸- چهار کری: فو
 ۱۱۱۹- چهپکلی: سام ابرص
 ۱۱۲۰- چهتک: پنستکی
 ۱۱۲۱- چهچوندرد: فاره المسک
 ۱۱۲۲- چهچوندرد: خلد
 ۱۱۲۳- چههره ریسک: صرصر
 ۱۱۲۴- چهریله: اشنه
 دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۸۲
 ۱۱۲۵- چهلکا: قشر
 ۱۱۲۶- چهوتی مائین: ثمره الاثل
 ۱۱۲۷- چهوتی الایچی: قاقله صغار
 ۱۱۲۸- چوبک: ابوقانس
 ۱۱۲۹- چوج: اراک
 ۱۱۳۰- چوچی: ضرع
 ۱۱۳۱- چوکا: حماض
 ۱۱۳۲- چوکهر: نخاله
 ۱۱۳۳- چوله: قنفذ
 ۱۱۳۴- چومک پتھر: حجر المقنطیس
 ۱۱۳۵- چوتی: نمل
 ۱۱۳۶- چونه: کلس
 ۱۱۳۷- چوهه کنی: آذان الفار
 ۱۱۳۸- چوهه: فار
 ۱۱۳۹- چیتا: یوز
 ۱۱۴۰- چیته: شیطرج
 ۱۱۴۱- چیته: فهد
 ۱۱۴۲- چیر: دیودار
 ۱۱۴۳- چیل: حداه
 ۱۱۴۴- چینابدک: بط
 ۱۱۴۵- چینی: سکر
 ۱۱۴۶- الحاء الغول: شعر الغول

۱۱۴۷- حارسوهوک: حسک

۱۱۴۸- حافظ اطفال: فریون

۱۱۴۹- حافظ الاجساد: مومیا

۱۱۵۰- حافظ الارواح: اسطوخودوس

۱۱۵۱- حافظ الاطفال: افریون

۱۱۵۲- حافظ النحل: افریون

۱۱۵۳- حافظ النحل: قرصعنه

۱۱۵۴- حالاس: افریون

۱۱۵۵- حالوما: ابوخلسا

۱۱۵۶- حامالا: مازریون

۱۱۵۷- حامالاون: حربا

۱۱۵۸- حباقا: حندقوقی

۱۱۵۹- حب البقر: کرسنه

۱۱۶۰- حب الحلوه: انیسون

۱۱۶۱- حب الدود: کرم دانه

۱۱۶۲- حب الرشاد: حرف

۱۱۶۳- حب الزلم: اسکتو

۱۱۶۴- حب السلاطین: دند

۱۱۶۵- حب العرعر: ابهل

۱۱۶۶- حب العروس: کبابه

۱۱۶۷- حب العروس: نیلوفر

۱۱۶۸- حب العصفر: قرطم

۱۱۶۹- حب الغار: غار

۱۱۷۰- حب الغراب: اذآراقی

۱۱۷۱- حب الفققد: اثلث

۱۱۷۲- حب الفهم: بلادر

۱۱۷۳- حب القلب: بلادر

۱۱۷۴- حب الکلی: اناغورس

۱۱۷۵- حب اللهو: کاکنج

۱۱۷۶- حب المنسم: حب المنسم

۱۱۷۷- حب النسل: اثلث

۱۱۷۸- حبه السوداء: تشمیزج

۱۱۷۹- حبه السوداء: شونیز

- ۱۱۸۰- حبر: مداد
- ۱۱۸۱- حبق بستانی: بستان افروز
- ۱۱۸۲- حبق نبطی: حماحم
- ۱۱۸۳- حبق: فودنج
- ۱۱۸۴- حبقا: حشیشة الزجاج
- دارونامه طبویا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبویا، ص: ۱۸۳
- ۱۱۸۵- حبل المساکین: لبلاب
- ۱۱۸۶- حبه الخضرا: بطم
- ۱۱۸۷- حبه الفقرا: قنب
- ۱۱۸۸- حبه المساکین: قنب
- ۱۱۸۹- حبیقه: حشیشة الزجاج
- ۱۱۹۰- حتوه: آذریون
- ۱۱۹۱- حجاکیوس: عشر
- ۱۱۹۲- حجر ارمنی: طین الارمنی
- ۱۱۹۳- حجر افردی: حجر الافروج
- ۱۱۹۴- حجر رخام: طین القیمولیا
- ۱۱۹۵- حجر روشنایی: مرشیشا
- ۱۱۹۶- حجر فلفل: حجر الحبشی
- ۱۱۹۷- حجر هندی: شادنج
- ۱۱۹۸- حجر: بادزهر معدنی
- ۱۱۹۹- حجر الاصم: حجر النار
- ۱۲۰۰- حجر الدم: شادنج
- ۱۲۰۱- حجر الزناد: حجر النار
- ۱۲۰۲- حجر الزریق: زنجفر
- ۱۲۰۳- حجر السم: بادزهر
- ۱۲۰۴- حجر السم: بادزهر معدنی
- ۱۲۰۵- حجر الطور: شادنج
- ۱۲۰۶- حجر المسن: سنبادج
- ۱۲۰۷- حجر النور: مرشیشا
- ۱۲۰۸- حجل: قبیج
- ۱۲۰۹- حجلا: خطاف
- ۱۲۱۰- حجوز: قنبره
- ۱۲۱۱- حدقه: اوافیوس

- ۱۲۱۲- حرام مغز: نخاع
 ۱۲۱۳- حران: مخلصه
 ۱۲۱۴- حرز الشیاطین: آطریلال
 ۱۲۱۵- حرشا: خردل
 ۱۲۱۶- حررض: اشنان
 ۱۲۱۷- حرف ابیض: حرف
 ۱۲۱۸- حرف بابلی: جرجیر
 ۱۲۱۹- حرف بابلی: حرف السطوح
 ۱۲۲۰- حرمل ابیض: حرمل
 ۱۲۲۱- حرمل: حرمل
 ۱۲۲۲- حریطه: آزاد درخت
 ۱۲۲۳- حسمی: حسل
 ۱۲۲۴- حسن لبه: حصی البان الجاوی
 ۱۲۲۵- حسن لبه: ضررو
 ۱۲۲۶- حسن یوسف: حاشیش
 ۱۲۲۷- حسیب: بقله الحمقاء
 ۱۲۲۸- حسینی: امرود
 ۱۲۲۹- حشاققل: شقاققل
 ۱۲۳۰- حشیش: قنب
 ۱۲۳۱- حشیشة الارض: آطریلال
 ۱۲۳۲- حشیشة السلحفاه: آلسن
 ۱۲۳۳- حشیشة الغافث: غافث
 ۱۲۳۴- حشیشة الفقرا: قنب
 ۱۲۳۵- حشیشة النجاه: آلسن
 ۱۲۳۶- حصاه: اقط [۸]

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)؛ متن داروخانه طبوباء؛ ص ۱۸۲

۱۱۳۶- چونه: کلس

۱۱۳۷- چوهه کنی: آذان الفار

۱۱۳۸- چوهه: فار

۱۱۳۹- چیتا: یوز

۱۱۴۰- چیته: شیطرج

۱۱۴۱- چیته: فهد

- ۱۱۴۲- چیر: دیودار
 ۱۱۴۳- چیل: حداه
 ۱۱۴۴- چینابدک: بط
 ۱۱۴۵- چینی: سکر
 ۱۱۴۶- الحاء الغول: شعر الغول
 ۱۱۴۷- حار سوهو ک: حسک
 ۱۱۴۸- حافظ اطفال: فریون
 ۱۱۴۹- حافظ الاجساد: مومیا
 ۱۱۵۰- حافظ الارواح: اسطوخودوس
 ۱۱۵۱- حافظ الاطفال: افریون
 ۱۱۵۲- حافظ النحل: افریون
 ۱۱۵۳- حافظ النحل: قرصعنه
 ۱۱۵۴- حالاس: افریون
 ۱۱۵۵- حالوما: ابو خلّسا
 ۱۱۵۶- حامالا: مازریون
 ۱۱۵۷- حامالاون: حربا
 ۱۱۵۸- حباقا: حندقوقی
 ۱۱۵۹- حب البقر: کرسنه
 ۱۱۶۰- حب الحلوه: انیسون
 ۱۱۶۱- حب الدود: کرم دانه
 ۱۱۶۲- حبّ الرشاد: حرف
 ۱۱۶۳- حبّ الزلم: اسکتو
 ۱۱۶۴- حبّ السلاطین: دند
 ۱۱۶۵- حبّ العرعر: ابهل
 ۱۱۶۶- حبّ العروس: کبابه
 ۱۱۶۷- حبّ العروس: نیلوفر
 ۱۱۶۸- حبّ العصفر: قرطم
 ۱۱۶۹- حب الغار: غار
 ۱۱۷۰- حبّ الغراب: اذآراقی
 ۱۱۷۱- حبّ الفققد: اثلق
 ۱۱۷۲- حب الفهم: بلادر
 ۱۱۷۳- حب القلب: بلادر
 ۱۱۷۴- حبّ الکلی: اناغورس

- ۱۱۷۵- حبّ اللّهُو: کاکنج
 ۱۱۷۶- حبّ المنسم: حبّ المنسم
 ۱۱۷۷- حبّ النسل: اثلق
 ۱۱۷۸- حبه السودا: تشمیزج
 ۱۱۷۹- حبه السوداء: شونیز
 ۱۱۸۰- حبر: مداد
 ۱۱۸۱- حبق بستانی: بستان افروز
 ۱۱۸۲- حبق نبطی: حماحم
 ۱۱۸۳- حبق: فودنج
 ۱۱۸۴- حبقا: حشیشة الزجاج
 دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۸۳
 ۱۱۸۵- جبل المساکین: لبلاب
 ۱۱۸۶- حبه الخضرا: بطم
 ۱۱۸۷- حبه الفقرا: قنب
 ۱۱۸۸- حبه المساکین: قنب
 ۱۱۸۹- حبیقه: حشیشة الزجاج
 ۱۱۹۰- حتوه: آذریون
 ۱۱۹۱- حجاکیوس: عشر
 ۱۱۹۲- حجر ارمنی: طین الارمنی
 ۱۱۹۳- حجر افردی: حجر الافروج
 ۱۱۹۴- حجر رخام: طین القیمولیا
 ۱۱۹۵- حجر روشنایی: مرکشیشا
 ۱۱۹۶- حجر فلفل: حجر الحبشی
 ۱۱۹۷- حجر هندی: شادنج
 ۱۱۹۸- حجر: بادزهر معدنی
 ۱۱۹۹- حجر الاصم: حجر النار
 ۱۲۰۰- حجر الدم: شادنج
 ۱۲۰۱- حجر الزناد: حجر النار
 ۱۲۰۲- حجر الزبیب: زنجفر
 ۱۲۰۳- حجر السم: بادزهر
 ۱۲۰۴- حجر السم: بادزهر معدنی
 ۱۲۰۵- حجر الطور: شادنج
 ۱۲۰۶- حجر المسن: سنبادج

- ۱۲۰۷- حجر النور: مرقشیشا
 ۱۲۰۸- حجل: قبیج
 ۱۲۰۹- حجلال: خطاف
 ۱۲۱۰- حجوز: قنبره
 ۱۲۱۱- حدقه: اوافیوس
 ۱۲۱۲- حرام مغز: نخاع
 ۱۲۱۳- حران: مخلصه
 ۱۲۱۴- حرز الشیاطین: آطریلال
 ۱۲۱۵- حرشا: خردل
 ۱۲۱۶- حرض: اشنان
 ۱۲۱۷- حرف ایض: حرف
 ۱۲۱۸- حرف بابلی: جرجیر
 ۱۲۱۹- حرف بابلی: حرف السطوح
 ۱۲۲۰- حرمل ایض: حرمل
 ۱۲۲۱- حرمل: حرمل
 ۱۲۲۲- حریطه: آزاد درخت
 ۱۲۲۳- حسمی: حسل
 ۱۲۲۴- حسن لبه: حصی البان الجاوی
 ۱۲۲۵- حسن لبه: ضرور
 ۱۲۲۶- حسن یوسف: حاشیش
 ۱۲۲۷- حسیب: بقله الحمقاء
 ۱۲۲۸- حسینی: امرود
 ۱۲۲۹- حشاققل: شقاققل
 ۱۲۳۰- حشیش: قنب
 ۱۲۳۱- حشیشة الارض: آطریلال
 ۱۲۳۲- حشیشة السلحفاه: آلسن
 ۱۲۳۳- حشیشة الغافث: غافث
 ۱۲۳۴- حشیشة الفقرا: قنب
 ۱۲۳۵- حشیشة النجاه: آلسن
 ۱۲۳۶- حصاه: اقط
 ۱۲۳۷- حفوظه: شوکران
 ۱۲۳۸- حل: ضبع عرجا
 ۱۲۳۹- حلبوب: لبلاب

- ۱۲۴۰- حلوای زلیبی: زلابیه
 ۱۲۴۱- حلوسطقاقیل: صندل
 ۱۲۴۲- حلیلوطن: فاشرا
 ۱۲۴۳- حمادرمنایا: طین الارمنی
 ۱۲۴۴- حمارقیان: هدبه
 دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۸۴
 ۱۲۴۵- حماض سه برگه: حماض
 ۱۲۴۶- حمرما: کهربا
 ۱۲۴۷- حمص گرسنی: حمص
 ۱۲۴۸- حمص الامیر: حسک
 ۱۲۴۹- حمضیض: حماض
 ۱۲۵۰- حمو الارض: خراطین
 ۱۲۵۱- حناء الغول: اَبُو خَلْسَا
 ۱۲۵۲- حیاء: طین الجزیره المصطکی
 ۱۲۵۳- حی العالم: ابرون
 ۱۲۵۴- حیوا: سفرجل
 ۱۲۵۵- حیوش: طین الجزیره المصطکی
 ۱۲۵۶- خارپشت: دلغ
 ۱۲۵۷- خارپشت: قنفذ
 ۱۲۵۸- خارخسک: حسک
 ۱۲۵۹- خارشتر: حاج
 ۱۲۶۰- خاس: خس
 ۱۲۶۱- خاص تره: جرجیر
 ۱۲۶۲- خاک رست: طین الحر
 ۱۲۶۳- خاک زمین محروثه: طین المصر
 ۱۲۶۴- خاک: تراب
 ۱۲۶۵- خاک: طین
 ۱۲۶۶- خاکستر: رماد
 ۱۲۶۷- خاکشی: خبه
 ۱۲۶۸- خاکینه: خبیص البیض
 ۱۲۶۹- خاماسوقی: خاماسوقی
 ۱۲۷۰- خامالانس: افیوس
 ۱۲۷۱- خامالاون لوفش: اشخیص

- ۱۲۷۲- خامان: کمون
- ۱۲۷۳- خامانیتوس: کمافیطوس
- ۱۲۷۴- خامشه: شیطرج
- ۱۲۷۵- خانق الکلب: اذآراقی
- ۱۲۷۶- خایه ابلیس: اکتمکت
- ۱۲۷۷- خایه ماکیان: بیض
- ۱۲۷۸- خایه گزک: رتیلا
- ۱۲۷۹- خایه گیرک: رتیلا
- ۱۲۸۰- خَتْرَق: افسنتین
- ۱۲۸۱- خجفر: قرظ
- ۱۲۸۲- خچر: بغل
- ۱۲۸۳- خر خدا: هدبه
- ۱۲۸۴- خر: حمار اهلی
- ۱۲۸۵- خره الضفادع: عدس الماء
- ۱۲۸۶- خربزه روباه: حنظل
- ۱۲۸۷- خربزه: بطیخ
- ۱۲۸۸- خربع: حرشف
- ۱۲۸۹- خرتین کامبین: قرطاس
- ۱۲۹۰- خرچنگ دریایی: سرطان بحری
- ۱۲۹۱- خرچنگ: سرطان نهری
- ۱۲۹۲- خردل بری: جرجیر
- ۱۲۹۳- خرزۀ البقر: حجر البقر
- ۱۲۹۴- خرزۀ الخمار: حجر الخمار
- ۱۲۹۵- خرزهره: حنظل
- ۱۲۹۶- خرزهره: دفلی
- ۱۲۹۷- خرس: دب
- ۱۲۹۸- خرفطان: بندا
- ۱۲۹۹- خرفه: بقله الحمقاء
- ۱۳۰۰- خرک: سکرالعشر
- ۱۳۰۱- خرک: عشر
- ۱۳۰۲- خرگوش: ارنب بری
- ۱۳۰۳- خرما: تمر
- ۱۳۰۴- خرمای سنگ اشکن: قسب

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۸۵

۱۳۰۵- خرنوب نبطی: خرنوب

۱۳۰۶- خرنوب الخنزیر: اناغورس

۱۳۰۷- خره: کسب

۱۳۰۸- خروء العصارف: اشنان

۱۳۰۹- خروک: خنفسا

۱۳۱۰- خزران: خیزران

۱۳۱۱- خزوک حمام: بنات وردان

۱۳۱۲- خس الحمار: ابو خلسا

۱۳۱۳- خس الکلب: دینساقوس

۱۳۱۴- خسک دانه: قرطم

۱۳۱۵- خشب الحیه: هلیون

۱۳۱۶- خشب الصینی: چوب چینی

۱۳۱۷- خشت: آجر

۱۳۱۸- خشخاش بحری: خشخاش مقرن

۱۳۱۹- خشخاش بحری: خشخاش مقرن

۱۳۲۰- خشک نانج: خشک نان

۱۳۲۱- خطمی کوچک: خبازی

۱۳۲۲- خف الغراب: صدف البواسیر

۱۳۲۳- خلاف بلخی: بلخیه

۱۳۲۴- خلال مامونی: اذخر

۱۳۲۵- خلال مکه: بستیاچ

۱۳۲۶- خلبانی: بارزد

۱۳۲۷- خلبه: حلبه

۱۳۲۸- خلفه: بقله الحمقاء

۱۳۲۹- خلل القیس: زاج ایض

۱۳۳۰- خمهین: خمهان

۱۳۳۱- خمر غلیظ: بن

۱۳۳۲- خمر: شراب

۱۳۳۳- خمری مرجا: کاکنج

۱۳۳۴- خمسیون: اسفیداج

۱۳۳۵- خمیر ترش: خمیر

۱۳۳۶- خمیر مایه: خمیر

- ۱۳۳۷- خنتی: خنتی
- ۱۳۳۸- خندریقون: خندریقون
- ۱۳۳۹- خنیس: حشیشة العلق
- ۱۳۴۰- خوب کلان: خبه
- ۱۳۴۱- خوبانی: مشمش
- ۱۳۴۲- خورد: ذئب
- ۱۳۴۳- خوش آب: زاج ابیض
- ۱۳۴۴- خوب: بردی
- ۱۳۴۵- خوک ره: زبذب
- ۱۳۴۶- خوک ماهی: دلفین
- ۱۳۴۷- خوک: خنزیر
- ۱۳۴۸- خون: دم
- ۱۳۴۹- خون سیاوشان: دم الاخوین
- ۱۳۵۰- خوی: عرق
- ۱۳۵۱- خیار بادرنگ: قند
- ۱۳۵۲- خیار بالنگ: قند
- ۱۳۵۳- خیار دراز: قند
- ۱۳۵۴- خیار چنبر: خیار شنبیر
- ۱۳۵۵- خیار خر: قناء الحمار
- ۱۳۵۶- خیار زه اسفند: قناء الحمار
- ۱۳۵۷- خیار زه: قناء
- ۱۳۵۸- خیر بوا: قاقله صغار
- ۱۳۵۹- خیرو: خبازی
- ۱۳۶۰- خیرو: خطمی
- ۱۳۶۱- خیز: قنفذ
- ۱۳۶۲- خینوس: شیطرج
- ۱۳۶۳- دائم الحیاه: ابرون
- ۱۳۶۴- داح: بستان افروز
- دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۸۶
- ۱۳۶۵- دار چماز: بسفایج
- ۱۳۶۶- داراشکنه: سلیمانی
- ۱۳۶۷- داربر: سودانی
- ۱۳۶۸- دارچوبه: دارهلد

- ۱۳۶۹- دارچین: سلیخه
 ۱۳۷۰- دارچینی: دارصینی
 ۱۳۷۱- دارساس: ذراریح
 ۱۳۷۲- دارکو: سودانی
 ۱۳۷۳- دارماری: بلوط
 ۱۳۷۴- دارهک: سودانی
 ۱۳۷۵- دارواش: عنم
 ۱۳۷۶- دارون: درددار
 ۱۳۷۷- داغ سوغالی: بلبوس
 ۱۳۷۸- داک: عنب
 ۱۳۷۹- داکه کاجهار: کرم
 ۱۳۸۰- دالان بزرگ: رازیانج
 ۱۳۸۱- دالی: عود
 ۱۳۸۲- دانک انزونک: دانج ابروج
 ۱۳۸۳- دانه مروا: عبشران
 ۱۳۸۴- داونه مروا: عبشران
 ۱۳۸۵- دباء: قرع
 ۱۳۸۶- دبق: سبستان
 ۱۳۸۷- دخان الضرو: رسمیلیوس
 ۱۳۸۸- درافیون: لوف
 ۱۳۸۹- دراقیطن: لوف
 ۱۳۹۰- درحسکک: ضرو
 ۱۳۹۱- درخت اترج: زرین گیاه
 ۱۳۹۲- درخت پشه: درددار
 ۱۳۹۳- درخت زکریا: سرس
 ۱۳۹۴- درخت زهرناک: عشر
 ۱۳۹۵- درخت سقز: بطم
 ۱۳۹۶- درخت سه گل: علیق الکلب
 ۱۳۹۷- درخت شانه: کنکھی
 ۱۳۹۸- درددار: درددار
 ۱۳۹۹- درمنه: شیخ
 ۱۴۰۰- درنا: کرکی
 ۱۴۰۱- درنگک: مرماطوس

- ۱۴۰۲- درینه: تودری
 ۱۴۰۳- دستنویه: درداب
 ۱۴۰۴- دسلوس: جری
 ۱۴۰۵- دسنطو: پلاسنتور
 ۱۴۰۶- دسیسه: افسنتین
 ۱۴۰۷- دفیون: فجل
 ۱۴۰۸- دل: قلب
 ۱۴۰۹- دل آشوب: اثلق
 ۱۴۱۰- دلمه: رتیلا
 ۱۴۱۱- دله: دلق
 ۱۴۱۲- دله: فنک
 ۱۴۱۳- دم: دم
 ۱۴۱۴- دم التین: دم الاخوین
 ۱۴۱۵- دم الثعبان: دم الاخوین
 ۱۴۱۶- دمیا: سیسبا
 ۱۴۱۷- دنیه: الیه
 ۱۴۱۸- دهارو: اسطوخودوس
 ۱۴۱۹- دهاک: پلاس
 ۱۴۲۰- دهتوره: جوز المائل
 ۱۴۲۱- دهماهه: دهماسا
 ۱۴۲۲- دهمشت: غار
 ۱۴۲۳- دهن عسلی: اورمالی و او مال
 ۱۴۲۴- دهنه فرنگک: دهنج
 دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۸۷
 ۱۴۲۵- دهنه مسی: زنجار
 ۱۴۲۶- دهنیه: کزبره
 ۱۴۲۷- دهوان: دخان
 ۱۴۲۸- دهونه: قیقهر
 ۱۴۲۹- دهی: لبن الحامض
 ۱۴۳۰- دهیامینون: افیون
 ۱۴۳۱- دواء الجنون: افیتیمون
 ۱۴۳۲- دواء الشعث: سلیمانی
 ۱۴۳۳- دواء الشعر: زرنیخ

- ۱۴۳۴- دواء الصدر: برسیاوشان
 ۱۴۳۵- دوالکک: اشنه
 ۱۴۳۶- دواله: اشنه
 ۱۴۳۷- دوالی: اشنه
 ۱۴۳۸- دوام: بلوط
 ۱۴۳۹- دوتیکانی: حاج
 ۱۴۴۰- دود: دخان
 ۱۴۴۱- دود الصباغین: قرمز
 ۱۴۴۲- دودهای: شقاق
 ۱۴۴۳- دوده: لبن
 ۱۴۴۴- دودیا: توتیا
 ۱۴۴۵- دوظاطیون: فقاح الکریم
 ۱۴۴۶- دورس: دریاس
 ۱۴۴۷- دوز: ملح
 ۱۴۴۸- دوشاب: دبس
 ۱۴۴۹- دوشان: ارنب بری
 ۱۴۵۰- دوغ: مخیض
 ۱۴۵۱- دونا: مرزنجوش
 ۱۴۵۲- دونقوز: خنزیر
 ۱۴۵۳- دیامنیطس: کهربا
 ۱۴۵۴- دیدرون اسایا: کرم
 ۱۴۵۵- دیرجاس: دیفروجس
 ۱۴۵۶- دیسقوریدوس اسمیلوس: شند
 ۱۴۵۷- دیسقوریدوس: قرمز
 ۱۴۵۸- دیسم: حماحم
 ۱۴۵۹- دیفروجاس: دیفروجس
 ۱۴۶۰- دیقورس: قره‌العین
 ۱۴۶۱- دیکک: ارضه
 ۱۴۶۲- دیمن: شقراق
 ۱۴۶۳- دینون: صمغ
 ۱۴۶۴- دیو اسپست صحرائی: حندقوقی
 ۱۴۶۵- دیوچه: علق
 ۱۴۶۶- دیودار: ابهل

۱۴۶۷- دیومشنگ: رعی الحمام

۱۴۶۸- ذاقنی: غار

۱۴۶۹- ذباب: سیسنبر

۱۴۷۰- ذرق: حندقوقی

۱۴۷۱- ذره: ذرت

۱۴۷۲- ذمه سفید: شب

۱۴۷۳- ذنب الخیل: اسلنج

۱۴۷۴- ذنب الفرس: ذنب الخیل

۱۴۷۵- ذو الصورتین: بیروح

۱۴۷۶- ذو ثلاثه اوراق: طریفلن

۱۴۷۷- ذو ثلاثه عناقید: طریقولیون

۱۴۷۸- ذوخم سه ۱۴۷۹- اجنحه: اثلق

۱۴۸۰- ذوخمسه اوراق: اثلق

۱۴۸۱- ذو سبعة اضلاع: لسان الحمل

۱۴۸۲- رائی: خردل

۱۴۸۳- راتینج: راتیانج

۱۴۸۴- راجپوتکه: کاکنج

۱۴۸۵- رازقی: زنبق

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۸۸

۱۴۸۶- رازمورلاک: زمور

۱۴۸۷- الرازیانج الشامی: انیسون

۱۴۸۸- رازیانه: رازیانج

۱۴۸۹- راس الهدهد: مخلصه

۱۴۹۰- راستینا: سلیمانی

۱۴۹۱- راسن بری: رند

۱۴۹۲- راسو: ابن عرس

۱۴۹۳- راقوته: ننع

۱۴۹۴- راکهه: رماد

۱۴۹۵- رال: قیقهر

۱۴۹۶- رانداروی تلخ: کماذریوس

۱۴۹۷- رانکا: رصاص

۱۴۹۸- رب: افشرج

۱۴۹۹- ربیل: افستتین

- ۱۵۰۰- رینيروس: سندروس
 ۱۵۰۱- رتکوت: برسیاوشان
 ۱۵۰۲- رتن جوت: ابو خلسا
 ۱۵۰۳- رته: بندق هندی
 ۱۵۰۴- رتیلا: فالنجیقن
 ۱۵۰۵- رجل الجراد: زرنب
 ۱۵۰۶- رجل الحمامه: ابو خلسا
 ۱۵۰۷- رجل الزاغ: رجل الغراب
 ۱۵۰۸- رجل الطیر: آطریلال
 ۱۵۰۹- رجل الغراب: آطریلال
 ۱۵۱۰- رجل الفروج: قاقلی
 ۱۵۱۱- رجه: بقله الحمقاء
 ۱۵۱۲- رخیینه: راتیانج
 ۱۵۱۳- رز: کرم
 ۱۵۱۴- رس: عشبه مغریبه
 ۱۵۱۵- رستنی نودییه: عصی الراعی
 ۱۵۱۶- رسلوس: جری
 ۱۵۱۷- رسماریتا: قسطرون
 ۱۵۱۸- رسوت: حضض هندی
 ۱۵۱۹- رشته خطائی: قطایف
 ۱۵۲۰- رشینه: راتیانج
 ۱۵۲۱- رصاص اسود محرق: آبار
 ۱۵۲۲- رعاویلا: رعی الابل
 ۱۵۲۳- رغبا: کشوث
 ۱۵۲۴- رفالس: فجل
 ۱۵۲۵- رقاع: رقعہ یمانی
 ۱۵۲۶- رکت پهپت: دفلی
 ۱۵۲۷- رمه: خبث الحديد
 ۱۵۲۸- رمینامور: قطا
 ۱۵۲۹- رندنی: انیسون
 ۱۵۳۰- رنک: مشکطرامشیع
 ۱۵۳۱- رنگ برت: دم الاخوین
 ۱۵۳۲- رنگ زعفران: احریض

۱۵۳۳- رنگ کاسه: مغنيسا

۱۵۳۴- رنگ: مشكطرامشيع

۱۵۳۵- رهاه: مخلصه

۱۵۳۶- رهج الفار: شك

۱۵۳۷- رهل: عرعر

۱۵۳۸- روئی: قطن

۱۵۳۹- روباترس: آزاد درخت

۱۵۴۰- روباه تربك: عنب الثعلب

۱۵۴۱- روباه تورك: عنب الثعلب

۱۵۴۲- روپا: فضه

۱۵۴۳- روتی: خبز

۱۵۴۴- روجه: بقر الوحش

۱۵۴۵- روده: امعا

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۸۹

۱۵۴۶- رودیون: دفلی

۱۵۴۷- روزی: اُرز

۱۵۴۸- روس: اذخر

۱۵۴۹- روس: علیق

۱۵۵۰- روشنك: شاطل

۱۵۵۱- روشنك: غوشنه

۱۵۵۲- روغن بلسان: دهن البلسان

۱۵۵۳- روغن تازه بی نمك: زبد

۱۵۵۴- روغن: دهن

۱۵۵۵- روغن: زبد

۱۵۵۶- روغن: سمن

۱۵۵۷- روفوس: فقاع

۱۵۵۸- روفونس: فقاع

۱۵۵۹- روناس: فوه

۱۵۶۰- روی توتیا: شبه

۱۵۶۱- روی سوخته: روسختج

۱۵۶۲- ریت: رمل

۱۵۶۳- ریتانج: راتیانج

۱۵۶۴- ریتته: بندق هندی

- ۱۵۶۵- ریچهه: دب
- ۱۵۶۶- ریحان کوهی: بادروج
- ۱۵۶۷- ریحان یزدی: شاهسفرم
- ۱۵۶۸- ریحان یهودی: ریحان الکافور
- ۱۵۶۹- ریحان: آس
- ۱۵۷۰- ریحان: شاهسفرم
- ۱۵۷۱- ریحان القبور: آس بری
- ۱۵۷۲- ریحان الماء: اترج
- ۱۵۷۳- ریحان النعنع: اترج
- ۱۵۷۴- ریش سمندر: حشیشة المعدن
- ۱۵۷۵- ریشاوالا: مو
- ۱۵۷۶- ریشم: ابریسَم
- ۱۵۷۷- ریشه والیا: سنبل جبلی
- ۱۵۷۸- ریق: لعاب
- ۱۵۷۹- ریگ روان: رمل
- ۱۵۸۰- ریم آهن: خبث الحديد
- ۱۵۸۱- رینکا: اثلق
- ۱۵۸۲- ریواج: ریاس
- ۱۵۸۳- ریواس: ریاس
- ۱۵۸۴- ریوند: راوند
- ۱۵۸۵- ریوند: راوند
- ۱۵۸۶- زاج اصفر: زاج اصفر
- ۱۵۸۷- زاج زرد: زاج اصفر
- ۱۵۸۸- زاج سفید: زاج ایض
- ۱۵۸۹- زاج سیاه: زاج
- ۱۵۹۰- زاج کفشگران: زاج الاساکفه
- ۱۵۹۱- زارج: امبر باریس
- ۱۵۹۲- الزاق الحجر: صمغ البلاط
- ۱۵۹۳- زاک سفید: شب
- ۱۵۹۴- زاک: زاج
- ۱۵۹۵- زب الارض: طراثیث
- ۱۵۹۶- زب الریاح: طراثیث
- ۱۵۹۷- زبان گنجشک: لسان العصافیر

- ۱۵۹۸- زبان: لسان
 ۱۵۹۹- زید: سمن
 ۱۶۰۰- زید الطری: اسفنج
 ۱۶۰۱- زبرق: عنب الثعلب
 ۱۶۰۲- زبرقون: اسفیداج
 ۱۶۰۳- زیب بری: زیب الجبل
 ۱۶۰۴- زیب بوی: حبّ الراسن
 ۱۶۰۵- زیب الجبل: حبّ الراسن
 دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوا، ص: ۱۹۰
 ۱۶۰۶- زتنکل: کیکیج
 ۱۶۰۷- زجمول: کشوث
 ۱۶۰۸- زدوار: جدوار
 ۱۶۰۹- زر: ذهب
 ۱۶۱۰- زراواش: ثمام
 ۱۶۱۱- زراوند گرد: زراوند مدحرج
 ۱۶۱۲- زردآلو: مشمش
 ۱۶۱۳- زردچوبه: عروق الصفر
 ۱۶۱۴- زردک: جزر
 ۱۶۱۵- زرشک: امبر باریس
 ۱۶۱۶- زرعاً: کمافیطوس
 ۱۶۱۷- زرنک: امبر باریس
 ۱۶۱۸- زرنیخ سفید: شک
 ۱۶۱۹- زرنیخ النوره: زرنیخ
 ۱۶۲۰- زعیدا: ارجوان
 ۱۶۲۱- زفت رطب: راتیانج
 ۱۶۲۲- زفت یابس: زمور
 ۱۶۲۳- زفلس: سیسنبر
 ۱۶۲۴- زلالف الملوک: قوطولیدون
 ۱۶۲۵- زلف عروسان: زلایف الملوک
 ۱۶۲۶- زلو: علق
 ۱۶۲۷- زمرد رنگ: قنب
 ۱۶۲۸- زمین قند: شکر قند
 ۱۶۲۹- زنبق: سوسن

۱۶۳۰- زنجبیل شامی: راسن

۱۶۳۱- زنجبیل: زنجبیل

۱۶۳۲- زنجبیل العجم: اشترغار

۱۶۳۳- زنجبیل الفارس: اشترغار

۱۶۳۴- زنجبیله: فتائل الرهبان

۱۶۳۵- زنجره: صرصر

۱۶۳۶- زند: آس بری ۹]

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)؛ متن داروخانه طبوباء؛ ص ۱۹۰

۱۶۳۷- زند: غار

۱۶۳۸- زنکله: ظلف

۱۶۳۹- زنگار: زنجار

۱۶۴۰- زنگباری: راتیانج

۱۶۴۱- زنگباری: قلفونیا

۱۶۴۲- زنگی دارو: اسقولوقندریون

۱۶۴۳- زنیان: نانخواه

۱۶۴۴- زهره الاسیوس: بارود

۱۶۴۵- زهرزمین: آزاد درخت

۱۶۴۶- زهرمه‌ره: بادزهر معدنی

۱۶۴۷- زهره: مراره

۱۶۴۸- زهک: لبأ

۱۶۴۹- زوفای مصری: زوفای یابس

۱۶۵۰- زوله: فو

۱۶۵۱- زونجی: سداب

۱۶۵۲- زیتون بنی اسرائیل: حجر الیهود

۱۶۵۳- زیتونیه: ایمارانوطالی

۱۶۵۴- زیتونیه: دروفینون

۱۶۵۵- زیر: بلبوس

۱۶۵۶- زیربای: زیرباج

۱۶۵۷- زیره رومی: انیسون

۱۶۵۸- زیره رومی: کرویا

۱۶۵۹- زیرکی: حب النیل

۱۶۶۰- زیره: کمون

- ۱۶۶۱- زینه الریاحین: بستان افروز
- ۱۶۶۲- سائر: علیق
- ۱۶۶۳- ساتر: صعتر
- ۱۶۶۴- ساتری: سداب
- ۱۶۶۵- ساج: خبز الطابق
- دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۹۱
- ۱۶۶۶- ساجی: قلی
- ۱۶۶۷- سار: زررور
- ۱۶۶۸- سارج: سودانی
- ۱۶۶۹- سار ساهوره: علیق
- ۱۶۷۰- سارسل: قنفذ
- ۱۶۷۱- ساریقون: شیخ
- ۱۶۷۲- ساس: فسافس
- ۱۶۷۳- ساطریوس: جدوار
- ۱۶۷۴- ساغیورا: قبیج
- ۱۶۷۵- ساق ترشک: بقله حامضه
- ۱۶۷۶- ساق الاسود: برسیاوشان
- ۱۶۷۷- ساق الوصیف: برسیاوشان
- ۱۶۷۸- ساک چوکه: بقله حامضه
- ۱۶۷۹- ساکوچ: شفنین الحبری
- ۱۶۸۰- ساکون: ساج
- ۱۶۸۱- سال ارمونیک: نوشادر
- ۱۶۸۲- سال: ساج
- ۱۶۸۳- سالتین اغریون: کیکج
- ۱۶۸۴- ساناحور: بادآورد
- ۱۶۸۵- سانب: حیه
- ۱۶۸۶- سانپ کی کیچلی: سلخ الحیه
- ۱۶۸۷- سانول: سداب
- ۱۶۸۸- ساهی: قنفذ
- ۱۶۸۹- سبز قبا: شقراق
- ۱۶۹۰- سبزه: قنابری
- ۱۶۹۱- سبج: سبج
- ۱۶۹۲- سبوسه: قطاف

- ۱۶۹۳- سبوقه: حاقطی
 ۱۶۹۴- سپارک: هلیون
 ۱۶۹۵- سپاری چهالیه: فوفل
 ۱۶۹۶- سپاری: فوفل
 ۱۶۹۷- سپرز: طحال
 ۱۶۹۸- سپستان: سپستان
 ۱۶۹۹- سپلا: نیلوفر
 ۱۷۰۰- سپندان: خردل
 ۱۷۰۱- سپنی: زرنب
 ۱۷۰۲- ست لوبان: رسمیلیوس
 ۱۷۰۳- ست: شند
 ۱۷۰۴- ستالی: شقاقل
 ۱۷۰۵- ستاور: شقاقل
 ۱۷۰۶- ستپون: عظم
 ۱۷۰۷- ستهوه: زنجبیل
 ۱۷۰۸- ستو: سویق
 ۱۷۰۹- ستوا (زنجبیل بی ریشه): زنجبیل
 ۱۷۱۰- الستوپری: کیکج
 ۱۷۱۱- ستلاسیوس: ارنب بحری
 ۱۷۱۲- سج: شعیر
 ۱۷۱۳- سجس افراغیه: قلب
 ۱۷۱۴- سجی: قلی
 ۱۷۱۵- سحاب البحر: اسفنج
 ۱۷۱۶- سحاوس: اسطوخودوس
 ۱۷۱۷- سخت: روسختج
 ۱۷۱۸- سخس: اذخر
 ۱۷۱۹- سخیس: اذخر
 ۱۷۲۰- سدی: بستیاچ
 ۱۷۲۱- سدیان: سلدالیون
 ۱۷۲۲- سر زردک: قيصوم
 ۱۷۲۳- سر والی: هدبه
 ۱۷۲۴- سراپیون: اسارون
 ۱۷۲۵- سرافعی: احيون

دارونامه طبوياً (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوياً، ص: ۱۹۲

- ۱۷۲۶- سرب: آبار
 ۱۷۲۷- سرب: رصاص الاسود
 ۱۷۲۸- سربن طین: لوف
 ۱۷۲۹- سرچه: عصفور
 ۱۷۳۰- سرخک: فسافس
 ۱۷۳۱- سرسر الدیك: دلیك
 ۱۷۳۲- سرسون: حرف ایض
 ۱۷۳۳- سرکرا: سکر
 ۱۷۳۴- سرکنده: قصب
 ۱۷۳۵- سرکه: خل
 ۱۷۳۶- سرکه: سکباج
 ۱۷۳۷- سرکوه: سهجنه
 ۱۷۳۸- سرگین گاو: اخشاء البقر
 ۱۷۳۹- سرگین: زبل
 ۱۷۴۰- سرم: فشاغ
 ۱۷۴۱- سرمق: قطف
 ۱۷۴۲- سرمق: مرزنجوش
 ۱۷۴۳- سرمک: قطف
 ۱۷۴۴- سرمه سفید: زرنیخ
 ۱۷۴۵- سرمه: ائمد
 ۱۷۴۶- سرمه: قطف
 ۱۷۴۷- سرو بستانی: سرو
 ۱۷۴۸- سرو بیاجبلا: عرعر
 ۱۷۴۹- سرو ثمارون: عرعر
 ۱۷۵۰- سرو کوهی: عرعر
 ۱۷۵۱- سرو نمارون: عرعر
 ۱۷۵۲- سروالی: برطانیقی
 ۱۷۵۳- سروش: آذان الفار
 ۱۷۵۴- سرون: قرن
 ۱۷۵۵- سریش: اشراس
 ۱۷۵۶- سریش: غری
 ۱۷۵۷- سریشم پنیر: غری الجبن

۱۷۵۸- سریشم ماهی: غری السمک

۱۷۵۹- سریشم: غری

۱۷۶۰- سرینه: عشبه مغریه

۱۷۶۱- سساوسسه: ارنب بری

۱۷۶۲- سعتز: آویشن بری

۱۷۶۳- سعتز: صعتر

۱۷۶۴- سفال: خزف

۱۷۶۵- سفالک: توتیا

۱۷۶۶- سفچه: ضغیوس

۱۷۶۷- سفری انبه: جام پهل

۱۷۶۸- سفید مرز: بقله یمانیه

۱۷۶۹- سفیداب یزدی: اسفیداج الجصاصین

۱۷۷۰- سفیددار: درددار

۱۷۷۱- سفیده: اسفیداج

۱۷۷۲- سفیس: سمکه الصیداء

۱۷۷۳- سقرچین: زررور

۱۷۷۴- سقر: بطم

۱۷۷۵- سقر: علك البطم

۱۷۷۶- سقلیموس: غار

۱۷۷۷- سقلینون: باریلوماین

۱۷۷۸- سقنقس: اسقنقور

۱۷۷۹- سقنقور: اسقنقور

۱۷۸۰- سقو بروی: ماهیزهرج

۱۷۸۱- سقواس: لحيه التیس

۱۷۸۲- سقونیون: شوکران

۱۷۸۳- سکرداری: عنم

۱۷۸۴- سگ آبی بلغاری: قندس

۱۷۸۵- سگ: کلب

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوا، ص: ۱۹۳

۱۷۸۶- سگسویه: سنگسویه

۱۷۸۷- سلاجیت: سلاجیت

۱۷۸۸- سلارس: میعه سائله

۱۷۸۹- سلاطم: عنب الثعلب

- ۱۷۹۰- سلین: حرشف
 ۱۷۹۱- سلدهری: کرفس
 ۱۷۹۲- سلری: کرفس
 ۱۷۹۳- سلسالیوس: نوشادر
 ۱۷۹۴- سلطان الاشجار: سرس
 ۱۷۹۵- سلطان البقول: شاهتره
 ۱۷۹۶- سلطان الجبل: صریمة الجدی
 ۱۷۹۷- سلطان الریاحین: شاهسفرم
 ۱۷۹۸- سلم: امغیلان
 ۱۷۹۹- سلمه: قطف
 ۱۸۰۰- سلواسون: زبیق
 ۱۸۰۱- سلوک: علق
 ۱۸۰۲- سلیخه: دارصینی
 ۱۸۰۳- سلیقون: اسفیداج
 ۱۸۰۴- سلینون: قره‌العین
 ۱۸۰۵- سم سمک: ماهیزهرج
 ۱۸۰۶- سماروغ: فطر
 ۱۸۰۷- سماق‌الدباغین: سماق
 ۱۸۰۸- سماق‌الدباغین: سماق
 ۱۸۰۹- سماقیل: سماق
 ۱۸۱۰- سمّ الحمار: دفلی
 ۱۸۱۱- سم الفار: شک
 ۱۸۱۲- سماهنگ: قناء الحمار
 ۱۸۱۳- سمر: امغیلان
 ۱۸۱۴- سمرنا: مر
 ۱۸۱۵- سمکه برکه: سمکه الصیداء
 ۱۸۱۶- سمکه ثول: سمکه الصیداء
 ۱۸۱۷- سمندر پهین: زبد البحر
 ۱۸۱۸- سمنطونس: کرش
 ۱۸۱۹- سمنو: نیده
 ۱۸۲۰- سمنی: نیده
 ۱۸۲۱- سمهور: اسقنقور
 ۱۸۲۲- سمونیون خمسیون: اسفیداج

- ۱۸۲۳- سمیس: فسافس
 ۱۸۲۴- سمیقا: سندیریطس
 ۱۸۲۵- سن: ذراریح
 ۱۸۲۶- سنانی: رعی الابل
 ۱۸۲۷- سنایز: املج
 ۱۸۲۸- سنبل اقلیطی: سنبل رومی
 ۱۸۲۹- سنبل کهار: شک
 ۱۸۳۰- سنبل: برسیاوشان
 ۱۸۳۱- سنبالو: اثلق
 ۱۸۳۲- سنجامیقو: قرطاس
 ۱۸۳۳- سنجد: غیرا
 ۱۸۳۴- سنجسویه: سنگسویه
 ۱۸۳۵- سندر: شربین
 ۱۸۳۶- سندر: صندر
 ۱۸۳۷- سندهی: زنجیل
 ۱۸۳۸- سنط: قرظ
 ۱۸۳۹- سنک: جنبدادستر
 ۱۸۴۰- سنکاهولی: لسان الثور
 ۱۸۴۱- سنکیره: بندال
 ۱۸۴۲- سنگ آتش زنه: حجر النار
 ۱۸۴۳- سنگ آهن ربا: حجر المقنطیس
 ۱۸۴۴- سنگ باد کوکا فیلون: اجاص
 ۱۸۴۵- سنگ بصری: توتیا
 ۱۸۴۶- سنگ جهودان: حجر الیهود
 ۱۸۴۷- سنگ چقماق: حجر النار
 ۱۸۴۸- سنگ حنا: حزاز الصخر
 ۱۸۴۹- سنگ زخم: حجر الاعرابی
 ۱۸۵۰- سنگ سبویه: قلب
 ۱۸۵۱- سنگ سر ماهی: حجر الحوت
 ۱۸۵۲- سنگ سنباده: سنبادج
 ۱۸۵۳- سنگ گچ: جبسین
 ۱۸۵۴- سنگ مرمر: حجر السطریط
- دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۹۴

- ۱۸۵۵- سنگ: حجر
- ۱۸۵۶- سنگ پشت: سلحفاه
- ۱۸۵۷- سنگ خوار: جوز القطاه
- ۱۸۵۸- سنگ خوار: قطا
- ۱۸۵۹- سنگدان: قانصه
- ۱۸۶۰- سنگ ریزه: حصاه
- ۱۸۶۱- سنگ سر ماهی: حجر السمک
- ۱۸۶۲- سنگل میش: زوفاء الرطب
- ۱۸۶۳- سنو: شو نیز
- ۱۸۶۴- سنوت: کمون
- ۱۸۶۵- سه سنبل: سیسنبر
- ۱۸۶۶- سهاکه: تنکار
- ۱۸۶۷- سهمی: دلدل
- ۱۸۶۸- سوا: شبت
- ۱۸۶۹- سواد الحکام: ساداوران
- ۱۸۷۰- سواد القضاء: ساداوران
- ۱۸۷۱- سوال: طحلب
- ۱۸۷۲- سوالی: شقاقل
- ۱۸۷۳- سود: لبن
- ۱۸۷۴- سوده: قنابری
- ۱۸۷۵- سور کادوده: لبن الخنزیر
- ۱۸۷۶- سوراچ: کالی زیری
- ۱۸۷۷- سورج: آذریون
- ۱۸۷۸- سوردن: خبه
- ۱۸۷۹- سورمور: افتمون
- ۱۸۸۰- سورنیز: خنزیر
- ۱۸۸۱- سوریا: اذخر
- ۱۸۸۲- سوس: دلفین
- ۱۸۸۳- سوسانی: سوسن
- ۱۸۸۴- سوسک: بنات وردان
- ۱۸۸۵- سوسمار: ضب
- ۱۸۸۶- سوسن آزاد: زنبق
- ۱۸۸۷- سوسن آزاد: سوسن

- ۱۸۸۸- سوسن خطائی: سوسن
 ۱۸۸۹- سوسن زرد: وج
 ۱۸۹۰- سوسن کبود: سوسن
 ۱۸۹۱- سوسن: ریحان الکافور
 ۱۸۹۲- سولونوس: عظم
 ۱۸۹۳- سومان فوسوخیوس: اسفاناخ
 ۱۸۹۴- سونا: ذهب
 ۱۸۹۵- سوناخیوس: اسفاناخ
 ۱۸۹۶- سونامکھی: مرقشیشا
 ۱۸۹۷- سوتتهه: زنجبیل
 ۱۸۹۸- سوندهی: اذخر
 ۱۸۹۹- سونف: رازیانج
 ۱۹۰۰- سونکروا: بنات وردان
 ۱۹۰۱- سونکروا: بنات وردان
 ۱۹۰۲- سوی: شبت
 ۱۹۰۳- سویلا: برنجاسف
 ۱۹۰۴- سی سنبل: سیسنبر
 ۱۹۰۵- السی: بزرکتان
 دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۹۵
 ۱۹۰۶- السی: کتان
 ۱۹۰۷- سیال لآتهی: خیارشبر
 ۱۹۰۸- سیانی: خطاف
 ۱۹۰۹- سیاه گل: کالاکوت
 ۱۹۱۰- سیاهدانه: شونیز
 ۱۹۱۱- سیب: تفاح
 ۱۹۱۲- سیپ: صدف
 ۱۹۱۳- سیتا بحریا: شیخ
 ۱۹۱۴- سیتاپهل: شریفه
 ۱۹۱۵- سیج: زقوم
 ۱۹۱۶- سیجان: فار
 ۱۹۱۷- سیخ: اشنه
 ۱۹۱۸- سیخول: قنفذ
 ۱۹۱۹- سیر صحراپی: اسقوردیون

- ۱۹۲۰- سیر: ثوم
 ۱۹۲۱- سیسبا: دمیا
 ۱۹۲۲- سیسبان: آزاد درخت
 ۱۹۲۳- سیسنبریون: حرف الماء
 ۱۹۲۴- سیسه: رصاص الاسود
 ۱۹۲۵- سیفروس: کندر
 ۱۹۲۶- سیکران: بنج
 ۱۹۲۷- سیکران: بنج
 ۱۹۲۸- سی کوه: سهجنه
 ۱۹۲۹- سیلوبان: ذبل
 ۱۹۳۰- سیم: فضه
 ۱۹۳۱- سیما: فضه
 ۱۹۳۲- سیماب: زیبق
 ۱۹۳۳- سینهل: موسلی
 ۱۹۳۴- سینه یخ: لاغیه
 ۱۹۳۵- سیندنی: درداب
 ۱۹۳۶- سینده لون: ملح هندی
 ۱۹۳۷- سیندور: اسرنج
 ۱۹۳۸- سینکبه: قرن
 ۱۹۳۹- سینکھی مچهللی: عقرب بحری
 ۱۹۴۰- سینوه: دلخ
 ۱۹۴۱- سیهک: اراقو
 ۱۹۴۲- سیهنده: زقوم
 ۱۹۴۳- سیهی: قنفذ
 ۱۹۴۴- سیوتی: نسیرین
 ۱۹۴۵- سیون: قره‌العین
 ۱۹۴۶- شابابک: برنوف
 ۱۹۴۷- شابانج: برنوف
 ۱۹۴۸- شابانک: شاهبانک
 ۱۹۴۹- شابانک: قاقلی
 ۱۹۵۰- شابیزک: لفاح
 ۱۹۵۱- شاخ حیوان: قرن
 ۱۹۵۲- شادنه: شادنج

۱۹۵۳- شارچه: عصفور

۱۹۵۴- شافه: فتائل

۱۹۵۵- شاكره: دلخ

۱۹۵۶- شال تشی: دلخ

۱۹۵۷- شالخنی: کتم

۱۹۵۸- شانج: شجره ابراهیم

۱۹۵۹- شاه‌بن: حبه الخضراء

۱۹۶۰- شاه‌بید: خلاف البلخی

۱۹۶۱- شاهترج: شاهتره

۱۹۶۲- شاهدانه بری: حبّ السمّنه

۱۹۶۳- شاهدانج: قنب

۱۹۶۴- شاهدانه: قنب

۱۹۶۵- شاه‌زیره: کرویاء

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه‌طبوباء، ص: ۱۹۶

۱۹۶۶- شاهسپرم: شاهسفرم

۱۹۶۷- شاهسفرم: ریحان

۱۹۶۸- شاه‌سینی: تنزو خطائی

۱۹۶۹- شاهلوج: اجاص

۱۹۷۰- شب انبوی: خزامی

۱۹۷۱- شب خیزک: حرف

۱۹۷۲- شب گز: فسافس

۱۹۷۳- شب العصفر: قلی

۱۹۷۴- شب‌بوی: خزامی

۱۹۷۵- شب‌بوی: خیری

۱۹۷۶- شب‌پره: خفاش

۱۹۷۷- شب‌دار: قرط

۱۹۷۸- شب‌در: حندقوقی

۱۹۷۹- شب‌در: قرط

۱۹۸۰- شب‌کنه: شوکران

۱۹۸۱- شبیه به غار: ذاقنی ویداس

۱۹۸۲- شبیه الحدید: سندیریطس

۱۹۸۳- شبیه: سیسبا

۱۹۸۴- شتارو: افسنتین

- ۱۹۸۵- شتاریه: اَبْرِیْسَم
 ۱۹۸۶- شتالنک: کعب
 ۱۹۸۷- شتر: جمل
 ۱۹۸۸- شتر مرغ: نعام
 ۱۹۸۹- شجر رستم: زراوند
 ۱۹۹۰- شجر: قیقهر
 ۱۹۹۱- شجر الضبع: اَفْتِیْمُون
 ۱۹۹۲- شجر الکافور: ریحان الکافور
 ۱۹۹۳- شجره ابراهیم: قرصعنه
 ۱۹۹۴- شجره البراغیث: غافث
 ۱۹۹۵- شجره البق: دیودار
 ۱۹۹۶- شجره البهق: قنابری
 ۱۹۹۷- شجره الجن: دیودار
 ۱۹۹۸- شجره الحره: آزاد درخت
 ۱۹۹۹- شجره الدم: شاهتره
 ۲۰۰۰- شجره العقرب: گیاه عقرب
 ۲۰۰۱- شجره القدس: قتاد
 ۲۰۰۲- شجره القدس: نوارس
 ۲۰۰۳- شجره النبی: عبهر
 ۲۰۰۴- شحم النخل: جمار
 ۲۰۰۵- شخار: قلی
 ۲۰۰۶- شراب خرمائی: نیبذ التمر
 ۲۰۰۷- شراب دوشابی: نیبذ الدبس و السیلان
 ۲۰۰۸- شراب عسلی: اونومالی
 ۲۰۰۹- شراب عسلی: نیبذ العسل
 ۲۰۱۰- شرار: زرنیخ
 ۲۰۱۱- شرفیون: قاقله
 ۲۰۱۲- شرویت: حندقوقی
 ۲۰۱۳- شریا: ایدیغون
 ۲۰۱۴- شش بندان سیاه: فاشرستین
 ۲۰۱۵- شش بندان: فاشرستین
 ۲۰۱۶- شش: ریه
 ۲۰۱۷- ششقائل: شقاقل

- ۲۰۱۸- شطبایی فلوعرین: عصبی الراعی
- ۲۰۱۹- شعر سیمون: قانصه
- ۲۰۲۰- شعر الارض: برسیاوشان
- ۲۰۲۱- شعر الجبال: برسیاوشان
- ۲۰۲۲- شعر الجن: برسیاوشان
- ۲۰۲۳- شعر الخنازیر: برسیاوشان
- ۲۰۲۴- شعر الکلاب: برسیاوشان
- ۲۰۲۵- شفتالو: خوخ
- دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۹۷
- ۲۰۲۶- شفتراک: خبه
- ۲۰۲۷- شقاقل: شقاقل
- ۲۰۲۸- شقرنک: شلیل
- ۲۰۲۹- شقلداق: زوفاء الرطب
- ۲۰۳۰- شقوشینا: قناء الحمار
- ۲۰۳۱- شقیقل: افیون
- ۲۰۳۲- شقیقل: شقاقل
- ۲۰۳۳- شکر انگور روباه: عنب الثعلب
- ۲۰۳۴- شکر تری: سکر
- ۲۰۳۵- شکر سنگ: حجر الاعرابی
- ۲۰۳۶- شکر: سکر
- ۲۰۳۷- شکرهنج: حسک
- ۲۰۳۸- شکری: خشکنجین
- ۲۰۳۹- شکم دریده: بزرقطونا
- ۲۰۴۰- شکنبه: کرش
- ۲۰۴۱- شکوربی مرین: عقرب بحری
- ۲۰۴۲- شکوفه حنا: فاغیه
- ۲۰۴۳- شکوهنج: حسک
- ۲۰۴۴- شلم بی: خبه
- ۲۰۴۵- شلیطر: ابقر
- ۲۰۴۶- شما: فطر
- ۲۰۴۷- شمار: رازیانج
- ۲۰۴۸- شمشاد: بقس
- ۲۰۴۹- شمشار: بقس

- ۲۰۵۰- شمشر: قاقله صغار
 ۲۰۵۱- شملیز: حلبه
 ۲۰۵۲- شنبلید: سورنجان
 ۲۰۵۳- شنبلیله: حلبه
 ۲۰۵۴- شنجار: ابو خلسا
 ۲۰۵۵- شنگک: لحيه التيس
 ۲۰۵۶- شنگرف: زنجفر
 ۲۰۵۷- شون: شونیز
 ۲۰۵۸- شهد کی مکھی: نحل
 ۲۰۵۹- شهد: عسل النحل
 ۲۰۶۰- شهوت انگیز: قنب
 ۲۰۶۱- شوت: شبت
 ۲۰۶۲- شود: شبت
 ۲۰۶۳- شودر: قرط
 ۲۰۶۴- شوربا: اسفیدباج
 ۲۰۶۵- شورد: قاقلی
 ۲۰۶۶- شورد: قاقلی
 ۲۰۶۷- شوره: ابقر
 ۲۰۶۸- شوره: ابقر
 ۲۰۶۹- شوره: بارود
 ۲۰۷۰- شوس تر: ظفره
 ۲۰۷۱- شوشما: قاقله
 ۲۰۷۲- شوشمر: قاقله صغار
 ۲۰۷۳- شو صرا: قيصوم
 ۲۰۷۴- شوق: سبج
 ۲۰۷۵- شوک الجمال: اشترغار
 ۲۰۷۶- شوک الجمل: رعی الابل
 ۲۰۷۷- شوکه ابراهیم: قرصعنه
 ۲۰۷۸- شوکه اعرابیه: امغیلان
 ۲۰۷۹- شوکه عربیه: شکاعی
 ۲۰۸۰- شوکه مصریه: امغیلان
 ۲۰۸۱- شوکه منتنه: غافث
 ۲۰۸۲- شوکه البیضاء: باد آورد

۲۰۸۳- شوكة البيضاء: شکاعی

۲۰۸۴- شوكة الجمال: عاقول

۲۰۸۵- شوكة العقرب: حدق

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۹۸

۲۰۸۶- شونوز: شونیز

۲۰۸۷- شیه العجوز: اشنه

۲۰۸۸- شیر آهو: لبن حمار الوحش و لبن الغزال

۲۰۸۹- شیر یز: لبن المعز

۲۰۹۰- شیر خر: لبن الاتان

۲۰۹۱- شیر خشک: شیر خشت

۲۰۹۲- شیر خوک: لبن الخنزیر

۲۰۹۳- شیر زنان: لبن النساء

۲۰۹۴- شیر شتر: لبن اللقاح

۲۰۹۵- شیر شیر: لبن الاسد

۲۰۹۶- شیر گاو: لبن بقر

۲۰۹۷- شیر گاو میش: لبن جاموس

۲۰۹۸- شیر گورخر: لبن حمار الوحش و لبن الغزال

۲۰۹۹- شیر مادیان: لبن الرماک

۲۱۰۰- شیر میش: لبن الضان

۲۱۰۱- شیر: اسد

۲۱۰۲- شیر: قعنّب

۲۱۰۳- شیر: لبن

۲۱۰۴- شیر الاغ: لبن الاتان

۲۱۰۵- شیرق: ضرّیع

۲۱۰۶- شیرهو: شلیل

۲۱۰۷- شیرین بان: سوس

۲۱۰۸- شیرین بیان: سُوس

۲۱۰۹- شیر یون: دقلی

۲۱۱۰- شیستره: فو

۲۱۱۱- شیشه: زجاج

۲۱۱۲- شین: ذباب

۲۱۱۳- شیوران: خبه

۲۱۱۴- شیون: افتمون

- ۲۱۱۵- صابون الثياب: قلو ماین
 ۲۱۱۶- صابون القاف: قلو ماین
 ۲۱۱۷- صامریوما: گیاه عقرب
 ۲۱۱۸- صبارا: صبر
 ۲۱۱۹- صبیغ ارمنی: قرمز
 ۲۱۲۰- صدیدا: ائمد
 ۲۱۲۱- صرفان: رصاص
 ۲۱۲۲- صعتر: فودنج
 ۲۱۲۳- صعتر الحمیر: حاشا
 ۲۱۲۴- صعتروس: صعتر
 ۲۱۲۵- صفالیه خاوانی: انکیز
 ۲۱۲۶- صفر: طالیقون
 ۲۱۲۷- صفراء ادوی: ثومون
 ۲۱۲۸- صقر: باشق
 ۲۱۲۹- صقصقان: عقق
 ۲۱۳۰- صمغ انجدان سیاه: حلتیت
 ۲۱۳۱- صمغ درخت کوت: کم کوت
 ۲۱۳۲- صمغ صنوبر: راتیانج
 ۲۱۳۳- صمغ عربی: امغیلان
 ۲۱۳۴- صمغ البلسان: دهن البلسان
 ۲۱۳۵- صندل حدیدی: خماهان
 ۲۱۳۶- صندل: رند [۱۰]

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)؛ متن داروخانه طبوباء؛ ص ۱۹۸

- ۲۱۳۷- صنط: امغیلان
 ۲۱۳۸- صوف الحجامین: اسفنج
 ۲۱۳۹- صیفونا: اسفنج
 ۲۱۴۰- ضربوان: ضمیران
 ۲۱۴۱- ضرْم: اسطوخودوس
 ۲۱۴۲- ضر و یمنی: حصی البان الجاوی
 ۲۱۴۳- ضر و: حبه الخضراء
 ۲۱۴۴- ضر و: ضر و
 ۲۱۴۵- ضر و افور: قرفه الدارچینی

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۱۹۹

۲۱۴۶- ضروان: ضمیران

۲۱۴۷- ضمیران: ضمیران

۲۱۴۸- ضیمو طوس: فوفل

۲۱۴۹- طحلب: طحلب

۲۱۵۰- طحلیا: طحلب

۲۱۵۱- طخا: دج

۲۱۵۲- طراغافیشا: کثیرا

۲۱۵۳- طرافافیا: کثیرا

۲۱۵۴- طرخشقوق: هندبای بری

۲۱۵۵- طرخون: ترخون

۲۱۵۶- طرخونی: طرخون

۲۱۵۷- طراغین: طراغین

۲۱۵۸- طرم: بلبوس

۲۱۵۹- طرنیه: قعنب

۲۱۶۰- طرویین: کاشم

۲۱۶۱- طریفلم اوراتم: حندقوقی

۲۱۶۲- طریفلم: حندقوقی

۲۱۶۳- طفشیقون: طفشیقون

۲۱۶۴- طفنیقون: شو کران

۲۱۶۵- طلا: ذهب

۲۱۶۶- طلح: امغیلان

۲۱۶۷- طمسائوس: ائمد

۲۱۶۸- طمطم: سماق

۲۱۶۹- طوسک: دینساقوس

۲۱۷۰- طوط: قطن

۲۱۷۱- طوطاق اغریون: حماض

۲۱۷۲- طوطه: بیغا

۲۱۷۳- طوطی: بیغا

۲۱۷۴- طوفوریوس: کماذریوس

۲۱۷۵- طیب الغریب: اذخر

۲۱۷۶- طیش باطش: علیق الکلب

۲۱۷۷- طین شامیس: طین شاموس

- ۲۱۷۸- طین مغر: مغره
- ۲۱۷۹- طین نیشابوری: طین الخراسانی
- ۲۱۸۰- طین الاکل: طین الخراسانی
- ۲۱۸۱- طین الضم: طین الاصفر
- ۲۱۸۲- طین الکیموس: طین الجزیره المصطکی
- ۲۱۸۳- طین المأکول: طین الخراسانی
- ۲۱۸۴- ظفر القط: قلو ماین
- ۲۱۸۵- عاشق الشجر: لبلاب
- ۲۱۸۶- عاقر شمعا: اَبُو خَلْسَا
- ۲۱۸۷- عاقول: حاج
- ۲۱۸۸- عامتنا: حرف السطوح
- ۲۱۸۹- عبرانی باورق: اسفیداج
- ۲۱۹۰- عبروس: پروانی
- ۲۱۹۱- عجین: خمیر
- ۲۱۹۲- عدسی: طفشیل
- ۲۱۹۳- عرا: طرفا
- ۲۱۹۴- عرائس النيل: نیلوفر
- ۲۱۹۵- عرایس النيل: بشنین
- ۲۱۹۶- عرایس النيل: نیلوفر
- ۲۱۹۷- عربان صراد اللیل: صرصر
- ۲۱۹۸- عرش نما: قنب
- ۲۱۹۹- عرصمودون: قرظ
- ۲۲۰۰- عرعار: ابهل
- ۲۲۰۱- عرعر: ابهل
- ۲۲۰۲- عرفج: بکمون
- ۲۲۰۳- عرق: قسب
- ۲۲۰۴- عرق الجبال: مومیا
- ۲۲۰۵- عرق السوس: سوس
- دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۰۰
- ۲۲۰۶- عرق العروس: طلق
- ۲۲۰۷- عرق الکافور: زرنباد
- ۲۲۰۸- عرق الکافور: زرنباد
- ۲۲۰۹- عرقیه: فاخته

- ۲۲۱۰- عروسک پس پرده: کاکنج
 ۲۲۱۱- عسجد: ذهب
 ۲۲۱۲- عسل داود: الومالی
 ۲۲۱۳- عسل داوود: اورمالی و او مال
 ۲۲۱۴- عشار: عشر
 ۲۲۱۵- عشبہ مکرمه: ایمارانوطالی
 ۲۲۱۶- عشبۃ العجول: طراشنه
 ۲۲۱۷- عشبۃ النار: عشبہ مغریه
 ۲۲۱۸- عشروش: ارنب بحری
 ۲۲۱۹- عشروش: ارنب بحری
 ۲۲۲۰- عشقه: لبالب
 ۲۲۲۱- عصاب: شیطرج
 ۲۲۲۲- عصاره ریوند: غوتاغنا
 ۲۲۲۳- عصاره لحيه التيس: لحيه التيس
 ۲۲۲۴- عصاره: افشرح
 ۲۲۲۵- عصب الخرفع: قطن
 ۲۲۲۶- عصفربری: بادآورد
 ۲۲۲۷- عصنات: امغیلان
 ۲۲۲۸- عصی الدب: قطلب
 ۲۲۲۹- عصیر: افشرح
 ۲۲۳۰- عطارا: کراث
 ۲۲۳۱- عفصیح: بلوط
 ۲۲۳۲- عفعف: امغیلان
 ۲۲۳۳- عقاب: نوشادر
 ۲۲۳۴- عقاراسوسانی: ایرسا
 ۲۲۳۵- عقیان: ذهب
 ۲۲۳۶- عکر الزيت: زیتار
 ۲۲۳۷- عکه: عقق
 ۲۲۳۸- عکوب: حرشف
 ۲۲۳۹- علاجاره: عقق
 ۲۲۴۰- علجان: قراح
 ۲۲۴۱- علف: امغیلان
 ۲۲۴۲- علفک داغ: ظفره

- ۲۲۴۳- علقما: فراسیون
 ۲۲۴۴- علك رومی: مصطکی
 ۲۲۴۵- علوی: صبر
 ۲۲۴۶- علیجن: فودنج
 ۲۲۴۷- علیق: لبلاب
 ۲۲۴۸- عماد: آس
 ۲۲۴۹- غب الثعلب مجنن: غب الثعلب
 ۲۲۵۰- غب الثعلب: کاک ماجهی
 ۲۲۵۱- عزروت: انزروت
 ۲۲۵۲- عنصل: اسقیل
 ۲۲۵۳- عنصلان: اسقیل
 ۲۲۵۴- عنقر: مرزنجوش
 ۲۲۵۵- عوام هالم: جرجیر
 ۲۲۵۶- عود بلسان: بلسان
 ۲۲۵۷- عود البرق: دارشیشعان
 ۲۲۵۸- عود الحمیر: فاوانیا
 ۲۲۵۹- عود الریح: آرغیس
 ۲۲۶۰- عود الریح: آرغیس
 ۲۲۶۱- عود الریح: فاوانیا
 ۲۲۶۲- عود الصلیب: فاوانیا
 ۲۲۶۳- عود العطاس: سعوط
 ۲۲۶۴- عود الوج: وج
 ۲۲۶۵- عین البقر: اجاص
 دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۰۱
 ۲۲۶۶- غاب: کعب
 ۲۲۶۷- غابانک: شاهبانک
 ۲۲۶۸- غار: رند
 ۲۲۶۹- غار الاسکندرانی: ذاقنی الاسکندرانی
 ۲۲۷۰- غاز باغی: رجل الغراب
 ۲۲۷۱- غازایاغی: آطریلال
 ۲۲۷۲- غاسول: ابوقانس
 ۲۲۷۳- غاسول: اشنان
 ۲۲۷۴- غبار آسیا: قضاغه

- ۲۲۷۵- غرب: امغیلان
 ۲۲۷۶- غرساوس: ارنب بری
 ۲۲۷۷- غرغات: خولنجان
 ۲۲۷۸- غرنیواس: قرنفل
 ۲۲۷۹- غلیواج: حداه
 ۲۲۸۰- غمامه: اسفنج
 ۲۲۸۱- غملول: قنابری
 ۲۲۸۲- غنچه خرما: کفری
 ۲۲۸۳- غوتاغبنا: کم کوت
 ۲۲۸۴- غوره خرما: بلح
 ۲۲۸۵- غوره خرما: بسر
 ۲۲۸۶- غوره: حصرم
 ۲۲۸۷- غوقوطیه: طلق
 ۲۲۸۸- غیم: اسفنج
 ۲۲۸۹- الف عالیج: فاشرا
 ۲۲۹۰- فاتره: کزبره
 ۲۲۹۱- فاخره: فاغره
 ۲۲۹۲- فادرونی: کرویا
 ۲۲۹۳- فارسطاریون: رعی الحمام
 ۲۲۹۴- فارغه: فاغره
 ۲۲۹۵- فارفوخیا: حشیشة الداخس
 ۲۲۹۶- فاس: اندروصارون
 ۲۲۹۷- فاسا: قطا
 ۲۲۹۸- فاشار: فاشرا
 ۲۲۹۹- فاشرا: عنب الحیه
 ۲۳۰۰- فاشرستین: فاشرستین
 ۲۳۰۱- فاغوس: شیطرج
 ۲۳۰۲- فافس: بطیخ
 ۲۳۰۳- فافیوس: افیمیدون
 ۲۳۰۴- فافیوس الحدقی: افیوس
 ۲۳۰۵- فاقیر: بردی
 ۲۳۰۶- فالنجیطس: فالنجیقن
 ۲۳۰۷- فالی بورس: فالبرنس

۲۳۰۸- فاوانیا: عود الصلیب

۲۳۰۹- فتح جشما: طلق

۲۳۱۰- فجل بری: افیوس

۲۳۱۱- فخر: نسر

۲۳۱۲- فرایون: اقحوان

۲۳۱۳- فراسین: فراسیون

۲۳۱۴- فراسینا: کراث

۲۳۱۵- فراسیون: کراث

۲۳۱۶- فرافیون: اشترغار

۲۳۱۷- فربهی: سمین

۲۳۱۸- فریون: افریون

۲۳۱۹- فرح: خرم

۲۳۲۰- فرساطیس: زرنیخ

۲۳۲۱- فرشه: لبا

۲۳۲۲- فرفخ: بقله الحمقاء

۲۳۲۳- فرفور: صدف الفرفریر

۲۳۲۴- فرفور: طیهور

۲۳۲۵- فریران: غوتاغنا

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۰۲

۲۳۲۶- فرفیرو: بنفسج

۲۳۲۷- فرفیون: افریون

۲۳۲۸- فرنگی: اناغالس

۲۳۲۹- فرنی: مهلبیه

۲۳۳۰- فروسیمون: ارنب بری

۲۳۳۱- فریغلیون: کبابه

۲۳۳۲- فریقه: حلبه

۲۳۳۳- فریکک: فراخ

۲۳۳۴- فسلیون: بزرقطونا

۲۳۳۵- فشا: اقحوان

۲۳۳۶- فشاشیش: ضرور

۲۳۳۷- فطر اسالیون: فطر اسالیون

۲۳۳۸- فطریاتا: فطر

۲۳۳۹- فطیلامج: فاط

- ۲۳۴۰- فعالا: فجل
 ۲۳۴۱- فقاح اذخِر: اذخِر
 ۲۳۴۲- فقلوطا: کراث
 ۲۳۴۳- فقولیون: حنا
 ۲۳۴۴- فقومیلاس: اجاص
 ۲۳۴۵- فلاارمیانا: طین الارمنی
 ۲۳۴۶- فلاغاسامس: طین شاموس
 ۲۳۴۷- فلاماوس: قصب
 ۲۳۴۸- فلفل دراز: دارفلفل
 ۲۳۴۹- فلفل کوهی: اثلق
 ۲۳۵۰- فلک تاز: قنب
 ۲۳۵۱- فله: لبا
 ۲۳۵۲- فلوربقا: صندل
 ۲۳۵۳- فلوفونیا: قرع
 ۲۳۵۴- فلوماین: باریلوماین
 ۲۳۵۵- فلوماین: شجره ابی مالک
 ۲۳۵۶- فلون: طلق
 ۲۳۵۷- فلیه: فودنج
 ۲۳۵۸- فناغیوس: کشت بر کشت
 ۲۳۵۹- فنجریون: فنجیون
 ۲۳۶۰- فنجنگشت: اثلق
 ۲۳۶۱- فندق هندی: رته
 ۲۳۶۲- فندق: فندق
 ۲۳۶۳- فنیضیتراس: قرفه الدارچینی
 ۲۳۶۴- فنیفس اغریون: قرطم
 ۲۳۶۵- فنیفس: قرطم
 ۲۳۶۶- فهلوی: مشکطرامشیع
 ۲۳۶۷- فو: لسان الثور
 ۲۳۶۸- فوتنج: فودنج
 ۲۳۶۹- فودنج جلی: پونه کوهی
 ۲۳۷۰- فودنج: پونه
 ۲۳۷۱- فوریون: عاقرقرا
 ۲۳۷۲- فوریون: کزبره

۲۳۷۳- فوضوقس: ضرو

۲۳۷۴- فوطینوس: فرفیون

۲۳۷۵- فوفلا: فوفل

۲۳۷۶- فوقمینون: صمغ

۲۳۷۷- فول: باقلا

۲۳۷۸- فول: باقلا

۲۳۷۹- فوله: فو

۲۳۸۰- فولیون: جُعدَه

۲۳۸۱- فونیاثا: فودنج

۲۳۸۲- فوه الصبغ: عروق الصباغین

۲۳۸۳- فوهق: قنابری

۲۳۸۴- فیجن: سداب

۲۳۸۵- فیرفیطوسنین: قرفه الدارچینی

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۰۳

۲۳۸۶- فیفایفا: اقحوان

۲۳۸۷- فیکراوالیا: صبر

۲۳۸۸- فیل گوش: فیلجوش

۲۳۸۹- فیل گوش: لوف

۲۳۹۰- فیلا: فودنج

۲۳۹۱- فیلاطازیون: اوفیموبداس

۲۳۹۲- فیلان: نمر

۲۳۹۳- فینطوس: زنجار

۲۳۹۴- قاباطیقی: قاطانیقی

۲۳۹۵- قاییش: قصب

۲۳۹۶- قاتل ابیه: بداشقان

۲۳۹۷- قاتل ابیه: قطلب

۲۳۹۸- قاتل بنفسه: افریون

۲۳۹۹- قاتل الذئب: خاتق الذئب

۲۴۰۰- قاتل الکلب: اذآراقی

۲۴۰۱- قاتل الکلب: خاتق الکلب

۲۴۰۲- قاتل النمر: خاتق النمر

۲۴۰۳- قادرس: شربین

۲۴۰۴- قادوت: سویق

- ۲۴۰۵- قارا: مصل
- ۲۴۰۶- قاریبجه: نمل
- ۲۴۰۷- قارچ: فطر
- ۲۴۰۸- قارنی باروق: بزرقطونا
- ۲۴۰۹- قاره: دب
- ۲۴۱۰- قاروا: کرویا
- ۲۴۱۱- قاریون: کبریت
- ۲۴۱۲- قاز: اوز
- ۲۴۱۳- قازوارز: غاز
- ۲۴۱۴- قاسنی: بارزد
- ۲۴۱۵- قاطر: زاج المقطر
- ۲۴۱۶- قاطر الدم: دم الاخوین
- ۲۴۱۷- قاقالیا: بقله الاوجاع
- ۲۴۱۸- قاقله زنجی: قاقله
- ۲۴۱۹- قاقله کبار: قاقله
- ۲۴۲۰- قاقله ذکر: قاقله
- ۲۴۲۱- قاقله صغار: قاقله
- ۲۴۲۲- قالاس: قصب الذریره
- ۲۴۲۳- قالامن: قصب
- ۲۴۲۴- قالامینی: فودنج نهری
- ۲۴۲۵- قاموز: صمغ
- ۲۴۲۶- قبا: قنابری
- ۲۴۲۷- قبار: کبر
- ۲۴۲۸- قبارس: کبر
- ۲۴۲۹- قباریش: کبر
- ۲۴۳۰- قباق: قرع
- ۲۴۳۱- قبروس: شمع
- ۲۴۳۲- قسباباری: زنجفر
- ۲۴۳۳- قبل: شعر
- ۲۴۳۴- قبیطه: ناطف
- ۲۴۳۵- قتیل الرعد: سمانی
- ۲۴۳۶- قجی: خردل
- ۲۴۳۷- قدومه گلکون: تودری

۲۴۳۸- قدومه: تودری

۲۴۳۹- قدیلیا: اقلیمیا

۲۴۴۰- قراء: قرع

۲۴۴۱- قراحوش: عقاب

۲۴۴۲- قراطارخ: شحرور

۲۴۴۳- قراقروت: رخبین

۲۴۴۴- قراقروط: مصل

۲۴۴۵- قرانیا: زقال

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۰۴

۲۴۴۶- قرباغه: ضفدع

۲۴۴۷- قرباغه: ضفدع

۲۴۴۸- قرحاو: عشق

۲۴۴۹- قرد امومن: حرف

۲۴۵۰- قرد: قراد

۲۴۵۱- قردا مؤمن: حرف الماء

۲۴۵۲- قردامون: قردمانا

۲۴۵۳- قردمانی: قردمانا

۲۴۵۴- قرسطون: قفر الیهود

۲۴۵۵- قرطمان: هرطمان

۲۴۵۶- قرظ: امغیلان

۲۴۵۷- قرغات: خولنجان

۲۴۵۸- قرفلون: قرنفل

۲۴۵۹- قرفه الطیب: سلیخه

۲۴۶۰- قرقاس: فنک

۲۴۶۱- قرقاط اوده اسپنه: قراطاط

۲۴۶۲- قرقاول: تدرج

۲۴۶۳- قرقرون: سعد

۲۴۶۴- قرقومغما: قرقومغما

۲۴۶۵- قرقلانقوج: خطاف

۲۴۶۶- قرن البحر: کهربا

۲۴۶۷- قرنفل شامی: زهره

۲۴۶۸- قرنفلیه: زهره

۲۴۶۹- قرنفلیه: قرنفل شامی

- ۲۴۷۰- قرنفل: قرنفل
 ۲۴۷۱- قرنه: قرن
 ۲۴۷۲- قنوس: عرعر
 ۲۴۷۳- قنوه: هر نوه
 ۲۴۷۴- قروسوقیون: اریقون
 ۲۴۷۵- قروط: اقط
 ۲۴۷۶- قرونا: قرع
 ۲۴۷۷- قریض: انجره
 ۲۴۷۸- قریطون: طین الاقريطس
 ۲۴۷۹- قز: ابریسیم
 ۲۴۸۰- قزل: ذهب
 ۲۴۸۱- قساق: لحيه التيس
 ۲۴۸۲- قسارت: لحيه التيس
 ۲۴۸۳- قس الكلاب: غاغالس
 ۲۴۸۴- قسبک: قسب
 ۲۴۸۵- قست: رطبه
 ۲۴۸۶- قسحروطوقون: قسطرون
 ۲۴۸۷- قسطس: قسط
 ۲۴۸۸- قسميهور: ضبع عرجا
 ۲۴۸۹- قسوس: دبق
 ۲۴۹۰- قسوس: لبلاب
 ۲۴۹۱- قسوس: لحيه التيس
 ۲۴۹۲- قسوسی: فنجیون
 ۲۴۹۳- قشنا: قسط
 ۲۴۹۴- قصاديسما: قصب الذريره
 ۲۴۹۵- قصاص: خلر
 ۲۴۹۶- قصب بری: دوايا اغريا
 ۲۴۹۷- قصب بوا: قصب الذريره
 ۲۴۹۸- قصب جیلی: دوايا اغريا
 ۲۴۹۹- قصبه: تودری
 ۲۵۰۰- قضاغه: قضاغه
 ۲۵۰۱- قطریل: سراج القطرب
 ۲۵۰۲- قطوس: آس

۲۵۰۳- قطولی: قوطولیدون

۲۵۰۴- قطیداوس: قاقله

۲۵۰۵- قطیف ضمیج: بق

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۰۵

۲۵۰۶- قفد: قنغد

۲۵۰۷- قفر: قرمز

۲۵۰۸- قفر: مقل

۲۵۰۹- قفطا: قطف

۲۵۱۰- قفطارغان: فاشرا

۲۵۱۱- قلاح: قاقلی

۲۵۱۲- قلاقل: قلقل

۲۵۱۳- قلام کرمان: قاقلی

۲۵۱۴- قلب النخل: جمار

۲۵۱۵- قلتا: قلت

۲۵۱۶- قلقاسی: قلقاس

۲۵۱۷- قلقدیس: زاج

۲۵۱۸- قلقطار: زاج

۲۵۱۹- قلقفون: علك البطم

۲۵۲۰- قلقلان: قلقل

۲۵۲۱- قلقنت: زاج

۲۵۲۲- قلقند: زاج

۲۵۲۳- قلقونیا: راتیانج

۲۵۲۴- قلوب الدجیح: الجاص

۲۵۲۵- قلو غیطون: صنوبر

۲۵۲۶- قلو فیا: قرع

۲۵۲۷- قلو ه: کلیه

۲۵۲۸- قلیا: قلی

۲۵۲۹- قلی الصباغین: قلی

۲۵۳۰- قماشیر: کماشیر

۲۵۳۱- قملول: قنابری

۲۵۳۲- قنا: عنب الثعلب

۲۵۳۳- قنا: قصب

۲۵۳۴- قنابس: قنب

- ۲۵۳۵- قنابوس: قنب
- ۲۵۳۶- قناد: عنب الثعلب
- ۲۵۳۷- قنطه: سیسبا
- ۲۵۳۸- قنالیون: کاشم
- ۲۵۳۹- قناوشق: اشق
- ۲۵۴۰- قنیرا: قنب
- ۲۵۴۱- قند: فانید
- ۲۵۴۲- قندرون: علك البطم
- ۲۵۴۳- قندول: دارشیشعان
- ۲۵۴۴- قنطادرس: قرطم
- ۲۵۴۵- قنطس: فطر
- ۲۵۴۶- قنطوریون دقیق: قنطوریون صغیر
- ۲۵۴۷- قنطوریون طرمقون: قنطوریون صغیر
- ۲۵۴۸- قنطوریون طولیطون: قنطوریون صغیر
- ۲۵۴۹- قنطوریون طوماغا: قنطوریون کبیر
- ۲۵۵۰- قنطوریون غلیظ: قنطوریون کبیر
- ۲۵۵۱- قنه: بارزد
- ۲۵۵۲- قهوه: بن
- ۲۵۵۳- قوابوس: باقلا
- ۲۵۵۴- قوت البریه: بلسکی
- ۲۵۵۵- قودونیا میلا: سفرجل
- ۲۵۵۶- قوریون: هوفاریقون
- ۲۵۵۷- قوزقون: غراب
- ۲۵۵۸- قوش اوذی: عنب الثعلب
- ۲۵۵۹- قوش اوزمی: عنب الثعلب
- ۲۵۶۰- قوش اوزومی: عنب الثعلب
- ۲۵۶۱- قوشنا: قسط
- ۲۵۶۲- قوف: حجر الریحی
- ۲۵۶۳- قوماروس: قنفذ
- ۲۵۶۴- القولیس: عسل النحل
- ۲۵۶۵- قوماریس: قطلب
- دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۰۶
- ۲۵۶۶- قوماورس: قطلب

- ۲۵۶۷- قومیا: قثاء
 ۲۵۶۸- قونیون: شوکران
 ۲۵۶۹- قویثرا: طباق
 ۲۵۷۰- قیاسوسی: شاهتره
 ۲۵۷۱- قیوپیرون: کندر
 ۲۵۷۲- قیتره: کزیره
 ۲۵۷۳- فیسمونه اسطافیوس اغریا: زیب الجبل
 ۲۵۷۴- قیسی: مشمش
 ۲۵۷۵- قیطس: آس
 ۲۵۷۶- قیطس: آس
 ۲۵۷۷- قیفهیمالون: قنابری
 ۲۵۷۸- قیقس: کفری
 ۲۵۷۹- قیموطمشور: قثاء
 ۲۵۸۰- کائی: طحلب
 ۲۵۸۱- کابیش: خلد
 ۲۵۸۲- کاج: صنوبر
 ۲۵۸۳- کاجر: جزر
 ۲۵۸۴- کاجره: قرطم
 ۲۵۸۵- کاجیره: احریض
 ۲۵۸۶- کادوده: لبن بقر
 ۲۵۸۷- کارتته: عنکبوت
 ۲۵۸۸- کارتته: عنکبوت
 ۲۵۸۹- کاردوالی: کفری
 ۲۵۹۰- کارریک: مخلصه
 ۲۵۹۱- کارینه: قنبره
 ۲۵۹۲- کازیره: قرطم
 ۲۵۹۳- کاسا: ارنب بحری
 ۲۵۹۴- کاسا: ارنب بحری
 ۲۵۹۵- کاسات: قوطولیدون
 ۲۵۹۶- کاسه چینی: غضار الصینی
 ۲۵۹۷- کاسر الحجر: حب القلت
 ۲۵۹۸- کاسر الحجر: قلب
 ۲۵۹۹- کاسکینه: شقراق

- ۲۶۰۰- کاسنی بری: هندبای بری
- ۲۶۰۱- کاسنی: هندبا
- ۲۶۰۲- کاسه شکنک: شقراق
- ۲۶۰۳- کاش: لصیقی
- ۲۶۰۴- کاغذ: قرطاس
- ۲۶۰۵- کافشه: قرطم
- ۲۶۰۶- کافور ریاحی: کافور
- ۲۶۰۷- کافور قیصوری: کافور
- ۲۶۰۸- کافور موتی: کافور
- ۲۶۰۹- کاک چنگی: آطریلال
- ۲۶۱۰- کاک ماجهی: عنب الثعلب
- ۲۶۱۱- کاک: کعک
- ۲۶۱۲- کاکسر: قاقلی
- ۲۶۱۳- کاکل: قاقلی
- ۲۶۱۴- کاکنه: کاکنج
- ۲۶۱۵- کاکول: شقاقل
- ۲۶۱۶- کال دم ارمانک: قصب الذریره
- ۲۶۱۷- کالالون: ملح اسود
- ۲۶۱۸- کالاناک: اسود سالتج
- ۲۶۱۹- کالوسک: باقلا
- ۲۶۲۰- کالی جهانپ: برسیاوشان
- ۲۶۲۱- کامه: کامخ
- ۲۶۲۲- کانپهل: دارشیشعان
- ۲۶۲۳- کاندرا: اشق
- ۲۶۲۴- کاندده: اسقیل
- ۲۶۲۵- کاه: تین
- دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۰۷
- ۲۶۲۶- کاهو: خس
- ۲۶۲۷- کای پهل: دارشیشعان
- ۲۶۲۸- کای: بقر
- ۲۶۲۹- کباب چینی: کبابه
- ۲۶۳۰- کباب: شواء
- ۲۶۳۱- کبابه دهن شکافته: فاغره

- ۲۶۳۲- کبابه دهن گشاد: فاغره
 ۲۶۳۳- کبر: عنب الحیه
 ۲۶۳۴- کبریت احمر: زنجفر
 ۲۶۳۵- کبریتا: کبریت
 ۲۶۳۶- کبریت الدخان: نوشادر [۱۱]

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)؛ متن داروخانه طبوباء؛ ص ۲۰۷

- ۲۶۳۷- کبک دری: دج
 ۲۶۳۸- کبک: قبیج
 ۲۶۳۹- کبلیان: قانصه
 ۲۶۴۰- کبوتر: حمام
 ۲۶۴۱- کبوتر: حمام
 ۲۶۴۲- کیشا حمرا: کرم
 ۲۶۴۳- کپور: کهربا
 ۲۶۴۴- کت پاپره: شاهتره
 ۲۶۴۵- کت: قسط
 ۲۶۴۶- کتانی: قنب
 ۲۶۴۷- کتیکن: حدق
 ۲۶۴۸- کتیل: کویت
 ۲۶۴۹- کتیلا: قنییل
 ۲۶۵۰- کتکهحوره: اربع و اربعین
 ۲۶۵۱- کتنبأ: فاشرا
 ۲۶۵۲- کته: قسط
 ۲۶۵۳- کته: کلب
 ۲۶۵۴- کتهه: کات
 ۲۶۵۵- کتیرا: کثیرا
 ۲۶۵۶- کثیر الارجل: بسفایج
 ۲۶۵۷- کثیر الركب: شکاعی
 ۲۶۵۸- کثیر المنافع: خطمی
 ۲۶۵۹- کثیر الوجود: تهکار
 ۲۶۶۰- کثیرة الاضلاع: لسان الحمل
 ۲۶۶۱- کج: فیل
 ۲۶۶۲- کجه ماهی: دلفین

۲۶۶۳- کجی: بلوطی

۲۶۶۴- کجی: ماغز

۲۶۶۵- کجیت: انجره

۲۶۶۶- کچری تلخ: قنّاء الحمار

۲۶۶۷- کچری: درداب

۲۶۶۸- کچکره: ذبیل

۲۶۶۹- کچکره: ذبیل

۲۶۷۰- کچله: اذآراقی

۲۶۷۱- کچهوا: سلحفاه

۲۶۷۲- کچو: قلقاس

۲۶۷۳- کچور: زرنباد

۲۶۷۴- کچوله: اذآراقی

۲۶۷۵- کچومن: کاکنج

۲۶۷۶- کچیا مچهلّی: جری

۲۶۷۷- کحل اصفهانی: ائمد

۲۶۷۸- کحل جلا: ائمد

۲۶۷۹- کحل سلیمانی: ائمد

۲۶۸۰- کحل فارسی: انزروت

۲۶۸۱- کحل کرمانی: انزروت

۲۶۸۲- کحل: ائمد

۲۶۸۳- کحلا: اَبُو خَلْسا

۲۶۸۴- کحلا: لساه

۲۶۸۵- کحیلا: اَبُو خَلْسا

دارونامه طبویا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبویا، ص: ۲۰۸

۲۶۸۶- کد: نسر

۲۶۸۷- کدر: کاذی

۲۶۸۸- کدرو: انزروت

۲۶۸۹- کده پرنه: حندقوقی

۲۶۹۰- کدهه: حمار اهلی

۲۶۹۱- کدهی کادودهه: لبن الاتان

۲۶۹۲- کدو هرکیله: رخمه

۲۶۹۳- کدو: قرع

۲۶۹۴- کدوی تلخ: قرع المر

- ۲۶۹۵- کدوی رومی: دباء
 ۲۶۹۶- کر: قرطم
 ۲۶۹۷- کرئی: دلخ
 ۲۶۹۸- کراث: خرنوب
 ۲۶۹۹- کراکر: شقراق
 ۲۷۰۰- کراوی: کرویا
 ۲۷۰۱- کراویا: کرویا
 ۲۷۰۲- کریز: قثاء الحمار
 ۲۷۰۳- کریون: قنطوریون صغیر
 ۲۷۰۴- کرییر: دفلی
 ۲۷۰۵- کرت ساگر گهلوله: اکتیمکت
 ۲۷۰۶- کرتان: اسفیداج
 ۲۷۰۷- کرتویس: رجل الغراب
 ۲۷۰۸- کرج: کلوی
 ۲۷۰۹- کرجا: برسیاوشان
 ۲۷۱۰- کرجیل: زعرور
 ۲۷۱۱- کرجن: شربین
 ۲۷۱۲- کرچک هندی: دند
 ۲۷۱۳- کرچک: خروع
 ۲۷۱۴- کردناک: کردناج
 ۲۷۱۵- کرده موم: قاقله
 ۲۷۱۶- کرسب: کرفس
 ۲۷۱۷- کرسف: قطن
 ۲۷۱۸- کرطیسا: قرطاس
 ۲۷۱۹- کرفس صخری: فطر اسالیون
 ۲۷۲۰- کرفس کوهی: فطر اسالیون
 ۲۷۲۱- کرفس ماقدونی: فطر اسالیون
 ۲۷۲۲- کرفس الماء: قره‌العین
 ۲۷۲۳- کرفش: کرفس
 ۲۷۲۴- کرفشا: کرفس
 ۲۷۲۵- کرفشاد: قره‌العین
 ۲۷۲۶- کرک جرواش: ثیل
 ۲۷۲۷- کرک: کرگدن

- ۲۷۲۸- کرکار: اقحوان
 ۲۷۲۹- کرکت: حربا
 ۲۷۳۰- کرکس: نسر
 ۲۷۳۱- کرکم: زعفران
 ۲۷۳۲- کرکیش: اقحوان
 ۲۷۳۳- کرلنفسا: آس
 ۲۷۳۴- کرم ابریشم: دود الحریر
 ۲۷۳۵- کرم ایوب: میسنون
 ۲۷۳۶- کرم خاکی: خراطین
 ۲۷۳۷- کرم درخت کاج: دود خشب الصنوبر
 ۲۷۳۸- کرم دشتی: فاشرا
 ۲۷۳۹- کرم رنگ: قرمز
 ۲۷۴۰- کرم رنگریزان: قرمز
 ۲۷۴۱- کرم سبزه: دود البقل
 ۲۷۴۲- کرم شب تاب: حجاب
 ۲۷۴۳- کرماله: خیارشبر
 ۲۷۴۴- کرمانی: شاهسفرم
 ۲۷۴۵- کرمة البیضا: فاشرا
 ۲۷۴۶- کرمس: فضه
 ۲۷۴۷- کرمی: قثاء الحمار
 ۲۷۴۸- کرمین: درداب
 ۲۷۴۹- کرمینون: کمون
 ۲۷۵۰- کرن پات: اظفار الجن
 ۲۷۵۱- کرنا: نارنج
 ۲۷۵۲- کرنباد: کرویا
 ۲۷۵۳- کرنب الماء: نیلوفر
 ۲۷۵۴- کرنج: اُرز
 ۲۷۵۵- کرنج: اکتمکت
 ۲۷۵۶- کرنجوه: اکتمکت
 ۲۷۵۷- کرنند: سنبادج
 ۲۷۵۸- کرنشأ: کمافیطوس
 ۲۷۵۹- کرنفاد: کرویا

دارونامه طبویا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبویا، ص: ۲۰۹

- ۲۷۶۰- کرنی: قنفذ
 ۲۷۶۱- کرنیکول: خنزیر
 ۲۷۶۲- کرواله: خیارشبر
 ۲۷۶۳- کروش الغنم: افرییون
 ۲۷۶۴- کروفس: حور
 ۲۷۶۵- کرویای دشتی: قردمانا
 ۲۷۶۶- کرویبه: کروییا
 ۲۷۶۷- کریله: کریلا
 ۲۷۶۸- کریون: قنطوریون
 ۲۷۶۹- کزبره البثر: برسیاوشان
 ۲۷۷۰- کزبرنا: کزبره
 ۲۷۷۱- کزر: جزر
 ۲۷۷۲- کژدم: عقرب
 ۲۷۷۳- کسب: حنظل
 ۲۷۷۴- کسبنه کابیج: قرطم
 ۲۷۷۵- کست: قسط
 ۲۷۷۶- کسته: عصی الراعی
 ۲۷۷۷- کستوری: زبد البحر
 ۲۷۷۸- کستوری: مسک
 ۲۷۷۹- کستی: کاک ماجهی
 ۲۷۸۰- کسرانی: اسل
 ۲۷۸۱- کسم کاپهول: احریض
 ۲۷۸۲- کسمه: خبز الطابون
 ۲۷۸۳- کسنالکله: سلیمانی
 ۲۷۸۴- کسنک: کرسنه
 ۲۷۸۵- کسنین: حشیشة الزجاج
 ۲۷۸۶- کسوتی: حجر المحکک
 ۲۷۸۷- کسیس: زاج اصفر
 ۲۷۸۸- کسیس: زاج الاساکفه
 ۲۷۸۹- کشته: ند
 ۲۷۹۰- کشف: سلحفاه
 ۲۷۹۱- کشک: اقط
 ۲۷۹۲- کشمش کاولیا: دبق

۲۷۹۳- کشمش: قشمش

۲۷۹۴- کشمورین: کشوٹ

۲۷۹۵- کشن: کرسنه

۲۷۹۶- کشنو: کسب

۲۷۹۷- کشنی: قرطم

۲۷۹۸- کشنی: کرسنه

۲۷۹۹- کشوٹا: کشوٹ

۲۸۰۰- کشیه: اجاص

۲۸۰۱- کف آبگینه: مسحوقونیا

۲۸۰۲- کف بوره: زبد البورق

۲۸۰۳- کف دریا: زبد البحر

۲۸۰۴- کف عایشه: جرجیر

۲۸۰۵- کف عایشه: کف المریم

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوا، ص: ۲۱۰

۲۸۰۶- کف الدابه: حزنبل

۲۸۰۷- کف العقاب: قاطینقی

۲۸۰۸- کف الکلف: بداشقان

۲۸۰۹- کف النسر: اسقولوقندریون

۲۸۱۰- کف النسر: حزنبل

۲۸۱۱- کفتار: ضبع عرجا

۲۸۱۲- کفشک: ظلف

۲۸۱۳- ککج: خردل

۲۸۱۴- ککرونده: کمافیطوس

۲۸۱۵- ککروهن: قطف

۲۸۱۶- ککری: دجاج

۲۸۱۷- ککری: قثاء

۲۸۱۸- ککن بهیر: حواصل

۲۸۱۹- ککیلک: قبیج

۲۸۲۰- کلاج دارو: اذآراقی

۲۸۲۱- کلاجن: خولنجان

۲۸۲۲- کلاغ سیاه: غراب

۲۸۲۳- کلبانی: اشق

۲۸۲۴- کلتهه: قلت

- ۲۸۲۵- کلتھی: حبّ القلت
- ۲۸۲۶- کلخ: اشق
- ۲۸۲۷- کلز: مغاث هندی
- ۲۸۲۸- کلغه: حماحم
- ۲۸۲۹- کلکلیک: صعتر
- ۲۸۳۰- کلم رومی: قنیبط
- ۲۸۳۱- کلم گرد: قنیبط
- ۲۸۳۲- کلنج: اندروطالیس
- ۲۸۳۳- کلنگ: کرکی
- ۲۸۳۴- کله: روس
- ۲۸۳۵- کلھاری: خاتق الکلب
- ۲۸۳۶- کلوف: قرنفل
- ۲۸۳۷- کلونجی: شونیز
- ۲۸۳۸- کلیا: کرش
- ۲۸۳۹- کلیا کھارا: تالمکھارا
- ۲۸۴۰- کلیجا: کبد
- ۲۸۴۱- کلیجن: خولنجان
- ۲۸۴۲- کلیسربزه: سوس
- ۲۸۴۳- کلیسربزه: سُوس
- ۲۸۴۴- کلیک: دلیک
- ۲۸۴۵- کم رنگ: قرمز
- ۲۸۴۶- کم کوت: کم کوت
- ۲۸۴۷- کمادریوس: ککرونده
- ۲۸۴۸- کمالیون: فرفیون
- ۲۸۴۹- کماہ: حلتیت
- ۲۸۵۰- کماہ: قزاح
- ۲۸۵۱- کمثری چینی: کمثری حامض
- ۲۸۵۲- کمر کوت: غوتاغنا
- ۲۸۵۳- کمر نکه: کمرک
- ۲۸۵۴- کمکام: حصی البان الجاوی
- ۲۸۵۵- کملاون: کاشم
- ۲۸۵۶- کمنبوس: کم کوت
- ۲۸۵۷- کمه: قزاح

- ۲۸۵۸- کمون رومی: کرویا
 ۲۸۵۹- کمون ملوکی: نانخواه
 ۲۸۶۰- کمون الحلو: انیسون
 ۲۸۶۱- کمیداس: کماذریوس
 ۲۸۶۲- کمیله: قنبیل
 ۲۸۶۳- کنار: سدر
 ۲۸۶۴- کنب: قنب
 ۲۸۶۵- کنتو: خروع
 دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوا، ص: ۲۱۱
 ۲۸۶۶- کنتول: اذخر
 ۲۸۶۷- کنجاره: کسب
 ۲۸۶۸- کنجد: سمس
 ۲۸۶۹- کنجده: انزروت
 ۲۸۷۰- کنچن: ذهب
 ۲۸۷۱- کندبیل: اذخر
 ۲۸۷۲- کندری: اسقیل
 ۲۸۷۳- کندشه: کندس
 ۲۸۷۴- کندل: سکینج
 ۲۸۷۵- کندمار: قيصوم
 ۲۸۷۶- کنده بهروزه: بارزد
 ۲۸۷۷- کندهک: کبریت
 ۲۸۷۸- کندهیس: اذخر
 ۲۸۷۹- کندوره: سکر
 ۲۸۸۰- کنکنی: دخن
 ۲۸۸۱- کنکهی: مشط الغول
 ۲۸۸۲- کنگر آبی: قره‌العین
 ۲۸۸۳- کنگر سفید: بادآورد
 ۲۸۸۴- کنگر: حرشف
 ۲۸۸۵- کنگر: حصاه
 ۲۸۸۶- کنگری: کنگر زد
 ۲۸۸۷- کنه: قراد
 ۲۸۸۸- کنهان: کنهان
 ۲۸۸۹- کنهیاوپت دیوژی: خطاف

- ۲۸۹۰- کنی: قراد
 ۲۸۹۱- کنیر: دفلی
 ۲۸۹۲- کهال: جلد
 ۲۸۹۳- کهاند: سکر
 ۲۸۹۴- کهبانا: فاوانیا
 ۲۸۹۵- کهبنا: فاوانیا
 ۲۸۹۶- کهپریه: توتیا
 ۲۸۹۷- کهتمل: فسافس
 ۲۸۹۸- کهجور: بلوطی
 ۲۸۹۹- کهجور: تمر
 ۲۹۰۰- کهر: ظلف
 ۲۹۰۱- کهریا: سندروس
 ۲۹۰۲- کهرهمه: ارنب بری
 ۲۹۰۳- کهروله: خنفسا
 ۲۹۰۴- کهری متی: طین القیمولیا
 ۲۹۰۵- کهزک: جرجیر
 ۲۹۰۶- کهساری: خلر
 ۲۹۰۷- کهلا: قلی
 ۲۹۰۸- کهلی: کسب
 ۲۹۰۹- کهنکالی: بسفایج
 ۲۹۱۰- کهنکچی: عین الدییک
 ۲۹۱۱- کهوپره: فوفل
 ۲۹۱۲- کهورا: فرس
 ۲۹۱۳- کهوری کادودهه: لبن الرماک
 ۲۹۱۴- کهوس: خرמוש
 ۲۹۱۵- کهوس: یربوع
 ۲۹۱۶- کهی: دم الاخوین
 ۲۹۱۷- کهی: سمن
 ۲۹۱۸- کهیرا: قثد
 ۲۹۱۹- کهیکوار: صبر
 ۲۹۲۰- کهیونی: حب الکلی
 ۲۹۲۱- کوئین: نیلوفر
 ۲۹۲۲- کوارچکنه: قلقل

- ۲۹۲۳- کوبل: فوفل
- ۲۹۲۴- کوپر گیسو: کراث
- ۲۹۲۵- کوتاکنبا: غوتاغنبا
- دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۱۲
- ۲۹۲۶- کوتاکنبا: کم کوت
- ۲۹۲۷- کوتهمیر: کزیره
- ۲۹۲۸- کوخلن: ائمد
- ۲۹۲۹- کور گیاه: اذخر
- ۲۹۳۰- کور: مقل
- ۲۹۳۱- کورار: فراسیون
- ۲۹۳۲- کورتره: جرجیر
- ۲۹۳۳- کورک: کبر
- ۲۹۳۴- کورکوره: حداه
- ۲۹۳۵- کوریه: عصفور
- ۲۹۳۶- کوز مائل: جوز المائل
- ۲۹۳۷- کوشاد: جنطیانا
- ۲۹۳۸- کوشت: حنظل
- ۲۹۳۹- کوشنه: قسط
- ۲۹۴۰- کوشیر: جاوشیر
- ۲۹۴۱- کوقفری: فار
- ۲۹۴۲- کوکب شاموس: طین شاموس
- ۲۹۴۳- کوکب الارض: طلق
- ۲۹۴۴- کوکب الارض: طین شاموس
- ۲۹۴۵- کوکنار: خشخاش
- ۲۹۴۶- کوکنی (نوع صغیر آن): بستان افروز
- ۲۹۴۷- کوکها ازعا: طلق
- ۲۹۴۸- کوکهره: حسک
- ۲۹۴۹- کوکو: عجه
- ۲۹۵۰- کوکو: فاخته
- ۲۹۵۱- کوکوا بر سر: قثد
- ۲۹۵۲- کول مرچ: فلفل
- ۲۹۵۳- کولر: جمیز
- ۲۹۵۴- کوله پر: انجدان

- ۲۹۵۵- کوله پر: حلتیت
 ۲۹۵۶- کولوغورس: مری
 ۲۹۵۷- کومه: کامخ
 ۲۹۵۸- کون: قتاد
 ۲۹۵۹- کونج: کرکی
 ۲۹۶۰- کوند: صمغ
 ۲۹۶۱- کوندل: بردی
 ۲۹۶۲- کونکلوس: لوف
 ۲۹۶۳- کونیان کرو: خلر
 ۲۹۶۴- کوه: ضب
 ۲۹۶۵- کوهان: کنهان
 ۲۹۶۶- کوه کوک: دج
 ۲۹۶۷- کوی: ورل
 ۲۹۶۸- کویتهه: اخشاء البقر
 ۲۹۶۹- کویج: زعرور
 ۲۹۷۰- کی: حواصل
 ۲۹۷۱- کی: قرد
 ۲۹۷۲- کیا: مصطکی
 ۲۹۷۳- کیت: خبث الحديد
 ۲۹۷۴- کیچوه: خراطین
 ۲۹۷۵- کیده: عقاب
 ۲۹۷۶- کیرجک: بنج
 ۲۹۷۷- کیرجک: بنج
 ۲۹۷۸- کیرو: طین الاحمر
 ۲۹۷۹- کیرو: مغره
 ۲۹۸۰- کیسر: زعفران
 ۲۹۸۱- کیک ولرش: حشیشة البراغیث
 ۲۹۸۲- کیکر: امغیلان
 ۲۹۸۳- کیکر: جرجیر
 ۲۹۸۴- کیکر: قرظ
 ۲۹۸۵- کیکرا: سرطان نهری
 دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۱۳
 ۲۹۸۶- کیل دارو: سرخس

- ۲۹۸۷- کیل: زعرور
 ۲۹۸۸- کیلک: غنم
 ۲۹۸۹- کیندا: کرگدن
 ۲۹۹۰- کیه: مصطکی
 ۲۹۹۱- کیهون: حنطه
 ۲۹۹۲- کیورا: کاذی
 ۲۹۹۳- گاه کوهی: ایل
 ۲۹۹۴- گاه مکه: اذخر
 ۲۹۹۵- گاو ماده: بقر
 ۲۹۹۶- گاودانه: کرسنه
 ۲۹۹۷- گاوزبان: لسان الثور
 ۲۹۹۸- گاومشنگ: رعی الحمام
 ۲۹۹۹- گاو میش: جاموس
 ۳۰۰۰- گاو میش: جاموس
 ۳۰۰۱- گاوی اسپرز: اسقولوقندریون
 ۳۰۰۲- گر: سکر
 ۳۰۰۳- گراز: خنزیر
 ۳۰۰۴- گرانیس: باقلا
 ۳۰۰۵- گربه دشتی: اذخر
 ۳۰۰۶- گربه: سنور
 ۳۰۰۷- گرد آسیا: غبارالرحمی
 ۳۰۰۸- گرده: کلیه
 ۳۰۰۹- گرگ: ذئب
 ۳۰۱۰- گرم سرکه: دود الخل
 ۳۰۱۱- گرما: عظم
 ۳۰۱۲- گره‌های ریشه گیاهی: اسکتو
 ۳۰۱۳- گز: اثل
 ۳۰۱۴- گز: طرفا
 ۳۰۱۵- گزبار: ثمره الاثل
 ۳۰۱۶- گزبار: ثمره الطرفا
 ۳۰۱۷- گزمازج: ثمره الطرفا
 ۳۰۱۸- گزنه دشتی: اذخر
 ۳۰۱۹- گزنه: انجره

۳۰۲۰- گشنیز کوهی: مخلصه

۳۰۲۱- گشنیز: کزبره

۳۰۲۲- گل ارمنی: طین الارمنی

۳۰۲۳- گل آفتاب پرست: آذریون

۳۰۲۴- گل انار صد برگ: جلنار

۳۰۲۵- گل انار نر: جلنار

۳۰۲۶- گل انول: سیسبان

۳۰۲۷- گل پر: کاشم

۳۰۲۸- گل حلوا: بستان افروز

۳۰۲۹- گل خنق: احریض

۳۰۳۰- گل خوش نظر: مجنح

۳۰۳۱- گل رای بیل: رازقی

۳۰۳۲- گل رعنا زیبا: ورد الحماق

۳۰۳۳- گل زرد نسرين: ورد اصفر

۳۰۳۴- گل سرخ: ورد احمر بستانی

۳۰۳۵- گل سرشوی: طین الفارسی

۳۰۳۶- گل سفید: طین شاموس

۳۰۳۷- گل شکری: جلنجین

۳۰۳۸- گل شیرازی: طین الفارسی

۳۰۳۹- گل عاشقان: زرین گیاه

۳۰۴۰- گل عنبرین: نسرين

۳۰۴۱- گل قحبه: ورد الحماق

۳۰۴۲- گل کافشه: احریض

۳۰۴۳- گل کنول: کلهار

۳۰۴۴- گل مشکین: نسرين

۳۰۴۵- گل یوسف: بستان افروز

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۱۴

۳۰۴۶- گلابی: امرود

۳۰۴۷- گلخنک: بطم

۳۰۴۸- گلخنک: حبه الخضراء

۳۰۴۹- گل سرخ یزدی: طین الاحمر

۳۰۵۰- گل سرخ: ورد

۳۰۵۱- گلنار: جلنار

- ۳۰۵۲- گلنار: عنم
 ۳۰۵۳- گنجشک: عصفور
 ۳۰۵۴- گندم مکه: عکنه
 ۳۰۵۵- گندم: حنطه
 ۳۰۵۶- گندنا: قيصوم
 ۳۰۵۷- گندنا: کراث
 ۳۰۵۸- گهورا: فرس
 ۳۰۵۹- گوار: کراث
 ۳۰۶۰- گوخر: حزاء بری
 ۳۰۶۱- گورخر: حمار الوحش
 ۳۰۶۲- گوزن گیاه: کوسنبل
 ۳۰۶۳- گوزن: ایل
 ۳۰۶۴- گوسپند: ضان
 ۳۰۶۵- گوسفند: ضان
 ۳۰۶۶- گوسفند: لبن الضان
 ۳۰۶۷- گوشت: لحم
 ۳۰۶۸- گوگرد: کبریت
 ۳۰۶۹- گوگل: مقل
 ۳۰۷۰- گون: کثیرا
 ۳۰۷۱- گیاه آبگینه: حشیشه الزجاج
 ۳۰۷۲- گیاه دوقس: حشیشه البراغیث
 ۳۰۷۳- گیاه عقرب: صامریوما
 ۳۰۷۴- گیاه قیصر: اکلیل الملک
 ۳۰۷۵- لائی: انزروت
 ۳۰۷۶- لاجورد: لازورد
 ۳۰۷۷- لارکی: خرنوب
 ۳۰۷۸- لاعوسی: ارنب بری
 ۳۰۷۹- لاک: لک
 ۳۰۸۰- لاک پشت: سلحفاه
 ۳۰۸۱- لاکهه: لک
 ۳۰۸۲- لال: لعل
 ۳۰۸۳- لال ساک: عصی الراعی
 ۳۰۸۴- لاورس: غار

۳۰۸۵- لای سرکه: دردی الخل

۳۰۸۶- لای: دردی

۳۰۸۷- لب النخل: جمار

۳۰۸۸- لبان: حصی البان الجاوی

۳۰۸۹- لبان: ضرو

۳۰۹۰- لبانه مغربیه: فریون

۳۰۹۱- لیلیس فرسن: قلب

۳۰۹۲- لبن: آجر

۳۰۹۳- لبن البلسان: دهن البلسان

۳۰۹۴- لبن الخشخاش: افیون

۳۰۹۵- لبن السوداء: افریون

۳۰۹۶- لبنی: میعه سائله

۳۰۹۷- لتوره: شقراق

۳۰۹۸- لجالو: صامریوما

۳۰۹۹- لحاح: اشترغار

۳۱۰۰- لركیماس: زعفران

۳۱۰۱- لرنیا: بقله الحمقاء

۳۱۰۲- لزاق الذهب: اشق

۳۱۰۳- لزاق الرخام: صمغ البلاط

۳۱۰۴- لزموش: صعتر

۳۱۰۵- لسان البحر: سیسبا

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۱۵

۳۱۰۶- لسوره: سبستان

۳۱۰۷- لسوفلاء: صمغ البلاط

۳۱۰۸- لطوس: میسن

۳۱۰۹- لعل معبری: قیقهر

۳۱۱۰- لكك: قنبره

۳۱۱۱- لكرى: عود

۳۱۱۲- لكك لكك: لق لق

۳۱۱۳- لهسن: ثوم

۳۱۱۴- لهو: دم

۳۱۱۵- لوا: سلوی

۳۱۱۶- لوا: قطا

- ۳۱۱۷- لوتن کهیر: قثد
 ۳۱۱۸- لور: رخبین
 ۳۱۱۹- لوزالحلو: لوز
 ۳۱۲۰- لوسوس: میسن
 ۳۱۲۱- لوطس سکرار: حندقوقی
 ۳۱۲۲- لوطوس اغریوس: حندقوقی
 ۳۱۲۳- لوف کبیر: لوف
 ۳۱۲۴- لوف: قنطوریون
 ۳۱۲۵- لوف الجعد: فیلجوش
 ۳۱۲۶- لوف الحیه: فیلجوش
 ۳۱۲۷- لوف الحیه: لوف
 ۳۱۲۸- لوف العقد: فیلجوش
 ۳۱۲۹- لوفای خرد: قنطوریون صغیر
 ۳۱۳۰- لوفای کبیر: قنطوریون کبیر
 ۳۱۳۱- لوفطیون: کماشیر
 ۳۱۳۲- لوفینیقی: بادآورد
 ۳۱۳۳- لوفیون: کمتری
 ۳۱۳۴- لوقاقینس: فالنجیقن
 ۳۱۳۵- لول: لول: بژ
 ۳۱۳۶- لون: ملح [۱۲]

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)؛ متن داروخانه طبوا؛ ص ۲۱۵

- ۳۱۳۷- لونک: قرنفل
 ۳۱۳۸- لوه: تدرج
 ۳۱۳۹- لوهه کاکوه: خبث الحدید
 ۳۱۴۰- لوهه: حدید
 ۳۱۴۱- لیانون: کندر
 ۳۱۴۲- لیبدیون: شیطرج
 ۳۱۴۳- لیدوخورس: مرداسنج
 ۳۱۴۴- لیفدیون: شیطرج
 ۳۱۴۵- لیفستیقون ساسالی: کاشم
 ۳۱۴۶- لیفطروس: فار
 ۳۱۴۷- لیفطیغون: کاشم

- ۳۱۴۸- لیل: بژ
 ۳۱۴۹- لیمودارو: وشیح
 ۳۱۵۰- لیمون: قطف بحری
 ۳۱۵۱- لیمونیه ماله: اترج
 ۳۱۵۲- لیمونیه ماله: اترج
 ۳۱۵۳- لینوسنطور: پلاسنطور
 ۳۱۵۴- الم: دخن
 ۳۱۵۵- ماء الجمه: آب کمه
 ۳۱۵۶- ماء الزجاج: مسحوقونیا
 ۳۱۵۷- ماء العسل: مالیقراطن
 ۳۱۵۸- ماء التون: ماء التون
 ۳۱۵۹- ماترنک: سام ابرص
 ۳۱۶۰- ماچه کول: حردون
 ۳۱۶۱- مادروپیتیم: فراسیون
 ۳۱۶۲- ماده سگ آبی: قضاغه
 ۳۱۶۳- مار دارو: فاشرا
 ۳۱۶۴- مار درخت: تودری
 ۳۱۶۵- مار: حیه
 ۳۱۶۶- مارثون: رازیانج
 ۳۱۶۷- مارچوبه: هلیون
 ۳۱۶۸- مارسیسقا: اترج
 ۳۱۶۹- مارقشیشا: مرقشیشا
 ۳۱۷۰- مارماهی: جری
 ۳۱۷۱- مارماهی: مار ماهیج
 ۳۱۷۲- مازو: عفص
 ۳۱۷۳- مازوپهل: عفص
 ۳۱۷۴- مازوج: مازو
 ۳۱۷۵- ماس: لحم
 ۳۱۷۶- الماس: ماس
 ۳۱۷۷- ماست: لبن الحامض
 ۳۱۷۸- ماستواء چچکی: کییکج
 ۳۱۷۹- ماسه: رمل

دارونامه طبویا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبویا، ص: ۲۱۶

- ۳۱۸۰- ماش دار: کمافیطوس
 ۳۱۸۱- ماغافون: سکینج
 ۳۱۸۲- ماکهه: کرسنه
 ۳۱۸۳- مال مالی: حردون
 ۳۱۸۴- مالکی: مالک الحزین
 ۳۱۸۵- المالی: سام ابرص
 ۳۱۸۶- مالی: عسل النحل
 ۳۱۸۷- مالی: عسل النحل
 ۳۱۸۸- مالیطرنا: زاج الاساکفه
 ۳۱۸۹- ماموق: قطن
 ۳۱۹۰- مامیثا سرخ: ارغامونی
 ۳۱۹۱- مانداری تلخ: کماذریوس
 ۳۱۹۲- ماه فرفین: جدوار
 ۳۱۹۳- ماه فروین: جدوار
 ۳۱۹۴- ماهی بینی دراز: دلفین
 ۳۱۹۵- ماهی رویان: رویان
 ۳۱۹۶- ماهی زهره: ماهیزهرج
 ۳۱۹۷- ماهی میک: رویان
 ۳۱۹۸- ماهی: سمک
 ۳۱۹۹- ماهیانہ: صحناه
 ۳۲۰۰- ماوا: خمیر
 ۳۲۰۱- مبدکه ماله: اترج
 ۳۲۰۲- مبدکه ماله: اترج
 ۳۲۰۳- مبدوس: قنابری
 ۳۲۰۴- مبری الکلب: آلسن
 ۳۲۰۵- متأذی به آتش: قسطرون
 ۳۲۰۶- متر کابلی: خلر
 ۳۲۰۷- متر: کرسنه
 ۳۲۰۸- متک: اترج
 ۳۲۰۹- متکه: اترج
 ۳۲۱۰- متی: طین
 ۳۲۱۱- مثلث: سنبوسه
 ۳۲۱۲- مجتری: افسنتین

- ۳۲۱۳- مچهر: بق
- ۳۲۱۴- مچهلئ: سمك
- ۳۲۱۵- محاجم: مخلصه
- ۳۲۱۶- محروث: اشترغار
- ۳۲۱۷- محروث: انجدان
- ۳۲۱۸- محموده: سقمونیا
- ۳۲۱۹- مخاطه: سبستان
- ۳۲۲۰- مخاطیا: سبستان
- ۳۲۲۱- مخلب العقاب الابيض: اسطراغاليس
- ۳۲۲۲- مدار: عشر
- ۳۲۲۳- مده: عسل النحل
- ۳۲۲۴- مر سیسا اغریا: آس بری
- ۳۲۲۵- مرابله: عنب الثعلب
- دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۱۷
- ۳۲۲۶- مراتیا: هوم المجوس
- ۳۲۲۷- مرادکبا: مر
- ۳۲۲۸- مرارات: مراره
- ۳۲۲۹- مراره: زهره
- ۳۲۳۰- مراس: ئافسیا
- ۳۲۳۱- مرایر: مراره
- ۳۲۳۲- مربافلن: حزنبیل
- ۳۲۳۳- مرتی: سوس
- ۳۲۳۴- مرتی: سُوس
- ۳۲۳۵- مرجان: مرجان
- ۳۲۳۶- مرچ: فلفل
- ۳۲۳۷- مرچایی: حب النیل
- ۳۲۳۸- مردار اغاجی: عنب الدب
- ۳۲۳۹- مردارخوار: رخمه
- ۳۲۴۰- مرداسنج: آبار
- ۳۲۴۱- مرداسنگ: مرداسنج
- ۳۲۴۲- مردآهنگ: مرداسنج
- ۳۲۴۳- مرزنگوش: مرزنجوش
- ۳۲۴۴- مرسا ایمارس: آس

- ۳۲۴۵- مرسلون: دارصینی
 ۳۲۴۶- مرسنین: آس
 ۳۲۴۷- مرعز: مرعزی
 ۳۲۴۸- مرعزی: مرعزی
 ۳۲۴۹- مرغ خانگی: دجاج
 ۳۲۵۰- مرغ سلیمانی: هدهد
 ۳۲۵۱- مرغ: دواب
 ۳۲۵۲- مرغابی: اوز
 ۳۲۵۳- مرغی کا اندا: بیض
 ۳۲۵۴- مرغی: دجاج
 ۳۲۵۵- مرفوران: عشرق
 ۳۲۵۶- مرقد: افیون
 ۳۲۵۷- مرقد: جوز المائل
 ۳۲۵۸- مرک: غزال
 ۳۲۵۹- مرکب: مداد
 ۳۲۶۰- مرگ موش عملی: دیک بر دیک
 ۳۲۶۱- مرگ موش کانی: شک
 ۳۲۶۲- مرماحوز: لسان الثور
 ۳۲۶۳- مرو آزاد: مرمازاد
 ۳۲۶۴- مرو تلخ: مرماهوس
 ۳۲۶۵- مرو سفید: مرماهوس
 ۳۲۶۶- مروا: مرزنجوش
 ۳۲۶۷- مروارید: لؤلؤ
 ۳۲۶۸- مرورسینکه: کشت بر کشت
 ۳۲۶۹- مروسیا: کبد
 ۳۲۷۰- مروسیمون: قاقلی
 ۳۲۷۱- مروه: افسنتین
 ۳۲۷۲- مزیل الصفاء: اسقولوقندریون
 ۳۲۷۳- مژو: سوس
 ۳۲۷۴- مژو: سُوس
 ۳۲۷۵- مس: طالیقون
 ۳۲۷۶- مس: نحاس
 ۳۲۷۷- مستعجله: بوزیدان

۳۲۷۸- مسقونیا: مسقونیا

۳۲۷۹- مسقط الاجنه: اونوما

۳۲۸۰- مسك القروء: اشنه

۳۲۸۱- مسكه: زبد

۳۲۸۲- مسكه: مسك

۳۲۸۳- مسمقار: زراوند

۳۲۸۴- مسمقران: زراوند

۳۲۸۵- مسمقوره: زراوند

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۱۸

۳۲۸۶- مسواك: اراك

۳۲۸۷- مسواك الراعى: شیطرج

۳۲۸۸- مسواك العباس: نوارس

۳۲۸۹- مسواك القیاد: قتاد

۳۲۹۰- مسواك المسيح: قتاد

۳۲۹۱- مسواك المسيح: نوارس

۳۲۹۲- مسی: آطریلال

۳۲۹۳- مشت رو: مازریون

۳۲۹۴- مشط الذئب: قثاء الحمار

۳۲۹۵- مشك چوپان: شواصرا

۳۲۹۶- مشك داش: شواصرا

۳۲۹۷- مشك زمين: سعد

۳۲۹۸- مشك: مسك

۳۲۹۹- مشكك: سعد

۳۳۰۰- مشكینچه: نسرين

۳۳۰۱- مشك گاوى: كرسنه

۳۳۰۲- مشو: خلر

۳۳۰۳- مشى: نعنن

۳۳۰۴- مصارين: امعا

۳۳۰۵- مصباح الروم: كهربا

۳۳۰۶- مصبر: صبر

۳۳۰۷- مصطخا: مصطكى

۳۳۰۸- مصطخى: مصطكى

۳۳۰۹- مض: رمان برى

- ۳۳۱۰- مضاعف الاحراق: دیفروجس
 ۳۳۱۱- مطردیه: قطلب
 ۳۳۱۲- مطس برمیون: قلب
 ۳۳۱۳- معز: ماعز
 ۳۳۱۴- مغابرا: کبد
 ۳۳۱۵- مغد: لفاح
 ۳۳۱۶- مغز استخوان: مخ
 ۳۳۱۷- مغز حرام: نخاع
 ۳۳۱۸- مغز سر: مخ
 ۳۳۱۹- مگیلان: امگیلان
 ۳۳۲۰- مفرح القلب: بادرنجبویه
 ۳۳۲۱- مقل ازرق: مقل
 ۳۳۲۲- مقلا: مقل
 ۳۳۲۳- مقل الیهود: مقل
 ۳۳۲۴- مقلقل: قسب
 ۳۳۲۵- مقلیاتا: حرف
 ۳۳۲۶- مقونیوس: طراغین
 ۳۳۲۷- مقیفرون: کماذریوس
 ۳۳۲۸- مکتا: لؤلؤ
 ۳۳۲۹- مکر مچه: تمساح
 ۳۳۳۰- مکری: رتیلا
 ۳۳۳۱- مکری: عنکبوت
 ۳۳۳۲- مکس عسل: نحل
 ۳۳۳۳- مکهن: زبد
 ۳۳۳۴- مکهی: ذباب
 ۳۳۳۵- مکوه: عنب الثعلب
 ۳۳۳۶- مکوی: عنب الثعلب
 ۳۳۳۷- مگس: ذباب
 ۳۳۳۸- ملاج: اندروطالیس
 ۳۳۳۹- ملح النار: نوشادر
 ۳۳۴۰- ملح ذرانی: ملح اندرانی
 ۳۳۴۱- ملح دریایی: جراد البحر
 ۳۳۴۲- ملح: جراد البر

۳۳۴۳- ملخ: قطف بحری

۳۳۴۴- ملخان: سویق

۳۳۴۵- ملکا: اکیلل الملک

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۱۹

۳۳۴۶- ملهتی جیتهی مد: سوس

۳۳۴۷- ملوخ: قطف بحری

۳۳۴۸- ملیسون: قنطوریون صغیر

۳۳۴۹- ملیطرناء: زاج الاساکفه

۳۳۵۰- ممسک الارواح: اسطوخودوس

۳۳۵۱- منتن الرائه: غاغالس

۳۳۵۲- منثور: خیری

۳۳۵۳- منحوس: جلنار

۳۳۵۴- منسم: لنجیطس

۳۳۵۵- منظر: آس

۳۳۵۶- منقوسیون: شوکران

۳۳۵۷- منی: تراب

۳۳۵۸- مهار: سنامکی

۳۳۵۹- مهاکال: حنظل

۳۳۶۰- مهیک: هدبه

۳۳۶۱- مهره مار: حجر الحیه

۳۳۶۲- مهیک: سوس

۳۳۶۳- مهیک: سوس

۳۳۶۴- مهنندی: حنا

۳۳۶۵- مهیلیون: کبابه

۳۳۶۶- موابادل: اسفنج

۳۳۶۷- موت: بول

۳۳۶۸- موتته: سعد

۳۳۶۹- موتی: لؤلؤ

۳۳۷۰- موجه: قنابری

۳۳۷۱- مور: طاووس

۳۳۷۲- مورچه: نمل

۳۳۷۳- مورد اسفرم: آس بری

۳۳۷۴- مورد: آس

- ۳۳۷۵- مورشقی: طرفا
 ۳۳۷۶- مورون: مسک
 ۳۳۷۷- موریتقا: طرفا
 ۳۳۷۸- موسوره: دلوق
 ۳۳۷۹- موسیر: اسقوردیون
 ۳۳۸۰- موسیر: بلوس
 ۳۳۸۱- موش خرما: ابن عرس
 ۳۳۸۲- موش دشتی: یربوع
 ۳۳۸۳- موش کور: خفاش
 ۳۳۸۴- موش کور: خلد
 ۳۳۸۵- موش: فار
 ۳۳۸۶- موشک: کیکیج
 ۳۳۸۷- موقطیس: فطر
 ۳۳۸۸- موکهک: فار
 ۳۳۸۹- موکوطیس: فطر
 ۳۳۹۰- مول سری: بولسری
 ۳۳۹۱- مولی: فجل
 ۳۳۹۲- موم روغن: قیروطی
 ۳۳۹۳- موم: شمع
 ۳۳۹۴- مومیائی: سلاجیت
 ۳۳۹۵- مومیایی: مومیا
 ۳۳۹۶- موندی: کماذریوس
 ۳۳۹۷- مونس الهموم: قنب
 ۳۳۹۸- مونکه: مرجان
 ۳۳۹۹- موی: شعر
 ۳۴۰۰- مویز آب: نیذ الزیب
 ۳۴۰۱- مویز: زیب
 ۳۴۰۲- مویزک عسلی: دبق
 ۳۴۰۳- مویزک: زیب الجبل
 ۳۴۰۴- مویزک: زیب الجبل
 ۳۴۰۵- میخته: میخته
 ۳۴۰۶- میته: حلبه

دارونامه طبوا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوا، ص: ۲۲۰

- ۳۴۰۷- میثا: قرظ
 ۳۴۰۸- میخک: قرنفل
 ۳۴۰۹- مید: زیاد
 ۳۴۱۰- میدالکری: مغاث هندی
 ۳۴۱۱- میزابی: توتیا
 ۳۴۱۲- میطیقون: مو
 ۳۴۱۳- میگو: رویان
 ۳۴۱۴- میل: وسخ
 ۳۴۱۵- میلطوس: مغره
 ۳۴۱۶- میمون: فاشرستین
 ۳۴۱۷- میمون: قرد
 ۳۴۱۸- مینون: زنجفر
 ۳۴۱۹- میورسینه: طرخون
 ۳۴۲۰- میوه سرو: جوز السرو
 ۳۴۲۱- میوه: مو
 ۳۴۲۲- ناخن باز: قعنب
 ۳۴۲۳- ناخن بویا: اظفار الطیب
 ۳۴۲۴- ناخن پریان: اظفار الطیب
 ۳۴۲۵- ناخن خرس: اظفار الطیب
 ۳۴۲۶- نار غیت: نارمشک
 ۳۴۲۷- نار گیل دریایی: نار جیل بحری
 ۳۴۲۸- نار گیل: نار جیل
 ۳۴۲۹- نارنگ: نارنج
 ۳۴۳۰- نارونه خرما: کفری
 ۳۴۳۱- ناز بو: ریحان
 ۳۴۳۲- ناز بو: شاهسفرم
 ۳۴۳۳- ناشپاتی: کمثری
 ۳۴۳۴- ناغیونس: کرسنه
 ۳۴۳۵- ناک پتر: تربد
 ۳۴۳۶- ناکرون: هلیون
 ۳۴۳۷- ناکسیر گجراتی: نارقیصر
 ۳۴۳۸- ناکیسر: نارمشک
 ۳۴۳۹- نام نوعی برنجی: کات

- ۳۴۴۰- ناموس: بق
- ۳۴۴۱- نان ساجی: خبز الطابق
- ۳۴۴۲- نان کلاغ: خبازی
- ۳۴۴۳- نان میده: خبز السمید
- ۳۴۴۴- نان: خبز
- ۳۴۴۵- نبات ازار: جرمیلک
- ۳۴۴۶- نبات فلوماین: ظفر القط
- ۳۴۴۷- نباتات خوش بو: حبق
- ۳۴۴۸- نبشه: بطم
- ۳۴۴۹- نبطی: کراث
- ۳۴۵۰- نبق: سدر
- ۳۴۵۱- نبقه: خلر
- ۳۴۵۲- نحیلک: خبازی
- ۳۴۵۳- نخود الوندی: زراوند مدحرج
- ۳۴۵۴- نخود طلائی رنگ: سنه متر
- ۳۴۵۵- نخود: حمص
- ۳۴۵۶- نخوشی: فاشرا
- ۳۴۵۷- نداسه: خلد
- ۳۴۵۸- نربسی: انتله
- ۳۴۵۹- نربسی: جدوار
- ۳۴۶۰- نرکجور: زرنباد
- ۳۴۶۱- نرگس: نرجس
- ۳۴۶۲- نسرین السباخ: علیق الکلب
- ۳۴۶۳- نسناس: قرد
- ۳۴۶۴- نسوت: ترید
- ۳۴۶۵- نشاسته: نشا
- دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۲۱
- ۳۴۶۶- نشاط افزا: قنب
- ۳۴۶۷- نشافه: اسفنج
- ۳۴۶۸- نشکرد کاذران: اسفنج
- ۳۴۶۹- نعنا: نعن
- ۳۴۷۰- نعناع: نعن
- ۳۴۷۱- نفجی او کیشا: فقاح الکرم

- ۳۴۷۲- نقل خواجه: حب السمنه
 ۳۴۷۳- نکد ببری: ریحان
 ۳۴۷۴- نگه: اظفار الطیب
 ۳۴۷۵- نل: قصب
 ۳۴۷۶- نمام: سیسنبر
 ۳۴۷۷- نمام الملک: سیسنبر
 ۳۴۷۸- نمک تلخ: ملح طبرزد
 ۳۴۷۹- نمک چینی: آسیوس
 ۳۴۸۰- نمک سنگ بلوری: ملح اندرانی
 ۳۴۸۱- نمک سیاه: ملح اسود
 ۳۴۸۲- نمک لاهوری: ملح اندرانی
 ۳۴۸۳- نمک هندی: ملح هندی
 ۳۴۸۴- نمک: ملح
 ۳۴۸۵- نملول: قنابری
 ۳۴۸۶- نمور: ارنب بری
 ۳۴۸۷- نمیقا: نیلوفر
 ۳۴۸۸- نهنگ: تمساح
 ۳۴۸۹- نوارس: قتاد
 ۳۴۹۰- نوره: کلس
 ۳۴۹۱- نوسادر: نوشادر
 ۳۴۹۲- نو کرک: کلیه
 ۳۴۹۳- نی نهاوندی: قصب الذریره
 ۳۴۹۴- نی: قصب
 ۳۴۹۵- نیپال: قصب الذریره
 ۳۴۹۶- نیزه: قنا
 ۳۴۹۷- نیشوق: اجاص
 ۳۴۹۸- نیکو کالنس: لسان الکلب
 ۳۴۹۹- نیل: شیخ البحری
 ۳۵۰۰- نیلج: نیل
 ۳۵۰۱- نیله گاو: بقر الوحش
 ۳۵۰۲- نیلو پهل: نیلوفر
 ۳۵۰۳- نیلی قثیا: کاشم
 ۳۵۰۴- نیول: ابن عرس

- ۳۵۰۵- اله: عقاب
 ۳۵۰۶- هاتی: فیل
 ۳۵۰۷- هاد: عظم
 ۳۵۰۸- هال بوا: قاقله صغار
 ۳۵۰۹- هال: قاقله
 ۳۵۱۰- هالم: حرف
 ۳۵۱۱- هالون: جرجیر
 ۳۵۱۲- هالینوطس: اکلیل الملک
 ۳۵۱۳- هانس: اوز
 ۳۵۱۴- هتهی: فیل
 ۳۵۱۵- هدی: عظم
 ۳۵۱۶- هرتار: زرنیخ
 ۳۵۱۷- هرتال ورقی: زرنیخ
 ۳۵۱۸- هرتال: زرنیخ
 ۳۵۱۹- هرتیکه: انجره
 ۳۵۲۰- هرجرا: عصی الراعی
 ۳۵۲۱- هرداد: حسک
 ۳۵۲۲- هرشفه: اسفنج
 ۳۵۲۳- هرطمان: قرطمان
 ۳۵۲۴- هرطمان: هرطمان
 ۳۵۲۵- هرقلو: اَبُو خَلْسا
 ۳۵۲۶- هرقلوی: اَبُو خَلْسا
 ۳۵۲۷- هروره: اهلیج
 ۳۵۲۸- هزار برگ: مرپا فلن
 ۳۵۲۹- هزار بندک: عصی الراعی
 ۳۵۳۰- هزارپا: اربع و اربعین
 ۳۵۳۱- هزارپا: نعنع
 ۳۵۳۲- هزارجشان: فاشرا
 ۳۵۳۳- هزارفشان: فاشرا
 ۳۵۳۴- هزارکشان: فاشرا
 ۳۵۳۵- هزاره: جلنار
 ۳۵۳۶- هست چنگهار: حسک

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۲۲

- ۳۵۳۷- هشتقیقل: شقاقل
- ۳۵۳۸- هفت برگ: مازیون
- ۳۵۳۹- هلیله کایم: کاکنج
- ۳۵۴۰- هلیله: اهلیلج
- ۳۵۴۱- همسایه نهر: جار النهر
- ۳۵۴۲- همیشه بهار: ابرون
- ۳۵۴۳- همینا: مامینا
- ۳۵۴۴- هندار: ذئب
- ۳۵۴۵- هندوانه ابو جهل: حنظل
- ۳۵۴۶- هندوانه: بطیخ هندی
- ۳۵۴۷- هنس بدی: اصابع الصفر
- ۳۵۴۸- هنهاجوری: کف المریم
- ۳۵۴۹- هویره: حبارا
- ۳۵۵۰- هوجویه: اَبُو خَلْسَا
- ۳۵۵۱- هوشا: فار
- ۳۵۵۲- هوقسطیداس: هوقسطیداس
- ۳۵۵۳- هوهریر: ابهل
- ۳۵۵۴- هیرا: ماس
- ۳۵۵۵- هیراد: دم الاخوین
- ۳۵۵۶- هیراکسیس: زاج اخضر
- ۳۵۵۷- هیزارنا: فودنج
- ۳۵۵۸- هیغیرس: کهربا
- ۳۵۵۹- هیقلوس: اَبُو خَلْسَا
- ۳۵۶۰- هیل انشی: قاقله صغار
- ۳۵۶۱- هیل بوا: قاقله صغار
- ۳۵۶۲- هیل ذکر: قاقله
- ۳۵۶۳- هیل: قاقله
- ۳۵۶۴- هینک: حلتیت
- ۳۵۶۵- هیوفاریقون: هیوفاریقون
- ۳۵۶۶- هیوقسطیداس: لویه التیس
- ۳۵۶۷- الوا: صبر
- ۳۵۶۸- واتر: ماء
- ۳۵۶۹- وارمچی: قنفذ

۳۵۷۰- وارموک: قنفذ

۳۵۷۱- وازه سبانک: خلد

۳۵۷۲- والان خورده: شبت

۳۵۷۳- وانیتون: شبت

۳۵۷۴- وانیمور: غار

۳۵۷۵- وج: زهره

۳۵۷۶- وجش: قنفذ

۳۵۷۷- ودیفرونس: قنب

۳۵۷۸- ورد صینی: نسرين

۳۵۷۹- ورد: علیق

۳۵۸۰- ورد السباخ: علیق الکلب

۳۵۸۱- ورد العجاز: ورد الحماق

۳۵۸۲- ورق الخیال: قنب

۳۵۸۳- ورل مائی: اسقنقور

۳۵۸۴- وزغ: ضفدع

۳۵۸۵- وزک: غرب

دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، متن داروخانه طبوباء، ص: ۲۲۳

۳۵۸۶- وسریلم: سیسنبر

۳۵۸۷- وسمنی بیا: نیده

۳۵۸۸- وسمه: کتم

۳۵۸۹- وشج: اشق

۳۵۹۰- وشق: اشق

۳۵۹۱- وشک: غرب

۳۵۹۲- وشم: سمانی

۳۵۹۳- وعنان: عرق

۳۵۹۴- وغد: بادنجان

۳۵۹۵- ول: فقاح الکرم

۳۵۹۶- ولد البلوط: درویطارس

۳۵۹۷- ومسقینون: اجاص

۳۵۹۸- ونا: کشوث

۳۵۹۹- الوه: عقاب

۳۶۰۰- ویراط: فضه

۳۶۰۱- ویسا: عسل النحل

- ۳۶۰۲- ویطس: اثلق
 ۳۶۰۳- الیا: صبر
 ۳۶۰۴- یارشین: عنب الدب
 ۳۶۰۵- یاسمین بری: ظیان
 ۳۶۰۶- بیار: مسک
 ۳۶۰۷- بیروج الصنم: سراج القطریل
 ۳۶۰۸- یتیم: لؤلؤ
 ۳۶۰۹- یخ: جمذ
 ۳۶۱۰- یدهب بالکلب: الوسن و الوسون
 ۳۶۱۱- یرااجم: لسان الثور
 ۳۶۱۲- یرااحم: لسان الثور
 ۳۶۱۳- یرثون: ابهل
 ۳۶۱۴- یش کشکه: جنطیانا
 ۳۶۱۵- یشم: حجر البشف
 ۳۶۱۶- یعفید: خندریلی
 ۳۶۱۷- یقطین: قرع
 ۳۶۱۸- یمام: شفنین البری
 ۳۶۱۹- یمامه: فاخته
 ۳۶۲۰- یمیشان: زعرور
 ۳۶۲۱- یهودایا: قفر الیهود
 ۳۶۲۲- یوز: فهد
 ۳۶۲۳- یوس اقطی: حاقطی
 ۳۶۲۴- یول سیاه: صبر
 ۳۶۲۵- یونجه: رطبه

-
- [۱] ناظم، اسماعیل، دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، ۱ جلد، نشر آبژ - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۹ ه.ش.
 [۲] (۱). حمام ماریه همان بن ماری است که فرانسویان از پزشکی ایرانی اقتباس کرده‌اند.
 [۳] ناظم، اسماعیل، دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، ۱ جلد، نشر آبژ - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۹ ه.ش.
 [۴] ناظم، اسماعیل، دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، ۱ جلد، نشر آبژ - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۹ ه.ش.
 [۵] ناظم، اسماعیل، دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، ۱ جلد، نشر آبژ - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۹ ه.ش.
 [۶] ناظم، اسماعیل، دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، ۱ جلد، نشر آبژ - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۹ ه.ش.
 [۷] ناظم، اسماعیل، دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، ۱ جلد، نشر آبژ - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۹ ه.ش.
 [۸] ناظم، اسماعیل، دارونامه طبوباء (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، ۱ جلد، نشر آبژ - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۹ ه.ش.

- [۹] ناظم، اسماعیل، دارونامه طوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، ۱ جلد، نشر آبژ - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۹ ه.ش.
- [۱۰] ناظم، اسماعیل، دارونامه طوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، ۱ جلد، نشر آبژ - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۹ ه.ش.
- [۱۱] ناظم، اسماعیل، دارونامه طوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، ۱ جلد، نشر آبژ - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۹ ه.ش.
- [۱۲] ناظم، اسماعیل، دارونامه طوبا (گزیده داروهای مجرب پزشکی ایرانی)، ۱ جلد، نشر آبژ - تهران، چاپ: اول، ۱۳۸۹ ه.ش.

درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

بسم الله الرحمن الرحيم

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهل بیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز:

الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن همراه

ج) تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما، انیمیشن، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و ...

د) ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی

دیگر

ه) تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

گام‌ها

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

